

Detyrimi i Shërbimit Universal Dokument Konsultimi

1 Nëntor, 2012

Përmbajtja

1	Qëllimi	1
2	Kuadri Ligjor dhe i Politikave	3
2.1	Kuadri i OBT	3
2.2	Kuadri i BE	3
2.3	Kuadri Kombëtar	11
3	Zhvillimi dhe Statusi i Sektorit	22
3.1	Hyrje	22
3.2	Shërbimet e Telefonisë Fikse	23
3.3	Telefonat Publikë me Pagesë	24
3.4	Shërbimet Celulare.....	26
3.5	Shërbimet me Brez të Gjerë (Broadband)	28
3.6	Të Ardhurat e Sektorit.....	30
3.7	Ribalancimi i Tarifave	31
3.8	Penetrimi Fiks në Shqipëri në Nivel Prefekturë.....	32
3.9	Diskutim	35
4	Shërbimi Universal në Praktikë	37
4.1	Caktimi i Sipërmarrësve.....	37
4.2	Forma e Caktimit	38
4.3	Elementët e përcaktuar të detyrimit të SHU	38
4.4	Kërkesat për Kompensim	41
4.5	Mekanizmat Aktualë të Financimit	42
4.6	Diskutim	45
5	Dikutim dhe Identifikimi i Opsioneve	47
5.1	Hyrje	47
5.2	Parimet	47
5.3	Akses & Shërbim nga Vendndodhje Fikse	50
5.4	Disponueshmëria e Numeratorit të Përgjithshëm dhe Shërbimit të Kërkit në Numerator	67
5.5	Disponueshmëria e Telefonave Publikë me Pagesë.....	70
5.6	Masat Ekuivalente për Përdoruesit me Aftësi të Kufizuara	72
5.7	Çështje të Tjera	73
5.8	Hapat e Tjera të Propozuara.....	75

Lista e Shkurtimeve

ADC	Kontributi për Defiçitin e Aksesit
OA	Operator Alternative
BULRAIC	Kosto Mesatare Shtese Afatgjatë Poshtë-Lart (Bottom-Up Long Run Average Incremental Cost)
CATV	Televizion Kabllor
CPC	9 vendet Kandidate dhe Kandidatë të Mundshëm për hyrje në BE
CDir	Numerator Telefonik i Përgjithshëm
KM	Këshilli i Ministrave
DES	Shërbimet e Kërkimit në Numerator
AKEP	Autoriteti i Komunikimeve Elektronike dhe Postare
KE	Komisioni Europian
BE	Bashkimi Europian
BE (EU)-12	12 Vendet Anëtare të BE që u pranuan në 2004 dhe më vonë
BE (EU)-15	15 Vendet Anëtare të BE që jane pranuar para 2004
BE (EU) EU-27	27 Vendet Aktuale të BE
FYROM	Ish Repulika Jugosllave e Maqedonisë
FGSM	GSM Fiks
GoA	Qeveria e Shqipërisë
PBB	Produkti i Brendshëm Bruto
TIK	Teknologjitë e Informacionit dhe Komunikimit
ITU	Unioni Ndërkombëtar i Telekomunikacioneve
VA (MS)	Vendet Anëtare të Bashkimit Europian
MITIK	Ministria për Inovacion dhe Teknologjitë e Informacionit dhe Komunikimit
AKR	Autoritet Kombëtar Rregullator
SKZHI	Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim
OECD	Organizata për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik
PKE	Politika për Komunikimet Elektronike
PPP	Partneritet Publik-Privat
FNT	Fuqi e Ndjeshme në Treg
SoIS	Strategjia për Shoqërinë e Informacionit
ULL	Qarku i Hapur Lokal
ASHU	Aksesi dhe Shërbimi Universal
DSHU	Direktiva e Shërbimit Universal
FSHU	Fondi i Shërbimit Universal
USO	Detyrim i Shërbimit Universal
OSHU	Ofrues i Shërbimit Universal
BB	Banka Botërore
OBT	Organizata Botërore e Tregtisë

1 Qëllimi

Qëllimi i këtij Dokumenti Konsultimi është që të kërkojë komentet e palëve të interesuara për një sërë çështjesh të lidhura me zhvillimin e regjimit të shërbimit universal në Shqipëri.

Kapitulli 2 ofron një panoramë të politikave, kuadrit ligjor dhe rregullator përkatës të Bashkimit Europian dhe të Shqipërisë në lidhje me shërbimin universal. Kapitulli 3 jep një përmbledhje të zhvillimeve kryesore të sektorit dhe situatën aktuale të sektorit në Shqipëri, Vendet Anëtare ("VA") dhe vendet candidate dhe potenciale ("CPC") të Bashkimit Europian, si dhe disa të dhëna dhe analiza relevante në nivel rajonal për Shqipërinë. Kapitulli 4 pershkruan mënyrën specifike në të cilën VA dhe CPS kanë implementuar shërbimin universal në praktikë. Bazuar në të gjitha këto, Kapitulli 5 përfshin një diskutim të detajuar të elementeve kryesore të çdo regjimi shërbimi universal dhe opsionet përkatëse. Ai gjithashtu propozon një sërë parimesh që do të udhëheqin hartimin dhe zbatimin e një plani kuadër shumë-vjeçarë ("Plani Kuadër"). Qëllimi i AKEP është që të krijojë planin kuadër me objektivin që Shqipëria të implementojë plotësisht Direktivën e Shërbimit Universal ("DSHU") të BE-së, ndërsa në të njëjtën kohë të sigurojë që ajo kryhet në mënyrë të tillë që të përfitojë Shqipëria.

Në këtë kontekst, ky Dokument Konsultimi është një hap fillestar në këtë proces. Dokumentet vijuese, përfshirë Planin Kuadër, do të përcaktojnë më tej një proces të tillë.

AKEP fton palët të japin kontributin dhe komentet e tyre në lidhje me çështjet e ngritura në këtë Dokument Konsultimi, përfshirë opsionet e referuara më sipër dhe/ose çdo çështje tjetër me rëndësi për zhvillimin e regjimit të shërbimit universal në Shqipëri.

AKEP vë në dukje se ka angazhuar shërbimet e një konsulenti ndërkombëtar për ta ndihmuar me këtë proces konsultimi. Si pjesë e procesit të konsultimit publik, AKEP dhe/ose Konsulenti i AKEP mund të takohet me palët për të shqyrtuar dhe për të diskutuar në mënyrë më të detajuar përgjigjet e tyre për këtë Dokument Konsultimi.

Sic përcaktohet në Seksion 5.8, në përfundim të këtij procesi konsultimi, AKEP pret të publikojë një raport mbi konsultimin që do të japë opinionet kryesore të shprehura dhe përfundime dhe analiza të tjera të nevojshme. Raporti i konsultimit do të përmbajë edhe hapa të tjerë përkatës të mëvonshëm të procesit të konsultimit, sipas rastit. AKEP do të vlerësojë komentet specifike të palëve të interesuara dhe do të gjykojë nëse ka informacion të mjaftueshëm për të përgatitur Planin Kuadër të propozuar. Për këtë çështje, AKEP propozon që të kryejë konsultim me palët e interesuara për Planin Kuadër. Përndryshe, AKEP mund të gjykojë që është më mirë të kryejë analiza të tjera shtesë me objektivin e formulimit apo detajimit të propozimeve specifike.

Ky Dokument Konsultimi është i disponueshëm në faqen e Internetit të AKEP <http://www.akep.al>. Palët e interesuara që dëshirojnë të shprehin opinionet e tyre në lidhje me këtë Dokument Konsultimi ftohen të depozitojnë komentet e tyre me shkrim në AKEP.

Afati i dërgimit të komenteve nga palët është deri më 01 Dhjetor, 2012.

Komentet në lidhje me këtë Dokument Konsultimi mund të dërgohen në një osë disa nga menytrat dhe adresat e mëposhtëme:

a) E-mail : info@akep.al

b) Dërgim me dorë ose me postë (të printuar dhe kopje elektronike):

AKEP
Rruga Rreshit Collaku, nr.43
Tiranë
Shqipëri

AKEP mirëpret të gjitha komentet mbi Dokumentin e Konsultimit. AKEP fton palët e interesuara për të dhënë përgjigje për pyetjet e veçanta të numëruara të përcaktuara në këtë Dokument Konsultimi ("Pyetjet e Konsultimit") dhe për çështje të tjera që palët i konsiderojnë me rëndësi për procesin.

AKEP inkurajon palët që të mbështesin të gjitha komentet me të dhëna, analiza, studime dhe informacione krahasiore përkatëse bazuar në situatën kombëtare ose në përvojën e vendeve të tjera. AKEP mund t'i japë peshë më të madhe komenteve të mbështetura me evidence përkatëse.

Në ofrimin e komenteve të tyre, palëve të interesuara u kërkohet që të tregojnë numrin e Pyetjes (Pyetjeve) së Konsultimit që është i lidhur me komentin e bërë. Palët nuk janë të detyruara të japin komente mbi të gjitha pyetjet e konsultimit. AKEP nuk ka asnjë detyrim të miratojë komentet e asnjë pale.

Kopjet e të gjitha komenteve të paraqitura nga palët e interesuara në lidhje me këtë Dokument Konsultimi do të publikohen në faqen e internetit të AKEP në <http://www.akep.al>.

2 Kuadri Ligjor dhe i Politikave

Ky kapitull paraqet një panoramë të politikave, kuadrit ligjor dhe rregullator përkatës të Bashkimit Europian dhe të Shqipërisë në lidhje me shërbimin universal.

2.1 Kuadri i OBT

Shqipëria u bë anëtare e Organizatës Botërore të Tregtisë ("OBT") në Shtator të vitit 2000. Në lidhje me telekomunikacionet, angazhimet e Shqipërisë në OBT përfshijnë si angazhimet për hyrjen në treg dhe angazhimet rregullatore përmes inkorporimit me referencë të së ashtuquajturës "Dokumenti Referencë" mbi parimet rregullatore të telekomunikacioneve.

Në lidhje me angazhimet për hyrjen në treg në Shqipëri në përgjithësi nuk kishte kufizime pas janarit të vitit 2003, me përjashtim që Telekomit Shqiptar kishte të drejtat ekskluzive për telefoninë fikse, përveç zonave rurale. Ky kufizim i veçantë u hoq në vitin 2007.

Dokumenti Referencë ka rezultuar të jetë një pasqyrim i qëndrueshëm i praktikave të mira ndërkombëtare në fushën e rregullimit të telekomunikacioneve. Dokumenti Referencë përfshin një sërë përkufizimesh dhe përcaktime, ndërmjet të tjerave, në lidhje me, interkoneksionin, masat mbrojtëse për konkurrencën, licencimin, shërbimin universal, rregullatorët e pavarur dhe e burimet e rralla. Në lidhje me shërbimin universal, Dokumenti Referencë përcakton si më poshtë:

Shërbimi Universal

Çdo Vend Anëtar ka të drejtë të përcaktojë llojin e detyrimit të shërbimit universal që dëshiron të mbajë. Detyrime të tilla nuk do të konsiderohen si anti-konkurrese në vetvete, me kusht që ato të administrohen në mënyrë transparente, jo-diskriminuese dhe në mënyrë neutrale për konkurrencën dhe nuk janë barrë më e rëndë se sa është e nevojshme për llojin e shërbimit universal të përcaktuar nga Vendi Anëtar.

2.2 Kuadri i BE

2.2.1 Shërbimi Universal

Para liberalizimit të sektorit në vendet e BE-së në vitet '90, shërbimi ofrohej përgjithësisht nën kujdesin e Shtetit, me subvencionime të tërthorta nga kompanitë monopol duke siguruar disponueshmërinë e shërbimeve bazë, në veçanti lidhjen në rrjetin fiks dhe thirrjet lokale.

Për shembull, në vitin 2002, kur doli për herë të parë Direktiva e Shërbimit Universal (DSHU), penetrimi mesatar fiks për vendet e BE-15 ishte 51%, që në praktikë do të thotë se telefonia fikse ishte pothuajse universalisht e disponueshme dhe e përdorur. Kuadri i shërbimit universal u hartua për të shoqëruar liberalizimin, me objektivin e ruajtjes së aksesit ekzistues të arsyeshëm me një çmim të përballueshëm.

Ajo ishte, në fakt, një rrjet-sigurie për ata persona, që burimet financiare apo vendndodhja gjeografike nuk i lejonin të kishin shërbimet bazë të komunikimeve elektronike që ishin tashmë në dispozicion dhe përdorshin nga pjesa më e madhe e konsumatorëve.

2.2.1.1 Direktiva e Shërbimit Universal

Direktiva e Shërbimit Universal (“DSHU”) doli për herë të parë në 2002¹ dhe u rishikua në 2009. Ajo krijon kuadrin ligjor të detyrueshëm, mbi të cilin duhet të bazohen të gjitha Vendet Anëtare për marrjen në konsideratë të çështjeve të shërbimit universal në territoret e tyre respektive kombëtare. Siç është diskutuar më poshtë, brenda këtij kuadri DSHU i ofron AKR-ve një fleksibilitet të madh për të hartuar dhe zbatuar marrëveshjet e shërbimit universal bazuar në kushtet e tyre kombëtare. Në vijim është dhënë një përmbledhje e dispozitave kryesore.

Neni 1 parashtron qëllimin dhe parimet, duke përfshirë rëndësinë e mbështetjes në rezultatet e tregut nëpërmjet konkurrencës efektive dhe zgjedhjes dhe se ndërhyrja rregullatore duhet të bëhet vetëm në qoftë se nevojat e përdoruesit fundor nuk janë duke u përmbushur nga tregu, dhe se ndërhyrje të tilla nuk duhet të shtrembërojnë konkurrencën.

Neni 1. Objekti dhe fushëveprimi

1. Në kuadër të Direktivës 2002/21/EC (Direktiva Kuadër), kjo Direktivë ka të bëjë me ofrimin e rrjeteve dhe shërbimeve të komunikimeve elektronike për përdoruesit fundorë. Qëllimi është për të siguruar në të gjithë Komunitetin disponueshmërinë e shërbimeve në dispozicion të publikut me cilësi të mirë nëpërmjet konkurrencës efektive dhe zgjedhjes dhe trajtimit e rrethanave në të cilat nevojat e përdoruesve fundorë nuk plotësohen në mënyrë të kënaqshme nga tregu.[...]
2. [...] në lidhje me sigurimin e e ofrimit të shërbimit universal brenda një mjedisi tregu të hapur dhe konkurrues, kjo Direktivë përcakton grupin minimal të shërbimeve me cilësi të specifikuar për të cilat të gjithë përdoruesit fundorë duhet të kenë akses, me një çmim të përballueshëm sipas kushteve specifike kombëtare, pa shtrembëruar konkurrencën.

Në lidhje me disponueshmërinë e shërbimit universal, DSHU përcakton se Vendet Anëtare duhet të respektojnë parimet e objektivitetit, transparencës, mos-diskriminimit dhe proporcionalitetit dhe të synojnë të minimizojnë shtrembërimet e tregut.

Neni 3. Disponueshmëria e shërbimit universal

1. Shtetet Anëtare duhet të sigurojnë që shërbimet e përcaktuara në këtë Kapitull janë në dispozicion në cilësinë e specifikuar për të gjithë përdoruesit fundorë në territorin e tyre, pavarësisht nga vendndodhja gjeografike, dhe me një çmim të përballueshëm, në varësi të kushteve të veçanta kombëtare.
2. Shtetet Anëtare do të përcaktojnë qasjen më efikente dhe të përshtatshme për të siguruar implementimin e shërbimit universal, duke respektuar ndërkohë parimet e objektivitetit, transparencës, mosdiskriminimit dhe proporcionalitetit. Ata do të kërkojnë të minimizojnë shtrembërimet e tregut, në veçanti ofrimin e shërbimeve me çmime ose objekt i termave dhe kushteve të tjera të cilat shmangen nga kushtet normale komerciale, ndërsa sigurojnë ndërkohe mbrojtjen e interesit publik.

Elementet specifike që janë të përfshira në fushën e shërbimit universal janë si më poshtë (fragmente):

---

¹ Direktiva 2002/22/EC e Parlamentit Europian dhe e Këshillit e datës 7 Mars 2002 për shërbimin universal dhe të drejtat e përdoruesve në lidhje me rrjetet dhe shërbimet e komunikimeve elektronike (Direktiva e Shërbimit Universal). Ajo zëvendësoi Direktivën 98/10/EC të Parlamentit Europian dhe të Këshillit të datës 26 Shkurt 1998 për aplikimin e ofrimit të rrjetit të hapur (ONP-Open Network Provision) në telefoninë zanore dhe për shërbimin universal në telekomunikacione në një mjedis konkurrues.

Neni 4. Ofrimi i aksesit nga një vendndodhje fikse dhe ofrimi i shërbimeve telefonike.

1. Shtetet Anëtare duhet të sigurojnë që të gjitha kërkesat e arsyeshme për lidhje në një rrjet publik të komunikimit nga një vendndodhje fikse plotësohen nga të paktën një sipërmarrës.
2. Lidhja e ofruar duhet të jetë në gjendje për të mbështetur komunikimin zanor, me faks dhe të dhënat me shpejtësi të transmetimit të të dhënave që janë të mjaftueshme për të lejuar akses funksional në Internet, duke marrë parasysh teknologjitë mbizotëruese të përdorura nga shumica e pajtimtarëve dhe realizueshmërinë teknologjike.
3. Shtetet Anëtare duhet të sigurojnë që të gjitha kërkesat e arsyeshme për ofrimin e shërbimeve telefonike në dispozicion të publikut mbi lidhjen e rrjetit të përmendur në paragrafin 1 që lejon origjinimin dhe marrjen e thirrjeve kombëtare dhe ndërkombëtare plotësohen nga të paktën një sipërmarrës.

Neni 5. Shërbime e kërkimit në numëror dhe numërori

1. Shtetet Anëtare duhet të sigurojnë që:
  - (a) të paktën një numëror i përgjithshëm është në dispozicion të përdoruesve fundorë në një formë miratuar nga organi përkatës, në formë të printuar ose elektronike, ose të dyja, dhe ai përditësohet periodikisht, dhe të paktën një herë në vit;
  - (b) të paktën një shërbim i plotë kërkimi në numëror është në dispozicion për të gjithë përdoruesit fundorë, përfshirë përdoruesit e telefonave publikë me pagesë.

Neni 6. Telefonat publikë me pagesë dhe pikat e tjera të aksesit publik të telefonisë zanore

1. Vendet Anëtare duhet të sigurojnë që autoritetet kombëtare rregullatore mund të vendosin detyrime për sipërmarrësit në mënyrë që të sigurojnë ofrimin e telefonave publikë me pagesë apo pikave të tjera të aksesit publik të telefonisë zanore për të përmbushur nevojat e arsyeshme të përdoruesve fundorë në aspektin e mbulimit gjeografik, numrit të telefonave ose pikave të tjera të aksesit, aksesibilitetit për përdoruesit fundorë me aftësi të kufizuara dhe cilësisë së shërbimeve.
2. Një Vend Anëtar duhet të sigurojë që autoriteti kombëtar rregullator i tij mund të vendosë për të mos imponuar detyrimet sipas paragrafit 1 në të gjithë ose në një pjesë të territorit të tij, në qoftë se autoriteti është i bindur, në bazë të një konsultimi me palët e interesuara siç përmendet në nenin 33, se këto facilitate ose shërbime të krahasueshme janë gjerësisht të disponueshme,.

Neni 7. Masat për përdoruesit fundorë me aftësi të kufizuara

1. Përveçse kur kërkesat kanë qenë të specifikuar në Kapitullin IV të cilat arrijnë të njëjtin efekt, Shtetet Anëtare duhet të marrin masa të veçanta për të siguruar që aksesin në, dhe përballueshmëria e, shërbimeve të identifikuar në Nenin 4 (3) dhe Nenin 5 për përdoruesit fundorë me aftësi të kufizuara është në nivel të njëjtë me atë të përfituar nga përdoruesit e tjerë. Shtetet Anëtare mund të detyrojnë autoritetet kombëtare rregullatore për të vlerësuar nevojën e përgjithshme dhe kërkesat specifike, duke përfshirë masën dhe formën konkrete të këtyre masave specifike për përdoruesit fundorë me aftësi të kufizuara.

Në lidhje me caktimin e sipërmarrësve, USD përcakton sa më poshtë:

Neni 8. Caktimi i sipërmarrësve

1. Vendet Anëtare mund të caktojnë një ose më shumë sipërmarrës për të garantuar sigurimin e shërbimit universal, të identifikuar sipas Neneve 4, 5, 6 dhe 7 dhe, ku është e aplikueshme, Neni 9 (2), në mënyrë që i tërë territori kombëtar të mund të mbulohet. Shtetet Anëtare mund të caktojnë sipërmarrës apo grupe sipërmarrësish të ndryshëm për të siguruar elementet e ndryshme të shërbimit universal dhe / ose për të mbuluar pjesë të ndryshme të territorit kombëtar.

2. Kur Vendet Anëtare përcaktojnë sipërmarrës me detyrime për shërbimin universal, në të gjithë ose në pjesë të territorit kombëtar, ato duhet ta bëjnë këtë duke përdorur një mekanizëm përcaktimi eficient, objektiv, transparent dhe jo-diskriminues, ku asnjë sipërmarrës nuk është i përjashtuar a priori nga përcaktimi si ofrues shërbimi universal. Këto metoda përcaktimi duhet të sigurojnë që shërbimi universal ofrohet me kosto-efektive dhe mund të përdoren si një mjet për përcaktimin e kostos neto të detyrimit të shërbimit universal, në përputhje me Nenin 12.

Në lidhje me përballueshmërinë e tarifave, përfshirë Tarifat Sociale:

Neni 9. Përballueshmëria e tarifave

2. Shtetet Anëtare, sipas kushteve kombëtare, mund të kërkojnë që sipërmarrësit e përcaktuar të ofrojnë për konsumatorët opsione ose paketa tarifore të ndryshme nga ato të ofruara në kushte normale komerciale, në veçanti për të siguruar që ata me të ardhura të ulëta ose me nevoja të veçanta sociale nuk kanë pengesa për akses në rrjet i përmendur në Nenin 4 (1), ose për përdorimin e shërbimeve të identifikuar në Nenin 4 (3) dhe Nenin 5, 6 dhe 7, që janë pjesë e detyrimeve të shërbimeve universale dhe të ofruara nga sipërmarrësit e përcaktuar.

3. Shtetet Anëtare mundet që, përveçse ndonjë dispozite për sipërmarrësit e përcaktuar për të ofruar opsione të veçanta tarifore apo që ata të rresktojnë tavane të çmimeve apo çmime mesatare gjeografike ose skema të tjera të ngjashme, të sigurojnë ofrimin e mbështetjes për konsumatorët e identifikuar me të ardhura të ulëta ose me nevoja të veçanta sociale.

Neni 12 i DSHU lidhet me kostot e detyrimeve të shërbimit universal dhe përcakton se kur rregullatorët kombëtarë konsiderojnë se shërbimi universal mund të përfaqësojë një barrë të padrejtë mbi sipërmarrësit ofrues të shërbimit universal, ata do të llogarisin kostot neto të ofrimit të shërbimit, duke përfshirë përfitimet jo të prekshme të tregut.

Neni 13 ka të bëjë me financimin e detyrimeve të shërbimit universal dhe përcakton se kur rregullatorët kombëtarë (NRA) përcaktojnë se bazuar në kostot neto ka një barrë të padrejtë, shtetet anëtare mund të (a) prezantojnë një mekanizëm kompensimi me kushte transparente nga fondet publike, dhe / ose (b) të ndajnë koston neto të detyrimeve të shërbimit universal midis ofruesve të rrjeteve dhe shërbimeve të komunikimeve elektronike. Shtetet anëtare do të krijojnë një mekanizëm për ndarjen e kostove të bazuar në parimet e transparencës, shtrembërimit më të vogël të tregut, mos-diskriminimit dhe proporcionalitetit. Shtetet anëtare mund të zgjedhin që të mos kërkojnë kontribute nga sipërmarrësit të cilët kanë të ardhura (xhiro) kombëtare më të ulëta se një kufi i caktuar.

Neni 32 i DSHU ofron fleksibilitet për shtetet anëtare për të përfshirë shërbime të tjera shtesë të detyrueshme përveç atyre të përfshira më sipër. Megjithatë, këto detyrime shtesë duhet të zbatohen jashtë fushëveprimit të detyrimeve të shërbimit universal (dhe kështu nuk duhet të jenë objekt i kompensimit të lidhur me detyrimet e shërbimit universal) dhe në përputhje me aspekte të tjera të kuadrit të BE²:

Neni 32. Shërbime të Tjera të Detyrueshme

Shtetet anëtare mund të vendosin që të bëjnë publikisht të disponueshme në territorin e vet edhe shërbime të tjera, përveç shërbimeve të përfshira në detyrimet e shërbimit universal të përkufizuara në Kapitull II, por në raste të tilla nuk mund të vendosen mekanizma kompensimi për sipërmarrës të vecantë.

---

² Për shembull, dokumenti i KE në vitin 2010 "Udhëzimet për Ndihmën Shtetërore në Broadband" shpjegon kushtet në të cilat fondet publike mund të përdoren për të shtrirë rrjetet broadband në zona specifike. Në vecanti, KE kërkon njoftimin nga shtetet anëtare të "Ndihmës Shtetërore" dhe komisioni mund ta kundërshtojë atë nëse financimi publik nuk është i pajtueshëm me kushtet e përcaktuara.

2.2.1.2 Rishikimi i Fushës së Shërbimit Universal

DSHU përcakton se KE do të rishikojë periodikisht fushën e shërbimit universal. Rishikimi i parë do të kryhej brenda dy viteve, dhe më pas do të kryheshin rishikime çdo tre vjet. Rishikimet do të kryhen në kuadrin e zhvillimeve shoqërore, ekonomike dhe teknologjike, ndër të tjera, lëvizshmërinë dhe të shpejtësisë broadband të të dhënave në dritën e teknologjive mbizotëruese të përdorura nga shumica e abonentëve.

Aneksi V i DSHU përcakton disa elementë të caktuar që duhet të merren parasysh nga KE për të vendosur nëse shërbime të caktuara duhet të përfshihen në fushën e shërbimit universal, përkatësisht:

- A janë shërbimet e veçanta të disponueshme dhe të përdorura nga shumica e konsumatorëve dhe mungesa e disponueshmërisë ose mos-përdorimi nga një pakicë e konsumatorëve a rezultojnë në përjashtim social?
- A krijon disponueshmëria dhe përdorimi i shërbimeve specifike një përfitim të përgjithshëm neto për të gjithë konsumatorët të tillë që të bëjë të nevojshme ndërhyrjen publike në rastet kur shërbimet specifike nuk i ofrohen publikut nën rrethana normale komerciale?

Për më tepër, DSHU tregon se që shërbime të caktuara të përfshihen në fushën e shërbimeve përkatëse ato duhet tashmë të jenë në dispozicion për një shumicë të konsiderueshme të popullsisë.

KE ka kryer tre rishikime³ të veçanta (rishikimi i fundit diskutohet më poshtë) dhe nuk ka ndryshuar fushën e detyrueshme të shërbimit universal: as mobiliteti dhe as aksesit broadband nuk kanë përmbushur kriteret e mësipërme. Megjithatë, siç është përcaktuar më poshtë, versioni i 2009 i jep Shteteve Anëtare mundësinë, por jo detyrimin, për të përfshirë aksesin në lidhje broadband brenda fushës së detyrimeve kombëtare të shërbimit universal në disa kushte të caktuara.

2.2.1.3 Komunikimi i DSHU i Nëntor 2011

Ky dokument⁴ raporton mbi rezultatin e konsultimit mbi parimet e shërbimit universal dhe broadband të ndërmarrë nga KE Dhe ai gjithashtu përfshin rishikimin e tretë periodik të fushës së shërbimit universal dhe përcakton reflektime mbi masat që duhet të merren nga shtetet anëtare për zbatimin e DSHU.

Në lidhje me parimet e shërbimit universal dhe broadband, Komunikimi ka parashtruar sa më poshtë::

- **Tregje konkurruese.** Kuadri rregullator i BE dhe politika e saj e aksesit të hapur kanë nxitur tregjet konkurruese, duke rritur zgjedhjen e konsumatorit dhe uljen e çmimeve, si dhe vendosjen e disa vendeve të BE-së ndër liderët botërorë në

³ Rishikimi parë dhe i dytë janë si në vijim: Komunikimi i Komisionit COM(2005) 203 i 24 Maj, 2005 “Mbi Rishikimin e Fushës së Shërbimit Universal në përputhje me Nenin 15 të Direktivës 2002/22/EC” dhe Komunikimi i Komisionit COM(2008) 572 i 25 Shtator, 2008 “Mbi rishikimin e dytë periodike të fushës së shërbimit universal rrjetet dhe shërbimet e komunikimeve elektronike në përputhje me Nenin 15 të Direktivës 2002/22/EC”

⁴ Komunikimi i Komisionit COM(2011) 795 i 23 Nëntor, 2011 “Shërbimi universal service komunikimet elektronike: raport mbi rezultatet e konsultimit publik dhe rishikimi i tretë periodik i fushës në përputhje me Nenin 15 të Direktivës 2002/22/EC”

broadband. Brenda BE-së, vendet që kanë nivel më të lartë blerje/përdorimi të broadband janë Vendet Anëtare me konkurrencë në infrastrukturë, e kombinuar me rregullim efikas ex ante për promovimin e konkurrencës në shërbime ku konkurrenca në infrastrukturë nuk është e mundur.

- **Opsionet tjera të financimit.** Për (bashkë-)financimin e zhvillimit të infrastrukturës janë të disponueshme mjete të ndryshme të politikave, përfshirë financimin publik (p.sh. kreditë, grantet për partneritetet publiko-private). KE ka sqaruar se si mund të jepen fondet publike për zhvillimin e broadband për të arritur mbulim edhe në zonat ku nuk ka asnjë interes komercial, në përputhje me rregullat e BE-për ndihmën shtetërore.
- **Zgjerimi i mëtejshëm i tregut.** Ndryshe telefonia në BE-15 para më shumë se një dekade, tregu broadband në BE-27 nuk është ende një treg i maturuar, por më tepër një treg i karakterizuar nga inovacioni dhe evolucioni dinamik. Zhvillimet teknologjike, konkurruese dhe rregullatore, p.sh. kostot në rënie të teknologjive pa tela dhe dividenti dixhital, ka të ngjarë të rrisin në mënyrë të konsiderueshme mbulimin broadband.
- **Kostot e broadband.** Komunikimi vuri në dukje se një studim⁵ i porositur prej Komisionit, kishte llogaritur se kostot neto në rang BE për të siguruar disponueshmërinë (mbulimi) dhe përballueshmërinë (tarifat e subvencionuara sociale) e një lidhje 2 Mbps broadband ishte rreth 0.7% e xhiros së sektorit të telekomunikacioneve të BE në tërësi. Megjithatë, kjo përqindje ndryshon në mënyrë të konsiderueshme midis Vendeve Anëtare, duke qenë më i lartë në vendet me infrastrukturën broadband relativisht më pak të zhvilluar dhe me një popullsi rurale relativisht të madhe dhe/ose të rrallë. Në veçanti, kostoja për Rumaninë do të ishte 4.6% e xhiros në Rumani.
- **Detyrimi i Shërbimit Universal të mos zgerohet për të përfshirë Broadband në rang BE.** Komunikimi vërejt se ishte e qartë se nëse detyrimi i SHU do të zgjerohet për të përfshirë broadband në të gjithë BE, nevoja për financim sektorial dhe “subvencionim të tërhortë” midis grupeve të konsumatorëve të një vendi të caktuar do të rritej ndjeshëm, dhe barra mbi industrinë dhe ndikimi në çmimet e konsumatorit do të ishte më i madh në VA me mbulim dhe nivel të ulët broadband dhe të të ardhurave aktuale. Për më tepër, vendosja para kohe e detyrimit për broadband në BE apo në nivel kombëtar rrezikon shtrembërimin e tregjeve dhe pengimin e investimeve private në broadband. Ndërsa nga kompanitë e telekomunikacioneve mund të pritët që të investojnë në rrjete të reja fitimprurëse, një pyetje themelore shtrohet nëse detyrim i zgjeruar i SHU, që vëndos një barrë të rëndë vetëm në sektor në interes të përfshirjes sociale, do të ishte e përshtatshme dhe e qëndrueshme, ndërsa subjekte të tjera private dhe publike dhe shoqëria si e tërë kanë përfitime nga përhapja kudo e broadband.

Në lidhje me rishikimin e tretë periodic, KE nuk e ndryshoi fushën e detyrueshme të DSHU, por ofroi udhëzime në lidhje me broadband dhe çështje të tjera. Me objektivin e zbatimit konsekuent të DSHU në të gjitha shtetet anëtare, bazuar në këtë fleksibilitet, KE bën thirrje për një qasje koherente në veçanti për çështjet e mëposhtme:

---

⁵ *Impact of EU Policy options for revision of the universal service provision*, Van Dijk Management Consultants etj., Tetor 2010

- **Fusha e detyrimeve të shërbimit universal në lidhje me ‘aksesin funksional në Internet’ me shpejtësi me brez të gjerë (broadband).** Broadband nuk u vendos si element i detyrueshëm në detyrimet e SHU në të gjithë BE, por bazuar në fleksibilitetin në lidhje me këtë të përfshirë në DSHU, ky Komunikim përcaktoi një grup kriteresh që Vendet Anëtare duhet të konsiderojnë për përfshirjen e broadband në detyrimet e SHU. Në mënyrë specifike, detyrimi për të ofruar lidhje me brez të gjerë me një shpejtësi të caktuar brenda detyrimeve të shërbimit universal duhet të konsiderohet vetëm kur niveli në trajtim i shpejtësisë së të dhënave (rregulli “50/80”) përdoret nga të paktën:
  - 50% e të gjitha familjeve në nivel kombëtar, dhe
  - 80% e të gjitha familjeve më lidhje me brez të gjerë
- **Qasjet e përbashkëta për caktimin.** Një mekanizëm caktimi që lejon shtetet anëtare për të shqyrtuar të gjitha mundësitë teknike për sigurimin e shërbimit universal ka të ngjarë të prodhojë rezultatin me kosto më efektive. Një periudhë caktimi tepër e gjatë ose e pakufizuar mund të përjashtojë a priori operatorë të tjerë nga të qenit të caktuar - transparenca dhe mos-diskriminimi mund të promovohen nëpërmjet periudhave kohore të kufizuara për përcaktimin e detyrimeve të shërbimit universal. Për të shmangur diskriminimin, një përcaktim mund të hartohet në mënyrë të tillë që ai të mos zgjasë më shumë se sa është e nevojshme që të mbulojë kostot përkatëse të investimeve dhe që të mos tejkalojë një kohëzgjatje maksimale (për shembull 10 vjet).
- **Llogaritja e kostos neto e ofrimit të shërbimit universal.** Efiçensa mund të rritet nëpërmjet hartimit të qasjes metodologjike për llogaritjen e kostos neto të shërbimit universal përpara çdo procesi përcaktimi, si dhe duke u konsultuar publikisht mbi të. Kryerja e një llogaritje të veçantë të kostos neto për secilin sipërmarrës të përzgjedhur do të sigurojë transparencën dhe saktësinë. Gjithashtu është e rëndësishme që të sqarohen parimet që duhet të zbatohen nga autoritetet kombëtare kur vlerësohet nëse detyrimet e shërbimit universal përbëjnë një barrë të padrejtë mbi ofruesin e shërbimit universal.
- **Financimi.** Çdo mekanizëm financimi sektorial për shërbimin universal duhet të jetë transparent, objektiv, proporcional dhe jodiskriminues, si dhe duhet të përpiqet të minimizojë shtrembërimet në konkurrencë dhe kërkesën e përdoruesve. Prandaj, në rastet kur implementohet një mekanizëm për ndarjen e kostove, duhet të merret në konsideratë vendosja e një tavanit për kontributet e operatorëve për shërbimin universal. Çdo kosto shtesë mbi tavanin duhet të financohet nga fondet publike. Në veçanti, Komisioni propozon që operatorët që kanë më pak se €5m të ardhura vjetore nuk duhet të paguajnë kontribut, kurse për operatorët e mëdhenj kontributet për shërbimin universal duhet të kenë si tavan 0,40-0,65% të të ardhurave dhe duhet të jenë rreptësisht në proporcion me pjesët e tregut në të ardhura. Tavanet do të mund të kufizojnë edhe barrën mbi operatorët nëse një Shtet Anëtar vendos të përfshijë broadband në fushën e detyrimeve të shërbimit universal.
- **Masat për përdoruesit fundorë me aftësi të kufizuara.** Shtetet Anëtare mund edhe të inkurajohen për të marrë në konsideratë në mënyrën e duhur nevojat e përdoruesve të tillë në hartimin e detyrimeve të tyre kombëtare të shërbimit universal, në përputhje me parimin e garantimit të ekuivalencës së aksesit.

2.2.2 Kontributi për Defiçitin e Aksesit

Para nxjerrjes së versionit të parë të DSHU në vitin 2002, kuadri i BE lidhur me shërbimin universal përfshinte një numër të dokumenteve të lidhura, reflektues i situatës së sektorit në atë kohë. Në këtë aspekt, në kontekstin e përgjithshëm të kalimit nga monopoli në konkurrencë, një prej sfidave ishte sigurimi i një tranzicion nga skemat tradicionale të subvencionimit të tërthortë për promovimin e shërbimit universal drejt mekanizmave transparente dhe efikase (të tilla si Fond i shërbimit universal i përcaktuar në DSHU).

Skema të tilla subvencimi të tërthortë të monopoleve përfshinin zakonisht tarifë nën-kosto të pajtimit mujor (dhe shpesh thirrje lokale). Defiçiti financiar i krijuar nga çmime të tilla të aksesit nën koston përkatëse referohet si "defiçit aksesi". Në mjediset monopol, një defiçit i brendshëm i tillë financohej nga ana e operatorit monopol nëpërmjet fitimeve të brendshme nga tarifat mbi kosto të thirrjeve në distancë të gjatë dhe atyre ndërkombëtare. Pasi konkurrenca është futur, këto skema subvencionimi të tërthortë të brendshëm nuk janë më të qëndrueshme ose të barabarta dhe prandaj ka presion komercial për "ribalancim" të çmimeve drejt koston, që do të thotë një rritje në çmimet e pajtimit mujor dhe thirrjeve lokale dhe një rënie në çmimet e thirrjeve në distancë të gjatë dhe ndërkombëtare .

Me synimin e kryerjes së një procesi ribalancimi gradual pas fillimit të konkurrencës, disa operatorë në vendet e industrializuara, edhe të BE, e eksternalizuan skemën e mësipërme të subvencionimit të tërthortë duke futur një Kontribut Defiçiti i Aksesit ("ADC"). Një pagesë e tillë e llojit ADC paguhej nga hyrësit e rinj konkurrues të operatorit inkumbent, përgjithësisht si një shtesë mbi tarifat e interkoneksionit të bazuara në kosto.

Direktiva e KE e vitit 1995 Aksesi i Hapur (95/62/EC) kërkonte që tarifat të ndjekin parimet themelore të orientimit në kosto dhe transparencës dhe përcaktoi që kontributet e palëve të interkonektuara për skemat e "ADC janë të lejueshme vetëm kur kufizimet rregullatore janë të imponuara nga AKR-të për disa lloje të caktuara tarifash bazuar në arsyet e përbalueshmërisë dhe qasjes.

Gjithashtu, dokumenti i KE "Udhëzime mbi llogaritjen e koston dhe tarifimin për shërbimin universal", publikuar në vitin 1996, përcaktoi se skemat e ADC do të duhet të zbatoheshin vetëm përkohësisht, deri në vitin 2000, kohë në të cilën duhet të jetë kryer një nivel i mjaftueshëm i rebalancimit në të gjitha Shtetet Anëtare dhe se skema të tilla duhet të eliminohen.

Në përfundim, gjatë kësaj periudhe tranzicioni, KE nuk dëshironte që skema të tilla ADC të konvertoheshin apo përndryshe të përfshiheshin si pjesë e regjimit të ri të shërbimit universal sipas DSHU 2002 dhe direktivës paraardhëse (ONP 1998):

3. Në përputhje me Direktivën e Konkurrencës Plotë, Skemat Kombëtare për llogaritjen e koston së detyrimeve të shërbimit universal mund të mos përfshijnë një 'kontribut aksesi defiçiti' që i atribuohet strukturës kombëtare të pabalancuar të tarifave.

Tradicionalisht, operatorët shpesh kanë siguruar lidhje, pagesa mujore (dhe nganjëherë edhe thirrje lokale) me çmime të lira nëpërmjet subvencioneve të tërhorta nga të ardhurat e thirrjeve në distancë të gjatë dhe ndërkombëtare. Kjo shpesh do të thoshte që operatorët që ofronin aksesin nuk arrinin të merrnin një normë të arsyeshme fitimi nga kapitalin e punësuar nga shërbimet e lidhjes në rrjet dhe dhe pajtimit mujor për linjën e aksesit.

Kur një operator, i cili nuk përballet me konkurrencën, ka një "defiçit aksesi", tipikisht operatori kompensohet nga fitimet shumë të larta të gjeneruara nga shërbime të tjera të tilla si thirrje telefonike në distancë të gjatë dhe ndërkombëtare. Ku ekziston kjo situatë, tarifat e operatorit janë

"të pabalancuara" me kostot që ai ka. Në një treg konkurrues nje operator nuk duhet të jetë i detyruar për të ruajtur zbalancime të tilla tarifore.

4. Skemat Kombëtare të njoftuara Komisionit duhet të përfshijnë afate kohore për fazat e ardhme të zbalancimeve të mbetura të tarifave. Një ribalancim i tillë duhet të përfundojë deri më 1 Janar 2000, maksimumi, përveç rasteve të atyre Shteteve Anëtare të cilave i'u është dhënë një periudhë shtesë zbatimi në përputhje me Nenin 1 (2) të Direktivës Konkurrencës së Plotë. Në raste të tilla data për përfundimin e rebalancimit do të jetë data në të cilën përfundon periudha shtesë e zbatimit.
5. Aty ku nuk është e mundur për të përfunduar ribalancimin e tarifave deri më 1 Janar 1998, Shtetet Anëtare mund, në përputhje me Direktivën e Konkurrencës së Plotë, të krijojnë mekanizma të ndara nga Skemat Kombëtare për shërbimin universal për të parandaluar hyrësit e rinj në treg të përfitojnë padrejtësisht nga struktura e çmimeve (p.sh. tarifat e larta për shërbimet ndërkombëtare dhe në distanca të gjata të cilat nuk janë të orientuara drejt kostos) të krijuara nga rregullimi i çmimeve të operatorit incumbent.

Në vijim janë dhënë fragmente nga Aneksi B, i titulluar "Skemat e Kontributit të Defiçitit të Aksesit: Kriteret e Vlerësimit të Skemave të Defiçitit të Aksesit ":

Në mënyrë që të plotësojnë këto kushte skema të tilla duhet të jenë në përputhje me parimet e përcaktuara më poshtë

1. Pas 1 janar 1998, operatorët e interesuar ruajnë subvencionime të mëdha të tërthorta për aksesin familjar të cilat shkojnë përtej asaj çka do të pritej sipas praktikave normale tregtare (d.m.th operatorë të tillë janë objekt i kufizimeve rregullatore të cilat i kanë penguar ata nga përfundimi i procesit të ribalancimit të tarifave dhe kjo ka rezultuar në struktura tarifore të cilat janë thelbësisht jo në përputhje me kapitalin e investuar në ofrimin e aksesit lokal).
2. Skemat e Defiçitit të Aksesit duhet të zbatohen vetëm në periudha të përkohshme dhe vetëm deri më 1 Janar 2000.

2.3 Kuadri Kombëtar

2.3.1 Dokumentat e Politikave

Qeveria e Shqipërisë ka miratuar disa dokumenta të politikave që trajtojnë TIK në përgjithësi dhe telekomunikacionet në mënyrë specifike. Këto përshkruhen në mënyrë të përmbledhur më poshtë duke vënë theksin në çështjet e shërbimit universal.

2.3.1.1 Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim

Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim 2007-2013 ("SKZHI") u miratua nga KM në Mars 2008. SKZHI është i bazuar në 38 strategji sektoriale dhe ndërsektoriale dhe përbën dokumentin strategjik gjithëpërfshirës të zhvillimit të Qeverisë Shqiptare. TIK janë identifikuar si një nga strategjitë ndërsektoriale dhe me vizionin e mëposhtëm:

Vizioni është për një shoqëri ku të gjithë qytetarët mund të përfitojnë nga teknologjia e informacionit dhe komunikimit me qëllim shtimin e njohurive, rritjen e efektshmërisë dhe të transparencës në administratën publike.

Prioritetet e kësaj strategjie ndërsektoriale në lidhje me telekomunikacionet janë identifikuar si më poshtë: 1) hyrja në fuqi e ligjit të ri për komunikimet elektronike në përputhje me *acquis communautaire* të BE, 2) përgatitja e kuadrit rregullator përkatës nga Autoriteti Kombëtar Rregullator; 3) forcimi i rolit dhe kapaciteteve të Ministrisë dhe Autoritetit

Kombëtar Rregullator dhe 4) promovimi i konkurrencës në tregun e telekomunikacioneve për shërbime të reja.

2.3.1.2 Strategjia Ndërsektoriale për Shoqërinë e Informacionit

Strategjia për Shoqërinë e Informacionit ("SSHI") u miratua nga Këshilli i Ministrave në Janar 2009 duke përcaktuar vizionin e mëposhtëm:

Progresin e Shqipërisë drejt një ekonomie të bazuar në njohuritë, përmes një zhvillimi të qëndrueshëm të shoqërisë së informacionit që do të çojë në një shoqëri ku të gjithë qytetarët përfitojnë nga teknologjitë e informacionit dhe të komunikimit me qëllim shtimin e njohurive, rritjen e efektshmërisë dhe të transparencës në administratën publike.

SSHI ka përcaktuar një seri të politikave që duhen ndjekur, përfshirë në lidhje me: 1) Zhvillimi i infrastructures së TI; 2) Zhvillimi i shërbimeve të e-Government; 3) promovimi i edukimit dhe njohurive; 4) e-commerce, 5) Kuadri institucional dhe ligjor. Në lidhje me shërbimin universal, SoIS deklaroi si më poshtë:

Shërbimi universal ka një rol të dyfishtë: social dhe zhvillues. Përmbytja e shërbimit universal duhet të ndryshojë dinamikisht për të qënë në linjë me zhvillimet e vazhdueshme të infrastrukturës, teknologjive dhe kërkesave të përdoruesve. Shërbimi universal duhet të përfshijë ato elemente që i shërbejnë eliminimit të diskriminimeve për aksesin nga të gjithë në Shoqërinë e Informacionit.

2.3.1.3 Dokumenti i Politikave për Komunikimet Elektronike

Dokumenti i Politikave për Komunikimet Elektronike ("PKE") u nxorr nga Ministri i Shtetit për Reformat dhe Marredhëniet me Parlamentin në Shkurt 2010.

PKE përcakton strategjinë afatmesme të Qeverisë Shqiptare për zhvillimin e rrjeteve dhe shërbimeve për komunikimet elektronike. Ajo zëvendëson dokumentin e politikave të miratuar në vitin 1999 për sektorin e telekomunikacionit. PKE është në vijim të SKZHI dhe kërkon të arrijë integrimin në tregun e përbashkët të BE-së për komunikimet elektronike.

Kapitulli 8 i përcakton propozimet dhe pritshmëritë në lidhje me shërbimin universal, të përmbledhura si më poshtë:

- **Objekti dhe kuptimi i "shërbimit universal"**. PKE thekson se në kohën e monopoleve, shërbimi universal në shumë vende të industrializuara (përfshirë Europën Veriore dhe Perëndimore) i referohej pritshmërisë që operatorët monoplistë të kompensojnë humbjet në një zonë me fitime nga zona të tjera. Ky lloj subvencionimi i tërthortë brenda monopolit çoi në nivele të larta të penetrimit të shërbimit të telefonisë fikse. Lejimi i konkurrencës në treg pengon mbajtjen e çmimeve të pabalancuara dhe kjo nënkuptonte që kishte nevojë për një qasje të re nëse kompensimi për humbjet do të mbahej nën kontroll. Prandaj, në kuadrin ligjor (*acquis*) të BE, shërbimi universal është përcaktuar si një paketë e detyrimeve ligjore të cilat qeveritë duhet të marrin masa për ta realizuar.
- **Ofrimi i shërbimeve kudo**. Për sa i përket kostove ekonomike të garantimit që shërbimet baz janë të disponueshme kudo, kuadri ligjor (*acquis communautaire*) i BE është hartuar në mënyrë të tillë që vendet të ruajnë nivelet e larta të penetrimit të cilat tashmë ishin arritur në vendet e BE në mënyrë që ato të mos bëheshin të papërbalueshme për shkak të liberalizimit. Direktiva e Shërbimit Universal ka dy qëllime kryesore: e para, të sigurojë që paketa e shërbimeve bazë të vazhdojë të

ofrohet dhe e dyta, të sigurojë që rregullatorët nuk shtremëbërojnë tregun me masa të ndërmarra për të financuar ofrimin e tyre.

- **Përfundime**

- **Prezantimi i** telefonisë së lëvizshme në dy dekadat e fundit ka ndryshuar plotësisht vendin e telefonisë fikse në *plotësimin e nevojave të shoqërisë*. Penetrimi i telefonisë fikse tashmë është në rënie në shumicën e vendeve të BE-së. Është e qartë se rregullat e BE-së për të siguruar disponueshmërinë universale të aksesit në komunikime mund të kenë nevojë për t'u ndryshuar si përgjigje ndaj situates së re.
- Një çështje thelbësore e cila duhet të trajtohet nga AKEP-i është shkalla në të cilën tregu i lirë është gati dhe i aftë të ofrojë paketën e shërbimeve bazë sa herë të jetë e nevojshme. Aspekti i përballueshmërisë së çmimeve është potencialisht më shumë problematic veçanërisht në pjesë të caktuara të vendit.
- Qeveria e Shqipërisë pret që Ministria, AKEP-i dhe agjencitë e tjera të interesuara të mbajnë këtë çështje në rishikim të vazhdueshëm për të siguruar përfitime maksimale për përdoruesit në Shqipëri.

2.3.1.4 Draft Plani Broadband

Më 3 Maj 2012 MITIK publikoi për konsultim publik "Draftin Final mbi Planin për Rrjetin Kombëtar Brezgjërë" ("Draft Plani Broadband"), i cili përcakton objektivat dhe procedurat për zhvillimin e ardhshëm të Broadband në Shqipëri (deri në vitin 2020), si edhe masat konkrete për mbështetjen e tij.

Politika parashtrohet një qasje bashkëpunuese midis sektorit publik dhe privat si edhe midis qeverisjes kombëtare, rajonale dhe locale për të promovuar dhe më vonë universalizuar shërbimet Broadband dhe ajo mbështetet tek konkurrenca për zgjerimin e tregjeve Broadband.

Draft Plani Broadband mund të përmblihet në mënyrë substanciale si më poshtë:

- Qeveria e Shqipërisë ka pranuar se është e domosdoshme që të ketë akses broadband me shpejtësi të lartë në të gjithë vendin dhe në veçanti në zonat rurale. Plani vlerëson situatën aktuale institucionale, ligjore dhe rregullatore dhe teknologjike dhe identifikon mundësitë për të përmirësuar aksesin në broadband.
- Draft Plani Broadband merr parasysh kërkesën për akses të gjerë për të gjitha grupet e popullsisë, sektori i biznesit dhe administratës publike, duke përfshirë promovimin e aksesit në shërbimet e Shoqërisë së Informacionit për zonat rurale dhe të largëta, në përputhje me politikat ekzistuese kombëtare.
- Draft Plani Broadband qartëson fokusin e politikës dhe përcakton një politikë Broadband përshtatur me situatën dhe sfidat me të cilat ndeshet vendi, duke përfshirë sigurimin e broadband në zonat rurale. Masat specifike do të përcaktohen për të synuar zonat e pashërbyera dhe pak të shërbyer në lidhje me broadband, përfshirë zonat e largëta dhe rurale, për të promovuar shtrirjen dhe ndërgjegjësimin për

përfitimet e TIK në jetën e përditshme, punë, arsim, tregti, qeveri dhe shëndeti, dhe për të rritur investimet.

- Draft Plani Broadband përcakton objektivat, nivelet e synuara dhe strategjitë e përgjithshme të zbatimit të broadband që përfundimisht do të çojnë në një projekt për realizimin e tyre. Ai gjithashtu thekson rëndësinë dhe rolet përkatëse të pjesëmarrjes së sektorit publik dhe privat dhe partneriteteve, si në aspektin e përcaktimit të objektivave, projekteve dhe piketave të rëndësishme, si edhe në krijimin e një shumëllojshmëri të modeleve financiare.
- Më e rëndësishmja, Draft Plani Broadband synon të krijojë instrumentat të cilat do të krijojnë një ambient të përshtatshëm për investime private, përfshirë reformën ligjore dhe rregullatore dhe mekanizmat e tregut efektiv dhe financiare për të zhvilluar rrjetet broadband.
- Qëllimi është që shumë nga masat e sugjeruara të mund të zvogëlojnë nevojën për ndërhyrje publike përmes buxhetit të qeverisë duke krijuar mjedisin ku shtrirja e rrjetit Broadband do të mund të arrihet nëpërmjet zgjerimit dhe ndërtimit nga operatorët bazuar në mekanizmat e tregut (përmes licencimit). Tregjet do të jenë në gjendje të funksionojë në mënyrë efektive dhe efçente dhe sektori TIK do të jetë në gjendje të ofrojë akses më të madh në shërbimeve, vetëm nëpërmjet krijimit të instrumenteve të nevojshme për të lejuar lojtarët e tregut të konkurrojnë.
- Përveç liberalizimit të tregut, Qeveria Shqiptare është duke shqyrtuar instrumentet dhe mjetet rregullatore që synojnë rritjen e investimeve dhe aksesin në infrastrukturën e telekomunikacioneve në zonat rurale me kosto të lartë dhe të ardhura të ulëta. Këto mund të përfshijnë, qoftë në mënyrë të veçuar apo në kombinim me njëra tjetrën:
  - Financimin e shërbimit universal për të siguruar subvencione të pjesshme për programe që kryesisht synojnë stimulimin e sektorit privat për ofrimin e infrastrukturës në zonat rurale apo të pashërbyera;
  - Metoda të tjera financimi dhe iniciativa projektsh nga qeveritë kombëtare, rajonale dhe lokale, kooperativat, OJF-të apo operatorët privatë për të krijuar programe që synojnë zgjerimin e mbulimit në zonat rurale me kosto të lartë dhe rritjen e kërkesës së konsumatorëve me të ardhura të ulëta;
  - Metoda financimi të mandatuara nga shteti dhe të kontrolluara duke përdorur subvencione të tërthorta dhe mekanizmave të tjera financiare;
  - Minimizimin dhe/ose heqjen e ndonjë taksimi specific për telekomunikacionet;
  - Përgatitjen e udhëzimeve të politikave miqësore ndaj investimeve (përfshirë, për shembull, transparencë, zbatueshmëri dhe stimuj për investimet).
  - Krijimin e mjeteve inovative për të siguruar mbështetje financiare dhe stimuj për investime në dhe përdorimin e Broadband, përfshirë:
    - Lejimin e aksesit për autoritetet lokale në fondet kombëtare të Broadband për të zgeruar ose përdorur rrjetet kryesorë me fibra që kanë qenë ose janë duke u

ndërtuar për të lidhur deri entitetet publike (shkolla, biblioteka, klinikat), në mënyrë që të çojnë lidhjet me shpejtësi të lartë tek komunitetet e pashërbyera;

- Shoqërimin e përdorimit të fondeve nga partneritetet-publiko-private (PPP) dhe instrumentave të tjera financiare me fonde të qeverisë apo instrumenta që me ndarje të riskut;
- Përdorimin e instrumenteve financiare, të cilat mund të jenë lloje të borxheve, garancive ose aksioneve, ose një kombinim i tyre, për ti përshtatur me nevojat e projekteve të investimeve në aspektet e fleksibilitetit, maturimit dhe riskut.
- Objektivat specifike afatgjata të përcaktuara në Draft Planin Broadband përfshijnë:
  - Arritjen e aksesit Broadband bazë mbarëkombëtar qoftë në mënyrë direkte për të gjitha familjet apo bizneset apo përmes institucioneve jo-fitim prurëse, jo më vonë se fund i vitit 2017, me objektivat e mëposhtme të parashikuara:
    - dyfishimin e numrit të familjeve dhe kompanive që kanë akses në lidhje broadband;
    - 100% e shkollave me të paktën një lidhje Broadband në Internet në çdo klasë;
    - 100% e universiteteve me
    - 100% e zyrave postare të ofrojnë të paktën një lidhje Broadband në Internet për qytetarët [në të gjitha fshatrat me popullsi më shumë se xxx];
    - 100% e [spitaleve/qendrave mjekësore] me të paktën një lidhje Broadband në Internet;
  - Përveç disponibilitetit të aksesit bazë në rrjetet Broadband për të gjitha familjet dhe bizneset në [2015/2017], deri në vitin 2020 duhet të jetë i disponueshëm ofrimi i aksesit Broadband me shpejtësi të lartë, me shpejtësi transmetimi të paktën 100 Mbps për 50% të familjeve dhe akses në broadband me shpejtësi transmetimi të paktën 30 Mbps për të gjithë Shqiptarët.

2.3.2 Kuadri Ligjor

Ligji 9918 datë 19 Maj 2008 për Komunikimet Elektronike në Republikën e Shqipërisë kishte si qëllim të transpozonte *acquis communautaire* në kuadrin ligjor në përputhje me kuadrin rregullator të 2002 të BE. Me qëllim reflektimin e amendimeve të kuadrit rregullator të 2009 të BE, Qeveria e Shqipërisë në Shtator 2012 miratoi amendimet e propozuara të Ligjit 9918, përfshirë amendime që kanë lidhje me shërbimin universal, të cilat janë depozituar në Kuvend për diskutime dhe dekretim. .

2.3.2.1 Ligji 9918

Për sa i përket shërbimit universal, Neni 3 (Përkufizime) i Ligjit 9918 përmban termat dhe përkufizimet e mëposhtme të lidhura me shërbimin universal

“Ofruesi i shërbimit universal” është sipërmarrësi që ofron shërbimin universal.

“Shërbimi universal” është një minimum i përcaktuar shërbimesh, të një cilësie të caktuar, i mundshëm për të gjithë përdoruesit në territorin e Republikës së Shqipërisë, pavarësisht nga vendndodhja gjeografike, me çmime të përballueshme.

Përcaktimet standarte të lidhura me shërbimin universal janë përfshirë në Kapitullin V të Ligjit 9918, i cili përmban gjashtë Nene (Nenet 25 deri 30). Më poshtë është një përmbledhje e këtyre neneve:

- **Neni 25 – Shërbimi Universal.** Përcakton katër elementët e Detyrimeve të Shërbimit Universal të DSHU, të quajtura akses dhe shërbim telefonik nga vendndodhje fikse (me shpejtësi të komunikimit të të dhënave jo më të vogël se 32 kbit/s), numeratori dhe shërbimet e kërkimit të informacionit në numerator, disponibilitetin e telefonave publikë me pagesë dhe akses të barabartë për përdoruesit me aftësi të kufizuara. Neni përmban gjithashtu një sërë përcaktimesh në lidhje me shkëmbimin e informacionit dhe çështje të tjera të lidhura me numeratorin dhe shërbimet e kërkimit të informacionit në numerator. Objektivi i këtij Neni është të transpozojë disa nga parimet e Neneve 3, 4, 5, 6 dhe 7 të DSHU 2002.
- **Neni 26 – Sigurimi i Shërbimit Universal.** Parashikon që AKEP mund të caktojë një ose më shumë ofrues të shërbimit universal (OSHU). Neni përcakton se në përzgjedhjen e OSHU në fillim duhet të ketë gjithmonë një proces tenderi. Vetëm nëse procesi i tenderit dështon, atëherë AKEP mundet që të nominojë një OSHU bazuar në një proces konsultimi dhe pas miratimit nga Ministri. Objektivi i këtij Neni është të transpozojë disa nga parimet e Nenit 8 të DSHU 2002.
- **Neni 27 – Tarifat dhe kushtet e përgjithshme për Shërbimin Universal.** Përmban parime lidhur me tarifën e shërbimit universal, përfshirë monitorimin dhe regullimin nga AKEP, dhe se tarifa për një shërbim individual duhet të jetë e njëjtë në të gjithë territorin e vendit. Bazuar në këtë Nen mund të ofrohen edhe tarifa me zbritje (sociale). Objektivi i këtij Neni është të transpozojë disa nga parimet e Neneve 9 dhe 10 të DSHU 2002.
- **Neni 28 – Cilësia e Shërbimit Universal.** Përcakton se AKEP do të monitorojë cilësinë e shërbimit universal, përfshirë përcaktimin e kërkesave teknike. Objektivi i këtij Neni është të transpozojë disa nga parimet e Nenit 11 të DSHU 2002.
- **Neni 29 – Skema e kompensimit për sigurimin e Shërbimit Universal.** Përmban një sërë përcaktimesh në lidhje me kompensimin, përfshirë shërbimet specifike (Aksesin dhe Shërbimet nga Vendndodhje Fikse dhe Tarifën Sociale). Neni parashikon që AKEP do të caktojë metodologjinë e përlogaritjes së kostove neto të Shërbimit Universal, përfshirë përfitimet e patrupëzuara për kompensimin e Ofruesve të Shërbimit Universal. Neni parashikon gjithashtu se ofruesit e Shërbimit Universal duhet të mbajnë llogari të ndara për kostot e ofrimit të shërbimit universal dhe se ata duhet të dërgojnë këtë informacion në AKEP një herë në vit, si dhe përmban përcaktime të tjera të lidhura. Objektivi i këtij Neni është të transpozojë disa nga parimet e Nenit 12 të DSHU 2002.
- **Neni 30 – Financimi i Shërbimit Universal.** Përmban përcaktime në lidhje me krijimin e fondit të shërbimit universal për kompensimin e kostove neto të shërbimit universal. FSHU do të menaxhohet dhe administrohet nga AKEP dhe ai financohet nga kontributet e sektorit të sipërmarrësve që ofrojnë shërbime të komunikimeve

elektronike të cilat nuk duhet të jenë më shumë se 1% e të ardhurave totale. Ky Nen nuk përmend mundësinë e financimit të shërbimit universal me fonde publike. AKEP rimbursen nga fond i shërbimit universal secilin ofrues të shërbimit universal për kostot neto të miratuara të shërbimit universal. AKEP depoziton në Kuvendin e Shqipërisë një raport vjetor, përfshirë informacion financiar dhe informacion tjerër të lidhur me të. Objektivi i këtij Neni është të transpozohet disa nga parimet e Nenit 13 dhe 14 të DSHU 2002.

2.3.2.2 Amendimet e propozuara për Ligjin 9918 nga Qeveria e Shqipërisë

Më poshtë është një përmbledhje e amendimeve kryesore substanciale të propozuara në lidhje me shërbimin universal:

- **Neni 25 – Shërbimi Universal.** Ky nen është riformuluar dhe ndarë (shiko më poshtë). Riformulimi parashikon që AKEP do të ndërmarrë masat e duhura rregulluese për garantimin e shërbimit universal bazuar në Ligjin 9918 dhe në rregullat e miratuara nga KM. Masa të tilla rregulluese duhet të bazohen në parimet e objektivitetit, transparencës, jodiskriminimit dhe proporcionalitetit, për të garantuar ofrimin e shërbimeve korresponduese, me sa më pak dëmtime të mundshme të tregut. Objektivi i Nenit të riformuluar është të transpozohet disa nga parimet e Nenit 3 të DSHU 2009.
- **Neni 25/1 – Sigurimi i aksesit nga një vendndodhje fikse dhe ofrimi i shërbimit telefonik.** Objektivi i këtij Neni të ri është të transpozohet disa nga parimet e Nenit 4 të DSHU 2009. Në lidhje me aksesin në Internet ky nen përcakton, në përputhje me DSHU, se lidhja e ofruar duhet të jetë në gjendje të ofrojë “komunikimin e të dhënave, me një shpejtësi të kënaqshme për të lejuar aksesin funksional të Internetit, duke marrë parasysh teknologjitë mbizotëruese të përdorura nga shumica e pajtimtarëve dhe mundësitë e realizimit teknologjik.”
- **Neni 25/2 – Sigurimi i Numerorit Telefonik dhe Rubrika e Informimit për Numrat.** Objektivi i këtij Neni të ri është të transpozohet disa nga parimet e Nenit 5 të DSHU 2009.
- **Neni 25/3 – Telefonat publike me pagese dhe pikat e tjera të aksesit publik telefonik.** Objektivi i këtij Neni të ri është të transpozohet disa nga parimet e Nenit 6 të DSHU 2009.
- **Neni 25/4 – Masat për ofruesit me aftësi të kufizuara.** Objektivi i këtij Neni të ri është të transpozohet disa nga parimet e Nenit 7 të DSHU 2009.
- **Neni 26 – Sigurimi i Shërbimit Universal.** Në përputhje me DSHU, Paragrafi 1 është rishikuar në mënyrë që AKEP *mund* të caktojë OSHU-t sipas rregullave të miratuara nga KM bazuar në një propozim të Ministrit dhe objekt i një sërë kritereve. Paragrafët 2 dhe 4 shfuqizohen dhe përcaktimet e tjera janë rishikuar për konsistencë. Objektivi i këtij Neni të rishikuar është të transpozohet disa nga parimet e Nenit 8 të DSHU 2009.
- **Neni 27 – Tarifat dhe kushtet e përgjithshme për Shërbimin Universal.** Në përputhje me DSHU, Paragrafi 1 është rishikuar në mënyrë që AKEP do të monitorojë shërbimet e përcaktuara të ofruara nga OSHU-t, ose nga tregu nëse nuk ka OSHU të caktuar. Paragrafi 3 është rishikuar gjithashtu për konsistencë. Paragrafi 6 është

zgjerruar për të përfshirë shumë më tepër detaje për detyrime që AKEP *mund* të vendosë ndaj OSHU-ve t'i ofrojnë përdoruesve fundorë që ata të kenë mundësinë e kontrollit të shpenzimeve të tyre. Objektivi i këtij Neni të rishikuar është të transpozohet disa nga parimet e Neneve 9 dhe 10 të DSHU 2009.

- **Neni 28 – Cilësia e Shërbimit Universal.** Ky nen ngelet i pandryshuar. Objektivi i këtij Neni është të transpozohet disa nga parimet e Nenit 11 të DSHU 2009.
- **Neni 29 – Skema e kompensimit për sigurimin e Shërbimit Universal.** Në përputhje me DSHU, Paragrafi 1 është rishikuar në mënyrë që OSHU-t të mund të kërkojnë kompensim për ofrimin e shërbimit sipas Neneve 25/1 deri 25/4 dhe Nenit 27, paragrafi 3, nëse ato krijojnë një barrë të padrejtë. Objektivi i këtij Neni të rishikuar është të transpozohet disa nga parimet e Nenit 12 të DSHU 2009.
- **Neni 30 – Financimi i Shërbimit Universal.** Ky nen ngelet i pandryshuar. Objektivi i këtij Neni është të transpozohet disa nga parimet e Neneve 13 dhe 14 të DSHU 2009.

2.3.3 Kuadri Rregullator

2.3.3.1 Shërbimi Universal

Në Vendet Anëtare dispozitat kryesore në lidhje me detyrimet e SHU janë të përfshira në legjislacionin primar. Në shumë Vende Anëtare, elementet specifike dhe të detajuar të detyrimeve të SHU, janë të përfshira në legjislacionin sekondar, të tilla si rregullore, dekretet apo vendime të AKR. Kapitulli V i Ligjit 9918 në disa raste i referohet rregulloreve që lidhen me shërbimin universal të nxjerra nga AKEP. Siç është përcaktuar në Seksionin 5.8, AKEP është i mendimit se dispozitat e përgjithshme në Kapitullin V të ligjit 9918 duhet të zhvillohen më tej të kenë më shumë specifikime dhe për këtë qëllim propozon që Rregullore të tilla të SHU të përgatiten në një kohë të përshtatshme. AKEP pret që Rregulloret e SHU të plotësojnë dispozitat përkatëse të ligjit në mënyrë të tillë që të sigurojnë më shumë detaje dhe specifikime, përfshirë detaje dhe specifikime në lidhje me kriteret, procedurat, metodologjinë dhe çështjet administrative, duke marrë parasysh edhe rregullat që mund të nxirren nga KM në zbatim të disa prej dispozitave të reja të përfshira në ndryshimet e propozuara nga Qeveria Shqiptare për Ligjin 9918, të përmenduar më lart.

2.3.3.2 Analizat e Tregut Fiks dhe ADC

Analiza e Parë e Tregut Fiks

Analiza e parë e tregut fiks u krye në vitin 2007 (Vendimi 410, datë 13.11.2007) (“Vendimi 410”). Në vendimin 410, AKEP, ndër të tjera, identifikoi nevojën për të vazhduar procesin për ribalancimin e tarifave me pakicë Albtelecom⁶. Për këtë qëllim KM (Vendimi 854, datë 18.06.2008) miratoi një metodologji për Albtelecom të propozuar nga AKEP-i për rregullimin e normës së ndryshimit të tarifave (price cap) me afat dy-vjeçar, të ndarë në katër faza.

Metodologjia e rregullimit të tarifave e miratuar nga KM kishte objektivin e vazhdimin të procesit të ribalancimit të tarifave të shërbimeve të Albtelecom me anë të rritjeve të tarifave të pajtimit mujor, instalimit dhe thirrjeve lokale dhe reduktimevetë tarifave të thirrjeve

---

⁶ Si edhe në vendet e tjera, procesi i ribalancimit në Shqipëri është në vazhdim dhe filloi të implementohej në kontekstin e liberalizimit të sektorit, me vendime të veçanta të KM në 2001 dhe 2003.

kombëtare dhe ndërkombëtare dhe thirrjeve drejt rrjeteve celulare. Nga mesi i 2010 aplikimi i metodologjisë së tarifave kishte rezultuar me të vërtetë në një nivel konsiderueshëm të rebalancimit – tarifat e pajtimit mujor dhe thirrjeve lokale u rritën deri në 79% dhe 45%, dhe u realizuan ulje në tarifat e instalimit dhe thirrjeve kombëtare dhe ndërkombëtare me 19% deri në 72%.

Analiza e Dytë e Tregut Fiks

Në Korrik 2010, AKEP nxorri Vendimin 1348 në lidhje me analizën e dytë të tregut fikse. Përmbledhtazi, AKEP gjeti Altelecom me FNT në gjashtë tregje përkatës me pakicë dhe në tre tregje përkatës me shumicë të lidhura me shërbimet fikse⁷, dhe vendosi një sërë detyrimesh përkatëse ex ante, përfshirë rregullimin e tarifave për shërbimet fikse me pakicë dhe me shumicë, sipas Nenit 45 të Ligjit 9918. Asnjë prej OA nuk u gjet me FNT për shërbimet e tyre fikse dhe për rrjedhojë asnjë prej shërbimeve të tyre fikse nuk ishte objekt i rregullimit ex ante. .

Në lidhje me ribalancimin, Vendimi 1348 vuri në dukje se pagesa e pajtimit mujor familjar të Altelecom vazhdonte të ishte më e ulëta në rajon, madje edhe me zbatimin fazës së katërt të metodologjisë së rregullimit të tarifave në 1 Mars 2010, që përfshinte një rritje të tarifës së pajtimit mujor në 442 lek / muaj. Vendimi 1348 vuri në dukje gjithashtu se tarifa aktuale e pajtimit mujor gjithashtu dukej se ishte relativisht e ulët në krahasim me disa nga rezultatet e sudimit të kostos mesatare inkrementale afatgjatë poshtë-lart ("BULRAIC), të porositur nga AKEP, dhe modeli dhe rezultatet draft finale të së cilit ishin në konsultim publik më 11 Qershor deri më 10 Korrik 2010. Bazuar në konsideratat e mësipërme, AKEP arriti në përfundimin se tarifat e telefonisë fikse për familjarë të Altelecom nuk ishin ende plotësisht të ribalancuara dhe se procesi i ribalancimit duhet të vazhdonet në të ardhmen, por nuk përfshiu ndonjë propozim konkret. .

Me shqyrtimin e rezultateve të studimit BULRAIC, Vendimi 1348 arriti në përfundimin se për shkak të çmimit nën-kosto të pajtimit mujor Altelecom kishte një normë të ulët kthimi në tërësi dhe një deficit të madh aksesit në veçanti. Në mënyrë të ngjashme, AKEP arriti në përfundimin se tarifat e interkoneksionit përpara Shtator 2010 ishin më të ulëta se sa kostoja BULRAIC. E gjithë kjo do të rezultonte në një situatë të vështirë financiare për Altelecom. Në këtë kontekst, AKEP vendosi të rriste tarifat e interkoneksionit të Altelecom në një nivel më të lartë se koston BULRAIC, si një masë e përkohshme për të siguruar qëndrueshmërinë financiare të Altelecom. Një shtesë e tillë mbi tarifat e interkoneksionit të bazuara në kosto mund të interpretohet si skemë e tipit ADC.

---

⁷ 1. Tregu me pakicë i aksesit në rrjet telefonik publik nga vendndodhje fikse për klientet familjare; 2. Tregu me pakicë i aksesit në rrjet telefonik publik nga vendndodhje fikse për klientet jo-familjare; 3. Tregu me pakicë për shërbimet telefonike lokale dhe/ose kombëtare të disponueshme për publikun të ofruara nga vendndodhje fikse për klientet familjare. 4. Tregu me pakicë për shërbimet telefonike ndërkombëtare të disponueshme për publikun të ofruara nga vendndodhje fikse për klientet familjare. 5. Tregu me pakicë për shërbimet telefonike lokale dhe/ose kombëtare të disponueshme për publikun të ofruara nga vendndodhje fikse për klientet jo-familjare. 6. Tregu me pakicë për shërbimet telefonike ndërkombëtare të disponueshme për publikun të ofruara nga vendndodhje fikse për klientet jo-familjare. 7. Tregu me shumicë i origjinimit të thirrjeve në rrjetin telefonik publik telefonik të ofruara nga vendndodhje fikse. 8. Tregu me shumicë i terminimit të thirrjeve për rrjete publike telefonike individuale të ofruara nga Altelecom nga vendndodhje fikse. 9. Tregu me shumicë i shërbimeve transite kombëtare në rrjetet publike telefonike fikse.

Analiza e Tretë Preliminare e Tregut Fiks

Më 2 Gusht, 2012, AKEP me Vendim 2138, nxorri analizën e tretë paraprake të tregut fikse në formën e një dokumenti konsultimi ("Vendim 2138"). Vendimi përfundimtar mbi këtë analizë të tretë të tregut do të merret pas procesit dhe periudhës së konsultimit të nevojshëm.

Në lidhje me tregjet me shumicë, Vendimi 2138 ka identifikuar tre tregje përkatëse.⁸ Ai gjeti se Albtelekom dhe të gjithë OA, përfshirë AMC në shërbimit të saj GSM fikse ("FGSM") AMC Fiks, janë operatorë me FNT në tregun përkatës të terminimit të thirrjeve në rrjetet e tyre përkatëse. Vetëm Albtelekom është me FNT në lidhje me tregjet përkatës të shërbimeve të origjinimit dhe tranzitimit. Në këtë aspekt, detyrimet ex ante korresponduese me shumicë për Albtelekom mbeten të pandryshuara nga vendimi 1348, përfshirë në lidhje me rregullimin e tarifave. Detyrimet ex ante për OA janë më të pakta, por ato përfshijnë rregullimin e tarifave. Në fakt, vendimi 2138 propozon një reduktim të përshkallëzuar të të gjitha tarifave të interkoneksionit të Albtelecom drejt disa vlerave që kanë marrë parasysh një sërë faktorësh, përfshirë vlerat mesatare në BE dhe vendet e rajonit. Gjithashtu, Vendimi 2138 propozon një reduktim të përshkallëzuar të tarifave të terminimit të OA (të ndryshëm nga Albtelecom), me qëllim që ato konvergojnë me tarifën e terminimit të Albtelecom në vitin 2015, duke eliminuar kështu asimetrinë aktuale të tarifave të terminimit midis Albtelecom dhe OA.

Vendimi 2138 nuk ka përfshirë ndonjë diskutimin për defiçit aksesi të Albtelecom dhe as tarifën e propozuar të interkoneksionit për Albtelecom nuk kanë përfshirë një shtesë të nënkuptuar mbi tarifën e interkoneksionit të bazuar në kosto. Në këtë aspekt, Vendimi 2138 përfundon një element të skemës së përkohshme të tipit ADC të krijuar me Vendimin 1348.

Në lidhje me tregjet me pakicë, Vendimi 2138 ka identifikuar dy tregje përkatëse⁹: akses në rrjetin publik telefonik nga një vendndodhje fikse (për abonentët familjarë dhe jo-familjarë), shërbimet publike telefonike (thirrje) të ofruara nga një vendndodhje fikse ((për abonentët familjarë dhe jo-familjarë). Duke pasur parasysh dinamikën specifike të tregut në Shqipëri (shih Kapitullin 3), duke përfshirë penetrimin relativisht shumë të lartë celular, një nga çështjet e shqyrtuara në këtë analizë të tregut ishte nëse aksesi/thirrjet nga rrjetet celulare janë në të njëjtin treg përkatës si aksesi/thirrjet nga një vendndodhje fikse? Pas diskutimit të një sërë faktorësh, duke përfshirë faktorin kyç të mobilitetit kundrejt "vendndodhjes fikse", Vendimi 2138 ka konkluduar se aksesi/thirrjet nga rrjetet celulare nuk janë pjesë e të njëjtit treg përkatës si edhe aksesi/thirrjet nga një vendndodhje fikse.

Më tej, Vendimi 2138 vuri në dukje se që prej Vendimit 1348, Vodafone dhe AMC kanë aplikuar dhe kanë marrë numeracion gjeografik fikse nga AKEP për ofrimin e shërbimeve të telefonisë fikse duke përdorur rrjetin GSM ("FGSM"). Vodafone nuk ka komercializuar ende këtë shërbim, por AMC ka filluar me markën AMC Fiks dhe tashmë ka fituar rreth 2% pjesë tregu në vetëm një muaj aktivitet. AMC ka aftësinë për të ofruar këtë shërbim në të gjithë Shqipërinë, ku ka mbulim GSM (mbulimi i popullsisë 99.8%), i cili siç është përmendur në Vendimin 2138, është një mbulim shumë më i madhe sesa i rrjetit Albtelecom. AKEP mendon se FGSM përfshihet në tregjet përkatëse me pakicë fikse të përmendura më sipër (duke pranuar se ka disa dallime midis telefonisë FGSM dhe telefonisë fikse tradicionale me tela).

---

⁸ Këto janë të njëjtë me tregjet me shumicë të identifikuara në Vendimin 1348.

⁹ Këto dy tregje përfshijnë të njëjtat shërbime si në Vendimin 1348, por janë të segmentuara në dy tregje dhe jo në gjashtë.

Në lidhje me FNT në tregjet fikse me pakicë, Vendimi 2138 gjeti se Albtelecom ka FNT në të dy tregjet përkatëse. Asnjë nga OA nuk u gjet me FNT në këto tregje me pakicë.

Në shqyrtimin e imponimit të detyrimeve ex ante, Vendimi 2138 ka analizuar një numër faktorësh¹⁰ dhe arriti në përfundimin se ai nuk do të vendosë më detyrimin e rregullimit të tarifave me pakicë Albtelecom. Megjithatë për këto shërbime me pakicë do të ngelen detyrimet e tjera ex ante, duke përfshirë detyrimin për transparencë dhe mos-diskriminimit. Heqja e detyrimit të rregullimit të tarifave synon të krijojë fleksibilitet në tarifim dhe shërbim për Albtelecom dhe të rrisë stimujt për investime me objektiv rritjen e penetrimit fiks.

Vendimi 2138 vuri në dukje se AKEP do të vazhdojë monitorimin e shërbimeve të caktuara me pakicë, me qëllim për të siguruar vazhdimin e përballueshmërisë së tyre për abonentët e rrezikuar dhe konsideron se reduktimet e përshkallëzuara me faza të propozuara për tarifën e terminimit do t'i krijojë fleksibilitet Albtelecom në lidhje me abonentët të tillë.

Në lidhje me rebalancimin, Vendimi 2138 theksoi se në zbatim të Vendimit 1348, çmimet për dy paketat standarde tarifore nën rregullim të Albtelecom, “Familjare” dhe “Të Tjerë” nuk kanë ndryshuar që nga ajo kohë dhe se tarifa mujore për familjare vazhdon të jetë më e ulëta në rajon. Vendimi 2138 përsëriti përfundimin e mëparshëm se, megjithëse ka pasur progress, tarifën e Albtelecom për telefoninë fiks për familjarë nuk ishin ende plotësisht të ribalancuara, por shtoi se një zgjidhje e bazuar në mekanizmat e tregut mund të jetë më efektive se sa ndërhyrje e vazhdueshme rregulatore (dhe për rrjedhojë ndërprerje të rregullimit të tarifave).

Ky është një vendim kritik në lidhje me çështjen e skemave të tipit ADC për shkak se, siç u diskutua më sipër, një element kritik i skemave të tilla është që ato rezultojnë nga kufizimet rregulatore që imponohen nga AKR për tarifën e caktuar për shkaqe të përballueshmërisë dhe qasjes. Kur kufizime të tilla rregulatore eliminohen, siç është ky rast për shkak se rregullimi i tarifave nuk është më një detyrim ex ante për Albtelecom, arsyetimi dhe domosdoshmëria për çdo formë të një skeme të tipit ADC zhduken. Kjo është për shkak se operatori përkatës tani përballet me një vendim komercial, dhe jo më me një pengesë rregulatore, se si ai të strukturojë tarifën e tij dhe për këtë arsye nuk mund t'i kërkohet operatorëve të tjerë për të kompensuar operatorin për vendime të tilla komerciale. Në këtë aspekt, Vendimi 2138 përfundon elementin tjetër të skemës së përkohshme të tipit ADC të krijuar me Vendimin 1348.

Pyetje #1: Ju lutemi jepni komentet tuaja në lidhje me këtë Kapitull. A ka politika, ligje, rregullore ose vendime apo normativa të tjera, kombëtare, rajonale apo ndërkombëtare, në lidhje me shërbimin universal që AKEP duhet të marrë në konsideratë në analizën e tij?

---

¹⁰ Disa prej këtyre faktorëve përfshijnë midis të tjerave: dinamikën e vecanta të Shqipërisë (përfshirë penetrimin fiks, numrin relativisht të madh të OA, trafikun e origjinar nga fiks në raport me atë nga celular, etj.); praktikën rregullore në vendet e BE në lidhje me shërbimet fikse; një numër relativisht i lartë i pajtimtarëve të Albtelecom kanë zgjedhur paketa të reja (kundrejt dy paketave nën rregullim); paketimi nga Albtelecom dhe OA i shërbimeve telefonike me shërbimin e Internetit; fillimi i implementimit të një sërë masash rregullore në nivel me shumicë, përfshirë hapjen e qarkut lokal dhe portabilitetin e numrit fiks që do të rrisë presionin konkurrues mbi Albtelecom.

3 Zhvillimi dhe Statusi i Sektorit

3.1 Hyrje

Ky Kapitull përmbledh zhvillimet kryesore dhe situatën aktuale të sektorit në Shqipëri nga një perspektive rajonale duke u fokusuar në Vendet Anëtare dhe Vendet Kandidate dhe Kandidate Potencialë (“CPC”¹¹)¹². Ky kapitull jep një panoramë të sektorit nga këndvështrimi i SHU dhe ka për qëllim të potësojë analizat e tjera të AKEP, përfshirë analizat përkthëse të tregjeve të shërbimeve specifike, si Vendimi 2138. Për qëllime krahasimi dhe lehtësi në prezantim, janë përdorur 3 grupimet e mëposhtme si krahasues rajonalë:

- **BE-15 (EU-15)** janë Shtetet Anëtare të cilat ishin anëtare përpara zgjerimit të BE-së në 2004: Belgjika, Danimarka, Gjermania, Irlanda, Greqia, Spanja, Franca, Italia, Luksemburgu, Holanda, Austria, Portugalia, Finlanda, Suedia dhe Mbretëria e Bashkuar.
- **BE-12(EU-12)** janë 12 Shtetet Anëtare që aderuan në BE në dhe pas vitit 2004: Bullgaria, Qipro, Letonia, Republika Çeke, Estonia, Lituania, Hungaria, Malta, Polonia, Rumania, Sllovenia, Sllovakia.
- **CPC-5** janë 5 vendet CPC, përveç Shqipërisë, të cilat ndodhen në rajonin e Ballkanit dhe që nuk janë në listë për të hyrë së afërmi në BE¹³: Mali i Zi, ish Republika Jugosllave e Maqedonisë (“FYROM”), Bosnja dhe Hercegovina, Kosova sipas Rezolutës 1244/99 (“Kosova”) të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara dhe Serbia.

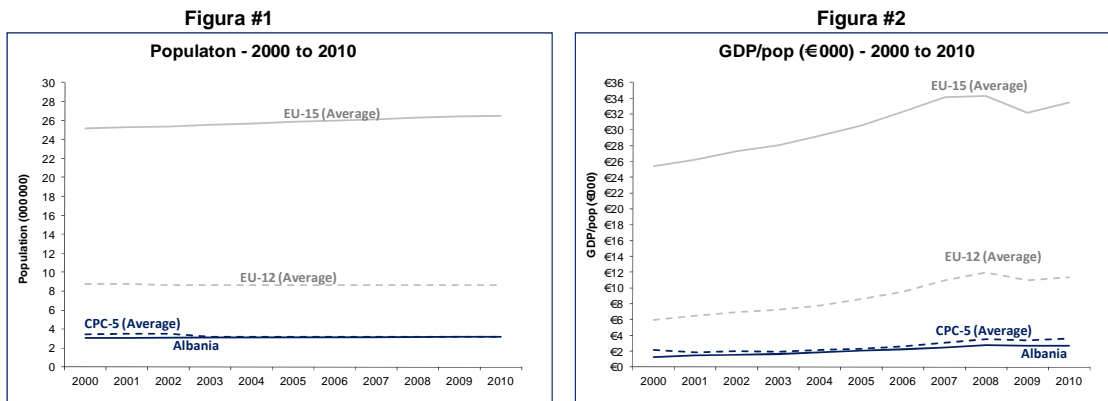
Figurat 1 dhe 2 paraqesin mesataret e popullsisë dhe të të ardhurave kombëtare (Produkti i Brendshëm Bruto (“PBB”) për banorë) për të tre grupet krahasuese dhe Shqipërinë nga viti 2000 deri në vitin 2010, dhe tregojnë se mesatarisht vendet e BE-15 dhe BE-12 janë shumë më të populluara dhe kanë të ardhura më të larta se Shqipëria dhe 5 vendet CPC. Shqipëria dhe 5 vendet e grupit CPC janë relativisht të krahasueshme në lidhje me këta dy tregues të rëndësishëm.

---

¹¹ Shtetet në vijim janë nëntë vendet CPC deri në Korrik 2012: Islanda, Mali i Zi, Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë, Turqia, Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina, Kosova (sipas Rezolutës 1244/99 të Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara) dhe Serbia.

¹² Të gjitha të dhënat janë marrë nga Eurostat, përveç rasteve kur tregohet ndryshe. 2010 është viti më i afërt për të cilin Eurostat ka të dhëna për treguesit më të rëndësishëm. Në raste të përshtatshme, të dhëna për vitin 2011 për Shqipërinë janë marrë nga AKEP apo INSTAT, sipas rastit.

¹³ Përveç Shqipërisë, 3 vendet CPC që nuk janë përfshirë në këtë grup janë Turqia (vend jo Ballkanik; me një popullsi 20 herë më të madhe se Shqipëria), Islanda (vend jo Ballkanik; me të ardhura kombëtare (PBB) 10 herë më të larta se të Shqipërisë) dhe Kroacia (e pranuar në BE dhe që pritet të aderojë nga mesi i vitit 2013).

3.2 Shërbimet e Telefonisë Fikse

Figura 3 tregon penetrimin mesatar të telefonisë fikse (e shprehur si përqindje e linjave fikse për banorë) për grupet e BE-15, BE-12 dhe CPC-5 dhe për Shqipërinë nga viti 2000 deri në 2011¹⁴. Në Korrik 2012 penetrimi i telefonisë fikse në Shqipëri arriti në 11.5%. Figura 4 paraqet penetrimin mesatar të telefonisë fikse për 27 vendet e BE-së dhe për 9 vendet CPC (përfshirë Shqipërinë) për 2010 në një grafik me format shpërndarje: penetrimi i telefonisë fikse paraqitet në boshtin vertikal –y dhe të ardhurat kombëtare (të shprehura si PBB/banorë) në boshtin horizontal –x. Në fakt, Figura 4 paraqet një analizë grafike të marrëdhënies midis penetrimit të telefonisë fikse dhe të ardhurave kombëtare. Në këtë figurë, pikat përfaqësojnë secilin prej 36 vendeve, përfshirë Shqipërinë.

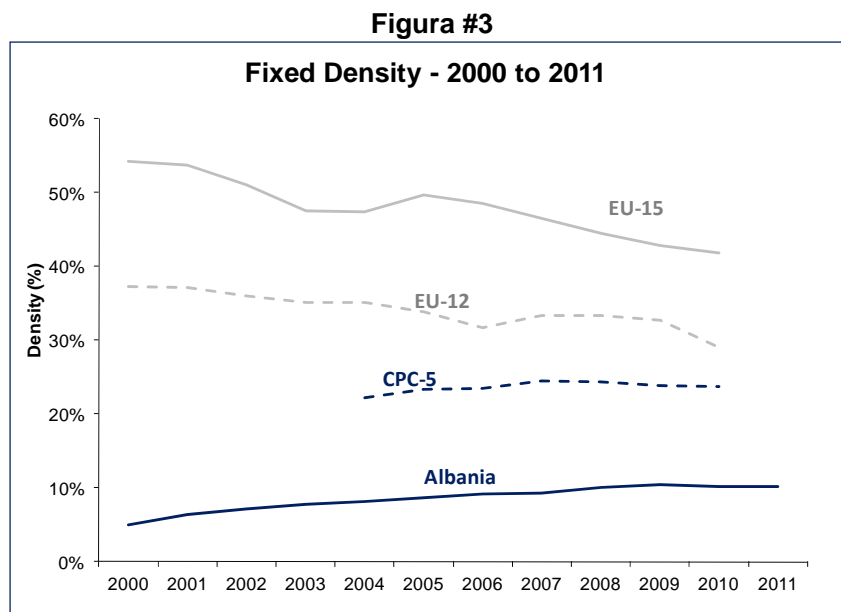
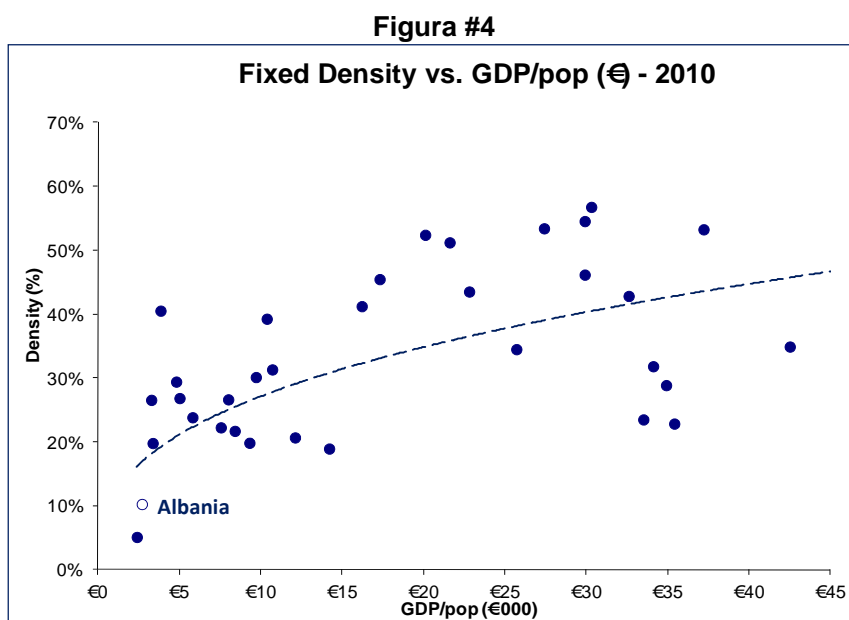

Figura 3 tregon se megjithëse penetrimi i telefonisë fikse në vendet BE-15 mbetet krahasimisht i lartë, ai ka pësuar rënie gjatë periudhës 2000-2010 deri në rreth 42% në 2010. E njëjta gjë vlen edhe për vendet BE-12, ku niveli fillestar ishte disi më i ulët dhe rënia ka qenë nga e moderuar, dhe në 2010 niveli arriti në 30%. Në kontrast me këtë, penetrimi i

¹⁴ Vini re se për shkak të përbërjes së grupit – CPC 5, disa nga të dhënat specifike të telekomunikacioneve për shumicën e vendeve disponohen vetëm që prej 2004-s. Të dhënat për Shtetet Anëtare dhe CPC disponohen deri në 2010 nga Eurostat; të dhënat për Shqipërinë për 2011 dhe 2012 janë marrë nga AKEP.

telefonisë fikse në 5 vendet CPC ka qenë i qëndrueshëm gjatë kësaj periudhe, në nivel rreth 28% për 2010 – në këtë tregues ka një tendencë për konvergencë midis grupeve BE-12 dhe CPC drejt penetrimit në nivelin rreth 30%. Shqipëria ka pasur një rritje të qëndrueshme dhe stabilizim gjatë kohëve të fundit në penetrimin e telefonisë fikse, në nivele 10-12% në periudhën 2010-2012.

Figura 4 paraqet kurbën e tendencës që rezulton nga analiza e regresionit me një variabël dhe përfaqëson “përshtatjen më të mirë” statistikore që përshkruan marrëdhënien midis penetrimit të telefonisë fikse dhe të ardhurave kombëtare. Meqënëse pjerrësia e saj ka tendencë rritëse, ajo tregon se përgjithësisht penetrimi i telefonisë fikse rritet me rritjen e të ardhurave kombëtare në përputhje¹⁵ me Figurën 3. Vini re se kurba e tendencës në Figurën 4 ofron një përshtatje të moderuar statistikore – ka njëfarë distance (ndryshim statistikor) midis vrojtimeve dhe kurbës së tendencës. Vendet mbi kurbë kanë penetrim statistikiisht “më të lartë – nga sa pritet” (dhe anasjelltas): vëreni se Shqipëria ndodhet nën kurbën e tendencës.

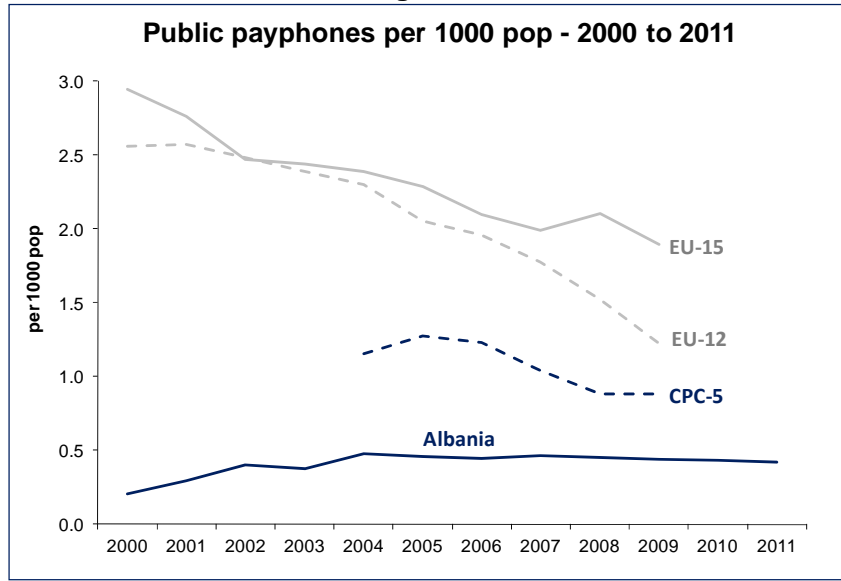
3.3 Telefonat Publikë me Pagesë

Figura 5 tregon numrin mesatar të telefonave publik me pagesë për 1000 banorë për grupet BE-15, BE-12 dhe CPC 5 si dhe për Shqipërinë nga viti 2000 deri në 2011¹⁶. Figura 6 paraqet grafikun e numrit të telefonave me pagesë për 1000 banorë ndaj të ardhurave kombëtare për 27 vendet e BE-së dhe 9 vendet CPC (përfshirë Shqipërinë) për 2009. Figura 5 tregon një rënie graduale të numrit të telefonave me pagesë përgjatë kësaj periudhe për grupet krahasuese. Vendet BE-15 dhe BE-12 filluan në vitin 2000 me nivele në intervalin midis 2.5 dhe 3.0 telefona për 1000 banorë. Megjithatë, nga fundi i dhjetëvjeçarit, këto shifra pësuan rënie të ndjeshme.

¹⁵ Kjo marrëdhënie penetrimit/ të ardhura kombëtare është e përcaktuar qartë në ekonomiks in e telekomunikacioneve. Duhet theksuar se këto lloje kurbash tendence nuk janë “përcaktuese” (ka variacion nga vendi në vend) dhe ato kapin vetëm një dimension të përcaktuesve kryesorë, por pavarësisht kësaj janë një pikë e mirë fillimi.

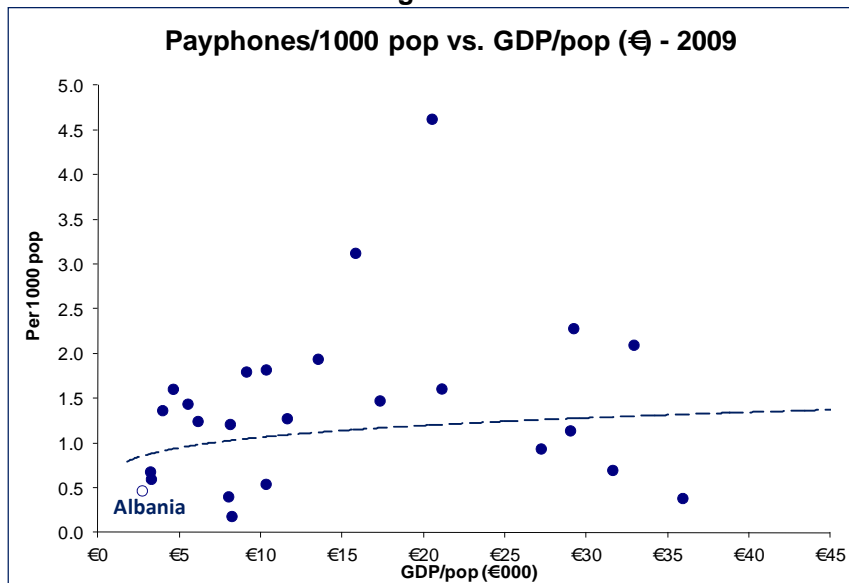
¹⁶ Të dhënat për telefonat me pagesë disponohen nga ITU (Eurostat duket se nuk ofron të dhëna për telefonat me pagesë të krahasueshme në shkallë ndërkombëtare). Të dhënat më të fundit të disponueshme nga ITU janë për vitin 2009. Të dhënat për Shqipërinë për vitin 2010 dhe 2011 janë marrë nga AKEP.

Figura #5

Pas një rritjeje fillestare, edhe vlerat për CPC 5 kanë pësuar rënie kohët e fundit. Shqipëria pati një rritje fillestare të telefonave me pagesë, pas së cilës niveli u stabilizua dhe filloi të binte ngadalë në vitet e fundit. Figura 6 tregon një kurbë pothuajse horizontale e cila sugjeron se numri i telefonave me pagesë për 1000 banorë në grupin e marrë si kampion nuk është shumë i lidhur me të ardhurat kombëtare në 2009.

Figura #6

3.4 Shërbimet Celulare

Figura 7 tregon penetrimin mesatar të telefonisë celulare për grupet BE-15, BE-12 dhe CPC-5 si dhe për Shqipërinë nga viti 2000 deri në vitin 2011¹⁷. Figura 8 paraqet grafikun e shpërndarjes së penetrimit të telefonisë celulare dhe të të ardhurave kombëtare për 27 vendet e BE-së dhe 9 vendet CPC (përfshirë Shqipërinë) për 2010.

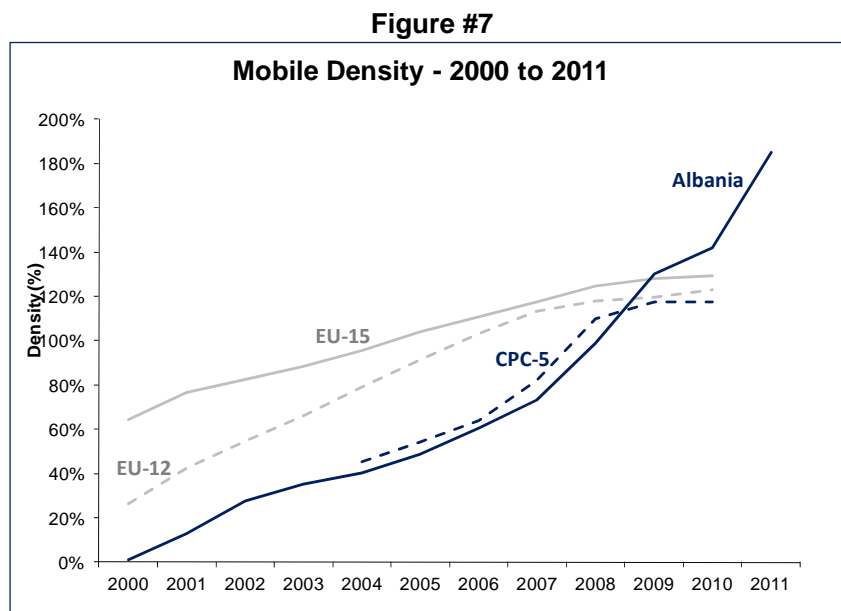

Figura 7 tregon për një rritje mjaft të ndjeshme të penetrimit të telefonisë celulare gjatë kësaj periudhe për të tre grupet krahasuese dhe Shqipërinë. Vendet BE-15 kishin penetrimin më të lartë të telefonisë celulare duke filluar që prej 2000 (65%), pasuar nga grupi BE-12 (27%) dhe grupi CPC-5 dhe Shqipëria (të dyja nën 5%). Megjithatë, rreth vitit 2010 penetrimi i telefonisë celulare ishte rritur në të gjitha grupet duke rezultuar në një penetrim relativisht të konverguar të telefonisë celulare me rreth 130% në 2010. Shqipëria i tejkaloi mesataret rajonale në 2008 duke arritur një penetrim celular prej 187% në Korrik 2012.

Figura 8 paraqet një kurbë horizontale e cila tregon se penetrimi celular në grupin e marrë si kampion është statistikisht i pavarur nga të ardhurat kombëtare në 2010. Kjo përputhet me konvergjencën e penetrimit celular për të gjitha grupet (me të ardhura të ndryshme) në Figurën 7. Në këtë rast, kurba paraqet penetrimin mesatar celular - Shqipëria ishte mbi mesataren rajonale në 2010 dhe akoma më shumë në 2011.

¹⁷ Të dhënat për grupet e Shteteve Anëtare dhe CPC disponohen nga Eurostat deri në vitin 2010; të dhënat për Shqipërinë për 2011 janë nga AKEP.

Figura #8

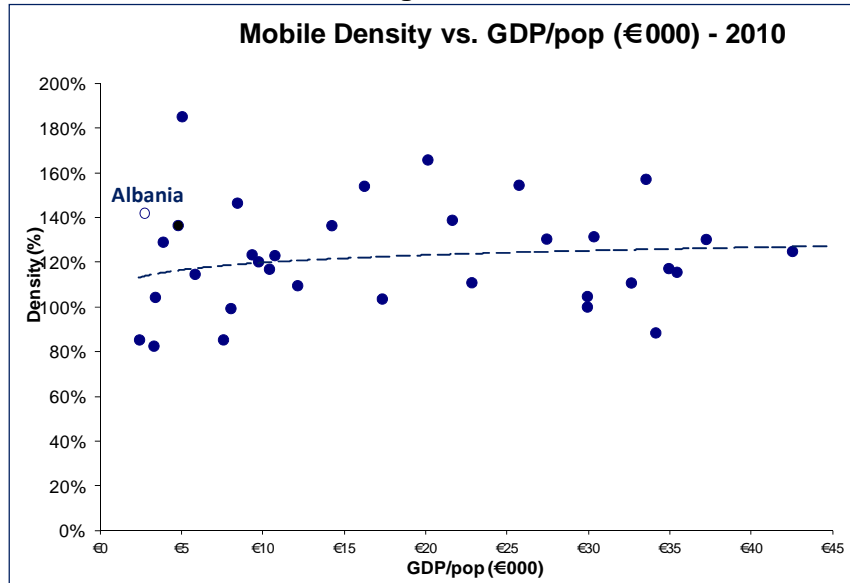

Figura #9

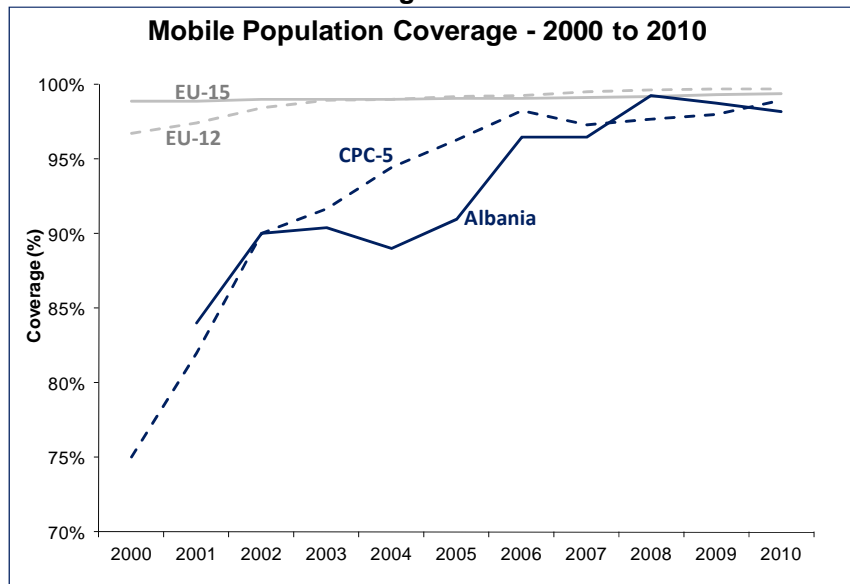

Figura 9 tregon mbulimin mesatar të popullsisë me telefoni celulare për grupet krahsuese dhe Shqipërinë për periudhën 2000-2010 dhe ajo paraqet një konvergjencë në 2010 në nivel mbulimi pothuajse universal të popullsisë. Ky tregues ishte mbi 99.8% në Shqipëri për vitin 2011, me një numër të vogël Komunash/Fshatrash të pambuluara.¹⁸

¹⁸ Niveli më i lartë administrativ në Shqipëri është Prefektura, ku gjithsej janë 12. Këto Prefektura përfshijnë 36 rrethe. Këto rrethe përfshijnë 373 Komuna, disa prej të cilave konsiderohen qytete. Komunitat jo-qytete përfshijnë 2980 Fshatra. Më poshtë jepen njësitë që nuk mbulohen nga operatorët në Shqipëri (pa specifikuar emra të operatorëve) për 2011: Operatori #1 = 10 njësi; Operatori #2 = 56 Fshatra; Operatori #3 = 130 Fshatra; Operatori #4 = 5 Komuna.

3.5 Shërbimet me Brez të Gjerë (Broadband)

Figura 10 paraqet penetrimin mesatar broadband fiks për grupet BE-15, BE-12 dhe CPC-5 si dhe për Shqipërinë nga 2004 deri në 2011 dhe reflekton rritje të ndjeshme të penetrimit broadband fiks përgjatë kësaj periudhe. Shqipëria ka arritur një penetrim broadband fiks prej 5.3% në Korrik 2012.

Figura #10

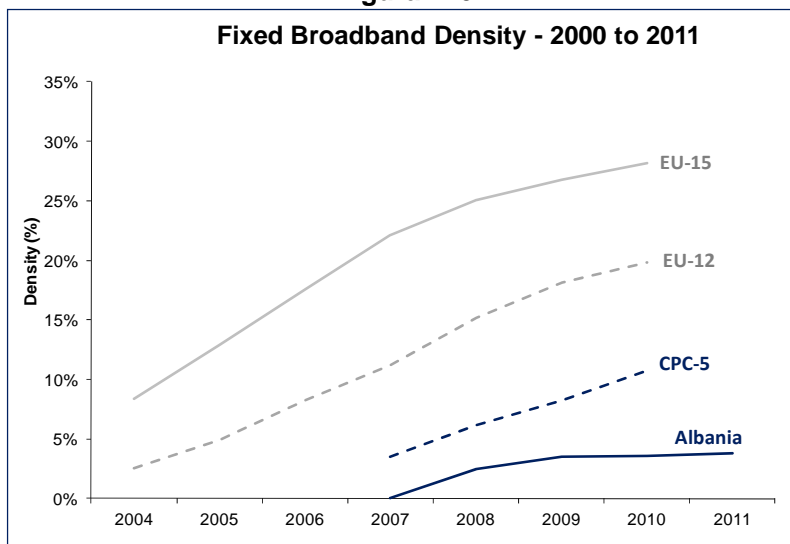

Figura #11

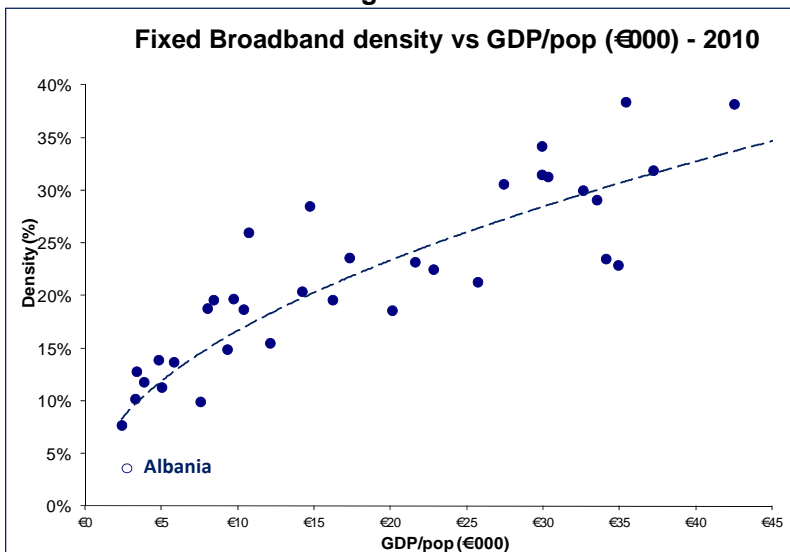

Figura 11 paraqet grafikun e marrëdhënies midis penetrimit broadband fiks dhe të ardhurave kombëtare për 27 vendet e BE-së dhe 9 vendet CPC (përfshirë Shqipërinë) për 2010 ku kurba e tendencës ka pjerrësi për lart e cila tregon se penetrimi broadband fiks përgjithësisht rritet me rritjen e të ardhurave kombëtare, në përputhje me Figurën 8. Kurba e tendencës në Figurën 11 ofron një përshtatje relativisht të fortë statistikore – ka relativisht pak distancë (ndryshim statistikor) midis vrojtimeve dhe kurbës së tendencës – që tregon se të ardhurat

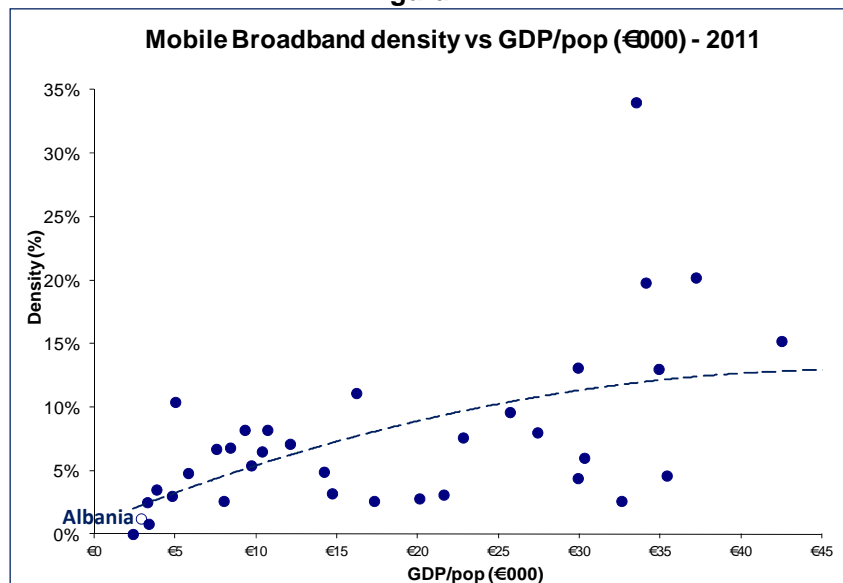
janë një faktor i fuqishëm përcaktues për penetrimin broadband fikse. Për këtë arsye, Shqipëria ndodhet nën kurbën e tendencës për 2010.

Tabela 1 përmban penetrimin broadband celular (karta të dedikuara të shërbimit të të dhënave/modema/çelësa) për vendet e BE-15, BE-12 dhe CPC-5 si dhe për Shqipërinë për vitin më të fundit të disponueshëm, 2011¹⁹. Në ngjashmëri me broadband fikse, penetrimi broadband celular është më i lartë në BE-15, i ndjekur nga vendet e BE-12, vendet CPC-5 dhe Shqipëria. Në Korrik 2012, Shqipëria arriti penetrim broadband celular prej 1.3%.

Tabela 1: Penetrimi Broadband Celular (2011)	
BE-15	11.0%
BE-12	5.0%
CPC-5	3.4%
Shqipëria	1.2%

Figura 12 paraqet grafikun e marrëdhënies midis penetrimit broadband celular dhe të ardhurave kombëtare për 27 vendet e BE-së dhe 9 vendet CPC (përfshirë Shqipërinë). Kurba e tendencës në Figurën 12 është një përshtatje statistikore relativisht më e dobët se ajo në Figurën 11, duke treguar se, në raport me të ardhurat, penetrimi broadband celular ka më shumë variacion se sa penetrimi broadband fikse. Për këtë arsye, Shqipëria ndodhet vetëm pak më poshtë kurbës së tendencës për 2011.

Figura #12

¹⁹ Të dhënat për vendet e BE nga Eurostat. Të dhënat për CPC nga "Raporti 2 – Ofrimi i shërbimeve në monitorimin e zhvillimeve rregullatore dhe të tregut të komunikimeve elektronike dhe shërbimeve të shoqërisë së informacionit në Vendet e Zgjerimit - 2011-2013: ANEKS I – Të dhëna krahasuese midis vendeve" nga Cullen International, Korrik 2012" ("Raporti Cullen"), i autorizuar nga KE. Të dhënat historike para 2009 përgjithësisht nuk disponohen për të gjitha vendet.

3.6 Të Ardhurat e Sektorit

Figura 13 paraqet të ardhurat mesatare nga fusha e telekomunikacioneve si përqindje e PBB-së për grupet e BE-15, BE-12 dhe CPC-5 dhe Shqipërinë nga viti 2000 deri në vitin 2011. Figura 13 tregon se të ardhurat nga telekomunikacionet në raport me PBB kombëtare, kanë pësuar rënie të lehtë gjatë kësaj periudhe në vendet e BE-15 dhe BE-12, me vlera midis 3%-4% të PBB, respektivisht. Vlerat korresponduese në vendet CPC-5 dhe Shqipëri janë relativisht më të mëdha, por të cilat kanë pësuar gjithashtu rënie, duke arritur kohët e fundit me rreth 4% deri në 5% të PBB²⁰ përkatëse.

Figura #13

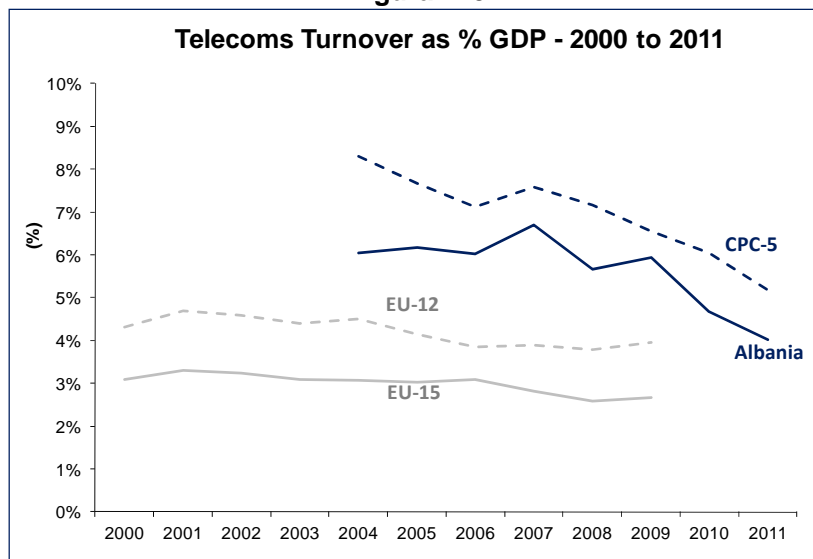
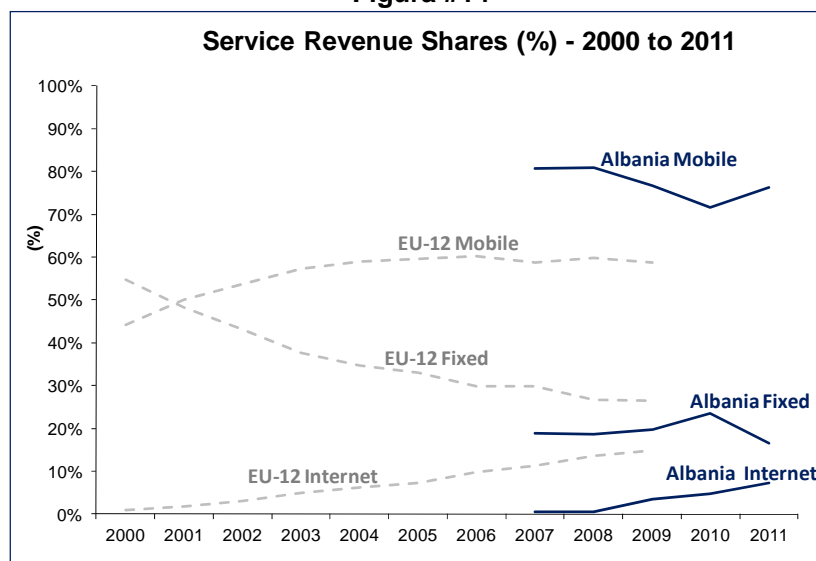

Figura #14

²⁰ Kjo lloj performance diferencuese midis BE-15 dhe BE-12 (vendet me popullsi më të madhe dhe të ardhura të mesme dhe më të larta) kundrejt CPC-5 dhe Shqipërisë (vende me popullsi më të vogël dhe të ardhura më të ulëta) nuk është e pazakontë në botë.

Figura 14 paraqet strukturën në përqindje të të ardhurave totale nga telekomunikacionet për vendet e BE-12 dhe Shqipërinë të ndarë në të ardhurat nga telefonia celulare, fikse dhe Interneti. Figura 14 tregon se të ardhurat nga telefonia celulare i kanë tejkaluar të ardhurat nga telefonia fikse në 12 vendet e BE-së në 2001. Mbasi arritën në 40% në vitin 2000, të ardhurat nga telefonia celulare arritën në rreth 60% të të ardhurave totale në 2009 për 12 vendet e BE-së. Në raport me të ardhurat totale, të ardhurat nga telefonia fikse për 12 vendet e BE-së kanë pësuar rënie nga rreth 55% në rreth 25% në 2009. Të ardhurat nga Interneti janë rritur duke arritur në rreth 15% në 2009. Në përputhje me diskutimin e mësipërm, Figura 14 tregon se të ardhurat nga telefonia celulare në Shqipëri, me rreth 75% të të ardhurave totale të sektorit, janë relativisht shumë më të larta se në vendet e BE-12, ndërsa të ardhurat përkatësisht nga telefonia fikse dhe interneti janë më të ulëta.

3.7 Ribalancimi i Tarifave

Siç u diskutua edhe në Kapitullin 2, Shqipëria nuk e ka përfunduar procesin e ribalancimit²¹. Figura 15 tregon se çmimi i pajtimtarëve familjarë fikse përgjithësisht ka pësuar rritje gjatë periudhës 2000-2012²². Tarifa e BE-15 është rritur në 16 Euro në 2010, ku pjesa më e madhe e ribalancimit ka ndodhur përpara vitit 2000, në përputhje me udhëzimet e BE-së të diskutuara në Kapitullin 2. Tarifa në vendet e BE-12 është rritur duke arritur në rreth 10 Euro në 2010. Këto tarifa kanë pësuar rritje edhe në Grupin e CPC-5 dhe Shqipëri, duke arritur në rreth 7 Euro dhe 4 Euro në 2012, të cilat janë ende më të ulëta se mesataret e grupeve BE-15 dhe BE-12.

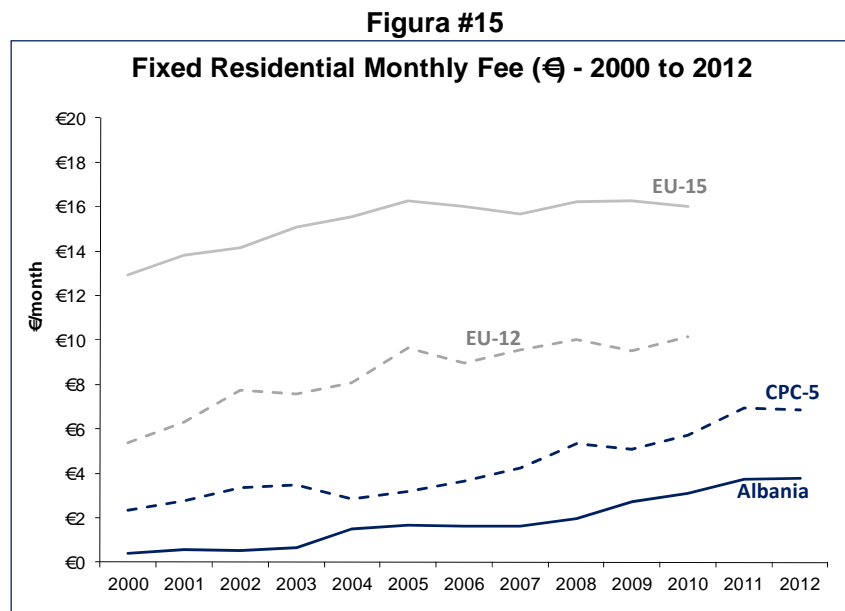

Figura 16 tregon se çmimi i tarifave mujore fikse për bizneset ka pësuar gjithashtu rritje gjatë periudhës 2000-2012. Tarifa mesatare për BE-15 dhe BE-12 është rritur për të arritur në përkatësisht 18 Euro dhe 14 Euro në 2010. Këto tarifa janë rritur edhe në Grupin e CPC-5 dhe

²¹ Për shkurtime, ky seksion përmban vetëm çmimin e pajtimit mujor. Komponentët e tjerë të ribalancimit do të dëshmonin për një rritje të tarifave të thirrjeve lokale dhe rënie të tarifave të thirrjeve kombëtare dhe ndërkombëtare.

²² Të dhënat e ITU për Figurat 14 & 15 për Shtetet Anëtare disponohen deri në 2010. Të dhënat për Shqipërinë/CPC për 2011-12 vijnë nga AKEP dhe Raporti i Cullen.

Shqipëri, veçanërisht gjatë viteve të fundit, duke arritur në rreth 8 Euro dhe 11 Euro në 2012. Këto vlera janë relativisht më afër mesatareve të BE-15 dhe BE-12, duke sugjeruar se Shqipëria ka bërë më shumë progress në ribalancimin e tarifave mujore të pajtimtarëve të biznesit sesa të atyre familjare.

Figura #16

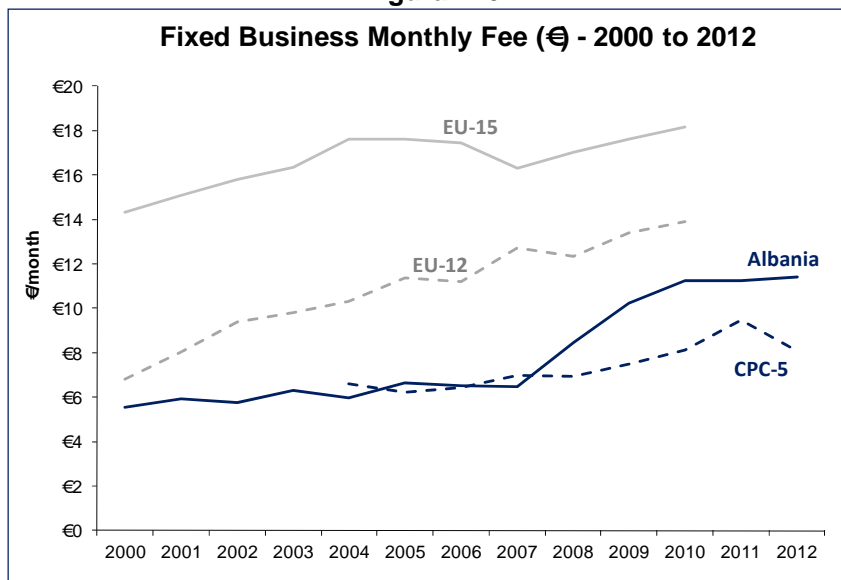

Tabela 2 paraqet situatën për Mars 2012 në lidhje me tarifën mujore standarde për pajtimtarët familjarë dhe biznes, të marra nga Raporti i Cullen. Tabela 2 mbështet diskutimin e mësipërm se me gjithë rritjet e 2010, tarifa mujore prej 3.79 Euro për pajtimtarët familjarë në Shqipëri është pothuajse sa gjysma e mesatares se CPC-5 (€8.86), ndërsa tarifa prej 11.43 Euro për bizneset është mbi mesataren (€8.09).

	Familjare Standard (€)	Biznes (€)	Biznes si % Familjare Standard
Serbia	4.59	3.89	85%
Bosnia Herzegovina	6.73	8.39	125%
Mal i Zi	5.97	5.10	85%
Maqedonia	7.66	5.10	67%
Kosova	9.36	17.99	192%
Mesatarja CPC-5	6.86	8.09	111%
Shqipëria	3.79	11.43	302%

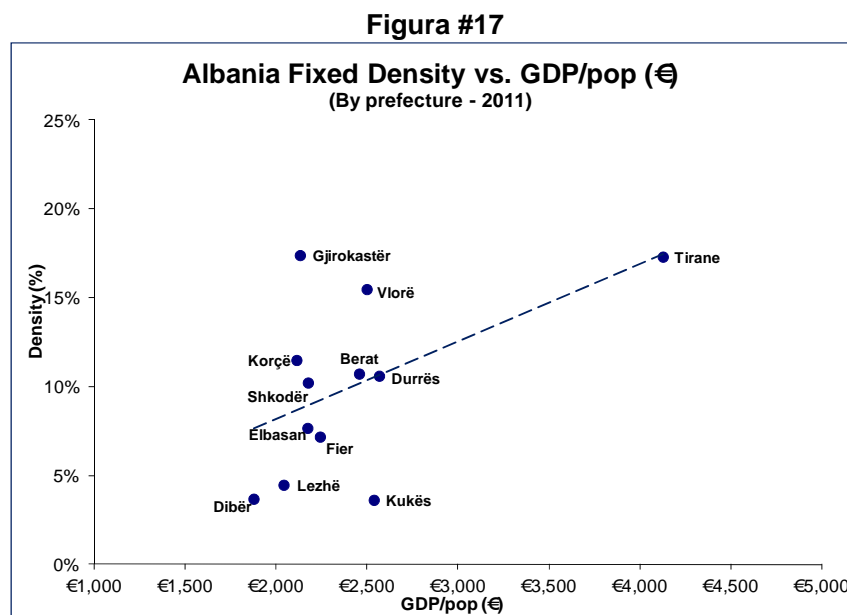
3.8 Penetrimi Fiks në Shqipëri në Nivel Prefekturë

Ky seksion ofron të dhëna për penetrimin e telefonisë fikse dhe analiza në nivel nën-kombëtar për Shqipërinë. Niveli më i lartë administrativ në Shqipëri është prefektura, ku

gjithsej janë 12. Figurat 17 deri në 20 paraqesin të dhëna për rrjetin fiks në nivel prefekturë për 2011²³, përfshirë popullsinë urbane dhe rurale²⁴.

Figura 17 paraqet grafikun e marrëdhënies midis penetrimit të telefonisë fikse dhe PBB të e prefekturave për të 12 prefekturat në Shqipëri për vitin 2011. Figura 17 tregon se ka ndryshime të ndjeshme midis prefekturave në lidhje me penetrimin e telefonisë fikse dhe të ardhurave të prefekturës. Ashtu si në grafikët e tjerë të marrëdhënies së penetrimit me të ardhurat të cilët janë paraqitur në seksionet e mëparshme, Figura 17 paraqet një kurbë me pjerrësi për lart e cila tregon se penetrimi i telefonisë fikse në nivel prefekturë rritet me rritjen e të ardhurave të prefekturës. Megjithatë, përshtatja statistikore e kurbës në Figurën 17 është relativisht e dobët, që reflektohet në distancat e ndjeshme të pikave nga kurba e tendencës.

Figura 18 paraqet grafikun e shpërndarjes së penetrimit të broadband fiks dhe PBB-në e prefekturave për të 12 prefekturat në Shqipëri për vitin 2011 dhe një kurbë tendence me pjerrësi për lart me një përshtatje relativisht të fortë statistikore (krahasuar me Figurën 17).

²³ Të dhënat e penetrimit për shërbimet celulare, përfshirë broadband, nuk janë të disponueshme në nivel prefekturë. Të dhënat për linjat e aksesit për 2011 janë nga AKEP, të dhëna për popullsinë e 2011 nga INSTAT (të dhëna paraprake të Censurit), të dhënat e PBB-së për 2009 sipas prefekturave janë nga INSTAT.

²⁴ Shqipëria ka një normë relativisht të lartë të popullsisë rurale, me 46% për 2011. Për krahasim, norma mesatare e popullsisë rurale të 27 vendeve të BE-së ishte 23% në 2011.

Figura #18

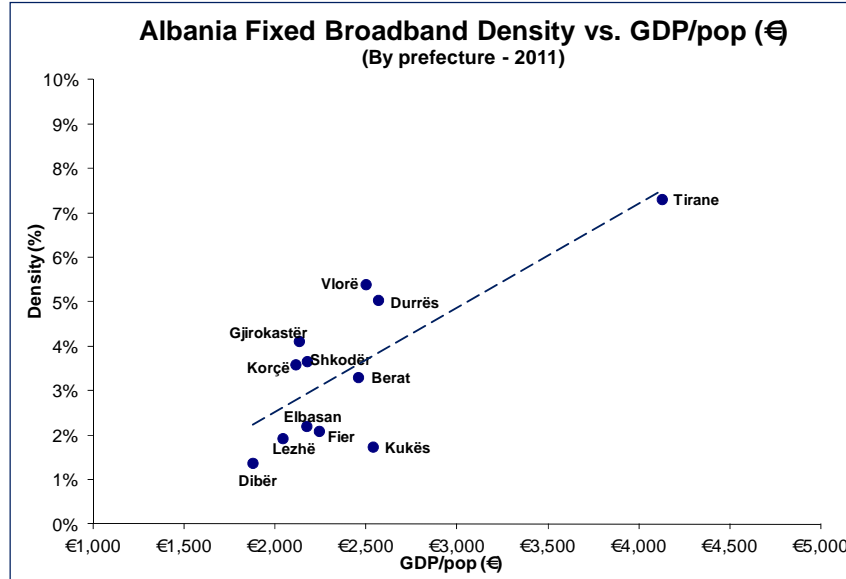

Figura 19 paraqet analizën grafike të marrëdhënies midis penetrimit të telefonisë fikse në zonat urbane dhe penetrimit të telefonisë fikse në zonat rurale sipas prefekturave për 2011. Figura 19 përmban gjithashtu “vijën e barazisë” e cila do të rezultonte nëse penetrimi fiks në zonat urbane do të ishte i njëjtë me penetrimin fiks në zonat rurale. Figura 19 paraqet një korrelacion pozitiv relativisht të dobët midis penetrimit fiks urban dhe penetrimit fiks rural. Të gjitha prefekturat kanë penetrim fiks më të lartë në zonat urbane se në zonat rurale – që do të thotë se, ato janë mbi vijën e barazisë (kurba e tendencës për penetrimin urban dhe rural ndodhet gjithashtu mbi vijën e barazisë). Figura 19 tregon se penetrimi fiks urban për të gjithë Shqipërinë (19.8%) është rreth 11 herë më i lartë se penetrimi fiks rural (1.7%). Ky raport tregon të jetë më i lartë në prefekturat me të ardhura më të ulëta të cilat kanë penetrim fiks rural më të ulët (p.sh. Dibër, Kukës, Lezhë, etj.). Këto ndryshime në penetrim janë në përputhje me ndryshimet administrative në nivel kombëtare në shumë vende të tjera me penetrim fiks relativisht të ulët dhe popullsi rurale relativisht të lartë.

Figura #19

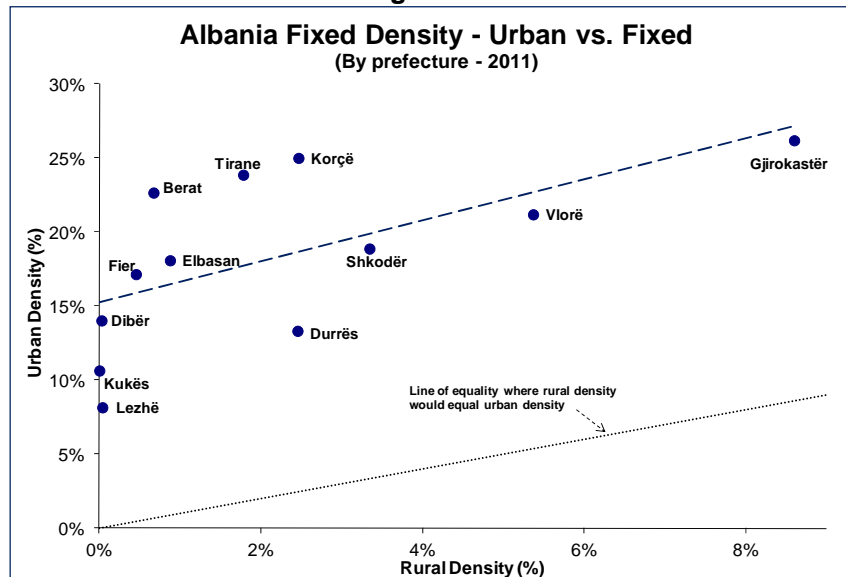

Figura #20

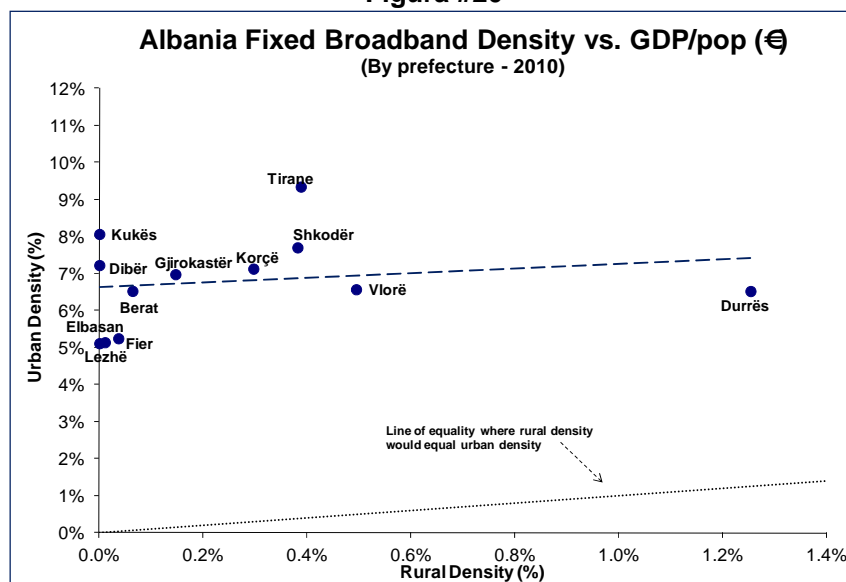

Figura 20 paraqet analizën grafike të marrëdhënies midis penetrimit të broadband-it fiks në zonat urbane dhe penetrimit të broadband-it fiks në zonat rurale sipas prefekturave për 2011 si dhe “vijën korresponduese. Virtualisht, Figura 20 nuk paraqet asnjë korrelacion statistikor midis penetrimit të broadband-it fiks në zonat urbane dhe penetrimit të broadband-it fiks në zonat rurale. Të gjitha prefekturat kanë penetrim broadband fiks më të lartë në zonat urbane se në zonat rurale – që do të thotë se, ato janë mbi vijën e barazisë (kurba e tendencës për penetrimin e broadband-it urban dhe rural ndodhet gjithashtu mbi vijën e barazisë). Penetrimi broadband fiks urban për të gjithë Shqipërinë (7.7%) është rreth 25 herë më i lartë se penetrimi broadband fiks rural (0.3%).

Ky raport tenton të jetë më i lartë në prefekturat me të ardhura më të ulëta të cilat kanë penetrim broadband fiks rural më të ulët (p.sh. Dibrë, Kukës, Lezhë, Fier, Elbasan etj.). Këto ndryshime në penetrim janë më të mëdha se ato që mbizotërojnë në tregun e telefonisë fikse, ndoshta sepse broadband-i fiks është një shërbim relativisht më i ri dhe është shumë më tepër i lidhur me të ardhurat.

3.9 Diskutim

Ky Kapitull ofroi një panoramë të përgjithshme mbi zhvillimet dhe statusin e sektorit nga një perspektivë rajonale, duke u fokusuar në Vendet Anëtare të BE-së dhe vendet CPC siç është përcaktuar nga KE, si dhe në të dhënat dhe analizat në nivel nën-kombëtar për Shqipërinë. Konkluzionet kryesore janë:

- Penetrimi i telefonisë fikse ka pësuar rënie në të gjithë BE-në dhe rritje në vendet CPC dhe Shqipëri. Megjithatë, penetrimi i telefonisë fikse në Shqipëri mbetet shumë herë më i ulët se mesataret e BE-së dhe Ballkanit. Një pjesë e këtij “hendeku” mund të shpjegohet nga të ardhurat më të ulëta kombëtare të Shqipërisë. Një tjetër shpjegim i mundshëm mund të jetë penetrimi relativisht i lartë celular. Të ardhurat nga telefonia

fikse në Shqipëri përbëjnë një pjesë më të vogël të të ardhurave totale të sektorit krahasuar me mesataret e BE-së.

- Penetrimi i telefonave me pagesë ka pësuar rënie në vendet e BE-së dhe në 5 vendet e CPC, ndërsa ka pësuar rritje të lehtë në Shqipëri. Penetrimi i telefonave me pagesë në Shqipëri mbetet nën mesataret e BE-së dhe CPC-5. Një pjesë e këtij “hendeku” mund të shpjegohet nga të ardhurat më të ulëta kombëtare të Shqipërisë. Një tjetër shpjegim i mundshëm mund të jetë penetrimi relativisht i lartë celular.
- Penetrimi celular ka pësuar rritje në vendet e BE-së, CPC dhe Shqipëri duke konverguar në një nivel “ngopjeje” që me sa duket është i pavarur nga të ardhurat kombëtare. Mbulimi i popullsisë ka konverguar gjithashtu midis 99% dhe 100%, përfshirë Shqipërinë. Të ardhurat nga telefonia celulare në Shqipëri përbëjnë një pjesë më të madhe të të ardhurave totale të sektorit krahasuar me mesataret e BE-së.
- Penetrimi broadband fiks është rritur në vendet e BE-së, CPC dhe Shqipëri. Megjithatë, penetrimi broadband fiks mbetet ende shumë poshtë mesatareve të BE-së dhe Ballkanit. Një pjesë e këtij “hendeku” mund të shpjegohet nga të ardhurat më të ulëta kombëtare të Shqipërisë. Të ardhurat nga broadband-i fiks në Shqipëri përbëjnë vetëm një pjesë të vogël të të ardhurave totale të sektorit krahasuar me mesataret e BE-së.
- Ka pasur ribalancim të konsiderueshëm në vendet e BE-së dhe CPC. Pjesa më e madhe e procesit të ribalancimit në 15 shtetet e BE-së ka ndodhur para vitit 2000. Vendet e BE-12 dhe CPC-5 dhe Shqipëria kanë bërë më shumë progress në ribalancimin e tarifave të pajtimatrëve të biznesit sesa të pajtimtarëve familjare. Pajtimi familjar fiks në Shqipëri është sa gjysma e tarifës në CPC-5 dhe më pak se një e treta apo çereku i tarifave të BE-12 dhe BE-15.
- Marrëdhëniet në nivel rajonal midis telefonisë fikse, broadband fiks dhe të ardhurave që rezultojnë në vendet e krahasuara reflektohen gjithashtu edhe në nivel nën-kombëtar (prefekturë) në Shqipëri: penetrimi fiks dhe penetrimi broadband fiks tentojnë të jenë më të larta në prefekturat me të ardhura më të larta.
- Penetrimi fiks dhe penetrimi broadband fiks në Shqipëri në zonat urbane janë shumë më të larta se në zonat rurale. Ky raport tenton të jetë më i lartë në prefekturat me të ardhura më të ulëta të cilat kanë penetrim relativisht të ulët. Këto ndryshime në penetrim janë në përputhje me ndryshimet administrative në nivel nën –kombëtar në shumë vende të tjera me penetrim relativisht të ulët dhe popullsi rurale relativisht të lartë.

Pyetje #2: Ju lutem jepni komentet tuaja mbi këtë kapitull në përgjithësi dhe mbi këtë Seksion diskutimi në mënyrë specifike. A ka të dhëna, studime apo konkluzione të tjera në lidhje me statusin dhe zhvillimet e sektorit të cilat AKEP duhet t'i marrë parasysh në analizën e tij?

4 Shërbimi Universal në Praktikë

DSHU ofron fleksibilitet të madh për Shtetet Anëtare për të hartuar dhe zbatuar shërbimin universal bazuar në kushtet kombëtare. Ky kapitull ofron një përmbledhje të përgjithshme se si Vendet Anëtare dhe vendet CPC kanë zbatuar DSHU në praktikë²⁵.

4.1 Caktimi i Sipërmarrësve

4.1.1 BE-27

Shumë nga Vendet Anëtare kanë caktuar sipërmarrësit – Ofrues i Shërbimit Universal ("OSHU") - për të kryer disa ose të gjithë elementet e detyrimeve të shërbimit universal të përcaktuara në DSHU. Megjithatë, një numër i vogël Vendesh Anëtare, kryesisht në grupin e BE-15 (p.sh. Gjermania, Suedia dhe Italia, etj), nuk kanë caktuar asnjë sipërmarrës për ndonjë element të shërbimit universal. Në disa raste të tilla një mungesë e caktimit (ose heqja e një caktimi të mëparshëm) bazohet në përfundimin e Rregullatorit Kombëtar se të katër elementet e shërbimit universal janë duke u ofruar në kushtet e tregut dhe për këtë arsye nuk është e nevojshme caktimi i ndonjë sipërmarrësi për ofrimin e tyre. Në disa raste të tjera (p.sh. Itali), ndërsa Autoriteti Rregullator Kombëtar nuk ka bërë asnjë caktim zyrtar, sipërmarrësi incumbent, më parë kompani shtetërore, ka vazhduar të ofrojë disa elemente të detyrimeve të shërbimit universal bazuar në rregullime informale. Kohëzgjatja e caktimeve ekzistuese të Ofruesve të Shërbimit Universal ndryshon në mënyrë të konsiderueshme, nga tre dhe pesë vjet në dhjetë apo edhe tridhjetë vjet.

4.1.2 CPC-9

Deri më sot, rreth gjysma e vendeve të CPC kanë kryer caktime të Ofruesit të Shërbimit Universal në linjë me DSHU:

- Në **Kroaci**, caktimi fillestar prej 5 vjet i operatorit incumbent të mëparshëm është kryer me nominim. Pas skadimit të afatit në 2010, Autoriteti Kombëtar Rregullator zgjodhi opsionin e procesit të tenderit, për të cilin një operator aplikoi dhe i'u dha elementi i numeratorit. Për elementët e tjerë të USO nuk pati aplikime, kështu që Autoriteti Kombëtar Rregullator nominoi operatorin me FNT (ish incumbent) si Ofrues i Shërbimit Universal për të gjithë elementët e tjerë të USO për një periudhë 5 vjeçare (akses nga vendndodhje fikse, Shërbimi i Kërkimit të Informacionit në Numerator, tarifa Sociale etj.). Ky ofrues i shërbimit universal përgatiti system tarifor të vecantë të përshtatur për nevojat e grupeve të përdoruesve fundore më dizavantazhe sociale, duke përfshirë një paketë tarifore të veçantë për personat me të ardhura të ulëta, e cila u miratua nga Autoriteti Kombëtar Rregullator.
- Në **Islandë**, Autoriteti Kombëtar Rregullator pas një procedure konsultimi, bëri caktime tre-vjeçare në 2007 për elementët e mëposhtëm të USO: a) akses funksional në Internet dhe telefona publikë me pagesë; b) lidhje në vendndodhje fikse, c) Numeratori dhe Shërbimet e Kërkimit të Informacionit në Numerator.
- Në **Mal të Zi**, bazuar në një proces tenderi publik, Autoriteti Kombëtar Rregullator në 2011 ndërmorri caktime pesë-vjeçare të dy ofruesve të ndryshëm të shërbimit

---

²⁵ Ky kapitull bazohet në studimin e kryer nga AKEP si edhe në Komunikimin e Nëntor 2011 të KE dhe dokumentin "Raport i BEREC mbi Shërbimin Univesal – reflektime për të ardhmen (Qershor 2010)"

universal për elementët e mëposhtëm të USO: a) për lidhje dhe akses nga vendndodhje fikse, duke përfshirë akses funksional në Internet; dhe b) Numeratori dhe Shërbimet e Kërkimit të Informacionit në Numerator. Për rastin e telefonave publikë me pagesë, nuk kishte aplikim në tenderin përkatës dhe në këtë mënyrë nuk u caktua asnjë ofrues shërbimi universal për këtë element.

- Në **FYROM (Ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë)**, Autoriteti Kombëtar Rregullator në 2011, bazuar në një proces tenderi publik, bëri caktime pesë-vjeçare të dy ofruesve të ndryshëm të shërbimit universal për elementët e mëposhtëm të USO: a) Numeratori dhe Shërbimet e Kërkimit të Informacionit në Numerator, dhe b) të gjithë elementët e tjerë të USO.

Në vendet e tjera (Kosovë, Shqipëri, Serbi, Turqi, Bosnja dhe Herzegovina) nuk ka pasur caktime apo vendsoje detyrimesh në licensa apo koncesione. Shqipëria nuk ka caktuar ndonjë ofrues të shërbimit universal në përputhje me Ligjin 9918.

Kohëzgjatja e caktimeve të ofruesve ekzistues të shërbimit universal në vendet e CPS-9, ku është e aplikueshme, përgjithësisht është më e shkurtër se në vendet e BE, dhe shumë prej tyre janë midis tre dhe pesë viteve.

4.2 Forma e Caktimit

4.2.1 BE-27

Midis grupeve BE-15 dhe BE-12 ka një dallim të madh për sa përket formës më të zakonshme të caktimit. Nga ato vende që kanë caktuar të paktën një OSHU:

- Shumica e vendeve të BE-15 kanë caktuar një OSHU të vetme për të ofruar të gjitha elementet e detyrimit të SHU. Ky sipërmarrës është zakonisht operatori fiks inkumbent kombëtar. Ky sipërmarrës ka qenë përgjithësisht i caktuar në bazë të një procesi të emërimit ose nëpërmjet legjislacionit, ose nëpërmjet një vendimi të AKR pas një procedure të konsultimit publik.
- Në shumë vende të BE-12, janë caktuar OSHU të ndryshëm në lidhje me elemente të ndryshëm të detyrimit të SHU. Në këto vende, këto përcaktime kanë tentuar të jenë të bazuara në procese tenderash publike për secilin prej elementëve përkatës të detyrimit të SHU.

4.2.2 CPC-9

Katër vende të CPC-9 kanë kryer caktimet e OSHU në përputhje me DSHU. Në dy vende janë përcaktuar OSHU të ndryshme në lidhje me elemente të ndryshëm të USO dhe caktimi ka tentuar të jetë i bazuar në procese tenderi publik për secilin prej elementëve përkatës të detyrimit të SHU. Në Kroaci dhe Islandë përcaktimet janë kryer me procedura të emërimit.

4.3 Elementët e përcaktuar të detyrimit të SHU

4.3.1 BE-27

Në ato vende ku nuk është caktuar asnjë OSHU nuk ka pasur as përcaktim të ndonjë elementi të detyrimit të SHU. (p.sh. Gjermania, Suedia dhe Italia, etj.) Në ato vende ku të paktën është caktuar një OSHU, shumica e Vendeve Anëtare kanë caktuar të katër elementët e detyrimit të

SHU. Asnjë Vend Anëtar nuk ka përcaktuar aksesin broadband si një element të detyrimeve të SHU.

Aksesi në vendndodhje fikse vazhdon të jetë elementi i përcaktuar më shpesh ndër elementët e detyrimit të SHU nga vendet anëtare. Me përjashtim të atyre që nuk kanë ndërmarrë ndonjë proces caktimi, shumica e vendeve të BE-15 i kanë dhënë efekt praktik këtij përcaktimi bazuar në mbulimin shumë të madh të rrjetit fiks inkumbent.

Në të kundërt, një pakicë e konsiderueshme e vendeve të BE-12 kanë bërë përcaktimet përkatëse bazuar në kushtet e tyre specifike kombëtare (të ndryshme nga ato të BE-15) dhe në veçanti, bazuar në diferencat në mbulim të rrjeteve celulare dhe fikse (shih Kapitullin 3).

Në mënyrë të veçantë, Republika Çeke dhe Rumania janë dy vende të BE-së 12 që kanë përcaktuar se disa shërbime të ofruara nga rrjetet celulare plotësojnë edhe kriteret e elementit të detyrimit të SHU, akses dhe shërbim nga vendndodhje fikse. Në këto vende të BE-12 ky element i detyrimit të SHU nuk u përcaktua (për shkak se ai është i disponueshëm në kushtet e tregut) ose një operator celular u caktua si OSHU për një element të tillë të përcaktuar të detyrimit të SHU, siç detajohet më poshtë:

- Në rishikimin e saj të përcaktimit të detyrimit të SHU në vitin 2006 Autoriteti Kombëtar Rregullator i **Republikës Çeke** mori vendim që të ndërpriste elementin e aksesit nga vendndodhje fikse të detyrimit të SHU. Ky vendim u bazua në një analizë të hollësishme të kryer në kuadrin e një procesi të konsultimit publik dhe përfshinte konsideratat e mëposhtme:
  - Autoriteti Kombëtar Rregullator ndërmori një analizë të tregut të segmenteve fikse dhe celulare nga viti 2004 deri në mesin e vitit 2006 dhe vuri në dukje se a) kishte shumë më tepër abonime celulare se fikse; b) abonimet në rrjet fiks vazhduan të binin gjatë periudhës, ndërsa abonimet celulare u rritën (rënia ishte tregues i një rënie të interesit dhe në kombinim, dëshmi e një efekti i zëvendësimit të fortë të fiksit me celular), dhe: c) rrjetet celulare ofronin 98% mbulim gjeografik dhe 99% mbulim të popullsisë.
  - Autoriteti Kombëtar Rregullator gjithashtu shqyrtoi tendencën për aplikimet në pritje për lidhjet fikse nga viti në të cilën ishte caktuar OSHU (2002) deri në kohën aktuale. Në shqyrtimin e këtyre të dhënave, Autoriteti Kombëtar Rregullator arriti në përfundimin se, më së fundi, vetëm 18 raste të tilla nuk mund të plotësoheshin nëpërmjet një lidhje fikse pa tela GSM ("FGSM") (në krahasim me 172 për vitin e mëprshëm).
  - Në këtë kontekst, Autoriteti Kombëtar Rregullator vendosi se lidhje të tilla FGSM, të cilat janë gjerësisht të disponueshme dhe të ofruara nga operatorët individualë celularë, plotësojnë detyrimin e SHU lidhur me parametrat për akses nga vendndodhje fikse, përfshirë dhe aksesin funksional në lidhje në Internet.
  - Së fundi, Autoriteti Kombëtar Rregullator vuri në dukje se si një masë plotësuese, ai ishte duke vazhduar vendosjen e një elementi të detyrimit të SHU të çmimeve speciale me zbritje për përfitues të caktuar (Tarifat Sociale).

- **Rumania** ka reformuar kohët e fundit regjimin e saj të shërbimit universal me objektivin për të qenë në përputhje me BE më 31 Dhjetor 2012. Nën regjimin e ri, dhe duke pasur parasysh kushtet kombëtare në Rumani (duke përfshirë penetrimin fikse dhe celularë dhe mbulimin e popullsisë), Autoriteti Kombëtar Rregullator ka vendosur që të ashtuquajturat produkte "home zone" të ofruara nga operatorët celularë duhet gjithashtu të konsiderohen se përmbushin kriteret e elementit akses nga vendndodhje fikse të detyrimit të SHU. Me rrjetet celulare që mbulojnë afërsisht 100% të popullsisë kombëtare, kjo qasje adresoi sfidën e mbulimit relativisht më të kufizuar të rrjeteve fikse. Prandaj, sfida do të jetë për të financuar aksesin në ato shumë pak vendndodhje pa mbulimin celular.

Tarifat me zbritje për grupe të veçanta (me të ardhura të ulëta, aftësi të kufizuar, pensionistët, etj) janë zbatuar në rreth dhjetë Vende Anëtare.

Në një pjesë shumë të vogël të vendeve anëtare ku është caktuar të paktën një OSHU, janë përjashtuar disa elementë të tjerë të detyrimit të SHU (në këto raste nuk është caktuar asnjë OSHU):

- **Telefonat publike me pagesë** nuk janë përfshirë si një element i detyrimit të SHU në rreth gjashtë Vende Anëtare. Në shumë nga këto raste Autoriteti Rregullator Kombëtar përkatës ka marrë vendim se përfshirja e këtij elementi të detyrimit të SHU nuk është më proporcional apo efikas për shkak të rënies së përdorimit të tyre si pasojë e mbulimit dhe disponueshmërisë të gjerë të telefonave celularë.
- **Numeratori/ Shërbimet e Kërkimit të Informacionit në Numerator** nuk është përfshirë si një element i detyrimit të SHU në rreth gjashtë Vende Anëtare. Në shumicën e këtyre rasteve Autoriteti Rregullator Kombëtar përkatës ka bërë një përcaktim që shërbimet e tilla janë duke u siguruar në mënyrë adekuate në kushtet e tregut dhe për këtë arsye nuk do të ishte më e përshtatshme që ato të përfshihen si një element i detyrimit të SHU.

4.3.2 CPC-9

Në ato katër vende të CPC që kanë kryer caktime të OSHU në përputhje me DSHU, qasja më e zakonshme ka qenë përcaktimi i të katër elementëve të detyrimit të SHU.

Aksesi në vendndodhje fikse vazhdon të jetë elementi i përcaktuar më shpesh ndër katër vendet e CPC që janë në përputhje me DSHU. Për tu përmendur ndër këto vende është Mali i Zi, i cili ka vendosur që disa shërbime të ofruara nga rrjetet celulare plotësojnë edhe kriteret e elementit akses dhe shërbim nga vendndodhje fikse të detyrimit të SHU, dhe kështu ka caktuar një operator celular si OSHU për këtë element të detyrimit të SHU. Siç është detajuar më poshtë, efekti i një përcaktimi të tillë ishte për të zgjeruar ofrimin e shërbimeve të tilla fikse-pa tela në kontekstin e detyrimit të SHU. Kjo është në kontrast me Republikën Çeke dhe Rumaninë, ku disponueshmëria në treg e shërbimeve të tilla fikse-pa tela është përdorur si një element për të kufizuar fushën e detyrimit të SHU.

- Në vitin 2011, Autoriteti Kombëtar Rregullator i **Malit të Zi** ndërmori një proces tenderimi publik për të bërë një përcaktim pesë-vjeçar të ofruesit të shërbimit universal për elementet e përcaktuar të detyrimit të SHU, duke përfshirë lidhjen dhe aksesin nga vendndodhje fikse, përfshirë akses funksional në Internet. Para procesit të tenderit, Autoriteti Kombëtar Rregullator kishte vendosur që ky element detyrimit të

SHU mund të sigurohej nga teknologjitë fikse ose celulare për aq kohë sa shërbimi i ofruar plotëson parametrat e përcaktuara në legjislacionin përkatës. Ofruesit e SHU do të kenë të drejtë të kërkojnë kompensim nga fondi i SHU bazuar në dispozitat specifike në rregulloret përkatëse.

- Ofertuesi fitues ishte një nga operatorët vendas celularë dhe caktimi i tij i kërkon operatorit që të përmbushë të gjitha kërkesat e arsyeshme, pavarësisht nga vendndodhja gjeografike, për një lidhje në shërbimin e përcaktuar (fikse-pa tel), duke përfshirë paketë Tarifore Sociale. Kjo Tarifë Sociale është e disponueshme vetëm për përdorues të përcaktuar me të ardhura të ulëta ose me aftësi të kufizuara të cilët demonstrojnë nëpërmjet një formulari aplikimi që ata përmbushin kriteret e veçanta, duke përfshirë edhe miratimin nga autoriteti përkatës qeveritar.
- Ndërsa përcaktimi është kombëtare, interesi më i madh pritet të jetë në zonat rurale dhe zona të tjera tradicionale me penetrim të ulët fikse. Autoriteti Kombëtar Rregullator ka përcaktuar si kërkesë "të arsyeshme" një kërkesë, ku kostoja e lidhjes së re për OSHU nuk është më shumë se njëzet herë më e lartë se tarifa e përcaktuar standarde e lidhjes prej 55,55 €
- Përcaktimi përfshin parametrat e çmimeve për OSHU, duke përfshirë paketën standarde dhe Tarifat Sociale. Respektivisht, tarifa për lidhjen është €55,55 dhe 25,00 € tarifa mujore është €6,79 dhe €4,00. Tarifat e thirrjeve të Paketës Sociale janë 20% më të lira se ato të paketës standarde. Për tu përmendur është fakti se tarifat mujore janë disi më të larta se ato të ofruara nga operatori incumbent për paketat standarde dhe me përdorim të ulët (€5,97 dhe 3,04 €) (siç është përcaktuar në Tabelën 6).
- Parametrat e cilësisë së shërbimit për OSHU për shërbimin e caktuar përfshijnë një shpejtësi të garantuar Interneti prej 144 kbit /s, bazuar në dispozitat e rregulloreve përkatëse.

Në lidhje me elementet e tjera të mundshme, për shembull, në Kroaci dhe Islandë ka Numerator/ Shërbim të Kërkimit të Informacionit në Numerator, ndërsa në Mal të Zi dhe Maqedoni shërbime të tilla pritet të jenë të disponueshme në periudhë afatmesme, si rezultat i caktimit të ofruesve të tyre në 2011. Në Kosovë, Shqipëri, Serbi, Turqi apo Bosnjë dhe Hercegovinë nuk ka Numerator/ Shërbim të Kërkimit të Informacionit në Numerator.

4.4 Kërkesat për Kompensim

4.4.1 BE-27

Në rreth të Vende Anëtare, ofruesi (ofruesit) i zgjedhur i shërbimit universal nuk ka kërkuar kompensim për koston e tij neto të detyrimit të SHU. Për ato Vende Anëtare me proces emërimi të ofruesit, kjo mund të jetë për shkak të një numri arsyesh, duke përfshirë një vlerësim nga OSHU se nuk ekziston mekanizmi për të bërë efektive kërkesën e kompensimit, pritshmëri që kostoja e tij neto nuk është materiale ose nuk përbën një barrë të padrejtë ose që kërkesa nuk do të jetë e suksesshme. Në ato Vende Anëtare ku caktimi është i bazuar në një proces të tenderit publik, mund të jetë për shkak se procesi i tenderit nuk ka përfshirë një komponent subvencionimi që do të duhet të kompensohet.

Në vende të tjera anëtare, OSHU e caktuar ka kërkuar kompensim (për shembull në Mbretërinë e Bashkuar), por Autoriteti Kombëtar Rregullator ka mohuar kompensimin për shkak se ai ka konstatuar se nuk ekziston një kosto neto për detyrimin të SHU (duke marrë parasysh përfitimet e paprekshme), ose në qoftë se të tilla kosto neto të detyrimit të SHU do të ekzistonin, ato nuk do përbënin një barrë të padrejtë për OSHU.

Në vende të tjera anëtare, procesi i lidhur me kërkesën për kompensim nga OSHU ka qenë komplekse, shpesh janë dashur disa vjet për ta zbatuar ose nuk është zbatuar. Më tej, vonesat administrative, procedurat gjyqësore (të iniciuar nga i ofruesi i zgjedur i shërbimit universal ose nga sipërmarrës që kontribuojnë) dhe /ose mungesa e mekanizmave të kompensimit (fonde publike ose mekanizma të kontributit të sektorit) kanë vonuar apo penguar procesin. Për shembull:

- Në **Bullgari** legjislacioni parashikonte që OSHU mund të kërkonte kompensim vetëm nëse kishte një pjesë tregu prej më pak se 80%. Kjo dispozitë shkaktoi një apel të suksesshme gjyqësore nga OSHU në KE, e cila i kërkoi Bullgarisë shfuqizimin e dispozitës në vitin 2011, pasi ishte në kundërshtim me kuadrin e BE-së. OSHU tani pritet të kërkojë kompensim.
- Në **Itali**, edhe pse nuk ka asnjë përcaktim formal, operatori incumbent vazhdoi të ofronte shërbimin universal. AKR nuk miratoi llogaritjen fillestar të koston neto në 2003 deri 2010 (AKR kishte mbledhur kontributet për vitin 2003, por nuk ka disbursuar pasi ka qenë e pezulluar nga ankimi gjyqësor). Vlerësimi i llogaritjen së koston neto 2004-2008 është i pezulluar për shkak të ankesave gjyqësore të shoqëruara me një metodologji të re të koston neto që u desh të aplikohet në mënyrë retroaktive.
- Në **Letoni** OSHU i caktuar ka pretenduar kompensim duke filluar nga viti 2006, por nuk është krijuar ndonjë mekanizëm me kontribut sektorial, si dhe as shteti nuk ka ardhur në dispozicion asnjë financim publik.
- Në **Austri** OSHU i caktuar nuk ka kërkuar kompensim nga AKR. Në vend të kësaj, financimi ka qenë i negociuar dhe rënë dakord mes tyre mbi kompensimin për sipërmarrësin e caktuar, në fakt, duke e "privatizuar" procesin.

4.4.2 CPC-9

Në ato këto katër vende të CPC që kanë kryer përcaktimet e OSHU në përputhje me DSHU, kërkesa për kompensim e bazuar në emërimin e vetëm, në rastin e Islandës, është trajtuar. Në ato vende ku zgjedhja e CPC është e bazuar në një proces të tenderit publik, asnjë komponent subvencioni nuk është raportuar si pjesë e procesit të tenderit.

4.5 Mekanizmat Aktualë të Financimit

4.5.1 BE-27

DSHU përcakton se vendet anëtare mund të financojnë koston neto të detyrimit të SHU, kur është e përshtatshme dhe e nevojshme dhe me një kërkesë kompensim nga një OSHU, ose nëpërmjet financimit publik dhe/ose nëpërmjet një mekanizmi kontributi të sektorit, në varësi të legjislacionit kombëtar.

Siç është vënë në dukje më lart, në disa Vende Anëtare nuk ka OSHU të caktuar. Ka disa Vendet të tjera Anëtare ku nuk është bërë asnjë kërkesë kompensimi apo ku një kërkesë e tillë nuk parashikohet. Së fundi, ka disa vende anëtare ku është bërë një kërkesë kompensimi, por ajo ose është refuzuar, vonuar, shtyrë ose bllokuar për shkak të mungesës së mekanizmit të financimit.

Kjo do të thotë se vetëm në një pakicë të Vendeve Anëtare ka pasur një mekanizëm financimi plotësisht funksional, në kuptimin që një OSHU e caktuar e ka marrë në të vërtetë financimin USF.

Financime Funksionale nga Kontributet e Sektorit

- **Franca** ka rregullimet më të vjetra operative të financimit të detyrimit të SHU. Bazuar në një kërkesë për kompensim të miratuar nga AKR sipërmarrësit që kanë dëtrimit për të dhënë kontribut transferojnë fonde për tek Ofruesi i Shërbimit Universal, nëpërmjet AKR. Disa vendime të mëparshme në lidhje me llogaritjen e disa elementeve të kostos neto janë apeluar me sukses juridikisht nga disa sipërmarrës, ndërsa ka pasur dhe ankime jo të suksesshme. Tabela 3 paraqet një përmbledhje të kostos neto sipas elementëve të detyrimit të SHU, llogaritjen e përfitimeve të patrupëzuara dhe shumën totale të kostos neto të detyrimit të SHU gjatë periudhës 2000-2009. Kostoja neto e detyrimit të SHU për 2009 është më pak se 0.1% e të ardhurave të sektorit në Francë.
- Tabela 3 tregon se si kanë evoluar në terma absolute dhe relative elementët e ndryshëm të detyrimit të SHU gjatë periudhës përkatëse. Në fillim të periudhës (2000-2002, për shembull), elementi më i madh i detyrimit të SHU ishte i lidhur me mesatarizimin gjeografik të tarifave. Këto ishin zona gjeografike ku kostot përkatëse të ofrimit janë më të larta se çmimi mesatar kombëtar dhe kështu, në mënyrë për të ruajtur përbalueshmërinë, kompensohej OSHU. Megjithatë, ky komponent është eliminuar në mënyrë efektive në fund të periudhës (2007-2009, për shembull), si pasojë e ribalancimit të përgjithshëm të normave dhe në veçanti rritjes së tarifës së pajtimit mujor (shih Kapitullin 3). Në vend të kësaj, komponenti më i madh gjatë fundit të periudhës janë bërë Tarifatat sociale.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Mestarizim gjeografik	105	105	154	77	57	3	1	0	3	1
Telefona me pagesë	14	15	21	24	19	14	14	12	14	14
Tarifa Sociale	9	22	35	36	39	37	36	30	37	36
Numeratori	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Përfitime të paprekshme	0	0	-95	-84	-82	-23	-22	-21	-23	-22
TOTALI	129	142	124	53	33	31	30	27	30	29

- Edhe **Spanja** ka pasur një regjim funksional të detyrimit të SHU për disa vite. Fillimisht, operatori incumbent u emërua për të gjitha elementet e detyrimit të SHU, për të cilat ai është kompensuar në bazë të kontributeve nga operatorët që tejkalojnë një prag të caktuar (në fakt, janë vetëm tre operatorët celularë dhe sipërmarrësi i caktuar si OSHU). Kohët e fundit, elementi i Numeratorit/Shërbimi i Kërkimit të Informacionit në Numerator ishte objekt i një procesi tenderi. Tabela 4 paraqet një

përmbledhje të kostos neto sipas elementëve të detyrimit të SHU, llogaritjen e përfitimeve të patrupëzuara dhe shumën totale të kostos neto të detyrimit të SHU për vitin 2008. Tabela 5 përcakton pagesat e kontributit të sektorit për vitin 2008 - AKR vendosi një prag minimal, kështu që vetëm katër operatorët më të mëdhenj (për të ardhurat), kanë detyrimin të japin kontribute. Kostoja neto e detyrimit të SHU për 2008 është rreth 0.3% e të ardhurave të sektorit në Spanjë.

- Tabela 4 tregon peshën absolute dhe relative të elementeve të ndryshme të detyrimit të SHU. Të dy komponentët më të mëdhenj janë të lidhura me “zonat jofitimprurëse” (mesatarizimi gjeografik) dhe Tarifat Sociale. Element i parë lidhet me zonat gjeografike ku kostot përkatëse të ofrimit janë më të larta se çmimi mesatar kombëtar dhe kështu, në mënyrë për të ruajtur përbalueshmërinë, kompensohej OSHU. Ndërsa elementi tjetër ka lidhje me marrëveshjet për tarifa të veçanta nën kosto.

	2008
Zona JoFitimprurëse	49
Përdorues me aftësi të kufizuara	0.02
Tarifa Sociale	36
Numeratori	0
Përfitime të paprekshme	-10
TOTALI	75

	2008
Telefonica	28
Telefonica Moviles	22
Vodafone Spain	16
France Telecom Spain	8
Të tjerë	0.0
TOTALI	75

Plane të Ardhme

- **Rumania** u aderua në BE në 1 Janar 2007 dhe kohët e fundit ka reformuar regjimin e saj të shërbimit universal me objektivin për të qenë në përputhje me BE më 31 Dhjetor 2012. Më parë, gjatë periudhës 2004-2008 Rumania kishte bazuar regjimin e saj në tenderimin e aksesit public me tele-qendra në zonat me pak ose aspak ofrim të shërbimit, zakonisht në zonat rurale. Nën regjimin e ri, çdo element i përcaktuar si pjesë e detyrimit të SHU (ato që rezultojnë se janë të disponueshme në treg nën kushte normale komerciale) do të financohet nga kontributet e sektorit të administruara nga një FSHU.
- **Republika Çeke** ka caktuar vetëm dy elemente detyrimit të SHU: telefonat publike me pagesë dhe masa të veçanta për përdoruesit fundorë me aftësi të kufizuara. OSHU për këto dy elemente do të caktohet në bazë të një procesi tenderi publik dhe do të financohet nga fondet publike për vitet 2010 e tutje. Dy elementët e tjerë të detyrimit të SHU (akses në vendndodhje fikse dhe Numeratori/Shërbimi i Kërkimit të Informacionit në Numerator) janë përcaktuar nga AKR se janë të disponueshme në treg në kushte normale komerciale.

4.5.2 CPC-9

Në ato katër vende të CPC që kanë kryer përcaktimet OSHU në përputhje me DSHU, kontributi sektorial është zbatuar vetëm në Islandë, ku dy OSHU kanë marrë pagesat nga

FSHU. Në vitin 2009, një OSHU ka marrë pagesë prej 757.000 €, si kompensim për humbjet neto të USO të lidhura me shtrirjen e shërbimeve ISDN në 2000-2005. Një tjetër OSHU (ofruer i shërbimit të përgjigjeve të numrave të emergjencës 112) ka marrë kompensime prej 189.000 € 209.000 € dhe 240.000 € respektivisht për vitet 2008, 2009 dhe 2010. Kontributet arritën në 0.65% dhe 0.10% të të ardhurave të operatorëve për vitet 2009 dhe 2010, respektivisht. Asnjë mekanizëm kompensimi nuk është zbatuar në Kroaci, Mal të Zi apo Maqedoni.

4.6 Diskutim

Ky kapitull ka dhënë një panoramë se si Vendet Anëtare të BE dhe vendet CPC kanë zbatuar DSHU në praktikë. Përfundimet kryesore që mund të kenë lidhje me Shqipërinë mund të përfshijnë sa më poshtë:

- Midis Vendeve Anëtare dhe vendeve CPC ka një variacion të madh në mënyrën specifike se si është implementuar DSHU. Një varacion i tillë duket se është i bazuar në kushtet kombëtare dhe konsideratat administrative.
- Në disa Vende Anëtare, nuk është përcaktuar asnjë ofruer i US, sepse AKR konsideron se të gjitha elementet detyrimit të SHU janë duke u ofruar në kushtet e tregut. Në disa vende të tjera janë përcaktuar vetëm disa elemente detyrimit të SHU, ndërsa në vende të tjera janë caktuar të gjitha elementet detyrimit të SHU. Deri më sot, rreth gjysma e CPC kanë kryer përcaktimet OSHU në përputhje me DSHU.
- Duke marrë parasysh kushtet kombëtare dhe konsideratat administrative, vendet e BE-12 dhe CPC-9 mund të jenë relativisht më të krahasueshme me Shqipërinë, dhe në vijim janë disa nga gjetjet kryesore:
  - Disa vende CPC nuk kanë kryer asnjë caktim të OSHU ose detyrimit të SHU për shkak të konsideratave administrative.
  - Në vendet ku ka pasur caktime, janë caktuar ofruer të ndryshëm të Shërbimit Universal për element të ndryshëm të detyrimit të SHU.
  - Në përgjithësi, caktimet e ofruerëve të US janë bazuar në procese të tenderit publik për çdo element përkatës të detyrimit të SHU.
  - Në rastet ku ka pasur caktime, nuk janë përcaktuar të katër elementet detyrimit të SHU ose ato nuk janë përcaktuar në të njëjtën mënyrë si kryhet në përgjithësi në vendet e BE-15:
    - Telefonat publikë me pagesë dhe Numeratori/Shërbimi i Kërkimit të Informacionit në Numerator nuk janë përcaktuar në disa vende për shkak se ato janë konsideruar se ofrohen në kushtet e tregut ose nuk janë më të aplikueshme.
    - Bazuar në kushtet kombëtare, disa vende (Republika Çeke, Rumania dhe Mali i Zi) kanë vendosur që disa shërbime të ofruara nga rrjetet celulare plotësojnë kriteret për akses dhe shërbim nga vendndodhje fikse dhe për

këtë arsye nuk kanë caktuar një element të tillë detyrimit të SHU ose kanë caktuar një operator celular si OSHU për një element të tillë të detyrimit të SHU.

- Zbatimi i mekanizmave të financimit në përgjithësi ka qenë i lidhur me përcaktimin e OSHU bazuar në nominime. Në përgjithësi mekanizmat e financimit nuk janë raportuar si pjesë e përcaktimeve të bazuara në procese të tenderit publik.
- Në lidhje me rastet e caktimit me nominim, në disa Vende Anëtare OSHU nuk ka bërë asnjë kërkesë për kompensim, ose në qoftë se ajo e bëri, një kërkesë e tillë ose është refuzuar, vonuar, shtyrë ose bllokuar për shkak të ankimit gjyqësor, vonesave administrative ose mungesës së mekanizmit të financimit, ndër të tjera. Vetëm në një pakicë të Vendeve Anëtare ka pasur një mekanizëm financimi plotësisht funksional (në kuptimin që një OSHU e caktuar e ka marrë në të vërtetë financimin), të bazuar në kontributet sektoriale. Në vende të tilla madhësia relative dhe absolute e mekanizmit të financimit ka qenë përgjithësisht në rënie duke arritur në nivele relativisht modeste (në rangun e 0.1% deri në 0.3%).
- Në lidhje me caktimin nëpërmjet procesit të tenderit publik, mund të jetë administrativisht shumë herët për OSHU-t e caktuara për të bërë ndonjë kërkesë për kompensim (dhe mekanizmat e financimit janë krjuar vetëm në bazë të një kërkesë të veçantë të miratuar për kompensim) ose procesi i tenderit ka qenë i bazuar në fondet publike. Kjo është në kontrast me qasjen më të zakonshme të përdorura në mbarë botën jashtë rajonit të BE-CPC, procesi i tenderit publik i financuar nga kontributet e sektorit që janë akumuluar në bazë të vendimeve të mëparshme AKR për të filluar krijimin e FSHU. Në këtë mënyrë, në një mjedis pa subvencione, termat dhe kushtet e përfshira në procesin e tenderit përkatës publik duhet të jenë të hartuara në atë mënyrë që e bën detyrimit të SHU relativisht tërheqëse.

Pyetje #3: Ju lutemi jepni komentet tuaja për këtë Kapitull në përgjithësi dhe për këtë Seksion diskutimi në veçanti. A ka të dhëna, studime apo konkluzione të tjera lidhur me mënyrën specifike në të cilën DSHU është zbatuar në praktikë në BE dhe vendet CPS që AKEP duhet të marrë parasysh në analizën e tij?

5 Dikutim dhe Identifikimi i Opsioneve

Ky kapitull përmban një diskutim të disa prej sfidave dhe objektivave afatshkurtër, afatmesëm dhe afatgjatë dhe identifikon një sërë opsionesh në lidhje me hartimin dhe zbatimin e regjimit të shërbimit universal në Shqipëri.

5.1 Hyrje

DSHU vendos një detyrim për Vendet Anëtare për të siguruar që elementet e USO "janë të disponueshëm në cilësinë e specifikuar për të gjithë përdoruesit fundorë në territorin e tyre, pavarësisht nga vendndodhja gjeografike ... në një çmim të përballeshëm".

Në kontekstin e objektivit të SKZHI për integrimin me BE-në, Shqipëria ka transpozuar konsiderueshëm dispozitat e DSHU 2002 në kapitullin V të Ligjit 9918, dhe Qeveria e Shqipërisë ka propozuar të amendojë Ligjin 9918 për të reflektuar ndryshimet e 2009 të DSHU. Zbatimi i këtyre dispozitave, megjithatë, ka mbetur prapa. Në mënyrë të veçantë, nuk është përcaktuar asnjë element i detyrimit të SHU apo caktuar ndonjë ofrues i shërbimit universal. E thënë ndryshe, nuk është marrë ndonjë vendim që të thotë se të gjitha elementet e detyrimit të SHU janë duke u ofruar në mënyrë adekuate në kushtet e tregut. Nuk është formuluar asnjë plan kohor për të studiuar apo ndërmarrë përcaktime apo vendime të tilla në përputhje me përcaktimet e DSHU.

Në këtë kontekst, qëllimi i AKEP-it është të krijojë një plan kuadër shumë-vjeçar me qëllim që Shqipëria të implementojë plotësisht DSHU ("Plani Kuadër"), ndërsa në të njëjtën kohë siguron që kjo të bëhet në një mënyrë të tillë që t'i sjellë përfitime Shqipërisë. Në këtë kontekst, ky dokument Konsultimi është një hap fillestar në këtë proces. Dokumentet pasuese, përfshirë Planin Kuadër, do të përcaktojnë më tej këtë proces.

5.2 Parimet

Ky seksion përcakton disa nga parimet kryesore që AKEP po shqyrton t'i miratojë e që do të drejtojnë hartimin dhe zbatimin e çdo Plani Kuadër.

- **Së pari, Zgjidhjet e Tregut.** Nëpër botë dhe në rajon, mekanizmi më efektiv dhe i qëndrueshëm i shërbimit universal është konkurrenca e tregut. Në të vërtetë, kjo ishte një nga objektivat e strategjisë së liberalizimit për Shqipërinë. DSHU përcakton se imponimi i një USO është i përshtatshëm vetëm kur tregu nuk është duke u ofruar në mënyrë adekuate shërbimin. Në të vërtetë, siç përcaktohet në Kapitullin 4 dhe në zbatim të këtyre dispozitave të DSHU, disa vende të BE-së dhe CPC kanë hequr disa ose të gjitha caktimet e ofruesve të shërbimit universal, sepse ata kanë vendosur që elementet korresponduese të detyrimit të SHU janë duke u ofruar në mënyrë adekuate nga tregu. Kur është e mundur, AKEP mendon se mekanizmat e tregut duhet të jenë mënyra e preferuar e plotësimit të objektivave të shërbimit universal. Në këtë kontekst, AKEP do të vazhdojë për të siguruar që tregjet janë duke punuar mirë dhe të eliminojë çdo pengesë rregullatore për konkurrencën e tregut. Ndërhyrja rregullatore në formën e vendosjes së një regjimi të detyrimit të SHU të bazuar në përcaktim në përputhje me DSHU, duhet të konsiderohet me kujdes bazuar në kushtet kombëtare dhe statusin e sektorit. AKEP mendon se çdo ndërhyrje e tillë duhet të bazohet në një vlerësim që ka përfitime neto në krahasim me alternativën e zgjidhjeve të tregut.

- Çdo ndërhyrje duhet të jetë në proporcion me kushtet kombëtare.** Parimi i proporcionalitetit është një faktor kyç në vlerësimin kosto/ përfitim për krijimin e një regjimi i detyrimit të SHU bazuar në përcaktim në përputhje me DSHU. Një përmbledhje e përvojës ndërkombëtare dhe rajonale tregon se një numër disproporcionalisht i madh i FSHU-ve të suksesshme nëpër botë, gjenden në vendet më të mëdha dhe me të ardhura më të larta. Kjo mund të jetë për shkak se vendet e mëdha kanë tendencë të kenë popullsi më të madhe absolute në zonat rurale dhe të izoluara dhe kështu një masë më të madhe kritike që përlligj shpenzimet administrative, financiare dhe të burimeve njerëzore për krijimin e një FSHU. Në të njëjtën mënyrë, vende të tilla gjithashtu kanë burime financiare dhe njerëzore për të krijuar dhe administruar një regjim të tillë. Ndërkohë, vendet e vogla dhe me të ardhura të ulëta në përgjithësi nuk kanë krijuar FSHU, ose në qoftë se ato e kanë bërë këtë, shkalla e suksesit në këto vende ka qenë më e ulët pikërisht për arsyt e kundërta që përmendëm më lart. Siç përcaktohet në Kapitullin 4, Vendet Anëtare që kanë bërë disa përparime në lidhje me një kërkesë për kompensim (Austria, Italia, Republika Çeke) ose në krijimin e një mekanizmi financiar (Franca, Spanja, Rumania), e kanë mesatarisht popullsinë (35 milion) dy herë më të lartë se mesatarja e BE (18 milionë). Krahasuar me Shqipërinë, këto vende kanë një popullsi shumë herë më të lartë (35 milion krahasuar me 2.8 milion në Shqipëri), të ardhura për frymë shumë herë më të lartë (rreth 25.000 €krahasuar me rreth 3.000 €për Shqipërinë) dhe penetrim të lartë të telefonisë fikse (rreth 36% në krahasim me rreth 10% në Shqipëri). Kjo nuk do të thotë se Shqipëria duhet të tërhiqet, nëse ajo vendos të shkojë përpara, nga zbatimi i një regjimi të detyrimit të SHU të bazuar në përcaktimin e ofruesit në përputhje me DSHU. Përkundrazi, këto shifra tregojnë se vlerësimi kosto/përfitim duhet të shqyrtojë në detaje proporcionalitetin e krijimit të një regjimi të tillë, duke pasur parasysh kushtet kombëtare që janë në Shqipëri dhe se çdo regjim i tillë duhet të thjeshtohet dhe të jetë proporcional.
- DSHU duhet të implementohet duke reflektuar statusin kombëtar të sektorit.** Kapitujt 3 dhe 4 kanë treguar se ekziston variacion i konsiderueshëm në të gjitha Vendet Anëtare dhe vendet CPC në çështjen specifike të mënyrës së implementimit të DSHU dhe se variacioni i tillë duket të jetë i bazuar në kushtet kombëtare dhe konsideratat administrative. Penetrimi fiks ka qenë në rënie në të gjithë BE-së dhe në rritje në vendet e CPC dhe Shqipëri. Penetrimi fiks dhe të proporcioni që zenë të ardhurat nga fiksi në totalin e të ardhurave në Shqipëri janë shumë poshtë mesatareve krahasuese. Nga ana tjetër, penetrimi celular dhe mbulimi i popullsisë me celular në Shqipëri ka konverguar në një nivel "ngopjeje". Të ardhurat nga celulare në Shqipëri përbëjnë një pjesë shumë më të madhe të të ardhurave totale të sektorit sesa mesatarja e BE. Duke marrë parasysh kushtet kombëtare dhe konsideratat administrative vendet e BE-12 dhe CPC-9 mund të jenë relativisht më të krahasueshme me Shqipërinë. Disa vende të CPC nuk kanë zbatuar ende asnjë përcaktim të detyrimit të SHU apo ofrues të shërbimit universal. Në vendet ku ka pasur përcaktime, janë caktuar ofrues të ndryshëm të Shërbimit Universal për element të ndryshëm të detyrimit të SHU. Në përgjithësi, caktimi i OSHU është bazuar në proces tenderi publik për secilin nga elementet përkatëse të detyrimit të SHU. Jo të gjithë elementët e detyrimit të SHU janë përcaktuar ose ato nuk janë përcaktuar në të njëjtën mënyrë si kryhet në përgjithësi në vendet e BE-15: Telefonat publikë me pagesë dhe Numeratori/Shërbimi i Kërkimit të Informacionit në Numerator nuk janë përcaktuar në disa vende për shkak se ato janë konsideruar se ofrohen në kushtet e tregut ose nuk janë më të nevojshme/të aplikueshme për shkak të mbulimit dhe penetrimin celular (për

telefonat publik me pagesë). Më tej, bazuar në mbulimin dhe penetrimin celular (kudo) disa vende kanë vendosur që disa shërbime të ofruara nga rrjetet celulare plotësojnë gjithashtu kriteret për akses dhe shërbim nga vendndodhje fikse (p.sh. Republika Çeke, Rumania dhe Mali i Zi). Në këto vende ky element i detyrimit të SHU nuk është përcaktuar (për shkak se ai është i disponueshëm në kushtet e tregut) ose një operator celular është caktuar si ofrues i këtij elementi të detyrimit të SHU. Në përgjithësi mekanizmat e financimit nuk janë raportuar si pjesë e përcaktimeve të bazuara në procese të tenderit publik.

- **Siguri ligjore dhe korrektësi procedurale.** Siç është vërejtur në Kapitullin 4, në shumë Vende Anëtare zbatimi i DSHU ka qenë objekt i vonesave administrative dhe apelimeve gjyqësore në lidhje me përcaktimin e ofruesit të shërbimit universal, llogaritjen e kostove neto të USO dhe pagesën në mekanizmin e kontributit të sektorit. Në këtë kontekst, AKEP konsideron shumë të rëndësishme që zbatimi i një regjimi i detyrimit të SHU me bazë përcaktimi, në përputhje me DSHU, të bëhet në kontekstin e sigurisë ligjore dhe korrektësisë procedurale. Në përputhje me praktikën ndërkombëtare dhe rajonale, AKEP është duke marrë parasysh përgatitjen dhe hyrjen në fuqi të Rregulloreve të Shërbimit Universal që do të plotësojnë parimet ligjore dhe kompetencat institucionale të përgjithshme të përfshira tashmë në kreun V të Ligjit 9918. Legjislacioni sekondar (plotësues) si Rregullorja e propozuara e Shërbimit Universal mund të përmbajë dispozita më të hollësishme që mund të sigurojnë bazën për siguri më të madhe juridike dhe korrektësi procedurale se sa Kreut V më vehte. Gjithashtu, legjislacioni dytësor mund të ndryshohet më lehtë se legjislacioni primar për të pasqyruar zhvillimet e mëtejshme dhe mësimet e nxjerra në bazë të përvojës aktuale praktike.
- **Analiza dhe planifikimi i ardhshëm.** Siç u përmend më lart, objektivi kryesor i Planit Kuadër është që Shqipëria të implementojë plotësisht DSHU, ndërsa në të njëjtën kohë të sigurojë se ajo bëhet në mënyrë të tillë që të përfitojë Shqipëria. Në këtë kontekst, AKEP pret të kryejë analizën dhe planifikimin me bazë të ardhshëm. Kjo do të thotë, që AKEP jo vetëm do të shikojë në situatën e tanishme, por gjithashtu, bazuar në tendencat dhe vlerësimin aktuale, do të shikojë së çfarë situatë ka të ngjarë të jetë në të ardhmen e afërt dhe atë afatmesme. Për këtë arsye, Plani Kuadër duhet të hartohet për të krijuar mundësinë e rishikimit dhe përditësimit të tij, siç kërkohet, por duhet gjithashtu të ketë një kohëzgjatje të caktuar, pas së cilës ai duhet të riformulohet. Duke pasur parasysh zhvillimet rajonale, AKEP mendon se një tre-vjeçar horizont mund të jetë një afat i përshtatshëm, dhe prandaj pret që analiza duhet të konsiderohen në një periudhë të tillë. Në praktikë, duke pasur parasysh fazën e procesit të konsultimit, data e fundit e punës për Planin do të jetë 31 Dhjetor 2015.

Pyetje #4: Ju lutem jepni komentet tuaja mbi parimet e shtruar më sipër që AKEP propozon t'i përdorë si bazë për përgatitjen e Planit Kuadër. Ju lutem komentoni nëse AKEP duhet të konsiderojë parime të tjera në analizën e tij?

5.3 Akses & Shërbim nga Vendndodhje Fikse

5.3.1 Përcaktimi i elementit të detyrimit të SHU

Siç përcaktohet në Kapitullin 4, në përgjithësi ky element i detyrimit të SHU është më i madhi nga një perspektivë financiare dhe si pasojë ka shumë aspekte për tu marrë në konsideratë, duke përfshirë edhe ato të paraqitura më poshtë.

5.3.1.1 Dinamikat e Tregut

Në kontrast me BE-në si një e tërë, ku penetrimi fiks ka rënë, në Shqipëri penetrimi i telefonisë fikse është rritur në mënyrë të vazhdueshme gjatë dekadës së fundit, ajo është më shumë se dyfishuar nga rreth 5% në vitin 2000 në rreth 11-12% në 2010-2012, periudhë gjatë së cilës penetrimi fiks duket se është stabilizuar. Pas futjes së konkurrencës fikse në zonat rurale në vitin 2001, konkurrenca është e lejuar edhe në zonat urbane duke filluar në vitin 2007. Duke filluar nga hyrja në fuqi e ligjit 9918 në vitin 2008, operatorët alternativë gjithashtu mund të veprojnë në shkallë kombëtare (zona urbane dhe rurale). Operatori inkumbent ish-monopolist është privatizuar gjithashtu.

Një numër relativisht i madh i OA (mbi 80 janë licencuar) tani konkurrojnë me Albtelecom në ofrimin e shërbimeve fikse me tela në tregjet e familjarëve dhe bizneseve në nivel kombëtar, duke përfshirë zonat urbane dhe rurale. Deri në fund të vitit 2011, të gjithë OA së bashku kishin 24% pjese tregu për nga numri i abonentëve, ndërkohë që Albtelekom mban një pjesë tregu prej 76%.

Të gjitha të OA janë në pronësi private dhe disa nga më të mëdhenjtë janë edhe operatorë të televizioneve kabllore ("CATV") që ofrojnë shërbime fikse zanore, shpesh në kontekstin e paketave Triple Play (CATV, Internet dhe telefoni fikse)²⁶. Kohët e fundit, operatori celular AMC ka filluar ofrimin e një shërbimi të telefonisë fikse "AMC Fiks" që është i disponueshëm në nivel kombëtar duke përdorur një telefon tavoline të specializuar me një numër fiks që ka akses në rrjetin GSM të AMC.

Siç është përmendur në Seksion 3.2, Shqipëria ka parë një rritje të qëndrueshme dhe kohët e fundit një stabilizim në penetrimin e telefonisë fikse. Pavarësisht kësaj, penetrimi fiks në Shqipëri është nën mesataren e BE-së dhe të vendeve të tjera të rajonit, siç është vënë në dukje në Seksion 3.2. Siç është thënë në Seksion 3.8. të dhënat në nivel rajonal tregojnë se penetrimi fiks është shumë më i lartë në zonat urbane (19.8%) sesa në zonat rurale (1.7%). Diferenca të tilla në penetrim janë në përputhje me diferencat midis zonave administrative në shumë vende me penetrim të ulët me popullsi relativisht të madhe në zonat rurale. Nga ana tjetër, penetrimi celular dhe mbulimi i popullsisë me telefoni celular në Shqipëri janë rritur shumë shpejt gjatë dekadës së fundit dhe ka konverguar në një nivel "ngopjeje" me vendet e tjera në BE dhe të rajonit. Shifrat e fundit në dispozicion për 2011 tregojnë se penetrimi celular në Shqipëri është rreth 183%, shumë më lart se mesataret e BE dhe rajonit. Më shumë se 99.8% e popullsisë në nivel kombëtar në Shqipëri është e mbuluar nga një ose më shumë operatorë celularë, nga katër operatorët aktuale celularë. Në këtë kontekst të përgjithshëm, nuk është për t'u habitur që të ardhurat nga celularë si një përqindje e të ardhurave të sektorit në Shqipëri janë relativisht shumë më të larta se niveli mesatar në BE dhe rajon, dhe për pasojë të ardhurat nga fiksi janë relativisht të ulëta.

---

²⁶ Me të vertetë, ABCOM dhe ASC janë dy OA më të mëdhenj dhe të dy ofrojnë paketa të tilla "trefishe (triple play)"

Në mënyrë të përmbledhur, ndryshe nga vendet e BE-15 në vitin 2002, kur ka dalë DSHU e parë, në Shqipëri telefonia fikse me tela nuk ka qenë as nuk është ende e disponueshme dhe përdorur në mënyrë universale. Objektivi origjinal i DSHU për mbrojtjen e një shërbimi të tillë universal nuk vlen për telefoninë fikse në Shqipëri për shkak se këto shërbime nuk janë "tashmë në dispozicion të, dhe të përdorura nga shumica e madhe e konsumatorëve".

Një llogaritje e përafërt ofron një vlerë indikative të penetrimit fiks që mund të konsiderohet si "universale", në këtë shembull të vogël në rastin e Shqipërisë. Bazuar në vlerësimet paraprake të regjistrimit të popullsisë për vitin 2011, popullsia e Shqipërisë është rreth 2.8 milion. Aktualisht, ka rreth 3.8 persona për familje. Bazuar në të dhënat aktuale të AKEP, rreth 90% e linjave fikse janë familjarë. Prandaj, që telefonia fikse të jetë universale për përdoruesit familjarë mund të kërkojë rreth 2.8 milion / 3.8 persona / familje/ 90% familjarë ≈ 825.000 linja në total (familjarë dhe të biznesit). Kjo është ekuivalente me rreth 825,000 linjave / 2.800.000 popullsisë * 100% $\approx 29\%$ penetrim fiks²⁷. Kjo shifër është në kontrast të madh me penetrimin aktual fiks në Shqipëri, e cila, siç përcaktohet në Seksion 3.2, është stabilizuar kohët e fundit (në mënyrë të ngjashme me vendet CPC-5). Penetrimi fiks ka qenë në rënie gjatë dekadës së fundit në vendet e BE-15 dhe BE-12.

Pyetje #5: Ju lutemi jepni komentet tuaja në lidhje me diskutimin më sipër mbi Dinamikat e Tregut për shkak të lidhjes me elementin e Aksesit & Shërbimit nga Vendndodhje Fikse. A ka ndonjë aspekt tjetër që AKEP duhet të marrë në konsideratë në analizën e tij?

5.3.1.2 Tarifat Sociale

Tarifat sociale janë opsione ose paketa tarifore me zbritje që janë të disponueshme vetëm për grupe të caktuara sociale (p.sh. me të ardhura të ulëta, nevoja të veçanta sociale, me aftësi të kufizuara, pensionistët, etj.) Në përgjithësi, Tarifat Sociale janë të mandatuara në bazë të një detyrimit të SHU ose një lloj tjetër detyrimi ose marrëveshje. Në lidhje me të parën, Neni 9 i DSHU përfshin përkrahimin në vijim "opsione ose paketa tarifore të cilat devijojnë nga ato të ofruara në kushte normale komerciale, ... për të siguruar që ata me të ardhura të ulëta ose me nevoja të veçanta sociale nuk pengohen për aksesin në rrjet ose për ... përdorimin e shërbimeve ... që janë pjesë e detyrimeve të shërbimit universal dhe të ofruara nga sipërmarrësit e caktuar".

Paketat tarifore për përdorim të ulët që ofrohen vullnetarisht nga operatorët në kushte normale komerciale janë të ndryshme nga Tarifat Sociale. Këto paketa tarifore për përdorim të ulët, të cilat në përgjithësi kanë një tarifë të ulët fikse mujore dhe tarifa më të larta për thirrjet (ose më pak minuta falas të përfshira në tarifën mujore) janë të hartuara të jenë më të favorshme për çmimin për përdoruesit që kanë relativisht pak ose aspak thirrje dalëse.

Me synimin për të siguruar një terminologji të qëndrueshme në këtë drejtim, në vijim do të përdoren termat e mëposhtëm:

- **Tarifa Sociale të detyrimit të SHU.** Një opsion ose paketë tarifore e cila devijon nga ato të ofruara në kushte normale komerciale, që është e disponueshme vetëm grupe

²⁷ Në mënyrë interesante, kjo është afër nivelit të përafërt prej 30% në të cilin duket se ka një konvergencë midis grupeve BE-12 dhe CPC, të paraqitur në Kapitull 3.

sociale të caktuara dhe ofruar nga një ofrues i përcaktuar për shërbimin universal bazuar në detyrimin të SHU siç përcaktohet nga Autoriteti Kombëtar Rregullator kompetent, për të cilën ofruesi i shërbimit universal ka të drejtë për kompensim nga Fond i Shërbimit Universal, në përputhje me legjislacionin përkatës.

- **Tarifa të Tjera Sociale.** Një opsion ose paketë tarifore e cila devijon nga ato të ofruara në kushte normale komerciale, që është e disponueshme vetëm grupe sociale të caktuara dhe e ofruar nga një sipërmarrës bazuar në një kërkesë, detyrim ose rregullim tjetër që nuk një detyrimin të SHU siç përcaktohet nga Autoriteti Kombëtar Rregullator kompetent, për të cilën sipërmarrësi mund ose mund të mos ketë të drejtë për kompensim nga një burim i ndryshëm nga Fond i Shërbimit Universal, në përputhje me rregullimin e vecantë të detyrimin përkatës.
- **Paketë Tarifore për Përdorim të Ulët.** Një opsion ose paketë tarifore që ofrohet në kushte normale komerciale dhe është e disponueshme për publikun e gjerë dhe e ofruar vullnetarisht nga një sipërmarrës, për të cilën nuk ka kompensim. Paketat për përdorim të ulët përbëjnë një përzierje të ndryshme të çmimeve për shërbimet e aksesit dhe thirrjeve, në mënyrë që përdoruesit do të "vetë-zgjedhin": personat me përdorim të ulët do të zgjedhin paketa të tilla, ndërsa personat me përdorim të mesëm dhe të lartë do të zgjedhin paketën standarde.

Paketat Tarifore për Përdorim të Ulët dhe Tarifate Sociale të detyrimin të SHU janë të disponueshme në disa vende Anëtare. Për shembull, siç është vënë në dukje Seksion 4.5, Tarifate Sociale të detyrimin të SHU janë disa nga komponentët financiarë më të mëdhenj të regjimeve USO në Spanjë dhe Francë. Është e rëndësishme të theksohet se Tarifate e Tjera Sociale, për aq sa ato janë jashtë regjimit të detyrimin të SHU, nuk janë në përputhje me DSHU dhe ka mundësi të ndaloheshin nga KE.

Ndër vendet e CPC-9, vetëm katër prej tyre kanë kryer përcaktimet të OSHU në përputhje me DSHU. Nga këto katër vende, Kroacia dhe Mali i Zi kanë implementuar Tarifate Sociale të detyrimin të SHU. Tarifate e Tjera Sociale dhe Paketat Tarifore për Përdorim të Ulët janë të disponueshme në disa vende të tjera të CPC-9, siç janë paraqitur në Tabelën 6, përpiluar në bazë të të dhënave të përfshira në Raportin Cullen, të plotësuar me të dhënat e mëposhtme:

- Është përfshirë një kolonë shtesë që përmban klasifikimin e AKEP për paketat tarifore si "Paketat Tarifore për Përdorim të Ulët", "Tarifate Sociale të detyrimin të SHU" ose "Tarifa të Tjera Sociale", bazuar mbi termat dhe përkufizimet e përfshira më sipër.
- Për shembull, në rastin e Shqipërisë, VKM 850, datë 17 Dhjetor 2004, me objektivin për të promovuar përballueshmërinë për grupe të veçanta sociale, ka detyruar Albtelecom për të ofruar një paketë tarifore familjare me zbritje për telefoninë fikse për përdoruesit e përcaktuar me aftësi të kufizuara, deri kohët e fundit (shiko më poshtë). Kjo paketë përfshinte një zbritje prej 200 lekë për tarifën mujore familjare (duke e çuar atë nga 530,4 lekë / muaj për 330.4/muaj) dhe një zbritje prej 80% për të gjitha tarifate e thirrjeve deri në 2000 lekë / muaj (0% zbritje për tarifate e thirrjeve për shpenzime mbi këtë vlerë).. Për shkak se kjo paketë tarifore speciale e Albtelecom nuk është më në fuqi, ajo nuk pasqyrohet në Tabelën 6.
- Sic është vënë në dukje më lart, kjo paketë speciale e Albtelecom nuk është më e detyrueshme për tu ofruar sipas VKM [[xx]], datë [[Muaji]][[Dita]], 2012. Ky

Vendim ndryshoi skemën e përshkruar më sipër në një skemë ku Qeveria e Shqipërisë tani ofron një pagesë direkte subvencioni prej 1,000 lek/muaj për përdoruesit e përcaktuar me aftësi të kufizuara për të blerë shërbime fikse të telekomunikacioneve.

- Siç është vënë re në Kapitullin 4, një numër vendesh kanë përcaktuar se një shërbim i disponueshëm FGSM plotëson parametrat e elementit të detyrimeve të SHU në një vendndodhje fikse për qëllime të DSHU. Altelekom aktualisht nuk ofron një paketë familjare të vecantë për përdorim të ulët përveç paketës standarde²⁸.
- Sic është theksuar në Vendim 2318, shumë OA konkurrojnë në tregun fiks, përfshirë dhe me paketa të ndryshme. Për shembull, operatori celular AMC ofron një shërbim FGSM, "AMC Fiks", në të gjithë vendin. Është e mundur që një konsumator që kërkon një "paketë familjare për përdorim të ulët", si një alternativë për paketën standarde të Altelecom mund të marrë paketën "Bazë" me kontratë 2 vjeçare për një tarifë mujore 1,78 €²⁹. Kjo është përfshirë në Tabelën 6 si një "Paketë Përdorim i ulët" për Shqipërinë.
- Siç përcaktohet në Kapitullin 4, në Mal të Zi një operator celular u caktua si OSHU dhe ka detyrimin të përmbushë të gjitha kërkesat e arsyeshme, pavarësisht nga vendndodhja gjeografike, për një lidhje të re në shërbimin e caktuar (fikse-pa tela), përfshirë edhe një Tarifë Sociale - paketë (e disponueshme vetëm për përdoruesit e përcaktuar me të ardhura të ulëta ose me aftësi të kufizuara). Tarifat mujore për paketën standarde dhe Tarifa Sociale janë €6,79 dhe €4,00. Tarifat e thirrjeve për paketën tarifa Sociale janë 20% më të lira sesa ato të paketës standarde. Këto dy paketa tarifore janë të përfshira edhe në Tabelën 6. Vini re se këto Tarifa specifike të SHU bashkë-ekzistojnë me paketat korresponduese të ofruara nga operatori inkumbent fiks që nuk janë objekt i detyrimeve të SHU, përfshirë edhe bërjen të disponueshme "pavarësisht vendndodhjes gjeografike". Siç është diskutuar në Kapitullin 4, interesi më i madh për paketën e detyrimeve të SHU pritet të jetë në zonat rurale dhe zonat e tjera që tradicionalisht kanë penetrim të ulët të telefonsisë fikse.

---

²⁸ Sic është vënë re në dukje në Vendim 2138, Altelecom ofron tani disa paketa opsionale të përziera të telefonsisë fikse dhe aksesit në Internet ('paketa dyfishe') që përbejnë 20-30% të pajtimtarëve deri në fund të Qershor 2012. Në fakt, Vendimi 2138 vuri në dukje se të tilla paketa të përziera të telefonsisë fikse dhe aksesit në Internet ofrohen edhe nga disa OA. Popullariteti i paketave të tilla dyfishe (nga Altelecom dhe OA) tregon se konkurrenca midis operatorëve fiks nuk është vetëm në aspektin e telefonsisë fikse, por edhe të shërbimit të Internetit, dhe ky i fundit konsiderohet si shtytësi kryesor i zhvillimit të telefonsisë fikse.

²⁹ Sic përcaktohet në Vendim 2138, ka disa opsione të tjera të mundshme të krahasueshme të disponueshme nga OA të tjerë. Vini re se AMC Fiks ofron gjithashtu opsione me parapagim.

Tabela 6: Trifat mujore familjare Standarde dhe përdorim i ulët/Tarifa Sociale (€) (Mars, 2012)							
	Operatori	Paketa Standarde Familjare		Paketa Përdorim i Ulët /Tarifa Sociale			
		Tarifa Mujore	Njësi të Thirrjeve të Përfshiral	Tarifa Mujore	Njësi të Thirrjeve të Përfshiral	Lloji i Paketës	Kufizime në Disponueshmëri (nëse ka)
Serbia	Inkumbent Fiks	4.59	300 impulse	2.29	300 impulse	Tarifa të Tjera Sociale	Vetëm për personat e përcaktuar me aftësi të kufizuara.
Bosnja Herzegovina	Inkumbent Fiks	6.73	120 minuta lokale në kohë pik	2.40	100 minuta lokale në kohë pik	Tarifa të Tjera Sociale	Vetëm për familjet e dëshmorëve & personat me aftësi të kufizuara
Mali i Zi	Inkumbent Fiks	5.97	100 minuta lokale në kohë jashtë pikut	3.04	0	Paketa Përdorim i Ulët	Vetëm për familjarë.
	Ofruesi i Përcaktuar i SHU(cellular)	6.79	0	4.00	0	Tarifa Sociale të USO	Vetëm për personat me të ardhura të ulëta ose me aftësi të kufizuara.
Maqedonia	Inkumbent Fiks	7.66	0	2.07	0	Tarifa të Tjera Sociale	Ka kufizime.
Kosova	Inkumbent Fiks	9.36	2,500	4.99	75	Paketa Përdorim i	Nuk ka kufizime.
Mesatare CPC-5		6.94		3.05			
Shqipëria	Inkumbent Fiks	3.79	0		0		
	OA (AMC Fiks FGSM)			1.76	100 minuta drejt numrave të të njëjtit OA	Paketa Përdorim i Ulët	Nuk ka kufizime.

Mesatarisht, vlera mesatare e CPC-5 për paketën Përdorim i Ulët/ Tarifa Sociale prej 3,05 € është sa 44% e vlerës mesatare të paketës standarde familjare prej 6,94 € Paketa standarde familjare për Shqipërinë prej 3,79 € është relativisht e ulët dhe është më shumë e krahasueshme me vlerën mesatare të CPC-5 për paketën Përdorim i Ulët/ Tarifa Sociale (3,05€) se sa me vlerën mesatare të paketës standarde (6,94 €). Në Shqipëri, Paketa Familjare Përdorim i Ulët (1,76 €) ka tarifë mujore më të ulët se sa paketa standarde që ofrohet nga Albtelecom (3,79 €).

Pyetje #6: Ju lutemi jepni komentet tuaja në lidhje me diskutimin më sipër mbi Tarifat Sociale për shkak të lidhjes me elementin e Aksesit & Shërbimit nga Vendndodhje Fikse. A ka ndonjë aspekt tjetër që AKEP duhet të marrë në konsideratë në analizën e tij?

5.3.1.3 Përballueshmëria

Akses & Shërbim nga Vendndodhje Fikse

Nenet 3 dhe 9 të DSHU përfshijnë dispozita që lidhen me disponueshmërinë e shërbimeve të caktuara me çmime të përballueshme, “në kuadër të kushteve të veçanta kombëtare”. Figura 15 në Seksionin 3.7 tregoi se pagesa fikse mujore familjare ishte rritur në vendet e CPC-5 dhe Shqipëri gjatë viteve të fundit. Së bashku me tarifën e thirrjeve në rënie (kombëtare dhe

ndërkombëtare) të përmendura, vlera totale e “paketës” për shumë abonentë të telefonisë fikse do të jetë zvogëluar, ndërsa ajo mund të të jetë rritur për ata pak abonentë me pak thirrje dalëse.

Tabela 7 paraqet një krahasim çmime-të ardhura të pagesës mujore të paketave tarifore standarde dhe Përdorim i ulët/Sociale për vendet e CPC-5 dhe Shqipërisë dhe të dhenat janë marrë nga versioni aktual i Raportit Cullen (të dhënat i referohen Mars 2012) . Këto të dhëna u paraqitën në Tabelën 6 dhe janë plotësuar në Tabelën 7 me të dhëna PBB/banorë, e cila është përdorur për të llogaritur përqindjen e PBB mesatare mujore të një personi që do të ishte e nevojshme për të blerë shërbimin/paketën korresponduese³⁰. Tabela 7 tregon se në vendet e CPC-5, tarifa fikse mujore e paketës standarde familjare është 6,94 €dhe përbën 2.6% të PBB për person në muaj. Edha Shqipëria ka një situatë të ngjashme, ku paketa e përdorimit të ulët e shërbimeve celulare (5,50 €) është pak më e lartë se Tarifa fikse mujore e paketës standarde familjare në Shqipëri është 3,79 €dhe përbën një një proporcion shumë më të ulët (1.6%) të PBB për person në muaj. Në lidhje me paketat familjare të përdorimit të ulët/Tarifë Sociale, në vendet e CPC-5 ato kanë vlerë mesatare 3,05 € dhe kjo është relativisht më e përballeshme sesa paketa standarde familjare, duke kushtuar mesatarisht 1.1% të PBB-së mesatare mujore. Për Shqipërinë, paketa e përdorimit të ulët prej 1.76€ është shumë më e ulët se mesatarja e CPC-5 dhe kushton vetëm 0.7% të PBB mesatare mujore.

	Tarifa Fikse Mujore e paketës Standarde Familjare		Tarifa Fikse Mujore Familjare për paketa përdorim i Ulët/Tarifa Sociale	
	Pajtimi Mujor (€)	% e PBB/pop	Pajtimi Mujor (€)	% e PBB/pop
Serbia	4.59	1.4%	2.29	0.7%
Bosnja Herzegovina	6.73	2.5%	2.40	0.9%
Mali i Zi	6.38	1.5%	3.52	0.8%
Maqedonia	7.66	2.7%	2.07	0.7%
Kosova	9.36	4.7%	4.99	2.5%
Mesatare CPC-5	6.94	2.6%	3.05	1.1%
Shqipëria	3.79	1.6%	1.76	0.7%

Alternativa Konkurruese për Aksesin & Shërbime nga Vendndodhje Fikse: Telefonja Celulare

Vendimi 2138 arriti në përfundimin se aksesit/thirrjet nga rrjetet celulare nuk janë pjesë e tregut përkatës të aksesit/thirrjeve nga vendndodhje fikse. Megjithatë, Vendimi 2138 gjithashtu vuri në dukje se shërbimet celulare janë një alternativë konkurruese, sidomos duke pasur parasysh reduktimin në vite të tarifave celulare. Tarifat e thirrjeve të veçanta brenda grupeve të mbyllura të përcaktuara nga përdoruesi në të njëjtin rrjet celular janë të krahasueshme me tarifat e thirrjeve lokale dhe kombëtare të Altelecom. Së bashku me tarifat mujore të ulëta ose në nivel zero, telefonja celulare përbën një alternativë konkurruese. Siç

³⁰ Për Malin e zi në Tabelë 6 kishte dy shërbime alternative-në Tabelë 7 është përfshirë mesatarja e tyre.

është përcaktuar në Vendimin 2138, e gjithë kjo ka rezultuar në efekte zëvendësimi të thirrjeve telefonike nga rrjetet fikse në rrjetet celulare, kështu që thirrjet e bëra nga rrjetet celulare janë rritur ndjeshëm gjatë periudhës 2008-2011 dhe kanë qenë në nivel më të madh se thirrjet nga rrjeti Albtelecom që nga viti 2007.

Për të ilustruar reduktimin relativ të tarifave celulare në Shqipëri, ne kemi përdorur “shportat” tarifore celulare të Organizatës për Bashkëpunim Ekonomik dhe Zhvillim ("OECD"). Kjo metodologji është përdorur nga OECD për më shumë se një dekadë, dhe është përdorur nga KE për krahasime midis të gjithë Vendeve Anëtare të saj³¹. Shportat celulare janë përcaktuar si "përdorim i ulët" - 30 thirrje dalëse (brenda rrjetit, drejt celulareve të tjerë, drejt fikse) në muaj (duke pasur 44 minuta të thirrjeve dalëse në muaj si MOU) plus 33 mesazhe SMS në muaj, "përdorim i mesëm" - 65 thirrje dalëse plus 50 SMS në muaj, dhe "përdorim i lartë" - 140 thirrje dalëse dhe 55 SMS në muaj. Duke pasur parasysh se ky është një diskutim mbi reduktimin relative të tarifave celulare pasi ato ndikojnë përbalueshmërinë, në analizë është përfshirë shporta “përdorim i ulët”.

Figura 21 tregon ecurinë e paketës së përdorimit të ulët celular të OECD nga viti 2007 deri në Mars 2012 për vendet CPC-5 dhe Shqipërinë. Të dhënat janë nga Raporti i Cullen dhe, sipas metodologjisë së shportave, për secilin vend është përzgjedhur oferta më e ulët në dispozicion. Mesatarja e vendeve të CPC-5 ka rënë në fillim dhe më pas ka mbetur në 5,50-6,00 € gjatë periudhës 2008-2012. Në të kundërt, çmimet celulare në Shqipëri ishin disa nga më të lartat në rajon në vitin 2007, duke qenë më shumë se sa dy herë e gjysmë e tarifave mestare të CPC-5. Megjithatë që nga ai vit, çmimet celulare kanë rënë me një normë të qëndrueshme duke arritur që në vitin 2012 ato të jenë në të njëjtin nivel si mesatarja e CPC-5. Rënia e çmimeve të telefonisë së lëvizshme në Figurën 21 është në përputhje me Figurën 7 në Kapitullin 3 që demonstroi se si Shqipëria, pasi kishte ngelur prapa tendencave rajonale të penetrimit të telefonisë së lëvizshme, filloi të kapte vendet e tjera (2007-2008) dhe t'i tejkaloi ato (2009-2012) në lidhje me penetrimin celular.

---

³¹ Vini re se disa komentues në rajon kanë argumentuar për krijimin e një grupi shportash që mund të reflektojnë më mirë modelet kombëtare apo rajonale të përdorimit. Megjithatë, një rishikim i tillë i shportave do të bënte të pamundur krahasimet ndër-rajonale ose me BE. Në të vërtetë, ka mundësi që rishikimi të bënte shumë të vështirë krahasimet historike kombëtare apo rajonale, vetëm nëse rezultatet e vjetra do të mund të rillogariteshin. Në të vërtetë, është ky krahasim historik që është duke u theksuar në këtë seksion. Në të vërtetë, paketa celulare ‘përdorim i vogël’ e OECD mund të konsiderohet si një "kufi i sipërm" për disa përdorues. Shporta OECD ka një peshë prej 48% për thirrjet brenda rrjetit, 22% për thirrjet drejt celularëve të tjerë, 22% thirrje drejt fikse dhe 8% për postë zanore. Për shembull, përdoruesit që kanë një përqindje të lartë të thirrjeve brenda grupeve të mbyllura në të njëjtin rrjet celular (brenda-rrjetit), do të jenë në gjendje të përfitojnë nga këto tarifa relativisht shumë të ulëta ose falas, të përmendura më lart, dhe kështu shpenzimet e përgjithshme të tyre do të jenë më të ulëta. Nga ana tjetër, abonentët e tjerë me modele të ndryshme përdorimi nuk do të zgjidhnin paketën e grupeve të mbyllur. Në të vërtetë, versioni më i fundit i Raporti Cullen vëren se të ardhurat mesatare (jo të ponderuara) për minutë për trafikun dalës për katër operatorët celularë në Shqipëri ishte rreth €0,039. Të ardhurat mesatare për minutë për përdoruesit me parapagim do të jetë më i ulët dhe ka të ngjarë në vlerat 0,02 € deri në 0,03 €.

Figura #21

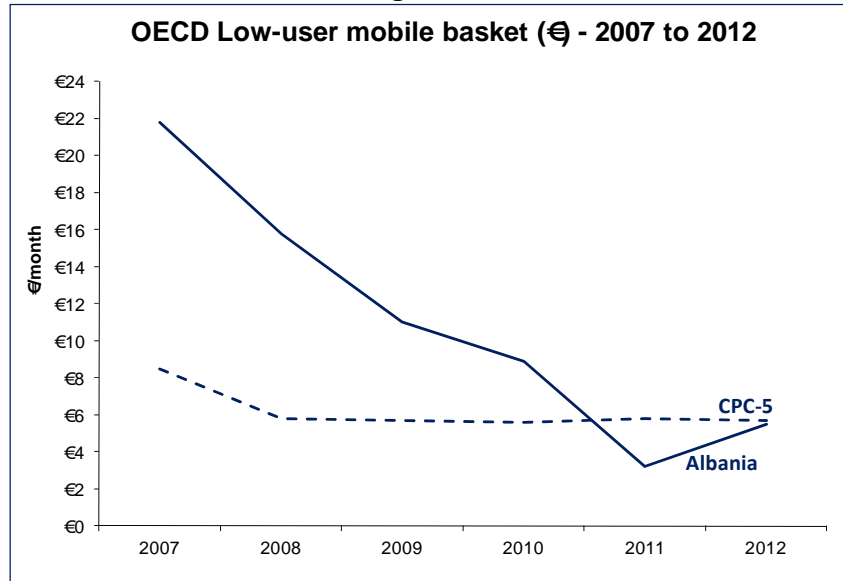

Tabela 8 paraqet një krahasim çmime-të ardhura, të paketës celulare OECD ‘përdorim i ulët’ për vitet 2007 dhe 2012, për vendet e CPC-5 dhe Shqipërisë dhe të dhenat janë marrë nga versionet e tanishme dhe versionet e mëparshme të Raportit Cullen. Këto të dhëna u paraqitën në Figurën 21 dhe janë plotësuar në Tabelën 8 me të dhëna PBB/banorë, e cila është përdorur për të llogaritur përqindjen e PBB mujore mesatare për person që do të jetë e nevojshme për të blerë shërbimin/paketën³² korresponduese. Tabela 8 konfirmon se çmimet celularë kanë rënë shumë ndjeshëm në Shqipëri gjatë pesë viteve të fundit. Për shportën OECD me përdorim të ulët, personi mesatar në Shqipëri do të kishte shpenzuar 10.6% të PBB së tij mujore për të blerë një paketë të tillë për 21,79 € në vitin 2007. Megjithatë, në Mars 2012, kjo shifër ka rënë në vetëm 2.3% me 5,50 €³³. Për shportën me përdorim të ulët të OECD, çmimet celulare të Shqipërisë tani janë të krahasueshme me ato të mesatares së CPC-5 prej 5,68 € e cila do të kushtonte 2.0% të PBB mujore për ta blerë. E gjitha kjo për të konkluduar se telefonia celulare, siç është përmendur më lart, është një alternativë konkurruese për telefoninë fikse, dhe sic është venë në dukje në Kapitull 3, ka shumë më tepër pajtimtarë, të ardhura dhe mbulim se telefonia celulare në Shqipëri.

³² Vini re se vetëm për qëllime prezantimi, ky krahasim supozon se përdoruesi mesatar në fjalë bën 30 thirrje në muaj ekuivalent me 44,1 minuta dalëse në muaj. Të dhënat më të fundit tregojnë se përdorimi mesatar mujor celular MOU është më shumë se dy herë më i lartë se ky numër. Krahasuar me paketën e OECD-së, kjo do të rrisë çmimin e paketës dhe përqindjen përkatëse të të ardhurave mujore të nevojshme për të blerë një numër kaq të lartë të thirrjeve.

³³ Duke pasur parasysh se janë 44.1 minuta thirrje në paketën OECD të përdorimit të ulët, të ardhurat mesatare për minutë korresponduese janë rreth 0,125 € (pa marrë parasysh çmimin e SMS), apo rreth tri herë më të larta se të ardhurat aktuale mesatare për minutë për Shqipërinë që u përmend më lart. Duke e krahasuar (kombinuar çmimin për minutë) me paketën e OECD, kjo do të ulte çmimin e paketës dhe përqindjen e të ardhurave përkatëse mujore të nevojshme për të blerë minuta me çmim të tillë të ulët.

Tabela 8:
Krahasim Çmim/PBB për Paketën celulare 'përdorim i ulët' i OECD (€)
(2007 & 2012)

	2007		2012	
	(€)	% e PBB/person	(€)	% e PBB/person
Serbia	7.61	2.4%	3.97	1.2%
Bosnja	10.16	4.2%	9.18	3.4%
Mali i Zi	6.18	1.7%	5.64	1.4%
Maqedonia	7.41	3.0%	4.54	1.6%
Kosova	11.12	8.4%	5.09	2.6%
Mesatare CPC-5	8.50	3.9%	5.68	2.0%
Shqipëria	21.79	10.6%	5.50	2.3%

Pyetje #7: Ju lutemi jepni komentet tuaja në lidhje me diskutimin më sipër mbi Përbalueshmërinë për shkak të lidhjes me elementin e Aksesit & Shërbimit nga Vendndodhje Fikse. A ka ndonjë aspekt tjetër që AKEP duhet të marrë në konsideratë në analizën e tij?

5.3.1.4 Aksesit Broadband

Broadband aktualisht nuk është i përfshirë si një element i detyrueshëm në SHU. Siç u diskutua në Kapitull 2, KE në rishikimin më të fundit të fushës së shërbimit universal, vendosi në mënyrë specifike që të mos zgjerohet fushën e SHU për të përfshirë broadband në të gjithë BE. Kjo u bazua, ndër të tjera, se tregjet konkurruese janë të vendosur mirë për të zgjeruar tregun e broadband dhe se mundësitë e financimit të ndryshme nga detyrimet e SHU ishin të disponueshme dhe se shpenzimet e një detyrimi të tillë do të krijonin një barrë të rëndë jo-propocionale mbi sektorin e telekomunikacioneve vetëm, ndërsa subjekte të tjera private dhe publike dhe shoqëria në tërësi do të nkishin përfitime nga broadband kudo. Më tej, KE vuri në dukje se mandati para kohe i broadband në BE apo në nivel kombëtar rrezikon deformimin e tregjeve dhe pengimin e investimeve private në broadband.

Përkundrazi, duke pasur parasysh fleksibilitetin në këtë drejtim të përfshirë në DSHU, KE përcaktoi një grup kriteresh që Vendet Anëtare individuale duhet të konsiderojnë për përfshirjen e broadband në fushën kombëtare të detyrimeve të SHU. Me qëllim të zbatimit të konsistent në të gjithë BE-së, KE-ja ka kjuar rregullin e ashtuquajtur 50/80 ku detyrimi për të siguruar lidhjet broadband me një shpejtësi të dhënë në regjimin e detyrimit të SHU duhet të konsiderohet vetëm kur shkalla e të dhënave në fjalë është përdorur nga të paktën 50 % e të gjitha familjeve në nivel kombëtar dhe 80% e të gjitha familjeve me një lidhje broadband.

Niveli i penetrimit të broadband fiks në Shqipëri në Korrik 2012 ishte 5.3% dhe prandaj aktualisht nuk plotëson Rregullin 50/80 të përcaktuar nga KE në Komunikatën e Nëntor 2011. Duke përdorur të njëjtën metodologji si ajo e përdorur më lart në lidhje me "universalitetin" e penetrimit të telefonisë fikse, një nivel prag prej 50% e familjeve do të përkthehej në afërsisht gjysma e numrit të llogaritur më sipër ose $50\% * 29\% \approx 15\%$ penetrim broadband.

Për të vënë këtë objektiv të ndërmjetëm në perspektivë, ne vëmë re nga Figura 10 në Kapitullin 3, se vendet e BE-12 në vitin 2005 patën një penetrim mesatar broadband fiks prej 5% e cila arriti 15% në vitin 2008, apo tre vjet më pas. Në të kundërt, vendet e CPC-5 që janë ekonomikisht-më-të krahasueshme (me Shqipërinë), kishin një penetrim broadband fiks prej 4% në 2007 dhe nuk kishin arritur ende në 15% në vitin 2010 (ose në vitin 2011 në bazë të projeksioneve). Një penetrim prej 15% mund të arrihet nga vendet e CPS-5 deri në fund të vitit 2012, ose pesë vjet pas arritjes së 5%. Nxjerrja e vlerësime të tilla sugjeron se Shqipëria, mund të arrijë një penetrim prej 15% broadband në rreth pesë vjet nga arritja e penetrimit 5% në vitin 2011, pra rreth vitit 2016. Bazuar në këto parashikime, Shqipërisë mund t'i duhen edhe katër vjet që të plotësojë pragun e Rregullit 50/80.

Siç është përmendur në Kapitullin 2 dhe në përputhje me nenin 32 të DSHU, Vendet Anëtare janë të lira të ndjekin iniciativa broadband jashtë kontekstit të marrëveshjeve të detyrueshme të SHU dhe mekanizmit të kontributeve të sektorit. Ky është edhe rasti i Shqipërisë, ku Qeveria Shqiptare ka ndjekur një numër iniciativash për të promovuar broadband.

Ligji 9918 aktualisht nuk përfshin broadband si një element të përcaktuar të detyrimeve të SHU. Siç përcaktohet në Kapitullin 2, element aktual i detyrimeve të SHU është aksesin dhe shërbimi i telefonik nga vendndodhje fikse dhe shërbimet e të dhënave, "komunikim i të dhënave me shpejtësi minimale prej 32 kbit / s". Amendimet korresponduese të propozuara nga Qeveria e Shqipërisë janë identike me dispozitat përkatëse të DSHU: "komunikimin e të dhënave, me një shpejtësi të kënaqshme për të lejuar aksesin funksional të Internetit, duke marrë parasysh teknologjitë mbizotëruese të përdorura nga shumica e pajtimtarëve dhe mundësitë e realizimit teknologjik".

Siç është diskutuar në Kapitullin 2, Draft Plani Broadband përfshin një sërë objektivash/ synimesh (target) dhe procedurash për zhvillimin e ardhshëm të Broadband në Shqipëri (deri në vitin 2020), si dhe masat për mbështetjen e tij. Draft Plani Broadband parasheh që shtrirja e broadband do të arrihet kryesisht nëpërmjet zgjerimit dhe ndërtimit nga operatorët bazuar në mekanizmat e tregut dhe fokusohet në krijimin e instrumenteve të nevojshme për të lejuar lojtarët e tregut të konkurrojnë. Përveç konkurrencës në treg, dhe me qëllim të plotësisht të objektivave, përfshirë ato në lidhje me broadband në zonat e pashërbyera dhe pak të shërbyera, Qeveria Shqiptare është duke shqyrtuar instrumentet dhe mjetet rregullatore që synojnë rritjen e investimeve dhe aksesin në infrastrukturën e telekomunikacioneve në zonat rurale me kosto të lartë dhe të ardhura të ulëta. Midis alternativave të listuara përfshihen financimi i shërbimit universal, metodat e tjera të financimit, metoda financimi të mandatuara nga Shteti dhe të kontrolluara, minimizimi dhe/ose heqja e ndonjë taksimi specifik për telekomunikacionet; përgatitjen e udhëzimeve të politikave miqësore ndaj investimeve, mjete inovative për të siguruar mbështetje financiare etj.

Pyetje #8: Ju lutem jepni komentet tuaja mbi diskutimin për Broadband për shkak se është i lidhur me elementin Akses & Shërbim nga Vendndodhje Fikse të detyrimit të SHU. A ka aspekte të tjera që AKEP duhet të marrë në konsideratë në analizën e tij?

5.3.1.5 Fusha e Shërbimit Universal

Në lidhje me fushën e shërbimit universal ekzistojnë disa çështje dhe opsione të rëndësishme. Fillimisht këto janë dhënë të përmbledhura dhe më pas ato jepen të detajuara.

- Kriteri i teknologjisë fikse me tela për përcaktimin e një qasjeje me neutralitet teknologjik për caktimin. Kjo çështje është objekt i diskutimit në Opsionet #1 dhe #2.
- Nëse detyrimi i mbulimit gjeografik do të fokusohet në zonat aktualisht të shërbyera dhe/ose zonat e pashërbyera. Kjo çështje është objekt diskutimi në Opsionet #3 dhe #4.
- Nëse duhen përfshirë ose jo Tarifatat Sociale në detyrimet e SHU. Kjo çështje është objekt diskutimi në Opsionet #5 dhe #6.
- Nëse duhet të mandatohet ose jo aksesit broadband në detyrimet e SHU. Kjo çështje është objekt diskutimi në Opsionet #7 dhe #8.

Është e qartë se këta elementë të fushës janë të ndërlidhur, në atë që zgjedhja në një do të ketë impakt në zgjedhjen e tjetër. Megjithatë, konceptualisht, AKEP beson se këto janë çështje të vecanta dhe duhet të vlerësohen në mënyrë substanciale në këtë fazë të procesit. AKEP do të marrë në konsideratë ndër-lidhshmërinë e tyre në analizimin e mëtejshëm të fushës, përfshirë atë të bazuar në komentet e marra nga Palët e interesuara.

Është e rëndësishme të vëmë re se DSHU vendos theksin kryesor në arrijen e objektivave të shërbimit universal bazuar në rezultatet e tregut nëpërmjet konkurrencës efektive dhe zgjedhjes dhe se ndërhyrja rregullatore duhet të ndërmerret vetëm nëse nevojat e përdoruesve fundorë nuk plotësohen nga tregu. Në këtë kontekst mund të ndodhë që disa nga objektivat e lidhura me këto elementë të objektit të jenë plotësuar ose pritet të plotësohen në masë të konsiderueshme nga rezultatet e tregut. Në këto raste, parimet e DSHU sugjerojnë se detyrimet e SHU nuk janë të nevojshme ose të përshtatshme për atë element.

Më tej, çdo element i fushës ka implikime administrative dhe shpenzime. Gjithashtu, brenda çdo elementi të fushës, sa më i zgjeruar të jetë opsioni aq më shumë kosto ka implementimi dhe administrimi i tij dhe aq më shumë e mundshme është që ai të shkaktojë shtrembërime në treg. DSHU kërkon nga AKR-të të përcaktojnë qasjen më eficiente dhe “të kërkojnë të minimizojnë shtrembërimet e tregut në vecanti ofrimin e shërbimeve me çmime ose objekt i termave dhe kushteve të tjera që devijonë nga kushtet normale komerciale, ndërsa në të njëjtën kohë ruajnë interesin e publikut.”

Elementi #1: Kriteri Teknologjik për Caktimin

Fillimisht duhet të vendoset për një qasje në lidhje me kriterin teknologjik të përdorur për përcaktimin e këtij elementi të detyrimeve të SHU. Opsionet më poshtë parashirojnë disa nga qasjet më kryesore:

- **Opsioni #1. Ruaj një kriter teknologjik “tradicional” fiks me tela.** Kjo është e bazuar në situatën që ishte në vitin 2002, kur u miratua DSHU e parë, dhe penetrimi mesatar fikse për vendet e BE-15 në vitin 2002 ishte 51% dhe objektivi, në kontekstin e liberalizimit, ishte për të mbrojtur aksesin ekzistues me një çmim të përballeshëm. Sipas këtij opsioni, Shqipëria do të vazhdojë të përqëndronte ndërhyrjen rregullatore për SHU në disa ose të gjitha teknologjitë fikse me tela për të promovuar shërbimin

universal në këtë element të detyrimeve të saj. Duke pasur parasysh penetrimin relativisht të ulët të Shqipërisë për fiksin, ky Opsion mund të jetë relativisht më i kushtueshëm për shkak se ai mund të kërkojë burime të rëndësishme për të ruajtur ose zgjeruar penetrimin e tillë fikse. Megjithatë, duke pasur parasysh preferencat aktuale të konsumatorit, siç është shfaqur në madhësinë dhe rritjen relative midis penetrimin fikse dhe celulare, ka mundësi që marrja e shërbimeve të tilla nga konsumatori të jetë relativisht modeste.

- **Opsioni #2. Adoptimi i kriterit me neutralitet teknologjik të vendndodhjes fikse për caktimin.** Sektori i Shqipërisë është zhvilluar në mënyrë të ndryshme nga zhvillimi i ndodhur në vendet e BE-15 në vitin 1998 apo 2002. Siç u përmend më lart duke marrë në konsideratë dinamikën e penetrimin dhe mbulimit celular/fiks, një pjesë e vendeve të BE-12 dhe CPC kanë vendosur që disa shërbime të ofruara nga rrjetet celulare plotësojnë kriteret për këtë element të SHU. Një grup i ngjashëm shërbimesh aktualisht janë të disponueshme edhe në Shqipëri: siç u përmend në Kapitull 2 në lidhje me Vendim 2138, shërbimi FGSM "AMC Fiks" është i disponueshëm duke përdorur një pajisje të specializuar telefonike fikse me një numër fikse që akseson rrjetin GSM të AMC (me 99.8% mbulim popullsisë) dhe ky shërbim konsiderohet si pjesë e tregjeve përkatës me pakicë të aksesit/thirrjeve nga vendndodhje fikse³⁴. Gjithashtu, edhe Vodafone Albania ka marrë numeracion gjeografik për një shërbim të ngjashëm por ende nuk është operacional. Duke pasur parasysh se në kombinim me mbulimin e Albtelecom dhe të OA të tjerë, mbulimi me rrjet GSM i popullsisë nga AMC prej 99.8% do të thotë se ky element i detyrimeve të SHU është shumë afër të qënurit i disponueshëm në mënyrë universale në Shqipëri, dhe në këtë mënyrë tregu është duke plotësuar në mënyrë të arsyeshme nevojat e përdoruesve fundorë në aspektin e disponibilitetit të këtij elementi të detyrimeve të SHU.

Pyetja #9: Ju lutem jepni komentet tuaja mbi analizën dhe opsionet e diskutuara më sipër. Ju lutem rendisni këto opsione nga ai më i përshtatshmi në atë më pak të përshtatshmin për Shqipërinë. Ju lutemi përshkruani opsione të tjera (ose variacione të opsioneve të përshkruara më sipër) që AKEP duhet të marrë në konsideratë në analizën e tij

Elementi #2: Shtrirja/Mbulimi Gjeografik

Opsionet # 1 dhe #2 kërkojnë trajtim të mëtejshëm në lidhje me llojin dhe mbulimin gjeografik të elementit të caktuar të detyrimit të SHU. Për shembull, sipas Opsion # 1, një gjykim kyç do të jetë nëse edhe OA do të mund të caktohen krahas Albtelecom në ato zona ku ky i fundit nuk është i pranishëm. Një tjetër komponent që duhet vendosur është metodologjia për të përcaktuar zonat me kosto të lartë të shërbimit ku për zona të veçanta gjeografike çmimet e mesatarizuara kombëtare të fiksit janë joekonomike. Logjikisht do të duhet të përcaktohet shtrirja gjeografike e detyrimit. Për shembull, një mënyrë për të parë këtë çështje do të ishte për të përqendruar vëmendjen në ato zona të territorit kombëtar që nuk kanë fare shërbim fikse. Në këtë mënyrë, regjimi i detyrimit të SHU do të fokusohet në

³⁴ Vendimi 2138 arriti gjithashtu në përfundimin se aksesit/thirrjet nga rrjetet celulare nuk janë pjesë e tregut përkatës të aksesit/thirrjeve nga vendndodhje fikse. Gjithashtu, siç u diskutua në Kapitull 2 dhe 4, DSHU nuk përfshin mobilitetin si pjesë të lëtij elementi të detyrimeve të SHU, i cili është përkufizuar specifikisht që të jetë nga një vendndodhje e përcaktuar. Asnjë VA nuk ka përfshirë mobilitet të tillë në detyrimet e veta të SHU.

zgjerimin e rrjetit fiks në zonat ku ofrohet, në vend të ruajtjes së rrjetit ekzistues fiks. Ky zgjerim i rrjetit me "projekt pas projekti" është i mirë testuar në shumë vende të botës.

Sipas Opsionit # 2, të gjitha sa u diskutuan më sipër gjejnë zbatim, me dallimin se madhësia relative e territorit të pambuluar në Shqipëri është relativisht shumë më e vogël. Siç është vërejtur më sipër, mbulimi i popullsisë nga rrjeti GSM i AMC, nëpërmjet të cilit ofrohet shërbimi FGSM "AMC Fiks", është 99.8%, dhe për këtë arsye popullsia e pambuluar me shërbim FGSM është vetëm 0.2%, që përbën një numër të kufizuar të komunave/fshatra të vecanta në Shqipëri.

- **Opsioni # 3. Mbulimi gjeografik përfshin vetëm zona të pambaluara aktualisht.** Fokusi i kësaj qasje do të ishte për të siguruar infrastrukturë, akses dhe shërbimit në zonat gjeografike që aktualisht nuk kanë shërbim, bazuar në përcaktimin sipas teknologjisë të diskutuar më lart. Natyrisht, fusha e këtij opsioni, dhe kostoja e tij relative, do të ishte dukshëm më e madh nëse përzgjidhet Opsioni # 1 ndaj Opsioni # 2. Kjo është për shkak se mbulimi i popullsisë i rrjetit GSM të AMC është shumë më i madh (99.8%) se ai i gjithë rrjeteve fikse të marrë së bashku. Zonat e pambaluara do të shërbeheshin në bazë të një procesi tenderi "projekt pas projekti" ku OSHU i caktuar ka detyrimin të ofrojë shërbimin në zonën e veçantë gjeografike.
- **Opsioni # 4. Mbulimi gjeografik përfshin vetëm zonat aktualisht me shërbim me kosto të lartë.** Në të kundërt, prioritet në këtë qasje do të ishte sigurimi i mbështetjes së vazhdueshme financiare për mesatarizimin gjeografik/zona me kosto të lartë të shërbimit ku çmimet e mesatarizuara kombëtare të fiksit janë joekonomike. Përcaktimi i OSHU do të varet gjithashtu nga fakti nëse në një përcaktim të tillë do të përfshihen pajtimtarët ekzistues dhe/ose të rinj. Qasja standarde është që një OSHU të caktohet për të siguruar shërbimin e caktuar për abonentët e rinj. Në këtë rast, shërbimi i detyrimit të SHU mund të bashkë-ekzistojë me shërbimet e tjera të ofruara nga sipërmarrësit e tjera në zonat gjeografike, por vetëm OSHU i caktuar ka të drejtë të kërkojë kompensim. Ky është rasti i Malit të Zi, për shembull, i cili është përshkruar në Kapitullin 4.

Pyetja #10: Ju lutem jepni komentet tuaja mbi analizën dhe opsionet e diskutuara më sipër. Ju lutem rendisni këto opsione nga ai më i përshtatshmi në atë më pak të përshtatshmin për Shqipërinë. Ju lutemi përshkruani opsione të tjera (ose variacione të opsioneve të përshkruara më sipër) që AKEP duhet të marrë në konsideratë në analizën e tij.

Elementi #3: Tarifat Sociale

Paketat tarifore për përdorim të ulët dhe Tarifat Sociale të SHU janë të disponueshme në disa vende anëtare. Vendet CPC kanë një kombinim të paketave për Përdorim të Ulët, Tarifave Sociale të SHU dhe Tarifa të Tjera Sociale. Si është vënë në dukje më sipër, bazuar në një vendim të kohëve të fundit të KM, në Shqipëri nuk ka më Tarifa Sociale në vetvete, sepse skema u ndërrua me një skemë tjetër ku Qeveria e Shqipërisë ofron një pagesë subvencionimi direkte për përdoruesit e përcaktuar me aftësi të kufizuar për blerjen e shërbimeve të telekomunikacioneve fikse. Në këtë aspekt, një objektiv kyç, duke marrë parasysh të gjithë analizën mbi paketat tarifore me përdorim të ulët dhe mbështetjen me subvencion direkt nga Qeveria e Shqipërisë, është nëse për Shqipërinë do të ishte e përshtatshme një paketë e llojit Tarifa Sociale e detyrimit të SHU në përputhje me DSHU dhe Ligjin 9918.

- **Opsioni # 5. Nuk ka nevojë për Tarifa Sociale të SHU pasi tregu plotëson nevojat e përdoruesve fundorë.** Si një e tërë, analiza paraqitur në Kapitullin 3 dhe në seksionet e mësipërme në këtë kapitull sugjerojnë se ky element i detyrimeve të SHU është relativisht i përballueshme për një numër shumë të madh të Shqiptarëve. Çmimet aktuale për paketën standarde të Albtelecom ose për paketën AMC Fiks, që është e disponueshme më gjerësisht, janë shumë më poshtë se mesataret e BE dhe rajonit dhe përbëjnë një pjesë në përqindje relativisht shumë të vogël të të ardhurave mesatare personale. Këto mund të bëhen edhe më të përballueshme për të ulët të përdorimit të abonentëve duke zgjedhur nga opsionet e disponueshme me parapagesë. Më tej, në qoftë se paketa AMC Fiks merret në konsideratë sipas Opsion # 2, ajo është e disponueshme për më shumë se 99,8% të popullsisë kombëtare, bazuar në mbulimin e rrjetit celular GSM të AMC. Më tej, siç u diskutua më sipër, dinamikat e tregut në Shqipëri janë të tilla që shumë përdorues do të zgjidhnin paketën me parapagesë celulare si një alternativë konkurruese të këtij elementi të detyrimeve të SHU.
- **Opsion # 6. Një paketë e re Tarifa Sociale të SHU është e nevojshme duke pasur parasysh se tregu nuk po plotëson nevojat e përballueshmërisë së grupeve të veçanta shoqërore.** Siç u përmend më lart, Qeveria tani ofron një pagesë të drejtpërdrejtë subvencionimi për përdoruesit të përcaktuar me aftësi të kufizuara për blerjen e shërbimeve fikse të telekomunikacionit. Për shembull, kjo mund të përfshijë telefoni së bashku me akses në Internet, përfshirë me shpejtësi broadband. Megjithatë, grupet e tjera të veçanta sociale nuk janë të përfshira direkt në një skemë të tillë. Në disa VA, Tarifet Sociale për telefoninë fikse përfshijnë familje me të ardhura të ulëta, për shembull. Në Shqipëri mund të jetë rasti, që një paketë e re e tipit Tarifa Sociale të SHU të hartohet që të jetë e disponueshme vetëm për familjet e përaktuara me të ardhura të ulëta. Një OSHU do të duhet të jetë i caktuar për të ofruar një paketë të tillë Tarifa Sociale të SHU. Më tej, do të duhet të përcaktohet fusha e kësaj pakete Tarife Sociale e SHU, përfshirë nëse ajo do të përfshijë aksesin në Internet, dhe nëse po, në çfarë shpejtësie, përfshirë shpejtësinë broadband. Natyrisht, në këtë rast do të duhet të merret parasysh administrimi i një skeme të tillë, për shkak se kushtet e përfitimit të saj do të duhet të hartohen dhe bashkërendohen së bashku me departamentet përkatëse që merren me administrimin e programeve të asistencës sociale të Qeverisë Shqiptare të lidhura me të ardhurat e ulëta.

Pyetja #11: Ju lutem jepni komentet tuaja mbi analizën dhe opsionet e diskutuara më sipër. Ju lutem rendisni këto opsione nga ai më i përshtatshmi në atë më pak të përshtatshmin për Shqipërinë. Ju lutemi përshkruani opsione të tjera (ose variacione të opsioneve të përshkruara më sipër) që AKEP duhet të marrë në konsideratë në analizën e tij.

Elementi #4: Aksesi Broadband

Siç u diskutua më sipër, versioni aktual i DSHU ofron mundësinë Vendeve Anëtare, por jo detyrimin, për të përfshirë aksesin në lidhje broadband brenda fushës së SHU kombëtar. Pasi broadband përfshihet në detyrimet e SHU, ai mund të financohet nga mekanizmat kontributiv të sektorit; përndryshe ai duhet të financohet nga fondet publike ose direkt nga operatori broadband.

Shqipëria aktualisht nuk plotëson Rregullin 50/80 të KE, për të mandatuar ofrimin e broadband në detyrimet e tij kombëtare të SHU. Njëkohësisht nuk është as e mundur për të përmbushur këtë prag deri rreth vitit 2016. Megjithatë, në bazë të nenit 32 të DSHU, Shqipëria është e lirë për të ndjekur nismat broadband jashtë kontekstit të rregullimeve të detyrueshme SHU dhe mekanizmave të kompensimit me kontribute të sektorit, përfshirë ato të përshkruara në Draft Planin Broadband.

Ligji 9918 aktualisht nuk përfshin broadband si një element të përcaktuar të detyrimeve të SHU. Amendimet e propozuara nga Qeveria e Shqipërisë përmbajnë përcaktimin se aksesit dhe shërbimi nga vendndodhje fikse mund të përfshijë komunikim të të dhënave “ me shpejtësi të kënaqshme për të lejuar aksesin funksional të Internetit, duke marrë parasysh teknologjitë mbizotëruese të përdorura nga shumica e pajtimtarëve dhe mundësitë e realizimit teknologjik”. Ky është një përcaktim i njëjtë me atë DSHU dhe përmban nivelin prag kritik që duhet të merret në konsideratë për shpejtësinë e të dhënave “teknologjitë mbizotëruese të përdorura nga shumica e pajtimtarëve”, mbi të cilën bazohet edhe Rregulli 50/80 i KE.

- **Opsioni # 7. Caktoje tani aksesin broadband si një shërbim të detyrueshëm të SHU.** Duke ditur se ajo aktualisht nuk e plotëson prapësinë për Rregullin 50/80, Shqipëria mund të vendosë të përfshijë aksesin broadband në një regjim të ri të SHU, bazuar në disa nga parimet e përfshira në Draft Planin Broadband. Rregulli 50/80 aplikohet rreptësisht vetëm për Vendet Anëtare. Në diskutimin për çështjen e kostove të përfshirjes së broadband si një detyrim i SHU, KE në Komunikatën e saj në Nëntor 2011 vuri në dukje se një studim³⁵ i autorizuar për llogari të BE, përrillogariti se kostot neto për të siguruar disponueshmërinë (mbulimi) dhe përbalueshmërinë (tarifat e subvencionuara sociale) e një lidhje broadband 2 Mbps ishte rreth 0.7% e xhiros së sektorit të telekomunikacioneve të BE si një e tërë. Megjithatë, kjo përqindje ndryshon në mënyrë të konsiderueshme midis Vendeve Anëtare, duke qenë më e lartë në vendet me popullsi të rrallë/rurale, me terren të vështirë apo me infrastrukturë më pak të zhvilluar. Norma më e lartë e kostos do të ishte në Rumani (4.6% e xhiros). Shqipëria nuk ishte përfshirë në studimin e BE, por duke pasur parasysh parametrat³⁶ e sipërpërmendura, është e mundur që kostot shoqëruese të përfshirjes së broadband në detyrimet e SHU në Shqipëri do të ishin më të mëdha se 5% e xhiros së sektorit në Shqipëri. Përqindje të tilla do të ishin shumë larg vlerave të intervalit të rekomanduar nga KE (shih Kapitullin 2) dhe atyre të vëna në praktikë në disa nga VA (shih Kapitullin 4) dhe do të krijonin një barrë dizproporcionale mbi sektorin e telekomunikacioneve. Për më tepër, një përqindje e tillë tejkalon ndjeshëm vlerat e dispozitave në ligjin 9918, i cili përcakton në nenin 30 se çdo FSHU do të financohet nga kontributet e sektorit nga sipërmarrësit që ofrojnë shërbime të komunikimeve elektronike dhe kontributet të mos kalojnë 1% të totalit të të ardhurave. Neni 30 nuk përmend mundësinë e financimit publik të FSHU.
- **Opsioni # 8. Monitoro situatën, por mos përcakto broadband si një element të detyrueshëm të SHU për momentin.** Sipas kësaj qasjeje, aksesit broadband nuk do të përcaktohej në detyrimet e SHU në këtë kohë, me objektivin për t'i dhënë më shumë

³⁵ *Impakti i opsioneve të Politikave të BE për rishikimin e ofrimit të shërbimit universal*, Van Dijk Management Consultants etj., Tetor 2010

³⁶ Të ardhurat kombëtare të Rumanisë janë sa dyfishi i atyre të Shqipërisë; Penetrimi broadband i Rumanisë, fiks apo dhe celular, është dy apo tre herë më madh se i Shqipërisë; Shqipëria ka një proporcion më të madh të popullsisë rurale se Rumania.

kohë tregut për të siguruar broadband në kushte komerciale. Analiza në Kapitullin 3 tregon se si broadband fiks dhe celular janë rritur me shpejtësi në Shqipëri dhe po i afrohen mesatareve të rajonit. Në këtë kontekst, Qeveria Shqiptare do të finalizonte Draft Planin Broadband, përfshirë objektivat dhe synimet korresponduese. Njëkohësisht, Qeveria Shqiptare do të monitoronte situatën dhe do të përdorte disa nga instrumentat e tjera, të ndryshme nga ato të detyrimeve të SHU të propozuara në Draft Planin Broadband për të fokusuar ngushtësisht fusha dhe aplikime të veçanta. Për momentin kjo do të shmangte financimin sektorial dhe subvencionim e tërthortë, me barrën shoqëruese në sektor dhe ndikimin mbi konsumatorët për shkak të kostove relativisht shumë të larta në rastin e Shqipërisë, siç u diskutua më sipër. Bazuar në një monitorim të tillë, AKEP do të shqyrtonte përsëri çështjen bazuar në zhvillimet e tregut, përfshirë shqyrtimin e saj para arritjes së niveleve prag të lidhura me Rregullin 50/80, p.sh. rreth datës 31 Dhjetor 2015. Së fundmi, siç theksohet në Komunikatën e Nëntorit 2011 të KE, "mandatimi para kohe i broadband në BE apo në nivel kombëtar rrezikon shtrembërimin e tregjeve dhe ngadalësimin e investimeve private në broadband. Ndërsa nga kompanitë e telekomunikacioneve mund të pritet të investojnë në rrjetet të reja fitimprurëse, një pyetje themelore shtrohet nëse detyrimet ekstensive të SHU, duke vënë një barrë të rëndë në sektorin vetëm në interes të përfshirjes sociale, do të ishte e përshtatshme dhe e qëndrueshme, ndërsa subjektet e tjera private dhe publike dhe shoqëria si e tërë nxjerrin përfitime nga broadband kudo. "

Pyetja #12: Ju lutem jepni komente në lidhje me çështjen nëse të caktohet broadband si një element i detyrueshëm i SHU në Shqipëri ose kjo të mos bëhet dhe të monitorohet situata dhe të përdoren politika të tjera për të promovuar broadband, përfshirë ato të parashtruara në Draft Planin Broadband. Ju lutemi jepni çdo koment shtesë mbi këtë çështje.

Çështje të Tjera

Në lidhje me caktimin OSHU, Ligji 9918 përcakton që së pari duhet të ndiqet një proces tenderi publik dhe pastaj së dyti, në qoftë se ai dështon, mund të ndiqet një procedurë emërimi (nominimi).³⁷

Në përputhje me DSHU, AKEP do të propozonte për të mbajtur një proces të hapur dhe transparent që nuk do përjashtonte ex ante asnjë operator apo lloj operatori që mund të plotësojë kriteret e caktimit. Idealisht, termat dhe kushtet që lidhen me këtë proces të tenderit do të ishin të tilla që OSHU të mos kishte nevojë apo kërkonte financim. Bazuar në analizën e Kapitullit 4, shumica e caktimeve me tender në vendet CPC priren të kenë kohëzgjatje 3-5 vjet.

Pyetje # 13: Ju lutemi jepni komentet tuaja për çdo proces tenderi publik për caktimin e një OSHU për të zbatuar këtë element të detyrimeve të SHU. Në veçanti, ju lutem komentoni mbi llojet e termave dhe kushteve të tilla që OSHU të mos ketë nevojë apo kërkojë asnjë financim të jashtëm. Më tej, ju lutem jepni komentet tuaja mbi periudhën e kohëzgjatjes së caktimit të OSHU.

³⁷ Vini re se amendamentet e propozuara të Qeverisë Shqiptare, rishikojnë dispozitat e caktimit të Ligjit 9918 në Nenin 26 dhe përcaktojnë se rregullat për caktimin e OSHU-ve do të miratohen me vendim të Këshillit të Ministrave me propozim të Ministrisë. Në këtë rast, në qoftë se amendamentet miratohen, AKEP do të ndjekë VKM, qoftë ajo caktim nga procesi i tenderit ose nominimin. Pavarësisht kësaj, çështjet substanciale të diskutuara në këtë seksion në lidhje me përcaktimin e OSHU janë të zbatueshme përsëri. E njëjta gjë vlen edhe për diskutimin e caktimit të OSHU-ve për elementet e tjerë të detyrimit të SHU më poshtë.

Nëse tenderi dështon, Ligji 9918 parashikon që AKEP mund të emërojë një OSHU për këtë element të detyrimeve të SHU. Sipas një skenari të tillë, AKEP mund të përfundojë (pezullojë) procesin e caktimit derisa kushtet të jenë më të favorshme për një tender të suksesshëm apo mund të vazhdojë me procesin e nominimit

Pyetja #14 Ju lutemi jepni opinionet tuaja në lidhje me kriteret e vendimit në rastin kur një tender dështon dhe AKEP duhet të vendosë midis përfundimit të procesit të caktimit derisa kushtet të jenë më të favorshme për një proces të tenderit të jetë i suksesshëm, apo ecjes përpara me një proces të emërimit.

Nëse AKEP do të vendoste për të lëvizur përpara me një proces të nominimit, pasi një proces tenderi ka dështuar, ai do të duhet të vendosë kriteret për të përcaktuar se cili operator ose cilët operatorë janë të vendosur më mirë për tu caktuar si OSHU për të siguruar elementin në fjalë të detyrimit të SHU, duke pasur parasysh kriteret e përcaktimit. Dokumenti i BEREC i referuar në Kapitullin 4 raporton që kriteret e mëposhtme janë kritere të zakonshme përcaktimi që janë përdorur nga AKR-të në BE:

- Kriteret teknike mund të përfshijnë, ndër të tjera:
  - Kërkesat të disponueshmërisë, p.sh. mundësia për t'u arritur nga abonentët e ofruesve më të mëdhenj të shërbimeve;
  - Kërkesa të cilësisë;
  - Përvoja në ofrimin e shërbimit në fjalë ose të shërbimeve të ngjashme;
  - Madhësia absolute dhe/ose relative e biznesit të sipërmarrësit, duke përfshirë shtrirjen, penetrimin dhe fleksibilitetin e rrjetit të tij të komunikimeve në ofrimin e shërbimeve telefonike të disponueshme për publikun në zonën e caktuar nën shqyrtim.
- Kriteret ekonomiko-financiare mund të përfshijnë, ndër të tjera:
  - Gjendja ekonomike dhe financiare e sipërmarrësit;
  - Tarifat e përdoruesit fundor;
  - Kostoja neto/shuma e kompensimit financiar që kërkohet për të përmbushur detyrimin e SHU.

Pyetja #15: Ju lutemi jepni opinionet tuaja në lidhje me kriteret e përfshira më sipër që AKEP mund të marrë parasysh për të vendosur se cili operator ose cilët operatorë janë të vendosur më mirë për tu caktuar si OSHU për të siguruar elementin në fjalë të detyrimit të SHU. A ka kritere të tjera që AKEP duhet të marrë parasysh?

5.4 Disponueshmëria e Numeratorit të Përgjithshëm dhe Shërbimit të Kërkimit në Numerator

Aktualisht, Shqipëria nuk disponon asnjë numerator telefonik apo shërbim të kërkimit të informacionit në numëror. Megjithatë, Albtelecom ofron informacion për numrat e pajtimtarëve të tij nëpërmjet numrit të shkurtër 124 të Call Center-it të tij, dhe me tarifë 20.68 lek/minutë. AKEP mendon se as Operatorët Alternativë dhe as operatorët celularë nuk ofrojnë numerator apo shërbim për kërkimin e informacionit në numëror për pajtimtarët e tyre.

Në lidhje me këtë element të detyrimeve të SHU, parathënia e DSHU parashtron sa më poshtë:

Numeratori me informacion dhe shërbimi i kërkimit në numëror përbëjnë një mjet thelbësor akses për shërbimet telefonike të disponueshme për publikun dhe janë pjesë e detyrimit të shërbimit universal. Përdoruesit dhe konsumatorët dëshirojnë numëror gjithëpërfshirës dhe shërbim të kërkimit në numëror që mbulon të gjitha abonentët telefonikë të listuar dhe numrat e tyre (duke përfshirë numrat fiks dhe celularë) dhe duan që ky informacion të prezantohet në një mënyrë jo-preferenciale. Direktiva 97/66/EC e Parlamentit Europian dhe e Këshillit e 15 Dhjetor 1997 në lidhje me përpunimin e të dhënave personale dhe mbrojtjen e privatësisë në sektorin e telekomunikacioneve siguron të drejtën e abonentëve për privatësi në lidhje me përfshirjen e informacionit të tyre personal në numëror publik.

Në lidhje me këtë aspekt, dinamika e tregut dhe preferencat e konsumatorëve ndryshojnë nga vendi në vend. Në disa Vende Anëtare, për shembull, në numëror ka më shumë numra celularë se sa fiks ose ato janë në nivele të krahasueshme. Kjo do të thotë, që në këto vende abonentët celularë duket se duan të jenë të listuar në një numëror të plotë.

Megjithatë, bazuar në diskutimet me operatorët celularë në Shqipëri duket se preferencat e konsumatorit janë të tilla që shumë abonentë celularë nuk dëshirojnë listimin e numrit të tyre celular, për shkak të shqetësimeve mbi mbrojtjen e të dhënave dhe privatësisë. Për shembull, AKEP mendon se gjatë regjistrimit, shumica e klientëve me kontratë nuk zgjedhin opsionin për t'u përfshirë në numërorin e numrave celularë. Formulari i regjistrimit për klientët me parapagesë në përgjithësi nuk e përfshin këtë opsion për t'u përfshirë në numërorin e numrave celularë. Duke pasur parasysh se abonentët me parapagesë përbëjnë shumicën e të gjithë abonentëve celularë, kjo do të thotë se aktualisht vetëm një pjesë e vogël e numrave celularë mund të përfshihen në një numëror të plotë, nëse do të krijohej një i tillë.

AKEP vëren se KE ka ndërmarrë veprime për shkelje ndaj disa Vendeve Anëtare të caktuara për mos përmbushjen e këtij detyrimi, dhe në veçanti në lidhje me numrat celularë. Një mjet kyç rregullator në këtë drejtim ka qenë për të siguruar që abonentëve u jepet mundësia për të shprehur pëlqimin e tyre për përfshirjen e të dhënave të tyre në një numëror të plotë, gjatë regjistrimit, qoftë me një klauzolë "përfshirje", apo me një klauzolë "dalje" në/nga numërori³⁸.

AKEP kupton se as OA dhe as operatorët celularë nuk ofrojnë numëror apo shërbim të kërkimit në numëror për abonentët e tyre. Në këtë aspekt, AKEP do të donte të kuptonte

³⁸ Në të parën, standardi "asnjë veprim" do të thotë që numri të mos listohet, përveç nëse pajtimtari në mënyrë specifike merr masa (për shembull duke shënuar një kuti në formularin e regjistrimit) për të treguar se numri duhet të listohet. Në rastin tjetër të fundit, standardi "asnjë veprim" do të thotë që numri të listohet, përveç nëse pajtimtari në mënyrë specifike merr masa (për shembull duke shënuar një kuti në formularin e regjistrimit) për të treguar se numri duhet të mos listohet.

nëse për OA ekziston një situatë e krahasueshme si në operatorët celularë (ku abonentët përgjithësisht kanë zgjedhur të mos jenë të listuar në një numerator) ose nëse nuk ka pasur kërkesa nga abonentët për një numerator, ose nëse ka ndonjë arsye tjetër për të mos pasur numerator. Pavarësisht, AKEP kupton se funksionalisht, OA zotërojnë të dhëna për abonentët e tyre për hartimin e një numeratori të plotë.

Në lidhje me numrat e telefonit të biznesit, AKEP vëren se ka disa numeratorë online, duke përfshirë për shembull, fleteteverdha.com ("Faqet e Verdha Shqiptare").

Gjithashtu, bazuar në diskutimet me Albtelecom dhe operatorët celularë, AKEP vlerëson se nuk ka patur kërkesë nga palë të treta në lidhje me informacionin për krijimin e një numeratori apo shërbimi të kërimit të informacionit në numerator.

Bazuar në arsyetimet e mësipërme, AKEP mendon se nuk ka asnjë tregues nëse këto shërbime do të ofrohen nga tregu në tre vitet e ardhshme në Shqipëri në mënyrë të tillë që do të plotësojnë kriteret e DSHU.

Megjithatë, bazuar në diskutimin e mësipërm mbi dinamikën e tregut, është e mundur që preferenca e konsumatorëve për krijimin e një numeratori të plotë në Shqipëri, është e ulët, siç dëshmohet edhe nga numri i relativisht i vogël i abonentëve celularë që kanë treguar një përzgjedhje të tillë, si dhe nga mungesa e OA në ofrimin e një numeratori për abonentët e tyre. Nëse ky është rasti, imponimi i këtij detyrimi mund të konsiderohet disproporcional dhe i panevojshëm. Megjithatë, ajo mund të jetë rasti që abonentët, duke mos qenë në gjendje për të parë përdorimin specifik (në formën e një numeratori ekzistues gjithëpërfshirës) të listimit të tyre, kanë zgjedhur të mos përfshijnë numrin e tyre celular. Gjithashtu, siç u diskutua më sipër, duket se abonentëve me parapagesë aktualisht nuk i'u ofrohet zgjedhja për t'u përfshirë në një numerator të tillë. Në këtë rast, mund të jetë rasti që më shumë abonentë do të zgjidhnin të përfshinin numrat e tyre, si në rastin e Albtelecom.

- **Opsion # 9. Ndërmerr veprime për të caktuar elementin e Numeratorit/Shërbimit të Kërimit në Numerator brenda një afati të shkurtër.** Duke pasur parasysh se ky element i detyrimeve të SHU, aktualisht nuk është i disponueshëm në treg, sipas kësaj qasjeje elementi i Numeratorit/Shërbimit të Kërimit në Numerator do të përcaktohet në përputhje me DSHU. Në fakt, kjo qasje reflekton vlerësimin se, pasi janë marrë të gjitha parasysh, a i'a vlen të ndërhyhet në treg në këtë moment, duke marrë në konsideratë dinamikat e tregut dhe preferencat e konsumatorit.
- **Opsion #10. Monitoro situatën, por mos përcakto elementin e Numeratorit/Shërbimit të Kërimit në Numerator përpara 31 Dhjetorit 2015.** Sipas kësaj qasjeje, elementi i Numeratorit/Shërbimit të Kërimit në Numerator nuk do të përcaktohen në këtë kohë, me qëllim që t'i jepet më shumë kohë tregut për t'i ofruar këto shërbime bazuar në kushtet komerciale dhe/ose për ti dhënë kohë detyrimeve rregullatore të bëhen efektive.

Pyetje #16: Ju lutem jepni opinionet tuaja në lidhje me analizën dhe opsionet e përshkruara më sipër. Ju lutem rendisni opsionet nga më i përshtatshmi tek më pak i përshtatshmi për Shqipërinë. Ju lutem përshkruani opsione të tjera (apo variante të opsioneve të përshkruara më sipër) të cilat AKEP duhet t'i marrë parasysh në analizën e tij.

AKEP gjykon se mekanizmat e tregut, aty ku është e mundur, duhet të jenë mënyra më e mirë për realizimin e objektivave të shërbimit universal. Në këtë kontekst, AKEP do të vazhdojë të garantojë funksionimin e mirë të tregjeve dhe eliminimin e barrierave rregullatore për konkurrencën e tregut. Në veçanti, përsa u përket elementëve të numeratorit apo shërbimit të kërkimit të informacionit në numerator, të cilat janë pjesë e detyrimit të SHU, AKEP do të shqyrtojë të gjitha masat rregullatore që mund të lehtësojnë apo të përshpejtojnë hyrjen në treg të këtyre shërbimeve.

Për shembull, AKEP mund të marrë në konsideratë kërkesën që si pajtimtarët me kontratë dhe ata me parapagesë celular të kenë mundësinë e zgjedhjes me opsion (ose me “përfshirje” ose me “dalje” në/nga numeratori) që të përfshihen në një numerator. Në mënyrë të ngjashme, në një bazë të përkohshme, AKEP mund të konsiderojë të detyrojë OA dhe operatorët celularë për të ofruar numerator të abonentëve të tyre. Së fundi, mund të jetë e përshtatshme për AKEP të marrë në konsideratë përgatitjen e kuadrit rregullator për ndarjen e këtij lloji informacioni në lidhje me numeratorin midis operatorëve dhe palës që ofron shërbimet.

Zbatimi i dispozitave të tilla rregullatore mund të krijojë kushtet e tregut për një palë të tretë ose për një nga vetë operatorët për të kërkuar informacion nga të gjithë operatorët për të krijuar një numerator të plotë apo shërbim të kërkimit në numerator. Në këtë mënyrë, nuk do të duhet të ndërmerret asnjë ndërhyrje rregulluese nëse arrihet në një zgjidhje të tillë nga mekanizmat e tregut. Në fakt, siç përcaktohet në Kapitullin 4, një numër i VA nuk e kanë caktuar këtë element të detyrimit të SHU, sepse ai ka qenë duke u ofruar nga tregu.

Pyetje #17: Ju lutem jepni komentet tuaja lidhur me reformat rregullatore të diskutuara më lart që mund të implementohen për të lehtësuar apo përshpejtuar hyrjen në treg të elementit Numeratori/Shërbimi i Kërkimit në Numerator si pjesë e detyrimit të SHU. A ka masa të tjera rregullatore që AKEP duhet të marrë në konsideratë?

Opsioni #10 nuk kërkon trajtim të mëtejshëm. Opsioni #9 kërkon diskutim dhe përkufizim të mëtejshëm në lidhje me caktimin.

Përsa i përket caktimit të Ofruesit të Shërbimit Universal, Ligji 9918 parashikon së pari kryerjen e procesit të tenderit publik dhe së dyti, nëse ai dështon, ndjekjen e procedurës së nominimit. Në përputhje me DSHU, AKEP do të propozonte mbajtjen e një procesi të hapur dhe transparent i cili nuk do të përjashtonte ex ante asnjë operator apo lloj operatori që mund të përmbushë kriteret e caktimit. Në mënyrë ideale, termat dhe kushtet që shoqërojnë këtë proces tenderi do të ishin të tilla që Ofruesi i Shërbimit Universal të mos ketë nevojë apo kërkojë asnjë financim.

Pyetje #18: Ju lutem jepni komentet tuaja në lidhje me çdo proces tenderi publik për caktimin e Ofruesit të Shërbimit Universal që do të implementojë këtë element të detyrimit të SHU. Në mënyrë të veçantë, ju lutem komentoni mbi llojet e termave dhe kushteve të tilla që Ofruesi i Shërbimit Universal të mos ketë nevojë apo kërkojë ndonjë financim të jashtëm. Ju lutem jepni komentet tuaja në lidhje me kohëzgjatjen e periudhës së caktimit të OSU.

Në rast të dështimit të tenderit, Ligji 9918 parashikon se AKEP mund të emërojë një Ofrues të Shërbimit Universal për këtë element të detyrimit të SHU. Sipas këtij skenari, AKEP mund të përfundojë (pezullojë) procesin e caktimit derisa kushtet të jenë më të favorshme për një tender të suksesshëm apo mund të vazhdojë me procesin e nominimit.

Pyetje #19: Ju lutem jepni opinionet tuaja lidhur me kriteret e vendimit, në rast se tenderi dështon dhe AKEP duhet të vendosë midis përfundimit (pezullimit) të procesit të caktimit derisa kushtet të jenë më të favorshme për një tender të suksesshëm apo vazhdimin e procesin e nominimit.

Nëse pas dështimit të tenderit, AKEP vendos të vazhdojë me procesin e nominimit, ai duhet të përcaktojë kriteret për caktimin e operatorit apo operatorëve të vendosur më mirë si OSHU për të ofruar elementin në fjalë të Shërbimit Universal, në bazë të kriterëve të caktimit. Para Pyetjes #15 jepen disa kriteret të përgjithshme për caktimin e OSHU.

Pyetje #20: Ju lutem jepni opinionet tuaja mbi kriteret e mundshme të caktimit të përfshira para Pyetje 15, të cilat mund të merren parasysh nga AKEP për të përzgjedhur operatorin apo operatorët më të mirë si OSHU për të ofruar elementin në fjalë të Detyrimit të Shërbimit Universal. A ka kriteret të tjera që mund të merren parasysh nga AKEP?

5.5 Disponueshmëria e Telefonave Publikë me Pagesë

Penetrimi i telefonave me pagesë ka pësuar rënie në vendet e BE-së dhe CPC-5. Gjatë pjesës së parë të dhjetëvjeçarit së fundit, penetrimi i telefonave me pagesë pësoi një rritje të lehtë në Shqipëri; ndërsa në pjesën e dytë të dhjetëvjeçarit, penetrimi ka qenë i qëndrueshëm. Penetrimi i telefonave me pagesë në Shqipëri është shumë më poshtë se mesataret e BE-së dhe CPC-5.

Rënia e penetrimin të telefonave publikë në të gjithë kontinentin reflekton një tendencë mbarë botërore si rezultat i reduktimit të përdorimit dhe nevojës për telefona me pagesë për shkak të mbulimit dhe aksesit celular të pranishëm kudo. Në përputhje me këtë tendencë, dhe siç u përmend edhe në Kapitullin 4, disa Shtete Anëtare nuk e kanë përcaktuar disponueshmërinë e telefonave celularë si një element i detyrimeve të SHU. Në shumë prej këtyre rasteve, AKR-të përkatëse kanë vendosur se përfshirja e këtij elementi nuk sjellë më përfitime neto (kosto/përfitim) për shkak të reduktimit të përdorimit të tyre si rezultat i disponueshmërisë dhe mbulimit të gjerë të telefonave celularë.

Bazuar në diskutimin e mësipërm mbi tregun, ka mundësi që përcaktimi i telefonave me pagesë si element i detyrimeve të SHU të mos jetë proporcional ose eficient duke marrë parasysh zvogëlimin e përdorimit të tyre.

- **Opsion #11. Ndërmerr veprime për përcaktimin e elementit të telefonave me pagesë të detyrimit të SHU në periudhë afat-shkurtër.** Pavarësisht reduktimit në përdorim, përcaktimi i këtij elementi të detyrimit të SHU në përputhje me DSHU mund të jetë ende proporcional dhe eficient. Në fakt, kjo qasje reflekton vlersimin se, pasi janë marrë të gjitha parasysh, i'a vlen të ndërhyhet në treg në këtë moment të caktuar.
- **Opsion #12. Monitoro situatën, por mos përcakto elementin e telefonave publikë përpara 31 Dhjetorit 2015.** Sipas kësaj qasjeje, telefonat me pagesë nuk do të përcaktohen në këtë kohë mbështetur në vlerësimin se tregu ofron një numër të mjaftueshëm të cilët plotësojnë kërkesën e arsyeshme të publikut, me objektivin për të lejuar AKEP të monitorojë situatën për të garantuar plotësimin e nevojave.

Pyetje #21: Ju lutem jepni opinionet tuaja në lidhje me analizën dhe opsionet e përshkruara më sipër. Ju lutem rendisni opsionet nga më i përshtatshmi tek më pak i përshtatshmi për

Shqipërinë. Ju lutem përshkruani opsione të tjera (apo variante të opsioneve të përshkruara më sipër) të cilat AKEP duhet t'i marrë parasysh në analizën e tij.

AKEP gjykon se mekanizmat e tregut, aty ku është e mundur, duhet të jenë mënyra më e mirë për realizimin e objektivave të shërbimit universal. Në këtë kontekst, AKEP do të vazhdojë të garantojë funksionimin e mirë të tregjeve dhe eliminimin e barrierave rregullatore për konkurrencën e tregut. Në veçanti, përsa i përket elementit të telefonave publikë, i cili është pjesë e detyrimeve të SHU, AKEP do të shqyrtojë të gjitha masat rregullatore që mund të lehtësojnë apo të përshpejtojnë hyrjen në treg të këtyre shërbimeve.

Pyetje #22: Ju lutem jepni sugjerimet tuaja lidhur me llojet apo natyrën e reformave rregullatore apo reforma të tjera që mund të përdoren për promovimin e telefonave publikë me pagesë në Shqipëri.

Opsioni #12 nuk kërkon trajtim të mëtejshëm. Opsioni #11 kërkon diskutim dhe përkufizim të mëtejshëm në lidhje me caktimin. Përsa i përket caktimit të Ofruesit të Shërbimit Universal, Ligji 9918 parashikon së pari kryerjen e procesit të tenderit publik dhe së dyti, nëse ai dështon, ndjekjen e procedurës së nominimit. Në përputhje me DSHU, AKEP do të propozonte mbajtjen e një procesi të hapur dhe transparent i cili nuk do të përjashtonte ex ante asnjë operator apo lloj operatori që mund të përmbushë kriteret e caktimit. Në mënyrë ideale, termat dhe kushtet që shoqërojnë këtë proces tenderi do të ishin të tilla që Ofruesi i Shërbimit Universal të mos ketë nevojë apo kërkojë ndonjë financim.

Pyetje #23: Ju lutem jepni komentet tuaja në lidhje me çdo proces tenderi publik për caktimin e Ofruesit të Shërbimit Universal që do të implementojë këtë element të detyrimit të SHU. Në mënyrë të veçantë, ju lutem komentoni mbi llojet e termave dhe kushteve të tilla që Ofruesi i Shërbimit Universal të mos ketë nevojë apo kërkojë asnjë financim të jashtëm. Gjithashtu ju lutem jepni komentet tuaja mbi periudhën e kohëzgjatjes së caktimit të OSHU.

Në rast të dështimit të tenderit, Ligji 9918 parashikon se AKEP mund të caktojë një Ofrues të Shërbimit Universal për këtë element të detyrimit të SHU. Sipas këtij skenari, AKEP mund të përfundojë (pezullojë) procesin e caktimit derisa kushtet të jenë më të favorshme për një tender të suksesshëm apo mund të vazhdojë me procesin e nominimit.

Pyetje #24: Ju lutem jepni opinionet tuaja lidhur me kriteret e vendimit, në rast se tenderi dështon dhe AKEP duhet të vendosë midis përfundimit (pezullimit) të procesit të përcaktimit derisa kushtet të jenë më të favorshme për një tender të suksesshëm dhe vazhdimin me procesin e nominimit.

Nëse pas dështimit të tenderit, AKEP do të vendoste të vazhdonte me procesin e nominimit, ai duhet të përcaktojë kriteret për caktimin e operatorit apo operatorëve të vendosur më mirë si OSHU për të ofruar elementin në fjalë të Shërbimit Universal, në bazë të kriterëve të caktimit. Para Pyetjes #15 jepen disa kritere të përgjithshme për caktimin e OSHU.

Pyetje #25: Ju lutem jepni opinionet tuaja mbi kriteret për caktimin e Ofruesit të dhëna mbi Pyetjen 15, të cilat mund të merren parasysh nga AKEP për të vendosur se cili operator apo cilët operatorë janë të vendosur më mirë si OSHU për të ofruar elementin në fjalë të detyrimit të SHU. A ka kritere të tjera që duhet të merren parasysh nga AKEP?

5.6 Masat Ekuivalente për Përdoruesit me Aftësi të Kufizuara

Siç u diskutua më sipër, paketa aktuale e Tarifave të Tjera Sociale është një paketë familjare me ulje e disponueshme vetëm për përdoruesit me aftësi të kufizuara – përsa i përket kësaj, ju lutem referojuni diskutimit lidhur me Tarifat Sociale më sipër.

AKEP është në dijeni të disa masave të tjera të veçanta që janë implementuar nga operatorët në kushte komerciale, me qëllim ofrimit të aksesit ekuivalent për përdoruesit fundorë me aftësi të kufizuara.

Bazuar në diskutimin e mësipërm mbi tregun, ka mundësi që përcaktimi i masave ekuivalente si element i detyrimeve të SHU për përdoruesit me aftësi të kufizuara, të mos jetë proporcional ose eficient duke marrë parasysh zgjidhjet e ofruara nga tregu.

- **Opsion #13. Ndërmerr veprime për përcaktimin këtij elementi të detyrimeve të SHU në periudhë afat-shkurtër.** Bazuar në vlerësimin e tregut dhe në mendimin se, masa të tilla duhet të shkojnë përtej disponueshmërisë së Tarifave Sociale të detyrimit të SHU për përdoruesit me aftësi të kufizuara (shiko diskutimin e mësipërm), përcaktimi i këtij elementi të detyrimit të SHU në përputhje me DSHU mund të jetë proporcional dhe eficient. Në fakt, kjo qasje reflekton vlerësimin se, pasi të jenë marrë të gjitha parasysh, ia vlen të ndërhyhet në treg në këtë moment të caktuar (përtej Tarifave Sociale të detyrimit të SHU të sipërpërmendura, në rast të aplikimit të tyre).
- **Opsion #14. Monitoro situatën, por mos e përcakto këtë element përpara 31 Dhjetorit 2015.** Sipas kësaj qasjeje, masat ekuivalente si një element i detyrimit të SHU për përdoruesit me aftësi të kufizuara nuk do të përcaktohen në këtë kohë mbështetur në vlerësimin se tregu plotëson nevojat e përdoruesve dhe/ose që disponueshmëria e Tarifave Sociale të detyrimit të SHU (në rast të aplikimit të tyre) është e mjaftueshme në këtë drejtim.

Pyetje #26: Ju lutem jepni opinionet tuaja në lidhje me analizën dhe opsionet e përshkruara më sipër. Ju lutem rendisni opsionet nga më i përshtatshmi tek më pak i përshtatshmi për Shqipërinë. Ju lutem përshkruani opsione të tjera (apo variante të opsioneve të përshkruara më sipër) të cilat AKEP duhet t'i marrë parasysh në analizën e tij. Nëse preferohet Opsioni #14, ju lutem komentoni mbi shërbimet apo lehtësirat specifike që duhet përfshirë në këtë përcaktim.

AKEP gjykon se mekanizmat e tregut, aty ku është e mundur, duhet të jenë mënyra më e mirë për realizimin e objektivave të shërbimit universal. Në këtë kontekst, AKEP do të vazhdojë të garantojë funksionimin e mirë të tregjeve dhe eliminimin e barrierave rregullatore për konkurrencën e tregut. Në veçanti, përsa i përket elementit të masave ekuivalente për përdoruesit me aftësi të kufizuara, i cili është pjesë e detyrimeve të SHU, AKEP do të shqyrtojë të gjitha masat rregullatore që mund të lehtësojnë apo të përshpejtojnë hyrjen në treg të këtyre shërbimeve.

Pyetje #27: Ju lutem jepni sugjerimet tuaja lidhur me llojet apo natyrën e reformave rregullatore apo reforma të tjera që mund të përdoren për promovimin e masave ekuivalente për përdoruesit me aftësi të kufizuara në Shqipëri.

Opsioni #14 nuk kërkon trajtim të mëtejshëm. Opsioni #13 kërkon diskutim dhe përkufizim të mëtejshëm në lidhje me caktimin. Përsa i përket caktimit të Ofruesit të Shërbimit Universal, Ligji 9918 parashikon së pari kryerjen e procesit të tenderit publik dhe së dyti, nëse ai dështon, ndjekjen e procedurës së nominimit. Në përputhje me DSHU, AKEP do të propozonte mbajtjen e një procesi të hapur dhe transparent i cili nuk do të përjashtonte ex ante asnjë operator apo lloj operatori që mund të përmbushë kriteret e caktimit. Në kushte ideale, termat dhe kushtet që shoqërojnë këtë proces tenderi do të ishin të tilla që Ofruesi i Shërbimit Universal të mos ketë nevojë apo kërkojë ndonjë financim.

Pyetje #28: Ju lutem jepni komentet tuaja në lidhje me çdo proces tenderi publik për caktimin e Ofruesit të Shërbimit Universal që do të implementojë këtë element të detyrimit të SHU. Në mënyrë të veçantë, ju lutem komentoni mbi llojet e termave dhe kushteve të tilla që Ofruesi i Shërbimit Universal të mos ketë nevojë apo kërkojë asnjë financim të jashtëm.

Në rast të dështimit të tenderit, Ligji 9918 parashikon se AKEP mund të nominojë (emërojë) një Ofrues të Shërbimit Universal për këtë element detyrimit të SHU. Sipas këtij skenari, AKEP mund të përfundojë (pezullojë) procesin e caktimit derisa kushtet të jenë më të favorshme për një tender të suksesshëm apo mund të vazhdojë me procesin e nominimit.

Pyetje #29: Ju lutem jepni opinionet tuaja lidhur me kriteret e vendimit, në rast se tenderi dështon dhe AKEP duhet të vendosë midis përfundimit (pezullimit) të procesit të caktimit derisa kushtet të jenë më të favorshme për një tender të suksesshëm dhe vazhdimin me procesin e nominimit.

Nëse pas dështimit të tenderit, AKEP do të vendoste të vazhdojë me procesin e nominimit, ai duhet të përcaktojë kriteret për caktimin e operatorit apo operatorëve më të mirë si OSHU për të ofruar elementin në fjalë të Shërbimit Universal, në bazë të kriterëve të caktimit.

Një grup kriteresh të përbashkëta janë dhënë mbi Pyetje #15.

Pyetje #30: Ju lutem jepni opinionet tuaja mbi kriteret për caktimin e Ofruesit, të dhëna para Pyetjes 15, të cilat mund të merren parasysht nga AKEP për të vendosur cili operator apo cilët operatorë janë të vendosur më mirë si OSHU për të ofruar elementin në fjalë të detyrimit të SHU. A ka kritere të tjera që mund të merren parasysht nga AKEP?

5.7 Çështje të Tjera

Ky Seksion mbulon të gjithë elementët e tjerë të regjimit të detyrimit të SHU.

5.7.1 Tarifat për Shërbimin Universal

Bazuar në nenin 27 të Ligjit 9918, AKEP do të monitorojë dhe rregullojë tarifën përkatëse të elementëve të përcaktuar të shërbimit të detyrimit të SHU. Ai do të garantojë aplikimin e tarifave të njëjta në të gjithë territorin e vendit për shërbime individuale. Më tej, siç u diskutua dhe më sipër, AKEP në zbatim të Nenit 27 do të caktojë një OSHU për ofrimin e Tarifave Sociale të detyrimit të SHU.

Më tej, AKEP do të garantojë që Ofruesit e Shërbimit Universal t'u ofrojnë pajtimtarëve të tyre mundësinë e përdormit të shërbimeve që i lejojnë ata të kontrollojnë shpenzimet e tyre. Siç është përcaktuar edhe në DSHU, kjo mund të përfshijë, midis të tjerave, faturimin e detajuar të shërbimeve, mundësinë për konsumatorët të bllokojnë me zgjedhje thirrje të caktuara (të tilla si thirrjet me çmime të larta për shërbimet premium), mundësinë e kontrollit

të shpenzimeve përmes sistemit të parapagimit si dhe mundësinë që konsumatorët të shtyjnë në kohë pagesat fillestare të lidhjes.

Implementimi i dispozitave në këtë nen do të varet nga elementët specifik të detyrimit të SHU dhe shërbimet korresponduese të përcaktuara nga AKEP. Siç është parashtruar në Kapitull 2, amendimet e propozuara të Qeverisë së Shqipërisë për Ligjin 9918, përfshijnë rishikimin e Nenit 27.

Pyetje #31: Ju lutem jepni opinionet tuaja mbi implementimin e tarifës apo dispozitave të tjera të Nenit 27 të Ligjit 9918, përfshirë amendimet përkatëse të propozuara nga Qeveria e Shqipërisë.

5.7.2 Cilësia e Shërbimit Universal

Neni 28 i Ligjit 9918 përcakton kërkesat lidhur me cilësinë e shërbimit për shërbimin universal. Ai parashikon se AKEP duhet të monitorojë cilësinë e shërbimit universal si dhe të përcaktojë të gjitha kërkesat e nevojshme teknike. Neni 28 përcakton gjithashtu procesin përmes të cilit AKEP do të kryejë auditimin e cilësisë së shërbimit. Gjithashtu, AKEP mund të revokojë caktimin e OSHU apo OSHU së caktuar për këtë element të veçantë të detyrimit të SHU. Siç është parashtruar në Kapitull 2, amendimet e propozuara të Qeverisë së Shqipërisë për Ligjin 9918, nuk përfshijnë rishikimin e Nenit 28.

Pyetje #32: Ju lutem jepni opinionet tuaja mbi implementimin e cilësisë së shërbimit apo dispozitave të tjera të Nenit 28 të Ligjit 9918.

5.7.3 Kërkesat për Kompensim nga OSHU-të

Neni 29 i Ligjit 9918 përcakton kërkesat dhe procesin sipas të cilave OSHU-të mund të kërkojnë kompensim në lidhje me detyrimet e tyre të SHU. Më specifikisht, ai parashikon se OSHU mund të kompensohet për ofrimin e shërbimeve të përcaktuara në Nenin 25.1.a) (Aksesi dhe Shërbimi nga një Vendndodhje Fikse) dhe Neni 27.3 (Tarifat Sociale). Asnjë prej elementëve të tjerë të detyrimit të SHU (telefona publikë me pagesë, masa për përdoruesit me aftësi të kufizuara dhe numeratori telefonik apo shërbimi i kërkimit të informacionit në numerator) nuk është vënë në listë për të pasur të drejtën për kompensim. Megjithatë, vini re se, siç është parashtruar në Kapitull 2, amendimet e propozuara të Qeverisë së Shqipërisë për Ligjin 9918, përfshijnë rishikimin e Nenit 29 dhe në veçanti lejojnë kompensimin për të gjithë elementët e përfshirë në Nenet 21/1 deri 25/4 dhe Nenin 27, paragraph 3.

Dispozitat e tjera në Nenin 29 ofrojnë më shumë detaje në lidhje me llogaritjen e kostos neto të detyrimit të SHU. Më specifikisht, ai parashikon se AKEP duhet të hartojë metodologjinë për llogaritjen e kostos neto të detyrimit të SHU, si dhe që kjo metodologji të përfshijë një komponent për marrjen parasysh të përfitimeve të patrupëzuara dhe elementëve të lidhura me to. Ky nen parashikon se Ofruesit e Shërbimit Universal duhet të mbajnë llogari të ndara për ofrimin e shërbimit universal si dhe këta OSHU janë të detyruar të dërgojnë një herë në vit në AKEP informacion në lidhje me llogaritje të tilla.

Pyetje #33: Ju lutem jepni opinionet tuaja mbi implementimin e skemës së kompensimit dhe dispozitat e tjera në Nenin 29 të Ligjit 9918, përfshirë amendimet përkatëse të propozuara nga Qeveria e Shqipërisë

5.7.4 Financimi i Shërbimit Universal

Neni 30 i Ligjit 9918 përcakton dispozitat lidhur me krijimin e fondit të shërbimit universal për kompensimin e kostove neto të detyrimit të SHU. Ai parashikon se Fondi i Shërbimit Universal menaxhohet dhe administrohet nga AKEP si dhe financohet nga kontributet e detyrueshme të sipërmarrësve që ofrojnë shërbime të komunikimeve elektronike të cilat nuk duhet të jenë të larta se 1% e totalit të të ardhurave të tyre, sipas kushteve të përcaktuara në rregulloret përkatëse të AKEP. Është me rëndësi të theksohet fakti se Neni nuk përmend mundësinë e financimit publik të Fondit të Shërbimit Universal.

Neni parashikon gjithashtu se AKEP duhet të rimbursojë nga llogaria e FSHU cdo OSH për kostot neto të miratuara për detyrimin e SHU. Neni përcakton se AKEP duhet të paraqesë në Kuvendin e Shqipërisë, për qëllime mbikqyrjeje, një raport vjetor që përmban informacion financiar dhe të dhëna të tjera. Siç është parashtruar në Kapitull 2, amendimet e propozuara të Qeverisë së Shqipërisë për Ligjin 9918, nuk përfshijnë rishikimin e Nenit 30.

Pyetje #34: Ju lutem jepni opinionet tuaja mbi implementimin e regjimit të financimit si dhe dispozitat e tjera në Nenin 30 të Ligjit 9918.

5.7.5 Të tjera

Pyetje #35: Ju lutem jepni opinionet tuaja mbi çështje të tjera që nuk janë përfshirë në këtë Kapitull dhe të cilat duhet të merren parasysh nga AKEP-i në analizën e tij.

5.8 Hapat e Tjera të Propozuara

AKEP synon të hartojë Planin Kuadër që Shqipëria të implementojë plotësisht DSHU , por në të njëjtën kohë të garantojë që kjo të bëhet në mënyrë që të përfitojë edhe Shqipëria.

Në këtë drejtim, disa nga elementët që mund të merren në konsideratë apo të përfshihen në Planin Kuadër, janë:

- **Raporti i Konsultimit.** Në përfundim të këtij procesi konsultimi, AKEP pret të nxjerrë një raport konsultimi i cili do të përmbledhë opinionet kryesore të shprehura, konkluzionet dhe analizën e nevojshme të mëtejshme. Sipas rastit, ky raport do të përfshijë edhe hapa të tjera përkatëse në procesin e konsultimit. AKEP do të kryejë vlerësimin e të gjitha komenteve specifike nga grupet e interesit si dhe të gjykojë mbi mjaftueshmërinë e informacionit për të përgatitur Planin e propozuar Kuadër. Në këtë rast, AKEP propozon të kryejë konsultime me grupet e interesit për hartimin e Planit Kuadër. Nga ana tjetër, AKEP mund të gjykojë si të përshtatshme ndërmarrjen e analizave të mëtejshme me qëllim formulimin apo rregullimin e propozimeve specifike. Këto propozime do të jenë gjithashtu objekt i konsultimeve të mëtejshme me grupet e interesit.
- **Rregulloret e detyrimit të SHU.** Dispozitat kryesore lidhur me detyrimin e SHU janë përfshirë në legjislacionin primar të Shteteve Anëtare. Elementët specifikë dhe të detajuar të detyrimit të SHU janë përfshirë përgjithësisht në aktet nënligjore, si për shembull rregulloret, dekrete apo vendimeve të AKR-ve. Siç u theksua dhe më sipër, në disa raste, Kapitulli V i Ligjit 9918 i referohet rregulloret të nxjerra nga AKEP lidhur me shërbimin universal. AKEP mendon se dispozitat e përgjithshme në Kapitullin V të Ligjit 9918 duhet të zhvillohen më tej dhe të përmbajnë specifikim më të gjerë dhe për këtë arsye ai propozon që Plani Kuadër të përfshijë një plan kohor për

përgatitjen e këtyre rregullimeve të detyrimit të SHU në kohën e duhur. AKEP shpreson se Rregulloret e detyrimit të SHU do të plotësojnë dispoziatat përkatëse të Ligjit në mënyrë që ato të jenë më të detajuara dhe më specifike përsa i takon kritereve, metodologjisë, procedurave dhe çështjeve administrative. Në përgatitjen e këtyre Rregulloreve, AKEP do të bazohet në analizat e mëparshme të ndërmarra gjatë këtij procesi, përfshirë komentet e bëra nga Grupet e Interesit lidhur me këtë Dokument Konsultimi.

- **Forcimi institucional për implementimin e detyrimit të SHU.** Përvoja në rajon dhe më gjerë tregon se hartimi, administrimi dhe implementimi i një regjimi të detyrimit të SHU kërkon koordinim institucional aktiv dhe burime të mjaftueshme institucionale të dedikuara. Për këtë arsye, AKEP propozon që Plani Kuadër të përfshijë planet për të ndihmuar koordinimin institucional dhe për konsolidimin e institucioneve përkatëse.

Pyetje #36: Ju lutem jepni opinionet tuaja mbi hapat e mëtejshme të propozuara në këtë seksion. Propozoni hapa apo veprime të tjera në këtë drejtim të cilat duhet të merren në konsideratë nga AKEP.

Universal Service Obligation Consultation Document

November 1st, 2012

Contents

1	Purpose.....	0
2	Legal and Policy Framework.....	2
2.1	WTO Framework.....	2
2.2	EU Framework	2
2.3	National Framework	10
3	Sector Development and Status	20
3.1	Introduction	20
3.2	Fixed Services	21
3.3	Public Payphones.....	22
3.4	Mobile Services	23
3.5	Broadband Services.....	25
3.6	Sector Turnover.....	27
3.7	Tariff Rebalancing	29
3.8	Albania Density by Prefecture	30
3.9	Discussion	33
4	Universal Service in Practice	35
4.1	Designation of Undertakings	35
4.2	Form of Designation.....	36
4.3	Designated USO Elements	36
4.4	Requests for Compensation.....	39
4.5	Actual Financing Mechanisms	40
4.6	Discussion	42
5	Discussion and Identification of Options.....	44
5.1	Introduction	44
5.2	Principles.....	44
5.3	Access & Service at Fixed Location.....	46
5.4	Availability of CDir and DES.....	61
5.5	Availability of Public Payphones	64
5.6	Equivalency Measures for Disabled Users.....	65
5.7	Other Matters	67
5.8	Proposed Next Steps.....	68

List of Abbreviations

ADC	Access Deficit Contribution
AO	Alternative Operator
BULRAIC	Bottom-up long run average incremental cost
CATV	Cable Television
CPC	9 Candidate and Potential Candidate countries to the EU
CDir	Comprehensive Directory
CoM	Council of Ministers
DES	Directory Enquiry Services
AKEP	Electronic and Postal Communications Authority
EC	European Commission
EU	European Union
EU-12	12 Member-States of the EU that acceded 2004 and afterwards
EU-15	15 Member States of the EU that acceded prior to 2004
EU-27	Current 27 Member States of the EU
FYROM	Former Yugoslav Republic of Macedonia
FGSM	Fixed GSM
GoA	Government of Albania
GDP	Gross Domestic Product
ICT	Information and Communications Technologies
ITU	International Telecommunication Union
MS	Member State of the European Union
MIICT	Ministry for Innovation and Information and Communications Technologies
NRA	National Regulatory Authority
NSDI	National Strategy for Development and Integration
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
PEC	Policy for Electronic Communications
PPP	Public-Private Partnership
SMP	Significant Market Power
SoIS	Strategy on the Information Society
ULL	Unbundled local loop
UAS	Universal Access and Service
USD	Universal Service Directive
USF	Universal Service Fund
USO	Universal Service Obligation
USP	Universal Service Provider
WB	World Bank
WTO	World Trade Organization

1 Purpose

The purpose of this Consultation Document is to seek stakeholder views on a series of matters related to the development of the universal service regime in Albania.

Chapter 2 provides an overview of the relevant European Union and Albanian policy, legal and regulatory framework related to universal service. Chapter 3 provides a summary of the main sector developments and the current sector situation in Albania and European Union Member-States (“MS”) and candidate countries (“CPC”), as well as certain data and analysis at the sub-national level for Albania. Chapter 4 describes the specific manner in which the MS and CPC have actually implemented universal service in practice. Taking all this into account, Chapter 5 includes a detailed discussion of the key elements of any universal service regime and the corresponding options. It also proposes a set of principles that would guide the design and implementation of a framework multi-year plan (the “Framework Plan”). AKEP’s aim is to establish the Framework Plan with the objective that Albania fully implement the EU’s Universal Service Directive (“USD”), while at the same time ensuring that it is done in manner that benefits Albania.

In this context, this Consultation Document is an initial step in that process. Subsequent documents, including the Framework Plan, shall further define such a process.

AKEP invites stakeholders to provide their input and comments with respect to the issues raised in this Consultation Document, including the above-referenced options and/or any other issues of relevance to the development of the universal service regime in Albania.

AKEP notes that it has engaged the services of an international Consultant to assist it with this consultation process. As part of the public consultation process, AKEP and/or its Consultant may meet with stakeholders to review and discuss their responses to this Consultation Document in greater detail.

As set out in Section 5.8, at the conclusion of this consultation process, AKEP expects to issue a consultation report setting out the main views expressed and any conclusions and necessary further analysis. That consultation report would also include any relevant next steps in the consultation process, as appropriate. AKEP would assess the specific feedback from stakeholders and consider whether it has sufficient information to prepare the proposed Framework Plan. In this instance, AKEP proposes to consult with stakeholders on the draft Framework Plan. Alternatively, AKEP may consider it appropriate to undertake further analysis with the objective of formulating or fine-tuning specific proposals. Such proposals would also be the subject of further consultations with stakeholders.

This Consultation Document is available on AKEP’s website at <http://www.akep.al>. Stakeholders who wish to express opinions on this Consultation Document are invited to submit their comments in writing to AKEP. Responses shall also be submitted in electronic form to facilitate further distribution and posting on AKEP’s website.

The filing deadlines for stakeholder comments is November 1.11. 2012.

Responses filed in relation to this Consultation Document may be submitted to one or more of the following addresses:

- a) E-mail to: info@akep.al

b) Delivery (paper and electronic copy) by hand or by courier to:

AKEP
Rruga Rreshit Collaku, nr.43
Tirana
Albania

AKEP welcomes all comments on the Consultation Document. AKEP invites stakeholders to provide responses to the specific numbered questions set out in this Consultation Document (the “Consultation Questions”) and any other issues stakeholders consider relevant.

AKEP encourages stakeholders to support all comments with relevant data, analysis, benchmarking studies and information based on the national situation or on the experience of other countries to support their comments. AKEP may give greater weight to comments supported by appropriate evidence.

In providing their comments, stakeholders are requested to indicate the number of the Consultation Question(s) to which each comment relates. Stakeholders are not required to comment on all Consultation Questions. AKEP is under no obligation to adopt the comments of any stakeholder.

Copies of all comments submitted by stakeholders in relation to this Consultation Document will be published on AKEP’s website at <http://www.akep.al>.

2 Legal and Policy Framework

This Chapter provides an overview of the relevant European Union and Albanian policy, legal and regulatory framework related to universal service.

2.1 WTO Framework

Albania became a member of the World Trade Organization (“WTO”) in September 2000. In relation to telecommunications, Albania’s WTO commitments include both market access commitments and regulatory commitments through incorporation by reference of the so-called “Reference Paper” on telecommunications regulatory principles.

Albania’s market access commitments generally included no limitations after January 2003, with the exception that Albanian Telekom had exclusive rights for fixed telephony except in rural areas. This particular limitation was lifted in 2007.

The Reference Paper has proved a durable reflection of international good practice in the area of telecommunications regulation. The Reference Paper includes a series of definitions and provisions, *inter alia*, related to interconnection, competition safeguards, licensing, universal service, independent regulators and scarce resources. With respect to universal service, the Reference Paper sets out the following:

Universal Service

Any Member has the right to define the kind of universal service obligation it wishes to maintain. Such obligations will not be regarded as anti-competitive *per se*, provided they are administered in a transparent, non-discriminatory and competitively neutral manner and are not more burdensome than necessary for the kind of universal service defined by the Member.

2.2 EU Framework

2.2.1 Universal Service

Prior to liberalization of the sector in the EU countries in the 1990s, the provision of service was generally State-led, with cross-subsidisation by monopoly undertakings ensuring the availability of basic services, in particular connection to the fixed network and local calls.

Average fixed density for the EU-15 countries in 2002 when the USD was first issued, for instance, was 51%, which in practice meant that fixed telephony was virtually universally available and used. The universal service framework was designed to accompany liberalisation, with the objective of safeguarding existing reasonable access at an affordable price.

It was, in effect, a safety-net for those whose financial resources or geographical location do not allow them to have the basic electronic communications services that are already available to and used by the great majority of consumers.

2.2.1.1 Universal Service Directive

The universal service directive (“USD”) was first issued in 2002¹ and revised in 2009. It establishes the mandatory legal framework under which all MS must consider universal service matters in their respective national territories. As discussed below, within this framework the USD provides a great deal of flexibility for NRAs to design and implement universal service arrangements based on their national conditions. The following provides a summary of the main provisions.

Article lays down the scope and principles, including the importance of relying on market results through effective competition and choice and that regulatory intervention should only be undertaken if end-user needs are not being met by the market, and such intervention should not distort competition.

Article 1. Subject-matter and scope

1. Within the framework of Directive 2002/21/EC (Framework Directive), this Directive concerns the provision of electronic communications networks and services to end-users. The aim is to ensure the availability throughout the Community of good-quality publicly available services through effective competition and choice and to deal with circumstances in which the needs of endusers are not satisfactorily met by the market. [...]
2. [...] With regard to ensuring provision of universal service within an environment of open and competitive markets, this Directive defines the minimum set of services of specified quality to which all end-users have access, at an affordable price in the light of specific national conditions, without distorting competition. This Directive also sets out obligations with regard to the provision of certain mandatory services.

With respect to availability of universal service, the USD sets out that MS have to respect the principles of objectivity, transparency, non-discrimination and proportionality and aim to minimise market distortions.

Article 3. Availability of universal service

1. Member States shall ensure that the services set out in this Chapter are made available at the quality specified to all end-users in their territory, independently of geographical location, and, in the light of specific national conditions, at an affordable price.
2. Member States shall determine the most efficient and appropriate approach for ensuring the implementation of universal service, whilst respecting the principles of objectivity, transparency, non-discrimination and proportionality. They shall seek to minimise market distortions, in particular the provision of services at prices or subject to other terms and conditions which depart from normal commercial conditions, whilst safeguarding the public interest.

The specific elements that are included in the scope of universal service are the following (excerpts):

Article 4. Provision of access at a fixed location and provision of telephone services.

1. Member States shall ensure that all reasonable requests for connection at a fixed location to a public communications network are met by at least one undertaking.

---

¹ Directive 2002/22/EC of the European Parliament and of the Council of 7 March 2002 on universal service and users' rights relating to electronic communications networks and services (Universal Service Directive). It replaced the Directive 98/10/EC of the European Parliament and of the Council of 26 February 1998 on the application of open network provision (ONP) to voice telephony and on universal service for telecoms in a competitive environment.

2. The connection provided shall be capable of supporting voice, facsimile and data communications at data rates that are sufficient to permit functional Internet access, taking into account prevailing technologies used by the majority of subscribers and technological feasibility.

3. Member States shall ensure that all reasonable requests for the provision of a publicly available telephone service over the network connection referred to in paragraph 1 that allows for originating and receiving national and international calls are met by at least one undertaking.

Article 5. Directory enquiry services and directories

1. Member States shall ensure that:

- (a) at least one comprehensive directory is available to end-users in a form approved by the relevant authority, whether printed or electronic, or both, and is updated on a regular basis, and at least once a year;
- (b) at least one comprehensive telephone directory enquiry service is available to all end-users, including users of public pay telephones.

Article 6. Public pay telephones and other public voice telephony access points

1. Member States shall ensure that national regulatory authorities may impose obligations on undertakings in order to ensure that public pay telephones or other public voice telephony access points are provided to meet the reasonable needs of end-users in terms of the geographical coverage, the number of telephones or other access points, accessibility to disabled end-users and the quality of services.

2. A Member State shall ensure that its national regulatory authority can decide not to impose obligations under paragraph 1 in all or part of its territory, if it is satisfied that these facilities or comparable services are widely available, on the basis of a consultation of interested parties as referred to in Article 33.

Article 7. Measures for disabled end-users

1. Unless requirements have been specified under Chapter IV which achieve the equivalent effect, Member States shall take specific measures to ensure that access to, and affordability of, the services identified in Article 4(3) and Article 5 for disabled end-users is equivalent to the level enjoyed by other end-users. Member States may oblige national regulatory authorities to assess the general need and the specific requirements, including the extent and concrete form of such specific measures for disabled end-users.

With respect to designation of undertakings, the USD sets out the following:

Article 8. Designation of undertakings

1. Member States may designate one or more undertakings to guarantee the provision of universal service as identified in Articles 4, 5, 6 and 7 and, where applicable, Article 9(2) so that the whole of the national territory can be covered. Member States may designate different undertakings or sets of undertakings to provide different elements of universal service and/or to cover different parts of the national territory.

2. When Member States designate undertakings in part or all of the national territory as having universal service obligations, they shall do so using an efficient, objective, transparent and non-discriminatory designation mechanism, whereby no undertaking is a priori excluded from being designated. Such designation methods shall ensure that universal service is provided in a cost-effective manner and may be used as a means of determining the net cost of the universal service obligation in accordance with Article 12.

With respect to the affordability of tariffs, including in relation to Social Tariffs:

Article 9. Affordability of tariffs

2. Member States may, in the light of national conditions, require that designated undertakings provide to consumers tariff options or packages which depart from those provided under normal commercial conditions, in particular to ensure that those on low incomes or with special social needs are not prevented from accessing the network referred to in Article 4(1) or from using the services identified in Article 4(3) and Articles 5, 6 and 7 as falling under the universal service obligations and provided by designated undertakings.

3. Member States may, besides any provision for designated undertakings to provide special tariff options or to comply with price caps or geographical averaging or other similar schemes, ensure that support is provided to consumers identified as having low incomes or special social needs.

Article 12 of the USD relates to costing of USOs and sets out that where NRAs consider that universal service may represent an unfair burden on designated undertakings, they shall calculate the net costs of its provision, including intangible market benefits.

Article 13 relates to the financing of universal service obligations and establishes that where NRAs determine unfair burden based on net costs, MS may (a) introduce a compensation mechanism under transparent conditions from public funds; and/or (b) share the net cost of USO between providers of electronic communications networks and services. MS shall establish a sharing mechanism based on transparency, least market distortion, non-discrimination and proportionality. MS may choose not to require contributions from undertakings whose national turnover is below a set limit.

Article 32 of the USD provides flexibility to MS to include additional mandatory services other than those included above. However, such additional obligations should be implemented outside the scope of universal service obligations (and hence not be subject to USO-related compensation) and in conformity with other aspects of the EU framework²:

Article 32. Additional Mandatory Services

Member States may decide to make additional services, apart from services within the universal service obligations as defined in Chapter II, publicly available in its own territory but, in such circumstances, no compensation mechanism involving specific undertakings may be imposed.

2.2.1.2 Review of Universal Service Scope

The USD sets out that the EC shall periodically review the scope of universal service. A review shall be carried out on the first occasion within two years, and subsequently every three years, in light of social, economic and technological developments, among others, mobility and broadband data rates in the light of the prevailing technologies used by the majority of subscribers.

Annex V to the USD establishes certain considerations to be taken into account by the EC in deciding whether certain services should be included in the scope, namely:

- Are specific services available to and used by a majority of consumers and does the lack of availability or non-use by a minority of consumers result in social exclusion?

---

² For example, the EC's 2010 "State Aid Guidelines for Broadband" explains the conditions under which public funds may be used to deploy broadband networks to specific areas. In particular, the EC requires notification of "State Aid" by MS and may object if such public funding is incompatible with the designated conditions.

- Does the availability and use of specific services convey a general net benefit to all consumers such that public intervention is warranted in circumstances where the specific services are not provided to the public under normal commercial circumstances?

Moreover, the USD indicates that to be included in the scope the relevant services should already be available to a substantial majority of the population.

The EC has carried out three separate reviews³ (the latter of which is discussed below) and has not changed the mandatory scope of the USO: neither mobility nor broadband met the above criteria. However, as set out below, the 2009 version of the USD provide MS the possibility, but not the obligation, to include access to broadband connection within the scope of national USO under certain conditions.

2.2.1.3 USD Communication of November 2011

This document⁴ reports on the outcome of the consultation on universal service principles and broadband undertaken by the EC and also includes the third periodic review of the scope of universal service and sets out reflections on the measures to be taken by the MS when implementing the USD.

With respect to universal service principles and broadband, the Communication set out the following:

- **Competitive markets.** The EU regulatory framework and its open access policy have fostered competitive markets, thereby increasing consumer choice and reducing prices, and placing some EU countries among the world leaders in broadband. Within the EU, the highest broadband take-up is found in MS with infrastructure competition, combined with effective ex ante regulation to promote service competition where infrastructure competition is not possible.
- **Other Financing Options.** Various policy tools are available to (co-)finance infrastructure development, including public funding (e.g. loans, grants to public-private partnerships). The EC has clarified how public funding can be granted for broadband development in line with EU State aid rules, to achieve coverage also in the areas where there is no commercial interest.
- **Further market expansion.** Unlike telephony in the old EU-15 more than a decade ago, the broadband market in the EU-27 is not yet a mature market but rather one characterised by innovation and dynamic evolution. Technological, competitive and regulatory developments, e.g. the decreasing costs of wireless technologies and the digital dividend, are likely to expand broadband coverage considerably.

---

³ The first and second reviews are as follows: Commission Communication COM(2005) 203 of May 24, 2005 “On the Review of the Scope of Universal Service in accordance with Article 15 of Directive 2002/22/EC” and Commission Communication COM(2008) 572 of September 25, 2008 “On the second periodic review of the scope of universal service in electronic communications networks and services in accordance with Article 15 of Directive 2002/22/EC”

⁴ Commission Communication COM(2011) 795 of November 23, 2011 “Universal service in e-communications: report on the outcome of the public consultation and the third periodic review of the scope in accordance with Article 15 of Directive 2002/22/EC”

- **Costs of Broadband.** The Communication noted that a study it commissioned⁵ calculated that the EU-wide net cost of ensuring the availability (coverage) and affordability (subsidised social tariffs) of a 2 Mbps broadband connection was about 0.7 % of the turnover of the EU telecommunications sector as a whole. However, this percentage varies significantly among MS, being higher in countries with relatively less developed broadband infrastructure and with relatively large and/or sparse rural population. In particular, the cost would be 4.6% of turnover in Romania.
- **USO not to be extended to Broadband EU-wide.** The Communication noted that it was clear that if USO were to be extended to broadband EU-wide, the need for sectoral funding and "cross-subsidisation" between groups of consumers of a given country would increase significantly, with the burden on industry and the impact on consumer prices being greatest in MS with currently low broadband coverage and income levels. Moreover, to prematurely mandate broadband at EU or national level risks distorting markets and holding up private investment in broadband. While telecoms companies can be expected to invest in profitable new networks, a fundamental question arises whether extensive USO, placing a heavy burden on the sector alone in the interests of social inclusion, would be appropriate and sustainable, while other private and public entities and society as a whole draw benefit from ubiquitous broadband.

With respect to the third periodic review, the EC did not change the mandatory scope of the USD but did provide guidance with respect to broadband and other matters. With the objective of consistent application of the USD across the MS given this flexibility, the EC calls for a coherent approach to the following matters in particular:

- **Scope of USO relating to ‘functional internet access’ at broadband speeds.** Broadband was not mandated as a USO across the EU; rather, given the flexibility in this regard built into the USD, this Communication established a set of criteria that individual MS should consider for the inclusion of broadband in the USO. Specifically, the obligation to provide broadband connections at a given speed under USO should only be considered where the data rate in question is used (the “50/80 rule”) by at least:
  - 50% of all households at the national level and
  - 80% of all households with a broadband connection
- **Common approaches to designation.** A designation mechanism that allows MS to consider all technical options for the provision of universal service is likely to produce the most cost-effective outcome. An unduly long or indefinite designation period may also a priori exclude other operators from being designated – transparency and non-discrimination can be promoted through limited time periods for USO designations. To avoid discrimination, a designation could be designed in such a way that it does not last longer than is necessary to recover the relevant investment costs and does not exceed a maximum duration (for example 10 years).

---

⁵ *Impact of EU Policy options for revision of the universal service provision*, Van Dijk Management Consultants et al., October 2010

- **Calculating the net cost of universal service provision.** Efficiency could be enhanced by setting out the methodological approach for calculating the net cost of USO in advance of any designation process, and by consulting publicly on it. Carrying out a specific net cost calculation for each designated undertaking would also ensure transparency and accuracy. It is also important to clarify the principles to be applied by national authorities when assessing whether USO constitutes an unfair burden on the provider.
- **Financing.** Any sectoral financing mechanism for universal service must be transparent, objective, proportionate and non-discriminatory, and must seek to minimise distortion to competition and user demand. Therefore, consider introducing caps for the contributions of operators to the universal service in cases where a cost-sharing mechanism is implemented. Any additional costs above the cap should be financed from public funds. In particular, the Commission proposes that no contributions should be paid by operators with less than €5m in annual revenue, whereas for larger operators USO contributions should be capped at 0.40-0.65% of revenues and should be strictly proportionate to revenue-based market shares. The caps would also limit the burden on operators if an MS decides to include broadband in the USO scope.
- **Measures for end-users with disabilities.** MS could also be encouraged to take due account of the needs of such users in designing their national USO, in accordance with the principle of ensuring equivalence of access.

2.2.2 Access Deficit Contributions

Prior to the issuance of the first version of the USD in 2002, the EU framework related to universal service included a number of related documents, reflective of the sector situation at the time. In this respect, in the general context of transition from monopoly to competitive environments, one challenge was to ensure a transition from traditional cross-subsidy schemes to promoting universal service to transparent and efficient mechanisms (such as the USF set out in the USD).

Such monopoly cross-subsidy schemes typically involved below-cost fixed monthly subscription prices (and often local calling). The financial deficit generated by having such access prices below the corresponding cost is referred to as an “access deficit”. In monopoly environments, such an internal access deficit was financed by the monopoly operator from internal profits from by above-cost long distance and international prices. Once competition is introduced, these internal cross-subsidy schemes are no longer sustainable or equitable and hence there is commercial pressure to “rebalance” prices towards cost, meaning an increase in monthly subscription and local calling prices and a decrease in long distance and international prices.

With a view to phasing in such a rebalancing process once competition was introduced, a number of operators in industrialized countries, including in the EU, externalized the above cross-subsidy scheme by introducing an Access Deficit Contribution (“ADC”). Such an ADC type charge was paid by new competing entrants to the incumbent operator, generally based on a surcharge on cost-based interconnection charges.

The EC’s 1995 Open Access Directive (95/62/EC) required that tariffs follow the basic principles of cost orientation and transparency and established that contributions by

interconnected parties to ADC-type schemes are only permissible when regulatory constraints are imposed by NRAs on certain tariffs on the grounds of affordability and accessibility.

Further, the EC's "Guidelines on costing and pricing of universal service", published in 1996, set out that ADC-type schemes should only be applied on a temporary basis, up to the year 2000, by which time a sufficient level of rebalancing should have been completed in all Member States and such schemes should disappear.

In conclusion, during this transition period, the EC did not wish that such ADC-type schemes be converted into, or otherwise be included as part of, the new universal service regime pursuant to the 2002 USD and its predecessor (1998 ONP) directive:

3. In line with the Full Competition Directive, National Schemes for calculating the cost of universal service obligations may not include an 'access deficit contribution' attributable to unbalanced national tariff structures.

Traditionally, operators have often ensured cheap connection, rentals (and sometimes local calls) by cross-subsidies from long distance and international call revenues. This has often meant that the connection charge and the access line rental does not result in a reasonable rate of return on the capital employed by those operators in providing that access.

Where an operator, which does not face competition, has an "access deficit", the operator is typically compensated by very high profits generated by other services such as international and long distance calls. Where this situation exists, the operator's tariffs are "out of balance" with the costs it incurs. In a competitive marketplace an operator should not be forced to maintain such tariff imbalances.

4. National Schemes notified to the Commission must include a timetable for the future phasing out of remaining tariff imbalances. Such rebalancing should be completed, at the latest, by 1 January 2000, except in the case of those Member States who have been granted an additional implementation period pursuant to Article 1(2) of the Full Competition Directive. In such cases the date for the completion of such rebalancing shall be the date upon which that additional implementation period ends.
5. Where it has not be possible to complete the rebalancing of tariffs by 1 January 1998, Member States may, in line with the Full Competition Directive, establish mechanisms separate from National Schemes for universal service to prevent new entrants from unfairly taking advantage of the structure of prices (i.e. high charges for international and long-distance services which are not oriented towards cost) created by the regulation of the incumbent operator's prices

The following are excerpts from Annex B, titled "Access Deficit Contribution Schemes: Assessment Criteria to Access Deficit Schemes":

In order to meet these conditions such schemes should comply with the principles set out below

1. After 1 January 1998, the operators concerned retain significant cross-subsidies for residential access going beyond what would be expected according to normal commercial practices, (i.e. such operators are subject to regulatory constraints which have prevented them from completing the process of tariff rebalancing and this has resulted in tariff structures which are substantially out of line with the capital invested in providing local access).
2. Access Deficit Schemes should be implemented only on a temporary basis and only until 1 January 2000.

2.3 National Framework

2.3.1 Policy Documents

GoA has adopted a number of policy documents that deal with ICTs in general and telecommunications specifically. These are summarized below, with an emphasis on universal service matters.

2.3.1.1 National Strategy for Development and Integration

The National Strategy for Development and Integration 2007-2013 (“NSDI”) was approved by CoM in March, 2008. The NSDI is based on 38 sector and cross cutting strategies and constitutes the GoA’s over-arching strategic development document. ICTs are identified as one of the cross-cutting strategies with the following vision:

The vision is of a society where all citizens can benefit from information and communication technology with the aim to increase knowledge, raise effectiveness and make public administration transparent.

The priorities of this cross-cutting strategy in relation to telecommunications were identified as follows: 1) the coming into force of a new law on electronic communications in accordance with the EU *acquis communautaire*; 2) the preparation of the corresponding regulatory framework by the NRA; 3) strengthening of the role and capacities of the Ministry and NRA; and 4) promotion of competition in the telecommunications market for new services.

2.3.1.2 Cross-Cutting Strategy on Information Society

The Strategy on the Information Society (“SoIS”) was approved by the CoM in January 2009 with the following vision:

The progress of Albania towards a knowledge based society through a sustainable development that would lead to a society where all citizens benefit from the telecommunications and information technologies with the aim of increasing the level of knowledge, effectiveness and transparency in the public administration.

The SoIS set out a series of policies to be followed, including in relation to the following: 1) Development of IT infrastructure; 2) Development of e-Government services; 3) promotion of education and knowledge; 4) e-commerce; 5) institutional and legal framework. With respect to universal service, the SoIS stated the following:

The universal service has both a social and developing role. The content of the universal service should change dynamically to be in line with the on-going development in infrastructure, technologies and the demands of the consumers. The universal service should include those elements that eliminate access discrimination for all in the Information Society.

2.3.1.3 Policy for Electronic Communications

The Policy for Electronic Communications (“PEC”) was issued by the Minister of State for Reform and Parliamentary Relations in February 2010.

The PEC sets out the GoA’s medium-term strategy for the development of networks and services for electronic communications. It replaces the policy paper adopted in 1999 for the telecommunications sector. The PEC follows from the NSDI and seeks to achieve integration into the EU single market for electronic communications.

Chapter 8 of PEC sets out the proposals and expectations in relation to universal service including as summarized below:

- **Scope and meaning of “universal service”.** The PEC noted that in the era of monopolies, universal service in many industrialized countries (including in Northern and Western Europe) meant that monopoly operators were expected to compensate losses in one zone with profits from others. This type of cross subsidy within a monopoly did indeed lead to high penetration of fixed telephone service. Allowing competition in the market prevents the maintenance of unbalanced prices and thus meant that a new approach was needed if compensation for losses was to be sustained. Accordingly, in the EU *acquis communautaire*, universal service is codified as a set of legal obligations which governments must take measures to satisfy.
- **Services available everywhere.** As regards the economic cost of ensuring that basic services everywhere are affordable, the EU *acquis communautaire* was designed to ensure that countries are able to protect the high levels of penetration that had already been achieved in EU states from being made unaffordable by liberalisation. The USD has two main aims: first to ensure that the basic set of services continues to be provided and second to ensure that regulators do not distort the market by any measures they take to fund their provision.
- **Conclusions**
  - The emergence of mobile telephony in the last two decades has completely changed the place of fixed telephony in meeting the needs of society. Fixed penetration is now falling in most EU countries. It is clear that the EU’s rules for securing universal availability of access to communications may need to be amended in response to the new situation.
  - A key question that will need to be examined by AKEP is the degree to which the free market is ready and able to supply the basic set of services wherever it is needed. The aspect of affordability is potentially more problematic especially in certain parts of the country.
  - The GoA expects the Ministry, AKEP and other interested agencies to keep this subject under review to secure the maximum benefit for users in Albania.

2.3.1.4 Draft Broadband Plan

On May 3, 2012 MIICT published for public consultation the “Draft Final National Broadband Plan” (the “Draft Broadband Plan”), which defines the objectives and procedures for the future development of Broadband in Albania (until the year 2020) as well as concrete measures for its support.

The policy puts forward a collaborative approach between the public and private sectors as well as between national, regional and local governments to promote and later universalize Broadband services and relies on competition to expand the Broadband market.

The Draft Broadband Plan may be further summarized as follows:

- GoA has recognized that it is essential to have access to high-speed Broadband throughout the country and in particular in rural areas. The Plan evaluates the current

institutional, legal and regulatory and technological situation and identifies possibilities to improve access to broadband.

- The Draft Broadband Plan takes into account the requirement for broad accessibility to all groups of population, the business sector and the public administration, including promotion of access to services of the Information Society for rural and remote areas, in conformity with existing national policies.
- The Draft Broadband Plan clarifies the policy focus and defines a Broadband policy adapted to the situation and challenges the country faces, including for the provision of broadband in rural areas. Specific measures will be defined to target unserved and underserved areas in relation to broadband, including in remote and rural areas, to promote roll-out and awareness of the benefits of ICTs to daily life, work, education, commerce, government, and health, and to enhance investment.
- The Draft Broadband Plan sets forth the goals, targets and broad implementation strategies of broadband that will ultimately lead to a blueprint for their realization. It also highlights the importance and the respective roles of public and private sector participation and partnerships, both in terms of defining goals, projects, and milestones, as well as in creating a variety of financial models.
- Most important, the Draft Broadband Plan seeks to create the tools which will create an enabling environment for private investments including legal and regulatory reform and effective market and financial mechanisms to develop Broadband networks.
- The aim is that many of the suggested measures would have diminish the need for public intervention through the government budget by creating the environment where Broadband roll-out could be achieved through market-based operator expansion and build-out (through licensing). It is only by creating the tools necessary to allow market players to compete that markets will be able to function effectively and efficiently and the ICT sector will be able to offer increased access to services.
- In addition to market liberalization, the GoA is considering regulatory instruments and tools aimed at increasing investments and access to telecommunications infrastructure in high-cost rural and low-income areas. These could include, either in isolation or in combination:
  - Universal service financing to provide partial subsidies for programs largely aimed at stimulating private sector provision of infrastructure in rural or unserved regions;
  - Other financing methods and project initiatives by national, state and local governments, cooperatives, NGOs or private operators to put in place programs aimed at expanding coverage in high cost rural areas and at increasing demand among lower income consumers;
  - State-mandated and controlled approaches using cross subsidies and other financing mechanisms;
  - Minimizing and/or removing any telecoms-specific taxation;
  - Developing investment friendly policy guidelines (including, for example, transparency, enforceability and incentives for investment).

- Creating innovative tools to provide financial support and stimuli for investment in and the use of Broadband. including:
  - Allowing local authorities to access national Broadband funds to build out or use fibre core networks that have been or are being constructed to link up public entities (schools, libraries, clinics) in order to bring high-speed connections to unserved communities;
  - Accompanying the use of funds from public-private partnerships (PPPs) and other financial instruments with matching funds from government or risk-sharing instruments;
  - Use financing instruments, which could be of debt, guarantee or equity type or a combination thereof, to match to the needs of investment projects in terms of flexibility, maturity and risk.
- Specific long-term targets set out in the Draft Broadband Plan include:
  - The achievement of nationwide basic Broadband access either directly to all households or to businesses or through anchor institutions by no later than the end of 2017, with the following targets being envisaged:
    - doubling of number of households and companies having access to Broadband connection;
    - 100 % of schools with at least one Broadband internet connection in every class;
    - 100% of universities with
    - 100 % of post offices offering at least one Broadband internet connection to citizens [in all villages with more than xxx population];
    - 100% of [hospitals/medical centers] with at least one BB internet connection;
  - In addition to access to basic Broadband networks being available to all households and businesses by [2015/2017], the provision of high speed Broadband access with transmission rates of at least 100 Mbps to 50 of households and access to high speed Broadband access with transmission rates of at least 30 Mbps should be available to all Albanians by 2020.

2.3.2 Legal Framework

Law 9918 dated May 19, 2008 on electronic communications in the Republic of Albania was intended to transpose the *acquis communautaire* consistent with the EU regulatory framework of 2002. To reflect amendments to the EU regulatory framework of 2009, in September 2012 the GoA approved proposed amendments to Law 9918, including with respect to universal service, that have been submitted to the National Assembly for discussion and promulgation.

2.3.2.1 Law 9918

With respect to universal service, Article 3 (Definition) of Law 9918 includes the following universal service related terms and definitions:

“Provider of universal service” means an undertaking that provides universal service.

“Universal service” means a minimum set of public electronic communications services of specified quality which is available at an affordable price to all users in the territory of the Republic Albania, regardless of their geographic location.

The standard provisions related to universal service are included in Chapter V of Law 9918 which includes six Articles (Articles 25 through 30). The following is a summary of these articles:

- **Article 25 - Universal Service.** Sets out the four USO elements established in the USD, namely access and telephony service at a fixed location (with data rates at a minimum speed of 32 kbit/s), CDir and DES, availability of public payphones and an equivalent access by disabled users. The article also sets out a series of provisions related to the sharing of information and other matters related to CDir and DES. The objective of this Article is to transpose some of the principles set out in Articles 3, 4, 5, 6 and 7 of the USD of 2002.
- **Article 26 – Ensuring Universal Service.** Establishes that AKEP shall designate one or more of universal service providers (USPs). It sets out that a public tender process shall always be followed first in the selection of a USP. Only if a tender process fails may AKEP, based on consultation process and after approval by the Minister, nominate a USP. The objective of this Article is to transpose some of the principles set out in Article 8 of the USD of 2002.
- **Article 27 – Tariffs and general terms on Universal Service.** Includes principles related to universal service tariffs, including monitoring and regulation by AKEP, and that for an individual service, they shall be the same across the nation. Discounted (Social) Tariffs may be offered pursuant to this Article. The objective of this Article is to transpose some of the principles set out in Articles 9 and 10 of the USD 2002.
- **Article 28 – Quality of universal service.** Establishes AKEP shall monitor quality of universal service, including defining the technical requirements. The objective of this Article is to transpose some of the principles set out in Article 11 of the USD of 2002.
- **Article 29 – Compensation scheme for ensuring Universal Service.** Includes a series of provisions related to compensation, including the specific services (Access and Service at a Fixed Location and Social Tariffs). Establishes that AKEP shall establish the methodology for calculating the net USO costs, including intangible benefits for the compensation of USP's. It also sets out that USP's shall keep separate accounts for the cost of providing universal service and that they shall provide AKEP with such information once a year and other related provisions. The objective of this Article is to transpose some of the principles set out in Article 12 of the USD of 2002.
- **Article 30 - Financing of Universal Service.** Sets out the provisions related to the creation of the universal service fund for the compensation of the net USO costs. The USF shall be managed and administered by AKEP and financed based on sector contributions by undertakings providing electronic communications services not to exceed 1% of total revenues. This Article does not mention the possibility of public financing of the USO. AKEP shall make disbursements from the USF to compensate any USP for the approved net USO costs. AKEP shall submit to the National Assembly an annual report including financial and other related information. The

objective of this Article is to transpose some of the principles set out in Articles 13 and 14 of the USD.

2.3.2.2 GoA Proposed Amendments to Law 9918

The following is a summary of the main substantive proposed amendments in relation to universal service:

- **Article 25 – Universal Service.** This Article has been reformulated and divided (see below). The reformulation includes that AKEP shall undertake the appropriate regulatory measures to ensure universal service based on Law 9918 and on rules to be approved by CoM. Such regulatory measures should be based on the principles of objectivity, transparency, non-discrimination and proportionality to ensure the provision of the corresponding services, with least market distortion. The objective of the reformulated Article is to transpose some of the principles set out in Article 3 of the USD of 2009.
- **Article 25/1 - Provision of access and telephony service at a fixed location.** The objective of this new Article is to transpose some of the principles set out in Article 4 of the USD of 2009. Consistent with the USD, with respect to Internet access it stipulates that the provided connection shall be capable of providing “data services, at data rates that are sufficient to permit functional Internet access, taking into account prevailing technologies used by the majority of subscribers and technological feasibility.”
- **Article 25/2 - Provision of Telephone Directory and Directory Enquiry Services.** The objective of this new Article is to transpose some of the principles set out in Article 5 of the USD of 2009.
- **Article 25/3 - Public payphones and other public voice telephony access points.** The objective of this new Article is to transpose some of the principles set out in Article 6 of the USD of 2009.
- **Article 25/4 - Measures for disabled users.** The objective of this new Article is to transpose some of the principles set out in Article 7 of the USD of 2009.
- **Article 26 - Ensuring Universal Service.** Consistent with the USD, Paragraph 1 is revised so that AKEP *may* designate USPs based on rules to be approved by CoM based on a proposal by the Minister and subject to a series of criteria. Paragraphs 2 and 4 are abrogated and other provisions are revised for consistency. The objective of this revised Article is to transpose some of the principles set out in Article 8 of the USD of 2009.
- **Article 27 – Tariffs and general terms on Universal Service.** Consistent with the USD, Paragraph 1 is revised so that AKEP shall monitor the designated services provided by USPs, or by the market in case there is no designated USPs. Paragraph 3 is also revised for consistency. Paragraph 6 is expanded to include significant more detail on the measures that AKEP *may* impose on USPs to provide to end-users so that they may control their expenditure. The objective of this revised Article is to transpose some of the principles set out in Articles 9 and 10 of the USD of 2009.

- **Article 28 – Quality of universal service.** This Article remains unchanged. The objective of this Article is to transpose some of the principles set out in Article 11 of the USD of 2009.
- **Article 29 – Compensation scheme for ensuring Universal Service.** Consistent with the USD, Paragraph 1 is revised so that USPs may request compensation for service provision under Articles 25/1 to 25/4 and Article 27 paragraph 3 if they create an unfair burden. The objective of this revised Article is to transpose some of the principles set out in Article 12 of the USD of 2009.
- **Article 30 - Financing of Universal Service.** This Article remains unchanged. The objective of this Article is to transpose some of the principles set out in Articles 13 and 14 of the USD.

2.3.3 Regulatory Framework

2.3.3.1 Universal Service

The main provisions related to the USO are included in primary legislation in the MS. In many MS, the specific and detailed USO elements, are included in secondary legislation, such as regulations, decrees or NRA decisions. Chapter V of Law 9918 in a number of instances refers to regulations related to universal service issued by AKEP. As set out in Section 5.8, AKEP is of the view that the general provisions in Chapter V of the Law 9918 need to be further developed and given greater specificity and to that effect proposes that such USO Regulations be prepared at an appropriate time. AKEP expects that the USO Regulations would supplement the relevant provisions of Law in such a way as to provide more detail and specific, including in relation to criteria, methodology, procedures and administrative matters, taking into account any CoM rules issued pursuant to some of the new provisions included in the GoA Proposed Amendments to Law 9918 noted above.

2.3.3.2 Fixed Market Analyses and ADCs

Pursuant to the relevant provisions in Law 9918, AKEP has undertaken a number of market analyses for different markets, including three in relation to fixed markets. These three fixed market analyses are discussed below as they relate to the matter of ADC-type schemes. For clarity, this matter is considered here in the context of EU's *acquis communautaire* that discussed above that any such ADC-type schemes should only be applied on a temporary basis and should not be converted into, or otherwise be included as part of, any new universal service regime pursuant to the USD.

First Fixed Market Analysis

The first fixed market analysis was concluded in 2007 (Decision 410 dated 13.11.2007) ("Decision 410"). In Decision 410, AKEP, inter alia, identified the need to continue the process of rebalancing Albtelecom's retail tariffs⁶. To this effect the CoM (Decision 854 dated 18.06.2008) approved a two-year, four-phase price caps-type tariff adjustment methodology for Albtelecom that was proposed by AKEP.

---

⁶ As in other countries, the process of rebalancing in Albania is ongoing and started to be implemented in context of the liberalization of the sector, pursuant to separate CoM decisions in 2001 and 2003.

The CoM-approved tariff adjustment methodology had the objective of continuing the process of rebalancing of Albtelecom services via increases in monthly rental, installation and local calls and decreases in national and international calls and calls to mobile networks. By mid-2010 the application of the tariff methodology had indeed resulted in a significant amount of rebalancing – monthly rentals and local calls have increased by up to 79% and 45%, and reductions in installation fees and international and national telephone calls by 19% to 72%.

Second Fixed Market Analysis

On July 26, 2010, AKEP released Decision 1348 in relation to its second fixed markets analysis. In summary, AKEP found that Albtelecom had significant market power (“SMP”) in six retail and three wholesale relevant markets related to fixed services⁷ and imposed a corresponding number of ex ante obligations, including tariff regulation on Albtelecom’s retail and wholesale fixed services pursuant to Article 45 of Law 9918. None of the AO were found to be SMP for any of their fixed services and hence none of their fixed services were subject to ex ante regulation.

With respect to rebalancing, Decision 1348 noted that Albtelecom’s monthly residential fee continued to be by far the lowest in the region, even with the implementation of the fourth phase tariff adjustment methodology in March 1, 2010, that included an increase in the monthly residential fee to 442 lek/month. Decision 1348 further noted that the current monthly residential fee also appeared to be relatively low compared to some of the results of the bottom-up long run average incremental cost (“BULRAIC) study commissioned by AKEP, and for which the draft final model and results were the subject of a public consultation process from June 11 to July 10, 2010. Based on the above considerations, AKEP concluded that Albtelecom’s fixed residential tariffs were not yet fully rebalanced and that the process of rebalancing should be continued in the future, but did not include a specific proposal.

Further, in reviewing the results of the BULRAIC study, Decision 1348 concluded that due to below-cost monthly prices, Albtelecom had a low rate of return generally and large access deficit specifically. Similarly, it concluded that interconnection rates before September 2010 were lower than the BULRAIC cost. All this would result in a difficult financial situation for Albtelecom. In this context, AKEP decided to increase Albtelecom’s interconnection rates starting September, 2010 to a level higher than BULRAIC costs, as a temporary measure to ensure the financial viability of Albtelecom. Such an implicit surcharge over cost-based interconnection charges could be interpreted as ADC-type scheme.

---

⁷ 1. Retail market of public telephone network access from a fixed location for residential customers; 2. Retail market of public telephone network access from a fixed location for non-household customers; 3. Retail market for local services and / or national available for the public to offer from a fixed location for residential customers; 4. Retail market for international telephone services available to the public offered by a fixed location for residential customers; 5. Retail market for local services and / or national available for the public to offer from a fixed location for non-household customers; 6. Retail market for international services available to the public offered by a fixed location for non-household customers; 7. Wholesale market for calls originating in the telephone network provided by Albtelecom fixed location; 8. Wholesale market for call termination in the network offered by Albtelecom fixed location; 9. Wholesale market of transit services in the fixed public telephone networks.

Preliminary Third Fixed Market Analysis

On August 2, 2012 by Decision 2138, AKEP released its preliminary third fixed market analysis in the form of a public consultation document (“Decision 2138”). The final decision on this third market analysis will follow the required consultation process and period.

With respect to wholesale markets, Decision 2138 identified three relevant markets⁸. It found that Albtelcom and all AO, including AMC in providing its fixed GSM (“FGSM”) service AMC Fiks, are operators with SMP in the relevant market for termination of calls on their own respective networks. Only Albtelcom is SMP in relation to the relevant market for origination and transit services. In this respect, the corresponding wholesale ex ante obligations for Albtelcom remain unchanged from Decision 1348, including in relation to tariff regulation. The ex ante obligations on the AO are fewer, but do include tariff regulation. In effect, Decision 2138 proposes a glide path to decrease all of Albtelcom’s interconnection charges to a set of values that took a series of considerations into account, including average values in EU and regional countries. Likewise, Decision 2138 proposes a different glide path for the AO termination charges with the objective that they converge with Albtelcom’s termination charges in 2015, thus eliminating the current asymmetry in termination charges between Albtelcom and the AO’s).

Decision 2138 did not take include any discussion of an Albtelcom access deficit nor were the proposed interconnection charges for Albtelcom established to include an implicit surcharge over cost-based interconnection charges. In this respect, Decision 2138 terminates one element of the temporary ADC-type scheme established pursuant to Decision 1348.

With respect to retail markets, Decision 2138 identified two relevant markets⁹: access to public telephone network from a fixed location (for residential and non-residential subscribers); public telephone services (calls) offered from a fixed location (for residential and non-residential subscribers). Given the specific market dynamics in Albania (see Chapter 3), including the relatively very high mobile density, one of the issues considered in this market analysis was whether access/calls from mobile networks are in the same relevant market as access/calls from a fixed location? After discussing a number of factors, including the key one of mobility versus the “fixed location”, Decision 2138 concluded that access/calls from mobile networks are not part of the relevant market as access/calls from a fixed location.

Further, Decision 2138 pointed out that since Decision 1348 Vodafone and AMC have applied for and have received fixed geographic numbering from AKEP to provide fixed telephony services using the GSM network (“FGSM”). Vodafone has not yet commercialized this service but AMC has under the AMC Fiks brand and has already gained some 2% market share in just one month of operation. AMC has the ability to offer this service throughout Albania where it has GSM coverage (99.8% population coverage), which as noted in Decision 2138, is a much greater coverage than the Albtelcom network. AKEP considers that FGSM is included in the fixed retail relevant markets noted above (while recognizing that there are some differences between FGSM telephony and traditional wireline fixed telephony).

---

⁸ These are the same three wholesale relevant markets as identified in Decision 1348.

⁹ These two markets include the same services as in Decision 1348, but are segmented into two markets rather than six.

With respect to SMP in fixed retail markets, Decision 2138 found that Albtelcom was SMP in both relevant markets. None of the AO were found to be SMP in these retail markets.

In its consideration of the imposition of ex ante obligations, Decision 2138 analysed a number of factors¹⁰ and concluded that it would no longer impose tariff regulation on Albtelcom's retail tariffs. Other ex ante obligations, however, would remain on these retail services, including the obligation for transparency and non-discrimination. The lifting of tariff regulation obligation aims to create pricing and service flexibility for Albtelcom and to increase the incentives for investment with the objective of increasing fixed density.

Decision 2138 noted that AKEP will continue monitoring the designated retail with a view to ensuring their continued affordability to vulnerable subscribers and considers that the proposed phased-in reductions of termination charges would provide Albtelcom with the flexibility in respect to such subscribers.

With respect to rebalancing, noted that pursuant to Decision 1348, the prices for the two Albtelcom regulated standard residential fixed packages "Family" and "Other" had not changed since that time and that Albtelcom's monthly residential fee continued to be by far the lowest in the region. Decision 2138 reiterated earlier conclusion that, although some progress had been made, Albtelcom's fixed residential tariffs were not yet fully rebalanced, but added that a market-based solution may be more effective than continued regulatory intervention (and hence the discontinuation of tariff regulation).

This is a critical decision with respect to the matter of the ADC-type schemes because, as discussed above, a critical element of such schemes is that result from regulatory constraints are imposed by NRAs on certain tariffs on the grounds of affordability and accessibility. When such regulatory constrains are eliminated, as is this case because tariff regulation is no longer an ex ante obligation for Albtelcom, the rationale for and necessity for any form of a ADC-type scheme disappears. This is because the corresponding operator now faces a commercial decision, rather than a regulatory constraint, as to how it structures its tariffs and therefore other operators should not be required to compensate the operator for such commercial decisions. In this respect, Decision 2138 terminates the other element of the temporary ADC-type scheme established pursuant to Decision 1348.

Question #1: Please provide your comments on this Chapter. Are there any other policies, legislation, regulations or decisions or other norms, either national, regional or international, in relation to universal service that AKEP should consider in its analysis?

---

¹⁰ Some of these factors include, among others: Albania's particular market dynamics (including fixed density, relatively large number of AO, mobile versus fixed-originated traffic, etc.); regulatory practice in the EU with respect to fixed services; relatively large number of Albtelcom subscribers have selected newly-introduced packages (compared to the two specifically-regulated packages); the packaging by Albtelcom and AO of voice telephony with Internet services; the start of the implementation of a series of wholesale measures, including local loop unbundling and fixed numbers portability that will increase the competitive pressure on Albtelcom.

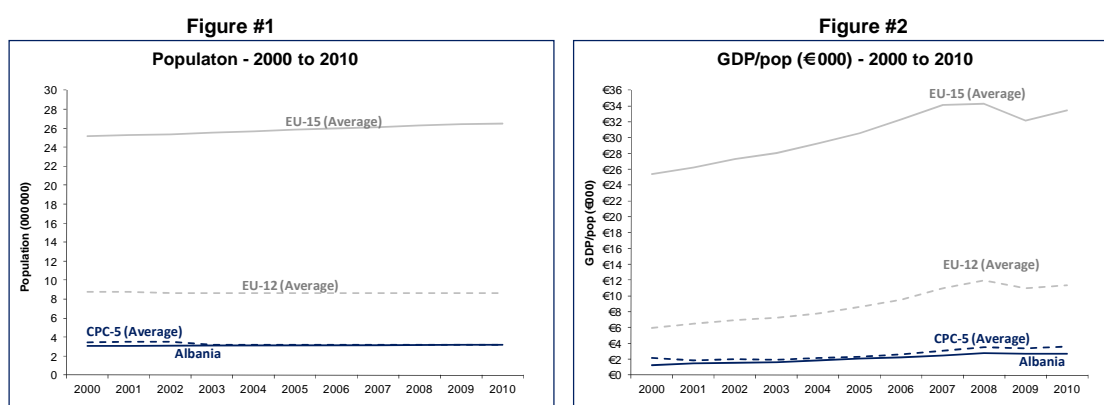
3 Sector Development and Status

3.1 Introduction

This Chapter summarizes the main sector developments and the current sector situation in Albania in a regional perspective by focussing on the MS and on the Candidate and Potential Candidate (“CPC”) ¹¹ countries.¹² This Chapter provides a sector overview from an USO perspective and is intended to supplement other AKEP analysis, included the corresponding service-specific market analyses, such as Decision 2138. For comparability purposes and ease of presentation, the following 3 groupings were used as regional comparators:

- **EU-15** are the MS that were members prior to the expansion of the EU in 2004: Belgium, Denmark, Germany, Ireland, Greece, Spain, France, Italy, Luxembourg, Netherlands, Austria, Portugal, Finland, Sweden and United Kingdom.
- **EU-12** are the 12 MS that acceded in 2004 and after: Bulgaria, Cyprus, Latvia, Czech Republic, Estonia, Lithuania, Hungary, Malta, Poland, Romania, Slovenia, Slovakia.
- **CPC-5** are the 5 CPC countries other than Albania that are in the Balkans region and that have not imminently scheduled to accede to the EU¹³: Montenegro, the Former Yugoslav Republic of Macedonia (“FYROM”), Bosnia and Herzegovina, Kosovo under United Nations Security Council Resolution 1244/99 (“Kosovo”) and Serbia.

Figures 1 and 2 provide population and national income (Gross Domestic Product (“GDP”) per population) averages for the three comparator groups and Albania from 2000 to 2010, and indicate that on average the EU-15 and EU-12 countries tend to be significantly more populous and have higher income than Albania and the CPC-5 countries. Albania and the CPC-5 groups are relatively comparable in terms of these two important indicators.

¹¹ The following are the nine CPCs as of July 2012: Iceland, Montenegro, Croatia, FYR of Macedonia, Turkey, Albania, Bosnia and Herzegovina, Kosovo (under United Nations Security Council Resolution 1244/99) and Serbia.

¹² All data is sourced from Eurostat unless otherwise specifically indicated. The most recent year for which most relevant indicators are currently available from Eurostat is 2010. Where appropriate, 2011 and 2012 data for Albania is sourced from AKEP or INSTAT, as the case may be.

¹³ Other than Albania, the 3 CPC countries not included in this group are Turkey (not a Balkan country; also with a national population more than 20 times that of Albania), Iceland (not a Balkan country; also, with a national income (GDP) more than 10 times that of Albania) and Croatia (accepted into the EU and expected to accede in mid-2013).

3.2 Fixed Services

Figure 3 shows average fixed density (expressed as the percentage of fixed lines to population) for the EU-15, EU-12 and CPC-5 groups and for Albania from 2000 to 2011¹⁴. Albania reached a fixed density of 11.5% as of July, 2012. Figure 4 presents fixed density for all 27 EU and 9 CPC countries (including Albania) for 2010 in a scatter graph format: fixed density is on the vertical y-axis and national income (expressed as GDP/population) is on the horizontal x-axis. In effect, Figure 4 presents a graphical analysis of the relationship between fixed density and national income. In the figure, the dots indicate each of the 36 countries, including Albania.

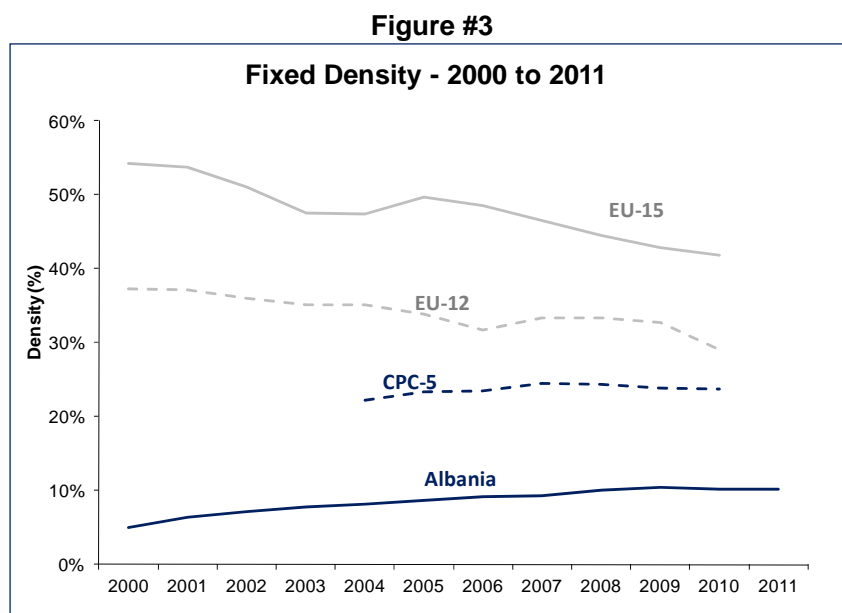

Figure 3 shows that though fixed density in the EU-15 countries remains comparatively high, it has been declining over the 2000-2010 period to about 42% in 2010. The same holds for the EU-12 countries, where the initial level was somewhat lower and the decline has been moderate, to 30% in 2010. In contrast, fixed density in the CPC-5 countries has been stable over the period, with about 28% for 2010 – in this respect there is a trend to convergence between EU-12 and CPC groups to density in the range of about 30%. Albania has seen a steady increase and recent stabilization, in the range of 10-12% in 2010-2012 period.

Figure 4 includes a trendline that is the result of a single-variable regression analysis and represents the statistical “best fit” describing the relationship between fixed density and national income. Because it is upward sloping, it shows that fixed density generally increases with an increase in national income¹⁵ consistent with Figure 3. Note that the trendline in Figure 4 provides a moderate statistical fit – there is some distance (statistical variation)

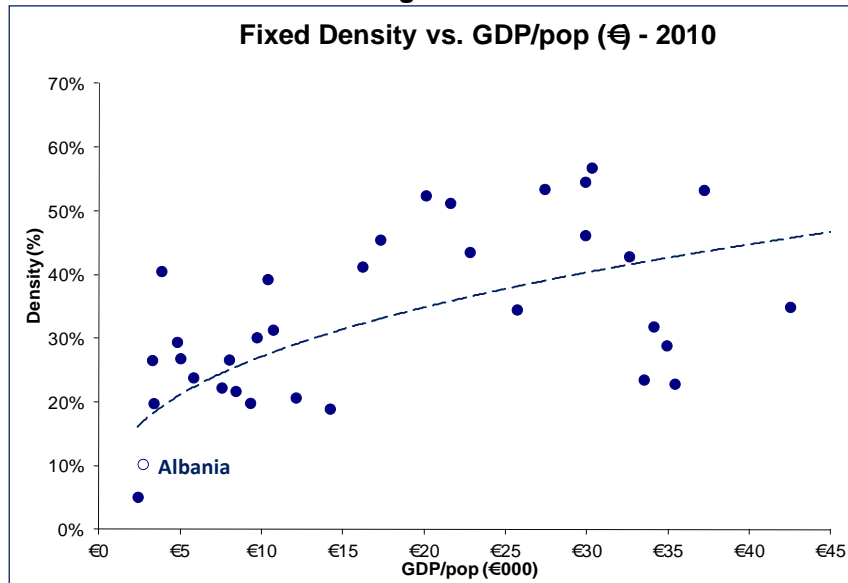
¹⁴ Note that because of the make-up of the CPC-5 group, some of the telecommunications-specific data is available for many of the countries only starting in 2004. Data for the MS and CPC groups is available to 2010 from Eurostat; 2011 and 2012 data for Albania is from AKEP.

¹⁵ This density/national income relationship is well-established in the economics of telecommunications. It is important to note that these types of trendlines are not “deterministic” (there is country-by-country variation) and only capture one dimension of the underlying determinants, but are nonetheless a very important quantitative starting point.

between the observations and the trendline. Countries above trendline have statistically “higher-than-expected” densities (and vice versa): note that Albania is below the trendline.

Figure #4

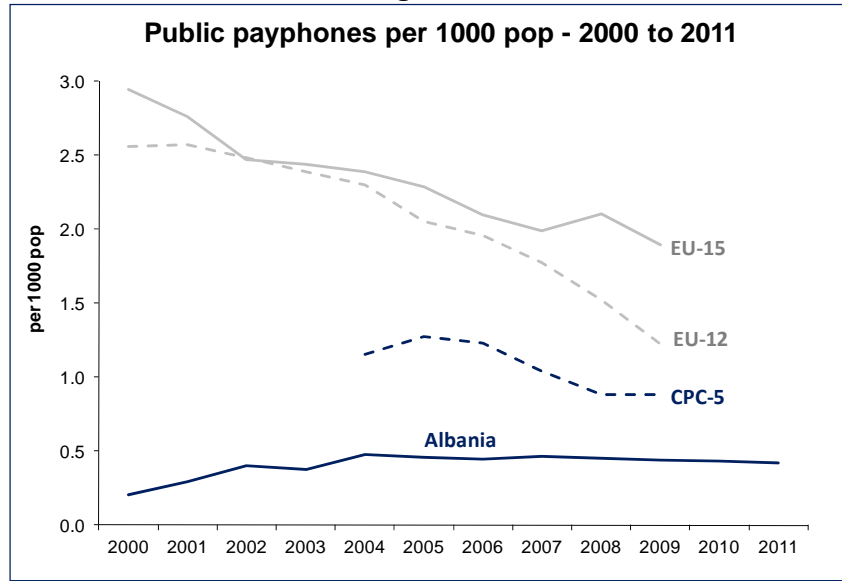

3.3 Public Payphones

Figure 5 shows average public payphone mobile per 1000 population for the EU-15, EU-12 and CPC-5 groups and for Albania from 2000 to 2011¹⁶. Figure 6 presents the payphone mobile per 1000 population mobile density/ national income scatter graph for all 27 EU and 9 CPC countries (including Albania) for 2009. Figure 5 shows a gradual decline in payphones over the period for the comparator groups. The EU-15 and EU-12 countries started in 2000 with figures in the range of between 2.5 to 3.0 payphones per 1000 pop. However, by the end of the decade, these figures had declined significantly.

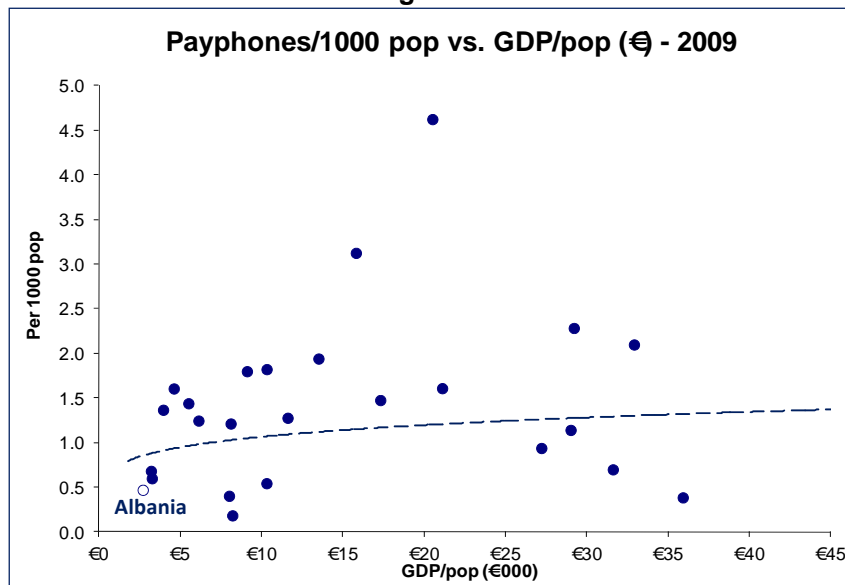
¹⁶ The data for payphones is from the ITU (Eurostat does not appear to provide internationally-comparable data on payphones). The latest-available data from the ITU is for 2009. 2010 and 2011 data for Albania is from AKEP.

Figure #5

After an initial increase, CPC-5 figures have also declined most recently. Albania saw an initial increase in payphones, after which the figure stabilized and started to decline slowly in recent years. Figure 6 shows a near-horizontal trendline which suggests that payphones per 1000 pop in the sample group were only slightly related to national income in 2009.

Figure #6

3.4 Mobile Services

Figure 7 shows average mobile density for the EU-15, EU-12 and CPC-5 groups and for Albania from 2000 to 2011¹⁷. Figure 8 presents mobile density/ national income scatter graph for all 27 EU and 9 CPC countries (including Albania) for 2010.

¹⁷ Data for the MS and CPC groups is available to 2010 from Eurostat; 2011 data for Albania is from AKEP.

Figure #7

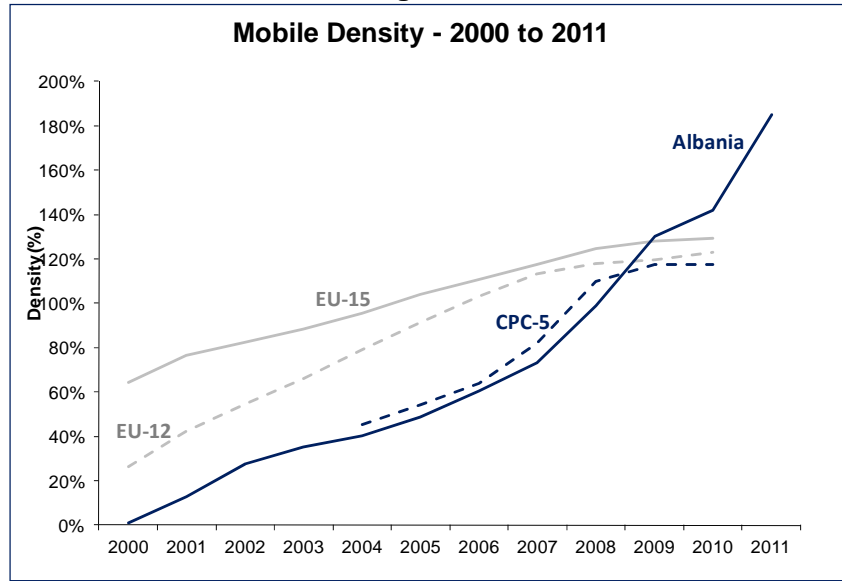
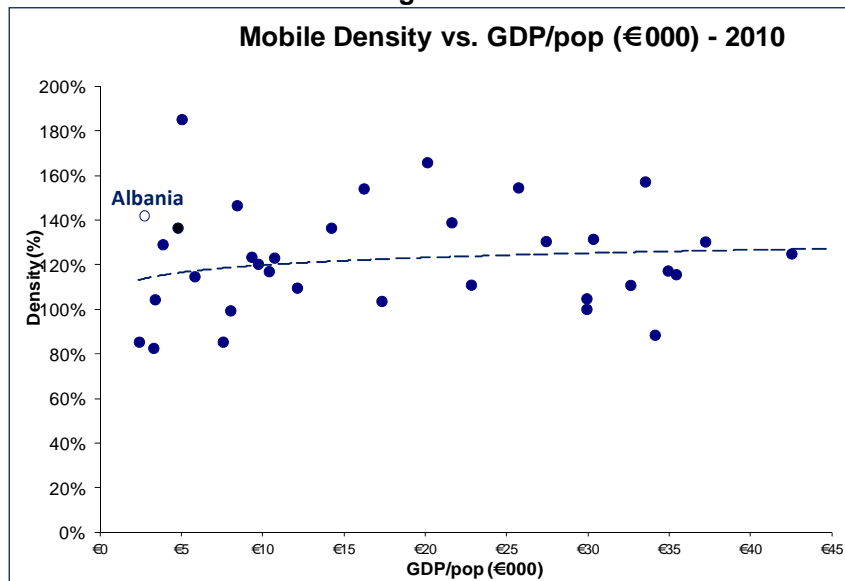

Figure 7 shows very significant mobile density growth over the period by the three comparator groups and Albania. The EU-15 countries started in 2000 with the highest mobile density (65%), followed by the EU-12 group (27%) and the CPC-55 group and Albania (both under 5%). However, by 2010 mobile density increased across all groups and resulted in a relatively converged mobile density of about 130% in 2010. Albania surpassed regional averages in 2008 and reached a mobile density of 187% in July, 2012.

Figure 8 shows a horizontal trendline which suggests that mobile density in the sample group is statistically independent of national income in 2010. This is consistent with the finding of mobile density convergence across all groups (of different incomes) in Figure 7. In this instance, the trendline represents an average mobile density - Albania was well above the regional average in 2010 and even more so in 2011.

Figure #8

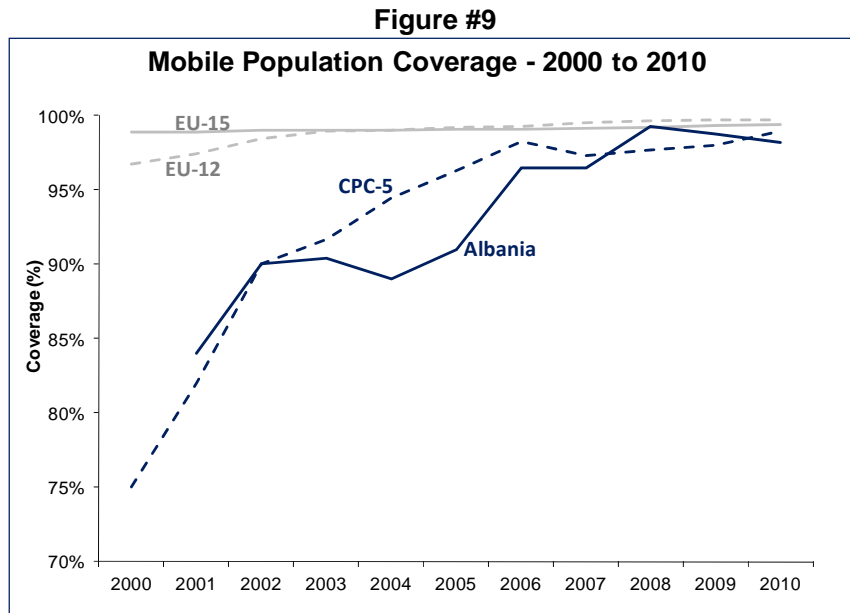

Figure 9 shows average mobile population coverage for the comparator groups and Albania from 2000 to 2010 and shows a convergence in 2010 to near-universal population coverage. This figure was above 99.8% in Albania for 2011, with few uncovered Communes/Villages¹⁸.

3.5 Broadband Services

Figure 10 shows average fixed broadband density for the EU-15, EU-12 and CPC-5 groups and for Albania from 2004 to 2011 and reflects significant fixed broadband density growth over the period. Albania reached a fixed broadband density of 5.3% in of July, 2012.

¹⁸ The highest level administrative level in Albania is the Prefecture, of which there are 12. These Prefectures include 36 Districts. These Districts include 373 Communes, some of which have city status. Within the non-city Communes there are 2980 Villages. The following are the unserved units by operator in Albania (names withheld) for 2011: Operator #1 = 10 units; Operator #2 = 56 Villages; Operator #3 = 130 Villages; Operator #4 = 5 Communes.

Figure #10

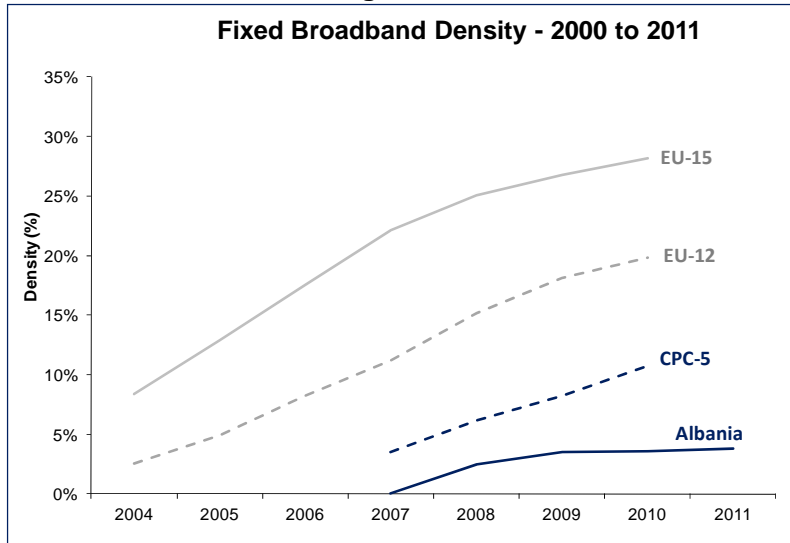

Figure #11

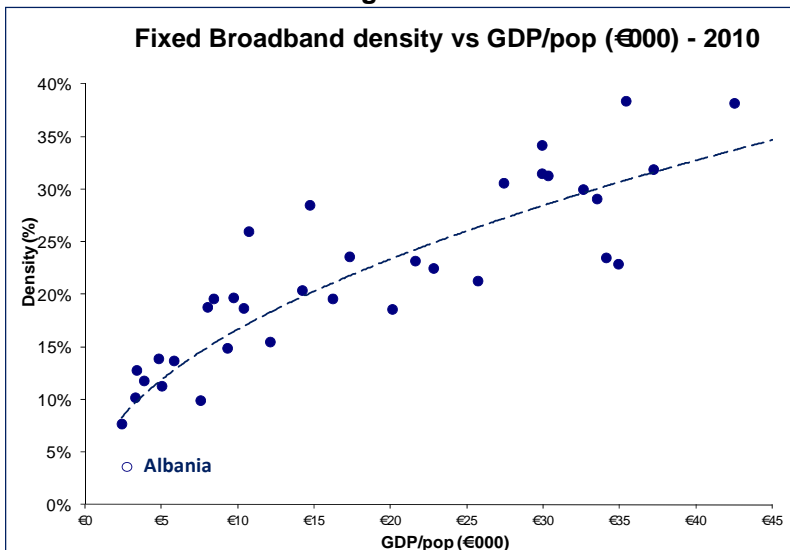

Figure 11 presents fixed broadband density/ national income scatter graph for all 27 EU and 9 CPC countries (including Albania) for 2010 and shows an upward-sloping trendline which indicates that fixed broadband density generally increases with an increase in national income, consistent with Figure 8. The trendline in Figure 11 provides a relatively strong statistical fit – there is relatively little distance (statistical variation) between the observations and the trendline – suggesting that income is a strong determinant of fixed broadband density. In this respect, Albania is below the trendline for 2010.

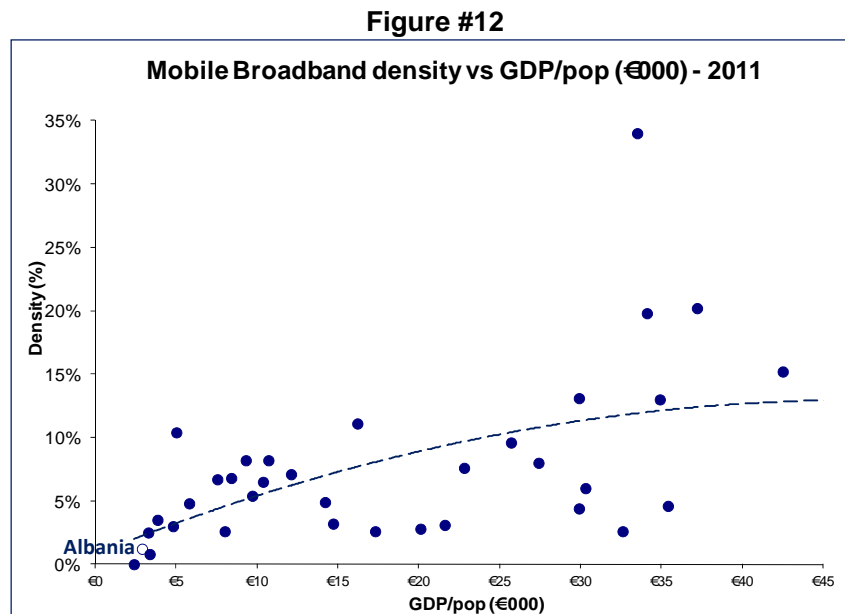
Table 1 includes mobile broadband density (dedicated data service cards/modems/keys) for the EU-15, EU-12, CPC-5 countries and Albania for the most recently available year, 2011¹⁹.

¹⁹ Data for EU countries from Eurostat. Data for CPC from the EC-commissioned “Report 2 - Supply of services in monitoring regulatory and market developments for electronic communications and information society services in Enlargement Countries - 2011-2013: ANNEX I - Cross-country comparative data” by Cullen International, July 2012” (the “Cullen Report”). Historical data prior to 2009 generally not available for all countries.

Similarly to fixed broadband, mobile broadband density is highest in the EU-15, followed by the EU-12 countries, the CPC-5 countries and Albania. Albania reached a mobile broadband density of 1.3% in July, 2012.

Table 1: Mobile Broadband Density (2011)	
EU-15	11.0%
EU-12	5.0%
CPC-5	3.4%
Albania	1.2%

Figure 12 presents mobile broadband density/ national income scatter graph for all 27 EU and 9 CPC countries (including Albania) for 2011 and shows an upward-sloping trendline. The trendline in Figure 12 is a relatively less strong statistical fit than that in Figure 11, suggesting that there is more variation in mobile broadband density than in fixed broadband density in relation to income. In this respect, Albania is only slightly below the trendline for 2011.

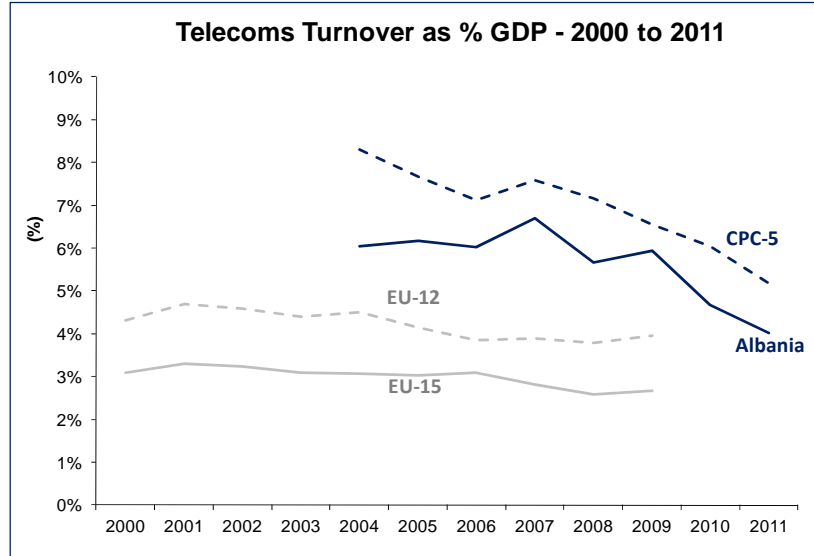

3.6 Sector Turnover

Figure 13 shows average telecommunications turnover as a percentage of GDP for the EU-15, EU-12 and CPC-5 groups and Albania from 2000 to 2011. Figure 13 shows that, relative to national GDP, telecommunications turnover has slowly declined over the period in the EU-15 and EU-12 countries, to a range of between 3%-4% of GDP, respectively. The corresponding figures in the CPC-5 countries and Albania are relatively larger, but have also declined, most recently reaching a range of about 4% to 5% of the respective GDP.²⁰

²⁰ This kind of differential performance between EU-15 and EU-12 (higher and middle income, more populous countries) versus CPC-5 and Albania (lower income, less populous countries) is not uncommon around the world.

Figure #13

Figure #14

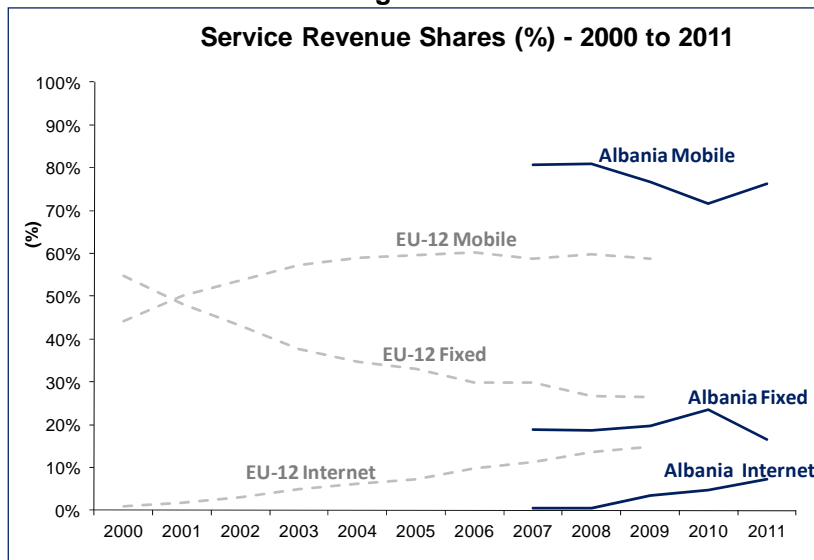

Figure 14 presents the percentage of total telecommunications turnover for the EU-12 countries and Albania by mobile, fixed and Internet turnover. Figure 14 shows that mobile revenues surpassed fixed revenues in the EU-12 countries in 2001. After accounting for only about 40% in 2000, mobile revenues accounted for about 60% of total revenues in 2009 in the EU-12 countries. As a proportion of total revenues, fixed revenues have declined in the EU-12 from about 55% to 25% in 2009. Internet revenues have increased to about 15% in 2009. Consistent with the discussion above, Figure 14 shows that Albania’s mobile revenues are relatively much higher than the EU-12, at about 75% of total sector revenues, while fixed and Internet are correspondingly lower.

3.7 Tariff Rebalancing

As discussed in Chapter 2, Albania has not completed its rebalancing process.²¹ Figure 15 shows that the price of fixed residential has generally increased over the 2000-2012 period²². The EU-15 fee increased to about €16 in 2010, with the bulk of the rebalancing occurring before 2000, consistent with the EU guidelines discussed in Chapter 2. The EU-12 countries increased to about €10 in 2010. These rates have also increased in CPC-5 Group and Albania, to about €7 and €4 in 2012, which are still well below EU-15 and EU-12 averages.

Figure #15

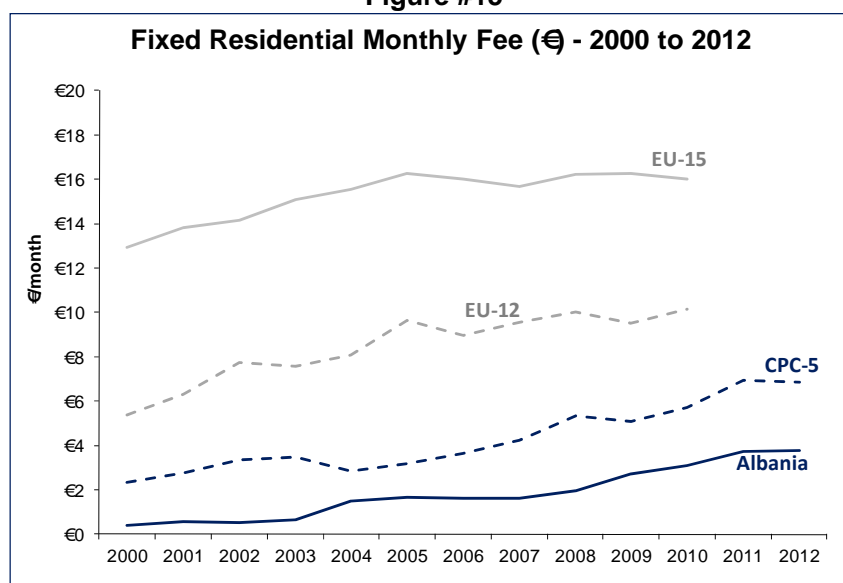

Figure 16 shows that the price of fixed business monthly fees has also generally increased over the 2000-2012 period. The EU-15 and EU-12 average fee has increased to about €18 and €14 in 2010, respectively. These rates have also increased in CPC-5 Group and Albania, especially in recent years, to about €8 and €11 in 2012. These are relatively closer to the EU-15 and EU-12 averages, suggesting that Albania has made more progress on rebalancing on business than it has on residential monthly rates.

²¹ For brevity, this section includes the monthly subscription price only. The other components of rebalancing would show an increase for local calls and decreases for national and international calls.

²² ITU data for Figures 14 & 15 for MS available to 2010. 2011-12 data for Albania/CPC from AKEP and Cullen Report.

Figure #16

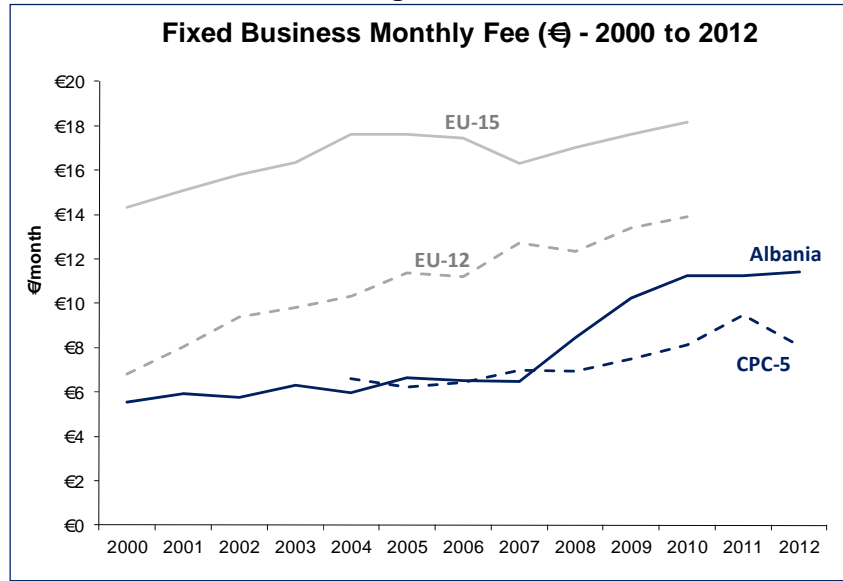

Table 2 provides a snap-shot for March 2012 for residential standard and business monthly fees, sourced from the Cullen Report. Table 2 confirms the discussion above that even with the 2010 increases, Albania’s residential monthly rental of €3.79 is about half the CPC-5 average (€6.86), while the business rental of €11.43 is above the average (€8.09).

	Standard Residential (€)	Business (€)	Business % of Standard Residential
Serbia	4.59	3.89	85%
Bosnia Herzegovina	6.73	8.39	125%
Montenegro	5.97	5.10	85%
FYROM	7.66	5.10	67%
Kosovo	9.36	17.99	192%
CPC-5 Average	6.86	8.09	111%
Albania	3.79	11.43	302%

3.8 Albania Density by Prefecture

This section provides fixed density data and analysis at the sub-national level for Albania. The highest level administrative level in Albania is the prefecture, of which there are 12 in Albania. Figures 17 to 20 present prefecture-level fixed network data for 2011²³, including for urban and rural populations²⁴.

Figure 17 presents the fixed density/ prefecture GDP scatter graph for the 12 prefectures in Albania for 2011. Figure 17 shows that there is significant differences across prefectures

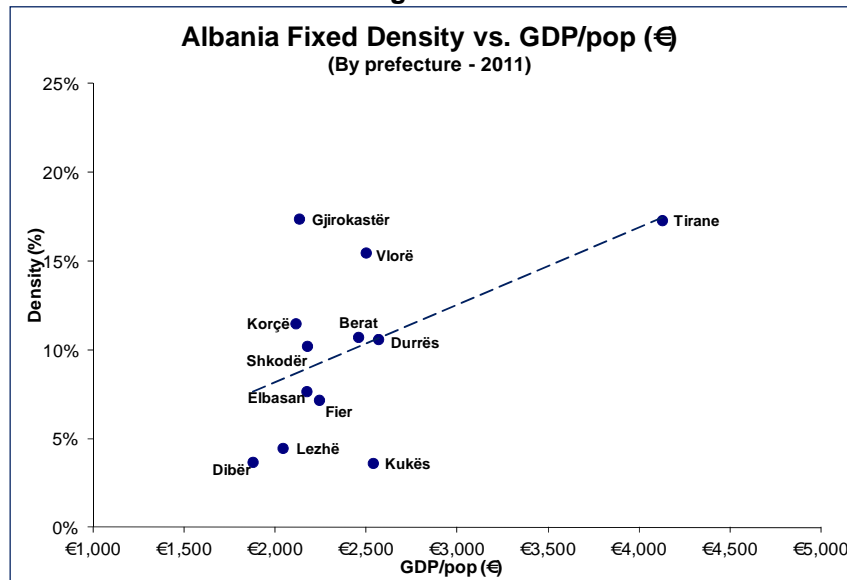
²³ Density data for mobile services, including broadband, are not available at the prefecture level. 2011 access line data from AKEP, 2011 population data from INSTAT (preliminary Census data), 2009 prefecture GDP data from INSTAT.

²⁴ Albania has a relatively large rural population rate, with 46% for 2011. By comparison, the average EU-27 rural population rate was 23% in 2011.

with respect to fixed density and prefecture income. As in other density/income scatter graphs presented in previous sections, Figure 17 shows an upward-sloping trendline which indicates that prefecture fixed density generally increases with an increase in prefecture income. However, the statistical fit of the trendline in Figure 17 is relatively weak, reflective of the significant variation around the trendline.

Figure 18 presents fixed broadband density/ prefecture GDP scatter graph for the 12 prefectures in Albania for 2011 and shows an upward-sloping trendline with a relatively stronger statistical fit (compared to Figure 17).

Figure #17

Figure #18

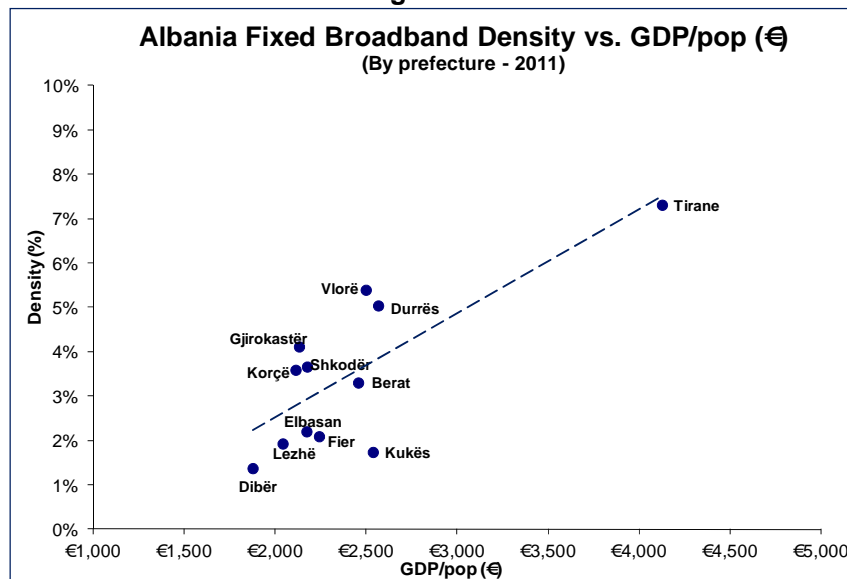

Figure 19 presents a graphical analysis of the relationship between prefecture fixed urban density and prefecture fixed rural density for 2011. Figure 19 also includes the “line of

equality” which would hold if the urban fixed density were to be the same as rural fixed density. Figure 19 shows a relatively weak positive correlation between urban fixed density and rural fixed density. All prefectures have higher urban fixed density than rural fixed density – that is, they are above the line of equality (the trend line for the urban/rural density is also well above the line of equality). Figure 19 shows that for Albania as a whole, urban fixed density (19.8%) is about 11 times higher than rural fixed density (1.7%). That ratio tends to be higher in lower income prefectures that have relatively very low rural fixed density (e.g. Dibër, Kukës, Lezhë, etc.). These density differentials are consistent with sub-national administrative differentials in many other relatively low fixed density countries with relatively large rural population rates.

Figure #19

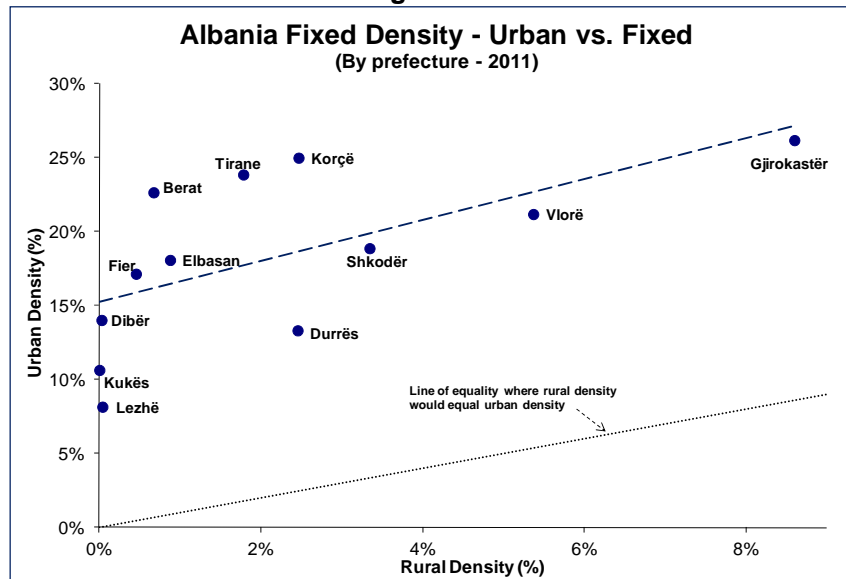

Figure #20

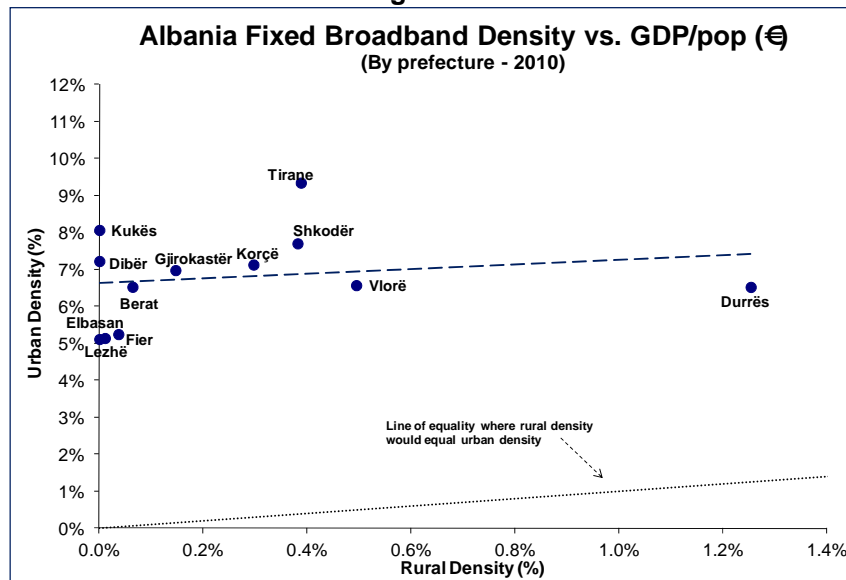

Figure 20 presents a graphical analysis of the relationship between prefecture fixed broadband urban density and prefecture fixed broadband rural density for 2011 and the corresponding “line of equality”. Figure 20 shows virtually no statistical correlation between urban and rural fixed broadband density. All prefectures have higher urban fixed broadband density than rural fixed broadband density – that is, they are above the line of equality (the trend line for the urban/rural broadband density is also well above the line of equality). For Albania as a whole, urban fixed broadband density (7.7%) is about 25 times higher than rural fixed broadband density (0.3%).

That ratio tends to be higher in lower income prefectures that have relatively very low rural fixed broadband density (e.g. Dibër, Kukës, Lezhë, Fier, Elbasan etc.). These density differentials are greater than those prevalent in the fixed market, perhaps because fixed broadband is a relatively newer service and is more strongly related to income.

3.9 Discussion

This Chapter has provided an overview of sector development and status in a regional perspective, with a focus on EU Member-States and the CPC countries as determined by the EC, as well as certain data and analysis at the sub-national level for Albania. The main findings include the following:

- Fixed density has been declining across the EU and increasing in the CPC countries and Albania. Fixed density in Albania, however, remains many times below EU and Balkan averages. Some of this “gap” may be explained by Albania’s lower national income. Another possible explanation may be Albania’s relatively high mobile density. Fixed revenues in Albania are a smaller proportion of total sector revenues than EU averages.
- Payphone density has been declining across the EU and the CPC-5 countries, but has increased slightly in Albania. Payphone density in Albania, remains below EU and CPC-5 averages. Some of this “gap” may be explained by Albania’s lower national income. Another possible explanation may be Albania’s relatively high mobile density.
- Mobile density has been increasing across the EU and CPC countries and Albania and appears to have converged at a “saturation” level that seems to be independent of national income. Population coverage has also converged at between 99% and 100%, including in Albania. Mobile revenues in Albania are a larger proportion of total sector revenues than EU averages.
- Fixed broadband density has been increasing across the EU and CPC countries and Albania. Fixed broadband density in Albania, however, is well below EU and Balkan averages. Some of this “gap” may be explained by Albania’s lower national income. Fixed broadband revenues in Albania are a smaller proportion of total sector revenues than EU averages.
- There has been considerable rebalancing across the EU and CPC countries. Most of the rebalancing occurred before 2000 in the EU-15 countries. The EU-12 and CPC-5 countries and Albania have made more progress on rebalancing business than residential prices. Albania’s fixed residential price is half that of the CPC-5 and less than a third or a quarter the EU-12 and EU-15 prices.

- Regional-level relationships across nations between fixed and fixed broadband and income are also reflected at the sub-national (prefecture) level across Albania: fixed density and fixed broadband density tend to be higher in higher income prefectures.
- In Albania, fixed density and fixed broadband density are much higher in urban areas than in rural areas. This ratio tends to be higher in lower income prefectures that have relatively low densities. These density differentials are consistent with sub-national administrative differentials in many other relatively low density countries with relatively large rural population rates.

Question #2: Please provide your comments on this Chapter generally and on this discussion Section specifically. Are there any other data, studies or conclusions in relation to sector development and status that AKEP should consider in its analysis?

4 Universal Service in Practice

The USD provides a great deal of flexibility for the MS to design and implement universal service arrangements based on national conditions. This Chapter provides a high-level summary of how the MS and CPC countries have actually implemented the USD in practice²⁵.

4.1 Designation of Undertakings

4.1.1 EU-27

A majority of MS have designated undertakings - universal service provider (“USP”) – to carry out some or all USO elements set out in the USD. However, in a minority of MS, mostly in the EU-15 group (e.g. Germany, Sweden and Italy, etc.), no undertaking has been designated for any USO element. In some instances such a lack of designation (or a lifting of a prior designation) is based on a determination by an NRA that all four USO elements are being provided under market conditions and therefore it is not necessary to designate any undertaking. In some other instances (e.g. Italy), while no formal designation has been undertaken by the NRA, the incumbent formerly-state-owned undertaking has continued to provide some USO elements based on informal arrangements. The duration of existing USP designations varies significantly, from three and five years to ten or even thirty years.

4.1.2 CPC-9

To date, about half of the CPCs have carried out USP designations in line with the USD:

- In **Croatia**, the initial five-year designation of the former incumbent was done based on a nomination process. After the expiry of same in 2010, the NRA opted for a tender process, for which one operator applied and was awarded the CDir element. No applications were submitted for the other USO elements, so the NRA nominated the SMP operator (former incumbent) as the USP for all other USO elements for 5 year period (access at fixed location, DES, Social Tariffs, etc.). That USP prepared special tariff systems adjusted to needs of socially disadvantaged groups of end users, including a special tariff package for persons with low income, which was approved by NRA.
- In **Iceland**, following a public consultation procedure, the NRA in 2007 made three-year term designations for the following USO elements: a) functional internet access and public payphones; b) connections at a fixed location, c) CDir and DES.
- In **Montenegro**, based on a public tender process, the NRA in 2011 undertook five-year designations for two different USPs for the following USO elements: a) for connections and access at a fixed location, including functional internet access; and b) CDir and DES. In the case of public payphones, there was no application for the corresponding tender, and hence no USP was designated.

---

²⁵ This Chapter is based on research undertaken by AKEP as well as on the EC’s November 2011 Communication and the document “BEREC Report on Universal Service – reflections for the future (June 2010)”

- In **FYROM**, based on a public tender process, the NRA in 2011 made five-year term designations for two different USPs for the following USO elements: a) CDir and DES, and; b) all other USO elements.

In the remaining countries (Kosovo, Albania, Serbia, Turkey, Bosnia Herzegovina) no designations or license or concession-based obligations have been undertaken. Albania has not designated any USP pursuant to Law 9918.

The duration of existing USP designations in the CPC-9 countries, where applicable, are generally shorter than in the EU, with many being between three to five years.

4.2 Form of Designation

4.2.1 EU-27

There is a significant difference as to most common form of designation between the EU-15 and EU-12 groups. Of those countries that have designated at least one USP:

- Most of the EU-15 countries have designated one single USP to provide the all USO elements. That undertaking is typically the incumbent fixed national operator. This undertaking has generally been designated based on a nomination process either through legislation or via a NRA decision following a public consultation procedure.
- In many EU-12 countries, different USPs have been designated in relation to different USO elements. In these countries, the designation has tended to be based on a public tender processes for each of the respective USO element.

4.2.2 CPC-9

Four CPC-9 countries have carried out USP designations in line with the USD. In two countries different USPs have been designated in relation to different USO elements and the designation has tended to be based on a public tender processes for each of the respective USO element. In Croatia and Iceland it was based on a nomination procedure.

4.3 Designated USO Elements

4.3.1 EU-27

No USO element has been designated in those countries where no USP has been designated. (e.g. Germany, Sweden and Italy, etc.). In those countries where at least one USP has been designated, a majority of MS have designated all four USO elements. No MS has designated broadband access as an USO element.

Access at a fixed location continues to be the most-commonly designated USO element among the MS. With the exception of those that have not undertaken any designations, most EU-15 countries have given practical effect to this designation based on the existing ubiquitous coverage of the incumbent's fixed network. In contrast, a significant minority if the EU-12 countries have made the corresponding designations based on their specific national conditions (different from those of the EU-15) and in particular, the differential coverage of mobile and fixed networks (see Chapter 3).

Specifically, the Czech Republic and Romania are two EU-12 countries that have determined that certain services provided by mobile networks also meet the criteria for the access and

service at a fixed location USO element. In these EU-12 countries this USO element was not designated (because it is available under market conditions) or a mobile operator was designated as the USP for such a designated USO element, as detailed below:

- In its review of universal service designations in 2006 the **Czech Republic** NRA made a determination to discontinue the access at a fixed location USO element. This decision was based on a detailed analysis carried out in the context of a public consultation process and included the following considerations:
  - The NRA undertook a market analysis of the fixed and mobile segments from 2004 to mid-2006 and noted that a) there were many more mobile than fixed subscriptions; b) fixed subscriptions continued to decline over the period, while mobile subscriptions increased (the former decrease was indicative of the a decline in interest and in combination, evidence of a strong substitution effect from fixed to mobile), and :c) mobile networks provided 98% geographic and 99% population coverage.
  - The NRA also reviewed the trend for pending applications for fixed connections from the year on which the USP was designated (2002) to date. In reviewing this data, the NRA concluded that, most recently, only 18 such cases could not be met via a fixed-wireless GSM (“FGSM”) connection (compared to 172 for the previous year).
  - In this context, the NRA determined that such FGSM connections, which are widely available and offered by individual mobile operators, meet the USO-related parameters for the access at a fixed location element, including in relation to functional Internet access.
  - Lastly, the NRA noted that as a complementary measure, it was continuing the imposition of a special discounted prices USO element for designated beneficiaries (Social Tariffs).
- **Romania** has recently reformed its universal service regime with the objective of being EU compliant by 31 December 2012. Under the new regime, and given the national conditions in Romania (including fixed and mobile densities and population coverage), the NRA determined that the so-called "home zone" products provided by mobile operators should also be considered to meet the criteria of the USO element related to access at a fixed location. With mobile networks covering close to 100% of the national population, this approach addressed the challenge of the relatively more limited reach of fixed networks. Therefore, the challenge would be to finance access at those very few locations with no mobile coverage.

Discounted tariffs for special groups (low-income, disabled, retired, etc.) have been implemented in about ten MS countries.

In a significant minority of MS wherein at least one USP has been designated, some other USO elements have been excluded (in these cases no USP has been designated):

- **Public payphones** has not been included as a USO element in about half a dozen MS. In many of these cases the respective NRA has made a determination that the

inclusion of this USO is no longer proportionate or efficient given their declining use as a result of widespread coverage and availability of mobile phones.

- **DES/CDir** has not been included as a USO element in about half a dozen MS. In most of these instances the respective NRA has made a determination that such services are being adequately provided under market conditions and therefore it was no longer appropriate to include same as an USO element.

4.3.2 CPC-9

In those four CPC countries that have carried out USP designations in line with the USD, the most common approach is that all four USO elements have been designated.

Access at a fixed location continues to be the most-commonly designated USO element among the four USD-complaint CPC countries. Of note among these countries is Montenegro, which has determined that certain services provided by mobile networks also meet the criteria for the access and service at a fixed location USO element and hence has designated a mobile operator as the USP for this USO element. As detailed below, the effect of such a designation was to expand the provision of such fixed-wireless services in the context of USO. This is in contrast to the Czech Republic and Romania, wherein the market availability of such fixed-wireless services was used as an element to limit the scope of USO.

- In 2011, the **Montenegro** NRA undertook a public tender process to make a five-year USP designation for the designated USO elements, including the connection and access at a fixed location, including functional internet access. Prior to the tender process, the NRA had determined that this USO element could be provided by fixed or wireless technologies as long as the offered service met the parameters stipulated in the corresponding legislation. The USP would be eligible to claim compensation from the USF based on specific provision in the corresponding regulations.
  - The winning tenderer was one of the country's mobile operators and its designation requires it to meet all reasonable requests, regardless of geographic location, for a new connection to the designated (fixed-wireless) service, including a Social Tariff-type package. That Social Tariff is only available to designated low-income or disabled users who demonstrate via an application form that they meet specific criteria, including approval by the relevant governmental authority.
  - While the designation is national, it is expected most interest will be in rural and other traditional low-fixed density areas. NRA determined a "reasonable" request as one where the cost to the USP of the new connection does not exceed by twenty times the designated standard connection fee of €55.55.
  - The designation includes price parameters for the USP, including for the standard package and Social Tariff.. Respectively, the connection fee is €55.55 and €25.00; the monthly fee is €6.79 and €4.00. Calling fees are 20% cheaper for the Social Tariff than standard. Of note, the monthly fees are somewhat higher than those offered by the fixed incumbent for the standard and low-usage packages (€5.97 and €3.04) (as set as set out in Table 6).

- The quality of service parameters for the USP for the designated service include a guaranteed Internet speed of 144 kbit/s, based on the provision of the corresponding regulations.

With respect to the other possible elements, for instance, there are DES and CDir in Croatia and Iceland, while in Montenegro and FYROM such services are expected in the mid-term as a result of 2011 USP designations for same. There are no DES or CDir in Kosovo, Albania, Serbia, Turkey or Bosnia & Herzegovina.

4.4 Requests for Compensation

4.4.1 EU-27

In about eight MS the designated USP(s) has not sought compensation for its USO net cost. For those MS with a nomination process, this may be due to a number of reasons, including an assessment by the USP that no mechanism exists to give effect to the compensation request, an expectation that its net cost is not material or does not constitute an unfair burden or that a request would not be successful. In those MS where the designation is based on a public tender process, it could be the case that the tender process did not include a subsidy component that would have to be compensated.

In other MS, the designated USP has requested compensation (for instance the UK), but the NRA denied compensation because it determined that a USO net cost did not exist (taking into account intangible benefits) , or if it did, such USO net cost did not constitute an unfair burden for the USP.

In other MS, the process associated with request for compensation by designated USPs has been complex, has often taken several years to implement or has not been implemented. Further, administrative stasis, court proceedings (initiated by designated USPs or by the contributing undertakings) and/or lack of a compensation mechanisms (either public funding or sector contribution mechanism) have delayed or stalled the process. For example:

- In **Bulgaria** the legislation provided that the USP could claim compensation only if it had a market share of less than 80%. This provision triggered a successful judicial appeal by the USP to the EC which required Bulgaria to repeal in 2011 that provision as contrary to EU framework. The USP is now expected to seek compensation.
- In **Italy**, although there is no formal designation, the incumbent continued to provide universal service. The NRA did not approve the initial 2003 net cost calculation until 2010 (NRA had collected the contributions for 2003 but has not disbursed same pending judicial appeal). The evaluation of the 2004-2008 net cost calculation are pending judicial appeals associated with a new net cost methodology that was to be applied retroactively.
- In **Latvia** the designated USP has claimed compensation starting for the year 2006, but a sectoral contribution mechanism has not been established, nor has the State made available any public funding.
- In **Austria** the designated USP has not requested compensation to the NRA. Instead, financing has been negotiated and agreed amongst themselves on compensation for the designated undertaking, in effect, “privatizing” the process.

4.4.2 CPC-9

In those four CPC countries that have carried out USP designations in line with the USD, the single nomination-based compensation request, in the case of Iceland, has been processed. In those CPC countries where the designation is based on a public tender process, no subsidy component has been reported as a part of the tender process.

4.5 Actual Financing Mechanisms

4.5.1 EU-27

The USD sets out that MS may finance the USO net cost, where appropriate and necessary and upon a compensation request from a USP, either through public funding and/or a sector contribution mechanism, depending on national legislation.

As noted above, in a number of MS there is no designated USP. There is a further number of MS wherein no compensation request has been made or where such compensation request was foreseen. Lastly, there are some MS wherein a compensation request has been made but either rejected, delayed, stalled or blocked because of lack of financing mechanism.

That is to say in only a minority of MS has there been a fully operationalized financing mechanism, in the sense that a designated USP has actually received USF financing.

Operational Sector Sharing/Contribution Funding

- **France** has the oldest operational USO financing arrangements. Based on a compensation request approved by the NRA the designated contributing undertakings transfer funds via the NRA to the designated USP in charge of the USO. Earlier decisions related to the calculation of the some elements of the net cost had been successfully appealed judicially by some undertakings, while other appeals were not successful. Table 3 presents a summary over the 2000-2009 period of the net cost by USO element, the calculation of the intangible benefits and the total amount of the USO net cost. The 2009 USO net cost amount accounts for under 0.1% of sector revenues in France.
- Table 3 shows the absolute and relative manner in which the different USO elements have evolved over the relevant period. In the early part of the period (2000-2002, for instance), the largest USO element was related to geographic averaging. These were geographic areas where the underlying cost are higher than the national average price and hence, in order to maintain affordability the USP was compensated. However, this component has effectively been eliminated by the end of the period (2007-2009, for instance) as a result of the general rebalancing of rates and specifically the increase of national monthly rentals (see Chapter 3). Instead, the largest component during the end of the period are Social Tariffs.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Geographic averaging	105	105	154	77	57	3	1	0	3	1
Payphones	14	15	21	24	19	14	14	12	14	14
Social Tariffs	9	22	35	36	39	37	36	30	37	36
Directory	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Intangible Benefits	0	0	-95	-84	-82	-23	-22	-21	-23	-22
TOTAL	129	142	124	53	33	31	30	27	30	29

- **Spain** has also had an operational USO regime for a number of years. Initially, the incumbent was nominated for all USO elements, for which it had been compensated based on contributions from operators above a certain threshold (in effect, the three mobile operators and the designated undertaking). Most recently, the DES/CDir element was the subject of a tender process. Table 4 presents for 2008 the net cost by USO element, the calculation of the intangible benefits and the total amount of the USO net cost. Table 5 sets out the sector contribution payments for 2008 – the NRA established a minimum threshold, so only the four largest operators (by revenue) are required to make contributions. The 2008 USO net cost amount accounts for about 0.3% of sector revenues in Spain.
- Table 4 shows the absolute and relative weight of the different USO elements. The two largest components are related to “unprofitable areas” (geographic averaging) and Social Tariffs. The former relate to geographic areas where the underlying cost are higher than the national average price and hence, in order to maintain affordability, the USP was compensated. The latter relate to special below-cost tariff arrangements.

	2008
Unprofitable Areas	49
Disabled Users	0.02
Social Tariffs	36
Directory	0
Intangible Benefits	-10
TOTAL	75

	2008
Telefonica	28
Telefonica Moviles	22
Vodafone Spain	16
France Telecom Spain	8
Others	0.0
TOTAL	75

Future Plans

- **Romania** acceded to the EU on 1 January 2007 and has recently reformed its universal service regime with the objective of being EU compliant by 31 December 2012. Previously, during the period 2004-2008 Romania had based its regime on the tendering of public access telecentres in underserved or unserved areas, typically in rural regions. Under the new regime, any designated USO elements (those not found to be available in the market under normal commercial condition) will be financed by sector contributions administered by a USF.
- **Czech Republic** has designated only two USO elements: public payphones and special measures for end-users with disabilities. The USP for these two elements shall be designated based on a public tender process and shall be financed by public funding for the years 2010 onwards. The other two USO elements (access at a fixed location and DES/CDir) have been determined by the NRA to be available in the market under normal commercial conditions.

4.5.2 CPC-9

In those four CPC countries that have carried out USP designations in line with the USD, a sectoral contribution has been implemented only in Iceland, where two USPs have received payments from the USF. In 2009, one USP received payment of €757 thousand as compensation for USO net losses related to roll-out of ISDN services in 2000-2005. Another USP (112 emergency response services provider) received compensation of €189 thousand, €209 thousand and €240 thousand for 2008, 2009 and 2010 respectively. Contributions amounted to 0.65% and 0.10% of operator revenue for 2009 and 2010, respectively. No compensation mechanism has been implemented in Croatia, Montenegro or FYROM.

4.6 Discussion

This Chapter has provided an overview of how the EU Member-States and the CPC countries have implemented the USD in practice. The main findings as they may relate to Albania may include the following:

- There is significant variation across the MS and CPC countries in the specific matter in which the USD has been implemented. Such variation appears to be based on national conditions and administrative considerations.
- In some MS countries, no USP has been designated because the NRA considers that all USO elements are being provided under market conditions. In some other countries only some USO elements have been designated, while in other countries all USO elements have been designated. To date, about half of the CPCs have carried out USP designations in line with the USD.
- Taking into account national conditions and administrative considerations, the EU-12 and CPC-9 countries may be relatively more comparable to Albania, and the following are some of the main findings:
  - Some CPC have not implemented any USP or USO designations due to administrative considerations.
  - Where designations have taken place, different USPs have been designated in relation to different USO elements.
  - Generally, USP designations have been based on a public tender processes for each respective USO element.
  - Where designations have taken place, not all four USO elements have been designated or designated in the same manner as generally holds in the EU-15 countries:
    - Payphones and DES/CDir have not been designated in a number of countries because they have been determined to be available under market conditions or no longer applicable.
    - Based on national conditions, a few countries (Czech Republic, Romania and Montenegro) have determined that some services provided by mobile networks also meet the criteria for access and service at a fixed location and therefore have not designated such an USO element or have

designated a mobile operator as the USP for such a designated USO element.

- The implementation of financing mechanisms has generally been associated with USP designations based on nominations. Financing mechanisms have generally not been reported as a part of designations based on public tender process.
  - In relation to designation by nomination, in a number of MS the USP made no compensation request or if it did, such request was either rejected, delayed, stalled or blocked because of judicial appeal, administrative stasis or lack of financing mechanism, among other factors. In only a minority of MS has there been a fully operationalized financing mechanisms (in the sense that a designated USP has actually received the financing), which has been based on the sectoral contribution approach. In such countries the relative and absolute size of the financing mechanism has generally been declining to currently relatively modest amounts (in the range of 0.1% to 0.3%).
  - In relation to designation by public tender process, it may be administratively too early for designated USPs to make any compensation request (and financing mechanisms are only established based on a specific approved compensation request) or the tender process has been based on public funding. This is in contrast to the most common approach used around the world outside the EU-CPC region – public tender process financed by sector contributions that have been accumulating based on prior NRA decisions to start building up the USF. In a subsidy-free environment, therefore, the terms and conditions included in the corresponding public tender process have to be designed in a manner that makes the USO relatively attractive.

Question #3: Please provide your comments on this Chapter generally and on this discussion Section specifically. Are there any other data, studies or conclusions relation to the specific manner in which the USD has been implemented in practice in the EU and CPC countries that AKEP should consider it is analysis?

5 Discussion and Identification of Options

This Chapter includes a discussion of some of the short, medium and longer term challenges and objectives and identifies a series of options in relation to the design and implementation of the universal service regime in Albania.

5.1 Introduction

The USD places an obligation on the MS to ensure that the USO elements “are made available at the quality specified to all end-users in their territory, independently of geographical location ... at an affordable price.”

In the context of the NSDI objective of integration with the EU, Albania has substantially transposed the provisions of the 2002 USD pursuant to Chapter V of Law 9918, and GoA has now proposed to amend Law 9918 to reflect the 2009 changes to the USD. Implementation of these provisions, however, has lagged. Specifically, no USP or USO element has been designated. Alternatively, no determination has been made that all USO elements are being adequately provided under market conditions. Nor has a time-bound plan been formulated to study or undertake such designations or determinations consistent with the USD.

In this context, AKEP’s aim is to establish a framework multi-year plan with the objective that Albania fully implement the USD (the “Framework Plan”), while at the same time ensuring that it is done in manner that benefits Albania. In this context, this Consultation Document is an initial step in that process. Subsequent documents, including the Framework Plan, shall further define such a process.

5.2 Principles

This section sets out some of the main principles that AKEP is considering adopting that would guide the design and implementation of any Framework Plan.

- **First, Market Solutions.** Around the world and in the region, the most effective and sustainable universal service mechanism is market competition. Indeed, this was one of the objectives of Albania’s liberalization strategy. The USD establishes that the imposition of an USO is only appropriate when the market is not adequately providing the service. Indeed, as set out in Chapter 4 and pursuant to these USD provisions, a number of EU and CPC countries have lifted some or all USP designations because they have determined that the corresponding USO elements are being adequately provided by the market. Where feasible, AKEP considers that market mechanisms should be the preferred manner that universal service objectives be met. In this context, AKEP shall continue to ensure that markets are working well and that any regulatory barriers to market competition are eliminated. Regulatory intervention in the form of a establishing a designation-based USO regime consistent with the USD should be carefully considered based on national conditions and sector status. AKEP considers that any such intervention should be based on an assessment that it is cost-beneficial compared to the alternative of market solutions.
- **Any intervention must be proportionate with national conditions.** The proportionality principle is a key consideration in the cost/beneficial assessment of establishing a designation-based USO regime consistent with the USD. A review of the international and regional experience indicates that a disproportionately large

number of successful USFs around the world are those found in larger and higher-income countries. This may be because larger countries tend to have larger absolute population in rural and isolated areas and hence a larger critical mass that justifies the administrative, financial and human resource costs of establishing a USF. In the same manner, such countries also have the financial and human resources to establish and administer such a regime. Alternatively, small and lower-income countries have generally not established USFs, or if they have, the success rate has been lower for the reverse of the reasons noted above. As set out in the Chapter 4, the MS countries that have made some progress in relation to a request of compensation (Austria, Italy, Czech Republic) or in the establishment of a financing mechanism (France, Spain, Romania) are on average double the population (35 million) than the EU average (18 million). Compared to Albania, those countries have a much higher population (35 million compared to 2.8 million in Albania) much higher per capita income (about €25 thousand compared to about €3,000 for Albania) and higher fixed density (about 36% compared to about 10% in Albania). This is not to say that Albania should, if it decides to move forward, be dissuaded from implementing a designation-based USO regime consistent with the USD. Rather, these numbers indicate that the cost/beneficial assessment should examine in detail the proportionality of establishing such a regime, given the national conditions that hold in Albania and that any such regime should be simplified and proportionate.

- USD should be implemented in a manner reflective of national sector status.** Chapters 3 and 4 showed that there is significant variation across the MS and CPC countries in the specific matter the USD has been implemented and that such variation appears to be based on national conditions and administrative considerations. Fixed density has been declining across the EU and increasing in the CPC countries and Albania. Fixed density and fixed revenues as a proportion of total revenues in Albania are well below comparator averages. On the other hand, Albania's mobile density and population coverage has converged at a "saturation" level. Mobile revenues in Albania are a larger proportion of total sector revenues than EU averages. Taking into account national conditions and administrative considerations the EU-12 and CPC-9 countries may be relatively more comparable to Albania. Some CPC have not implemented any USP or USO designations. Where designations have taken place, different USPs have been designated in relation to different USO elements. Generally, USP designations have been based on a public tender processes for each of the respective USO elements. Not all USO elements have been designated or designated in the same manner as generally holds in the EU-15 countries: Payphones and DES/CDir have not been designated in some countries because they have been determined to be available under market conditions (DES/CDir) or no longer necessary/applicable given mobile coverage and density (payphones). Further, based on mobile coverage and density (ubiquitous) some countries have determined that certain services provided by mobile networks also meet the criteria for the access and service at a fixed location USO element (i.e. Czech Republic, Romania and Montenegro). In these countries this USO element was not designated (because it is available under market conditions) or a mobile operator has been designated as the USP for the USO element. Financing mechanisms have generally not been reported as a part of designations based on public tender process.
- Legal Certainty and Procedural Correctness.** As noted In Chapter 4, in many MS countries the implementation of the USD has been the subject of administrative delays and judicial appeals related to USP designations, calculation of USO net costs and

payment into sector contribution mechanisms. In this context, AKEP considers it very important that the implementation of a designation-based USO regime consistent with the USD be done in the context of legal certainty and procedural correctness. Consistent with international and regional practice, AKEP is considering the preparation and coming into force of USO Regulations that would complement the high-level legal principles and institutional powers already included in Chapter V of Law 9918. Secondary (or subsidiary) legislation such as the proposed USO Regulations may contain more detailed provisions that can provide the basis for greater legal certainty and procedural correctness than Chapter V on a stand-alone basis. Further, secondary legislation can more easily be amended than primary legislation to reflect further developments and lessons learned based on actual practical experience.

- **Prospective analysis and planning.** As noted above, the main objective of the Framework Plan is for Albania to fully implement the USD, while at the same time ensuring that it is done in manner that benefits Albania. In this context, AKEP expects to undertake its analysis and planning from a prospective basis. That is to say, AKEP will not only look at the current situation but also, based on current trends and assessment, what the situation is likely to be in the near and mid-term. The Framework Plan should therefore be designed to be revised and updated as required, but should also have a term duration after which it must be reformulated. Given regional developments, AKEP believes that a three-year horizon may be an appropriate term, and therefore expects that the analysis should be considered in such a period. In practice, given the stage of the consultation process, the working end date for the Plan would be 31 December 2015.

Question #4: Please provide your comments on the principles set out above that AKEP proposes to use as a basis for establishing the Framework Plan. Please comment on whether AKEP should consider other principles in its analysis?

5.3 Access & Service at Fixed Location

5.3.1 Designation of USO element

As set out in Chapter 4, this USO element is generally the largest from a financial perspective and consequently has the most aspects to consider, including those presented below.

5.3.1.1 Market Dynamics

In contrast to the EU as a whole, where fixed density has declined, fixed density in Albania has grown steadily over the last decade or so, more than doubling from about 5% in 2000 to about 11-12% in the 2010-2012, during which fixed density appears to have stabilized. After the introduction of fixed competition in rural areas in 2001, competition was also allowed in urban areas starting in 2007. Starting from the passage of Law 9918 in 2008, alternative operators (“AOs”) could also operate nationally (urban and rural areas). The former monopoly incumbent, Albtelecom, has also been privatized.

A relatively large number of AOs (over 80 have been licensed) now compete with Albtelecom in the provision of wired fixed services to the residential and business markets nationally, including in urban and rural areas. As of the end of 2011, the AOs have a combined fixed market share of 24% by number of subscriptions, while Albtelecom retains a market share of 76%.

All of the AO are privately owned and some of the largest are also cable television (“CATV”) operators that provide fixed voice services, often in the context of triple play packages (CATV, Internet and fixed voice)²⁶. Recently, the mobile operator AMC has started providing a fixed telephony service “AMC Fiks” that is available nation-wide using a specialized table-top telephone device with a fixed number that accesses AMC’s GSM network.

As noted in Section 3.2, Albania has seen a steady increase and recent stabilization in fixed density. In spite of this, fixed density in Albania is well below EU and other regional averages, as set out in Section 3.2. As set out in Section 3.8, sub-national data indicates that fixed density is much higher in urban areas (19.8%) than in rural areas (1.7%). Such density differentials are consistent with sub-national administrative differentials in many other relatively low fixed density countries with relatively large rural population rates. On the other hand, Albania’s mobile density and mobile population coverage have grown very rapidly over the last decade and has converged at a “saturation” level with other countries in the EU and the region. The latest available figures for 2011 show that mobile density in Albania is about 183%, well above EU and other regional averages. More than 99.8% of the national population in Albania is covered by one or more of the current four mobile operators. In this overall context, it is not surprising that mobile revenues as a percentage of sector revenues in Albania is relatively much higher than EU and regional averages, and that consequently fixed revenues are comparatively lower.

In summary, unlike the EU-15 countries in 2002 when the USD was first issued, wired fixed telephony has never been nor is it now universally available and used in Albania. The original USD objective of safeguarding such universal service does not apply to fixed telephony in Albania because such services are not “already available to, and used by the great majority of consumers”.

An approximate calculation provides an indicative fixed density that could be considered “universal” in this narrow instance in the case of Albania. Based on the preliminary Census estimates for 2011, Albania’s population is about 2.8 million. Currently, there are about 3.8 persons per household. Based on current AKEP data, about 90% of fixed lines are residential. Therefore, near universal fixed telephony for residential users could require about 2.8 million / 3.8 persons/households / 90% residential $\approx$ 825 thousand lines total (residential and business). This is equivalent to about 825 thousand lines / 2.8 million population * 100% $\approx$ 29% fixed density²⁷. This figure is in stark contrast to the actual fixed density in Albania, which, as set out in Section 3.2, has recently stabilized (similarly to the CPC-5 countries). Fixed density has been declining in the EU-15 and EU-12 countries over the last decade.

Question #5: Please provide your views on the discussion of Market Dynamics above as it relates to the Access & Service at Fixed Location USO element. Are there any other aspects that AKEP should consider in its analysis?

---

²⁶ Indeed, ABCOM and ASC as the two largest AOS and both provide such “triple play” packages.

²⁷ Interestingly, this is close to the approximate density level of 30% to which there appears to be a convergence between the EU-12 and CPC groups, as set out in Chapter 3.

5.3.1.2 Social Tariffs

Social Tariffs are discounted tariff options or packages that are only available to designated social groups (e.g. low-income, special social needs, disabled, retired, etc.). Generally, Social Tariffs are mandated pursuant to an USO or another type of obligation or agreement. With respect to the former, Article 9 of the USD includes the following description “tariff options or packages which depart from those provided under normal commercial conditions, ...to ensure that those on low incomes or with special social needs are not prevented from accessing the network ...or from using the services ... falling under the universal service obligations and provided by designated undertakings.”

Different from Social Tariffs are low-usage tariff packages that are offered voluntarily by operators based on normal commercial conditions. These low-usage tariff packages, which generally have a lower fixed monthly fee and/or higher calling fees (or fewer free minutes included in the monthly fee) are designed to be most price-beneficial to users that have relatively little or no outward calling.

With a view to ensuring consistent terminology in this respect, the following terms shall be used forthwith:

- **USO Social Tariff.** A tariff option or package that departs from those provided under normal commercial conditions that is only available to designated social groups and provided by a designated USP based on USO as determined by the competent NRA, for which the USP is eligible for USF compensation pursuant to the relevant legislation.
- **Other Social Tariff.** A tariff option or package that departs from those provided under normal commercial conditions that is only available to designated social groups and provided by an undertaking based on a requirement, obligation or other arrangement that is not a USO as determined by the competent NRA, for which the undertaking may or may not be eligible for compensation from a source other than the USF, based on the specific arrangement of the relevant obligation.
- **Low-Usage Tariff Package.** A tariff option or package that is provided under normal commercial conditions and is available to the general public and provided by an undertaking voluntarily, for which there is no compensation. Low usage packages constitute a different mix of prices for access services and calls, so that users will “self-select”: low usage persons will select such packages, while medium and higher usage persons will choose the standard package.

Low-usage tariff packages and USO Social Tariffs are available in a number of MS. For instance, as noted in Section 4.5, USO Social Tariffs are some of the largest financial components of the USO regimes in Spain and France. It is important to note that Other Social Tariffs, inasmuch as they are outside the USO regime, are inconsistent with the USD and would likely be disallowed by the EC.

In the CPC-9 countries, only four countries have carried out USP designations in line with the USD. Of these four, Croatia and Montenegro have implemented USO Social Tariffs. Other Social Tariffs and Low-Usage Tariff Packages are available in some of the other CPC-9 countries, as set out in Table 6, compiled based on data included in the Cullen Report, supplemented with the following information:

- There is an additional column that includes AKEP’s classification of the tariff package as a “Low-User Package”, “USO Social Tariff” or “Other Social Tariff” based on the terms and definitions included above.
- For instance, in the case of Albania, CoM Decision 850 dated December 17, 2004 with the objective of promoting affordability for special social groups, had obligated Albtelecom to provide a discounted fixed residential tariff package to designated disabled users until recently (see below). This package included a 200 lek discount on monthly residential fee (bringing it down from 530.4 lek/month to 330.4/month) and an 80% discount on all calling charges up to 2000 lek/month (0% discount for calling charges over this amount). Because this special Albtelecom package is no longer in effect, it is not reflected in Table 6.
- As noted above, however, this special Albtelecom package is no longer obligated or offered pursuant to CoM Decision [[XX]] dated [[Month]] [[Day]], 2012. This Decision changed the above-noted scheme to one where the GoA now provides a direct subsidy payment to designated disabled users of 1,000 lek/month for the purchase of fixed telecommunications services.
- As noted in Chapter 4, a number of countries have determined that an available FGSM service meets the parameters of the USO element of service at a fixed location for USD purposes. Albtelecom currently does not offer a separate low-usage residential package other than the standard package²⁸.
- As noted in Decision 2138, a great number of AO compete in the fixed market, including with different packages. For example, the mobile operator AMC provides a nation-wide FGSM service “AMC Fiks”. It is feasible that a consumer seeking a “low-usage residential package” as an alternative to the Albtelecom standard package could take the “Base” package with 2 year contract for a €1.78 monthly fee²⁹. This is included in Table 6 as a Low-User Package for Albania.
- As set out in Chapter 4, in Montenegro a mobile operator was designated as the USP and is required to meet all reasonable requests, regardless of geographic location, for a new connection to the designated (fixed-wireless) service, including a Social Tariff package (available only to designated low-income or disabled users). The monthly fee for the standard and Social Tariff package is €6.79 and €4.00. Calling fees are 20% cheaper for the Social Tariff than the standard. These two tariffs are also included in the Table 6. Note that these USO-specific tariffs co-exist alongside the corresponding packages offered by the fixed incumbent that are not subject to the USO, including being made available “regardless of geographic location”. As discussed in Chapter 4, it is expected most interest in the USO package will be in rural and other traditional low-fixed density areas.

---

²⁸ As noted in Decision 2138, Albtelecom is now offering a series of optional bundled fixed telephony and Internet access (“double play”) packages that account for about 20-30% of subscribers by the end of June 2012. In effect, Decision 2138 noted that such bundled fixed telephony and Internet access packages are also offered by a number of AOs. The popularity of such double-play packages (from Albtelecom and AO) shows that competition between fixed operators is not only in terms of fixed telephony, but also Internet service, and the latter is considered to be the main driver for the development of fixed telephony.

²⁹ As set out in Decision 2138, there are a number of other possible comparable options available from other AOs. This particular package is selected for indicative purposes only. Note also that AMC Fiks also offers a prepaid options.

Table 6: Standard and low-usage/Social Tariffs residential monthly fees (€) (March, 2012)							
	Operator	Standard Residential Packages		Low Usage /Social Tariff Packages			
		Monthly Fee	Call units included	Monthly Fee	Call units included	Type of Package	Restrictions on Availability (if any)
Serbia	Fixed Incumbent	4.59	300 pulses	2.29	300 pulses	Other Social Tariff	Only designated disabled persons.
Bosnia Herzegovina	Fixed Incumbents	6.73	120 local peak minutes	2.40	100 local peak minutes	Other Social Tariff	Only designated family of fallen soldiers & disabled persons
Montenegro	Fixed Incumbent	5.97	100 local off-peak minutes	3.04	0	Low-Usage Package	Only residential persons.
	Designated USP (mobile)	6.79	0	4.00	0	USO Social Tariff	Only designated low-income or disabled persons.
FYROM	Fixed Incumbent	7.66	0	2.07	0	Other Social Tariff	Restrictions exist.
Kosovo	Fixed Incumbent	9.36	2,500	4.99	75	Low-Usage Package	No restrictions.
CPC-5 Average		6.94		3.05			
Albania	Fixed Incumbent	3.79	0				
	AO (AMC Fiks FGSM)			1.76	100 minutes to same AO numbers	Low-Usage Package	No restrictions.

On average, the CPC-5 low-usage/ Social Tariff package of €3.05 is 44% of the standard residential package average of €6.94. Albania’s standard residential package of €3.79 is relatively low and is more comparable to the Low-Usage/Social Tariff package CPC-5 average (€3.05) than the standard package (€6.94). In Albania, the indicative Low-Usage Residential Package (€1.76) has lower monthly fees than the standard package offered by Albtelecom (€3.79).

Question #6: Please provide your views on the discussion of Social Tariffs above as it relates to the Access & Service at Fixed Location USO element. Are there any other aspects that AKEP should consider in its analysis?

5.3.1.3 Affordability

Access & Service at Fixed Location

Articles 3 and 9 of the USD include provisions related to the availability of the designated services at an affordable price, “in the light of specific national conditions”. Figure 15 in Section 3.7 showed that the fixed residential monthly fee had increased in the CPC-5 and Albania in recent years. Together with declining calling fees (national and international) referred, the total “package” for many fixed subscribers would have declined, while it may have increased for those few subscribers with few outgoing calls.

Table 7 presents a price-to-income comparison of the standard and low-usage / Social Tariffs fixed monthly fees for the CPC-5 countries and Albania and is sourced from the current (data for March, 2012) version of the Cullen Report. This data was presented in Table 6 and is supplemented in Table 7 by GDP/pop data, which is used to calculate the percentage of an average person’s monthly GDP that would be needed to purchase the corresponding service/package³⁰. Table 7 shows that across the CPC-5 countries, the standard residential fixed monthly fee is €6.94, and accounts for 2.6% of per person monthly GDP. The standard residential fixed monthly fee in Albania is relatively (€3.79) and correspondingly accounts

³⁰ Montenegro included two alternate services in Table 6 – the average of these two services is presented in Table 7.

for a much smaller proportion (1.6%) of per person monthly GDP. With respect to a low-usage / Social Tariff residential package, at €3.05 across the CPC-5 countries, it is relatively more affordable than the standard residential package, requiring on average 1.1% of monthly GDP. For Albania, the average indicative low-usage package of €1.76 is much lower than the CPC-5 average and requires only 0.7% of average monthly GDP to purchase.

	Standard Residential Fixed Monthly Fee		Low Usage / Social Tariff Residential Fixed Monthly Fee	
	Monthly Fee(€)	% of GDP/pop	Monthly Fee(€)	% of GDP/pop
Serbia	4.59	1.4%	2.29	0.7%
Bosnia & Herzegovina	6.73	2.5%	2.40	0.9%
Montenegro	6.38	1.5%	3.52	0.8%
FYROM	7.66	2.7%	2.07	0.7%
Kosovo	9.36	4.7%	4.99	2.5%
CPC-5 Average	6.94	2.6%	3.05	1.1%
Albania	3.79	1.6%	1.76	0.7%

Competitive Alternative to Access & Service at Fixed Location: Mobile Telephony

Decision 2138 concluded that access/calls from mobile networks are not part of the relevant market as access/calls from a fixed location. However, Decision 2138 also noted that mobile services were a competitive alternative, especially given the historical decrease in mobile charges. In particular calls within user-defined closed groups on the same mobile network are comparable with Albtelecom local and national call charges. Together with low or zero monthly fees, mobile telephony constitutes a competitive alternative. As set out in Decision 2138, all this has resulted in substitution effects of telephone calls from fixed networks to mobile networks, so that calls made from mobile networks have increased significantly in during the 2008-2011 period and have been greater than calls from the Albtelecom network since 2007.

To highlight the relative decrease in mobile tariffs in Albania, we make use of the Organization for Economic Cooperation and Development (“OECD”)’s mobile tariff “baskets”. This methodology has been used by the OECD for more than a decade and has also been adopted by the EC for comparisons across its MS³¹. The mobile baskets are defined as “low user”- 30 outgoing calls (both on-net, off-net and to fixed telephones) per

³¹ Note that some commentators in the region have argued for the creation of a set of baskets that might better reflect national or regional usage patterns. However, such a revision would make any intra-regional or comparisons with the EU impossible. Indeed, it would be likely to make national or regional historical comparisons very difficult, unless the old results could be recalculated. Indeed, it is this historical comparison that is being highlighted in this section. Indeed, the OECD Mobile Low-User package could be considered an “upper bound” for some users. The OECD Basket has a weight of 48% for on-net calls, 22% off-net calls, 22% to fixed and 8% to voice-mail. For instance, the users that have a high proportion of calls within user-defined closed groups on the same mobile network (on-net) would be able to take advantage of these relatively very low or free calling rates referred-to above, so that overall their expenditure could be less. On the other hand, for other subscribers with different usage pattern would not choose the user-defined closed groups package. Indeed, the most recent version of the Cullen Report notes that the (unweighted) average revenue per minute for outgoing traffic for the four mobile operators in Albania was about €0.039. The average revenue per minute for prepaid users will be lower and likely in the range €0.02 to €0.03.

month (constituting 44 outgoing minutes of use MOU) plus 33 SMS messages, “medium user”- 65 outgoing calls plus 50 SMS, and “high user”- 140 calls and 55 SMS. Given that this is a discussion on the relative decrease in mobile tariffs as it affects affordability, the low-user basket is included in the analysis.

Figure 21 shows the evolution of the OECD low user mobile package from 2007 to March 2012 for the CPC-5 countries and Albania. The data is from the Cullen Report and, following its methodology, the lowest available offer is selected for each country. The average of the CPC-5 countries first declined and has remained in the €5.50-6.00 over the 2008-2012 period. In contrast, mobile prices in Albania were some of the highest in the region in 2007, being more than two and half times the CPC-5 average. Since that year, however, mobile prices decreased at a steady rate so that in 2012 they are at the same level as the CPC-5 average. The decline in mobile prices in Figure 21 is consistent with Figure 7 in Chapter 3 that showed Albania, after lagging regional mobile density trends, started to catch up (2007-2008) and overtake (2009-2012) other countries in relation to mobile density.

Figure #21

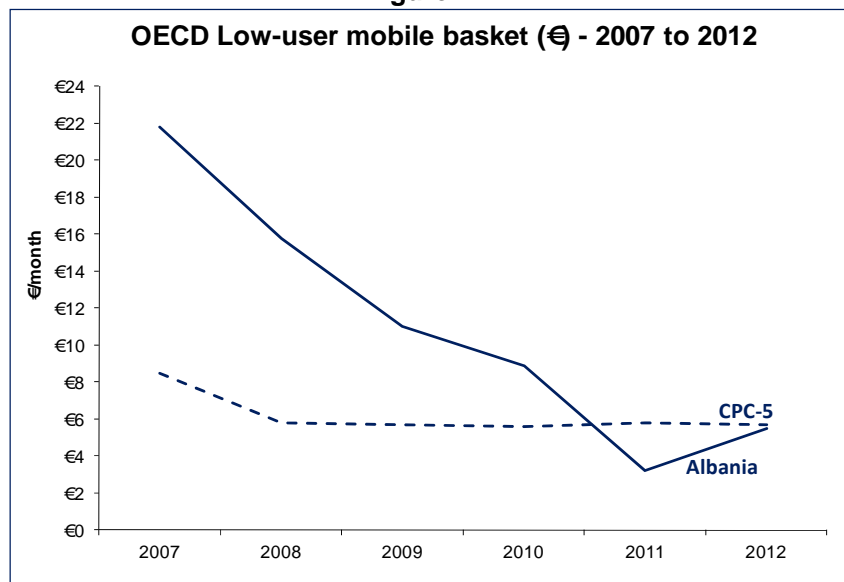

Table 8 presents a price-to-income comparison of the OECD low-user mobile package for 2007 and 2012 for the CPC-5 countries and Albania and is sourced from the current and prior versions of the Cullen Report. This data was presented in Figure 21 and is supplemented in Table 8 by GDP/pop data, which is used to calculate the percentage of an average person’s monthly GDP that would be needed to purchase the corresponding service/package³². Table 8 confirms that mobile prices have declined very significantly in Albania during the last five years. For the OECD low-use package, the average person in Albania would have spent 10.6% of their monthly GDP to purchase such a package for €21.79 in 2007. However, in March 2012, that figure has dropped to just 2.3% for €5.50³³. For the OECD low-use

³² Note that for expositional purposes only, this comparison assumes that the average user in question makes 30 calls per month equivalent to 44.1 outgoing minutes per month. Most recent data indicates that average monthly mobile MOU are more than two times higher than this number. . Compared to OECD package, this would increase the package price and the corresponding percentage of monthly income required to purchase such a higher number of calls.

³³ Given the 44.1 outgoing calls in the OECD low-user package, the corresponding average revenue per minute is about €0.125 (disregarding the price of SMS), or about three times higher than the actual average revenue per minute for

package, Albania's prices are now comparable to those of the CPC-5 average of €5.68, which would require 2.0% of monthly GDP to purchase. This is all to say that mobile telephony, as reflected above, is a competitive alternative to fixed telephony, and as noted in Chapter 3, has many more subscribers, revenue and coverage than mobile telephony in Albania.

	2007		2012	
	(€)	% of GDP/pop	(€)	% of GDP/pop
Serbia	7.61	2.4%	3.97	1.2%
Bosnia & Herzegovina	10.16	4.2%	9.18	3.4%
Montenegro	6.18	1.7%	5.64	1.4%
FYROM	7.41	3.0%	4.54	1.6%
Kosovo	11.12	8.4%	5.09	2.6%
CPC-5 Average	8.50	3.9%	5.68	2.0%
Albania	21.79	10.6%	5.50	2.3%

Question #7: Please provide your views on the discussion of Affordability above as it relates to the Access & Service at Fixed Location USO element. Are there any other aspects that AKEP should consider in its analysis?

5.3.1.4 Access to Broadband

Broadband is currently not included as a mandatory USO element in the USD. As discussed in Chapter 2, in its most recent review of the scope of universal service, the EC specifically decided not to extend the scope of the USO to include broadband EU-wide. This was based, inter alia, that competitive markets were best placed to expand the broadband market and that financing options other than USO were available and that the costs of such a mandate would place a disproportionate heavy burden on the telecommunications sector alone, while other private and public entities and society as a whole draw benefit from ubiquitous broadband. Further, the EC noted that to prematurely mandate broadband at EU or national level risks distorting markets and holding up private investment in broadband.

Rather, given the flexibility in this regard built into the USD, the EC established a set of criteria that individual MS should consider for the inclusion of broadband in the scope of national USO. With a view to consistent application across the EU, the EC established the so-called 50/80 rule whereby the obligation to provide broadband connections at a given speed under USO should only be considered where the data rate in question is used by at least 50% of all households at the national level and 80% of all households with a broadband connection.

Albania's fixed broadband density was 5.3% in July 2012 and hence does not currently meet the 50/80 Rule set out in the November 2011 Communication from the EC. Using the same methodology as applied above in relation to fixed density "universality" a threshold of 50% of households would translate in approximately one-half the of the number calculated above or $50\% * 29\% \approx 15\%$ broadband density.

Albania noted above. Compared to OECD package, this would decrease the package price and the corresponding percentage monthly income required to purchase such lower-priced minutes.

To put this intermediate target in perspective, we note from Figure 10 in Chapter 3, that the EU-12 countries had an average fixed broadband density of 5% in 2005 and reached a 15% density in 2008, or three years afterwards. In contrast, the economically-more-comparable (to Albania) CPC-5 countries had a fixed broadband density of 4% in 2007 and had not yet reached 15% in 2010 (or in 2011 based on projections). A density of 15% may be reached by the CPC-5 countries later in 2012, or five years after reaching 5%. Extrapolating such estimates suggests that Albania may reach a 15% broadband penetration in about five years from first reaching 5% density in 2011, about 2016. Based on these projections, therefore, it may be another four years before Albania meets the threshold of the 50/80 Rule.

As noted in Chapter 2 and pursuant to Article 32 of the USD, the MS are free to pursue broadband initiatives outside the context of mandatory USO arrangements and sector contribution compensation mechanisms. This is also the case in Albania, where the GoA has pursued a number of initiatives to promote broadband outside of the USO, as set out in Chapter 2.

Law 9918 does not currently include broadband as a designated USO element. As set out in Chapter 2, the current USO element is access and telephony service at a fixed location and data services, with “data rates at a minimum speed of 32 kbit/s”. The corresponding proposed GoA amendments are identical to the corresponding USD provisions: “at data rates that are sufficient to permit functional Internet access, taking into account prevailing technologies used by the majority of subscribers and technological feasibility”.

As discussed in Chapter 2, the Draft Broadband Plan includes a series of objectives/targets and procedures for the future development of Broadband in Albania (until the year 2020) as well as measures for its support. The Draft Broadband Plan foresees that broadband roll-out would mostly be achieved through market-based operator expansion and build-out and focuses on creating the tools necessary to allow market players to compete. In addition to market competition, and with a view to meeting the targets, including in unserved and underserved areas in relation to broadband, the GoA is considering regulatory instruments and tools aimed at increasing investments and access to telecommunications infrastructure in high-cost rural and low-income areas. Among some of the listed options is included universal service financing, other financing methods, State-mandated and controlled approaches, minimizing and/or removing any telecoms-specific taxation; developing investment friendly policy guidelines, innovative tools to provide financial support, etc.

Question #8: Please provide your views on the discussion of Broadband as it relates to the Access & Service at Fixed Location USO element. Are there any other aspects that AKEP should consider in its analysis?

5.3.1.5 Scope of Universal Service

There are a number of important matters and options related to the scope of this USO element. These are first summarized and then further developed below:

- Traditional fixed wired technology criteria for designation or a technology-neutral approach to designation. This matter is the subject of discussion in Options #1 and #2.
- Whether the geographic coverage of the obligations will focus on currently-served areas and/or on unserved areas. This matter is the subject of discussion in Options #3 and #4.

- Whether or not to include USO Social Tariffs in the USO. This matter is the subject of discussion in Options #5 and #6.
- Whether or not to mandate access to broadband in the USO. This matter is the subject of discussion in Options #7 and #8.

Clearly, these scope elements are inter-related in that a choice in one will have an impact on another. Conceptually, however, AKEP believes that these are separate matters and should be assessed separately at this stage of the process. AKEP will take into account the inter-relatedness in analysing this scope matter further, including based on comments received from Stakeholders.

It is important to note that the USD places primary reliance on achieving universal service objectives on market results through effective competition and choice and that regulatory intervention should only be undertaken if end-user needs are not being met by the market. In this context it may be the case that some of the objectives associated with these scope elements have been or are likely to be substantially achieved based on market results. In these cases, the USD principles suggest that no USOs are necessary or appropriate for that element.

Further, each of the scope elements have cost and administrative implications. Further, within each scope element, the more expansive option will be more costly to implement and administer and is more likely to distort the market. The USD requires NRAs to determine the most efficient approach and to “seek to minimise market distortions, in particular the provision of services at prices or subject to other terms and conditions which depart from normal commercial conditions, whilst safeguarding the public interest.”

Scope Element #1: Technology Criteria for Designation

To begin with, an approach would have to be decided in relation to the technology criteria used for the designation of this USO element. The options below set out some of the main approaches:

- **Option #1. Maintain a “traditional” fixed wired technology criteria to designation.** This is based on the situation that held in 2002 when the USD was first approved, and average fixed density for the EU-15 countries in 2002 was 51% and the objective, in the context of liberalization was to safeguard existing access at an affordable price. Under this option, Albania would continue to focus USO-related regulatory intervention on some or all fixed wired technologies to promote universal service under this USO element. Given Albania’s relatively low fixed density, this Option could be relatively more costly because it could require significant resources to maintain or expand such fixed density. However, given actual consumer preferences, as revealed in the relative size and growth between fixed and mobile density, it may be that consumer uptake of such services could be relatively modest.
- **Option #2. Adopt technology-neutral fixed location criteria to designation.** Albania’s sector has developed differently from what held in the EU-15 countries in 1998 or 2002. As noted above given mobile/fixed density and coverage dynamics, a handful of EU-12 and CPC countries have determined that certain services provided by mobile networks also meet the criteria for this USO element. A similar set of services currently are available in Albania: as noted in Chapter 2 in respect to

Decision 2138, the FGSM service “AMC Fiks” is available using a specialized table-top telephone device with a fixed number that accesses AMC’s GSM network (with 99.8% population coverage) and this service is considered as included in the fixed retail relevant markets for access/calls from a fixed location³⁴. Further, Vodafone Albania has also received geographic numbering for a similar service, but it has not become operational yet. Given that in combination with Albtelecom and other AO coverage, AMC GSM network population coverage of 99.8% implies that this USO element is currently very close to universally available in Albania, and hence the market is reasonably meeting end-user needs in terms of the availability of this USO element.

Question #9: Please provide your views on the analysis and options described above. Please rank these options from the most appropriate to the least appropriate for Albania. Please describe other options (or variations of the options described above) that AKEP should consider in its analysis.

Scope Element #2: Geographic Scope/Coverage

Options #1 and #2 require further elaboration in relation to the type and geographic coverage of the designated USO element. Under Option #1, for instance, a key consideration would be whether the AO would also be designated in addition to Albtelecom in those areas where the latter is not present. Another component that must be decided is the methodology to determine high-cost service areas wherein for specific geographic areas the nationally averaged fixed prices are uneconomic. Relatedly, the geographic scope of the obligation would have to be defined. For instance, one way to view the matter would be to focus attention on those areas of the national territory that do not have any fixed service. In this manner, the USO regime would focus on the expansion of the fixed network to areas not served, rather than the maintenance of the existing fixed network. This “project by project” expansion of the network is well tested in many parts of the world.

Under Option #2, all of the same as discussed above applies, with the distinction that the relative size of the uncovered territory in Albania is relatively much smaller. As noted above, the population coverage of the AMC GSM network via which the FGSM service “AMC Fiks” is offered, has a population coverage of 99.8%, and therefore the population that is unserved by a FGSM service is only about 0.2%, accounting for a limited number of specific Communes/Villages in Albania.

- **Option #3. Geographic coverage includes only currently unserved areas.** The focus of this approach would be to provide infrastructure, access and service to geographic areas currently do not have service, based on the technology-based designation discussed above. Obviously, the scope of this option, and its relative cost, would be significantly larger if Option #1 were to be selected over Option #2. This is because the population coverage of the AMC GSM network is much larger (99.8%) than that of fixed networks combined. The unserved areas would be served based on a “project by project” tender process whereby the designated USP is required to provide the service in the specific geographic area.

---

³⁴ Decision 2138 also concluded that access/calls from mobile networks are not part of the relevant market as access/calls from a fixed location. Further, as discussed in Chapter 2 and 4, the USD does not include mobility as part of this USO element, which is specifically defined to be at a defined location. No MS included such mobility in its USO.

- **Option #4. Geographic coverage includes only currently-served high cost areas.** In contrast, the priority under this approach would be to provide ongoing financial support to geographic averaging/high-cost service areas wherein the nationally averaged fixed prices are uneconomic. The designation of the USP would further depend on whether existing and/or new subscribers would be included in such a designation. The standard approach is to designate one USP to provide the designated service to new subscribers. In this case, the USO service can co-exist with other services being provided by other undertakings in the geographic areas, but only the designated USP is eligible to claim compensation. This is the case of Montenegro, for instance, as described in Chapter 4.

Question #10: Please provide your views on the analysis and options described above. Please rank these options from the most appropriate to the least appropriate for Albania. Please describe other options (or variations of the options described above) that AKEP should consider in its analysis.

Scope Element #3: Social Tariffs

Low-usage tariff packages and USO Social Tariffs are available in a number of MS. The CPC countries have a combination of Low-usage packages, USO Social Tariffs and Other Social Tariffs. As noted above, based on a recent CoM decision, there is no Social Tariff per se in Albania, because the scheme was changed to one where the GoA provides a direct subsidy payment to designated disabled users for the purchase of fixed telecommunications services. In this context, one key objective, given all the analysis on low-usage tariff packages and direct GoA subsidy support, is whether a telecommunications-specific USO Social Tariff consistent with the USD and Law 9918 would be appropriate in Albania.

- **Option #5. No new USO Social Tariff is necessary given that the market is meeting end user needs.** As a whole, the analysis presented in Chapter 3 and in the sections above in this Chapter suggest that this USO element is relatively affordable for a very large number of Albanians. Current prices for Albtelecom's standard package or for the more widely-available AMC Fiks package are well below EU and regional averages and constitute relatively very modest percentages of average personal incomes. These could be made even more affordable for low-usage subscribers by choosing from available prepaid options. Further, if pursuant to Option #2 is considered, such an AMC Fiks package is available to more than 99.8% of the national population based on AMC's GSM mobile network coverage. Further, as discussed above, market dynamics in Albania are such that many users would select prepaid mobile package as a competitive alternative to this USO element.
- **Option #6. A new USO Social Tariff is necessary given that the market is not meeting the affordability needs of special social groups.** As noted above, the GoA now provides a direct subsidy payment to designated disabled users for the purchase of fixed telecommunications services. For instance, this may include telephony bundled with Internet access, including at broadband speeds. Other special social groups, however, are not directly included in such a scheme. In some MS, Social Tariffs for fixed telephony include low-income households, for instance. It could be the case, that in Albania a new USO Social Tariff could be designed to be made available only for designated low-income households. A USP would have to be designated to provide such a USO Social Tariff. Further, the scope of that USO Social Tariff would have to be determined, including whether it would include

Internet access, and if so, at what data rate, including at broadband rates. The administration of such a scheme would have to be considered, of course, because eligibility conditions would have to be designed and coordinated together with the relevant departments administering GoA's low-income-related social assistance programmes.

Question #11: Please provide your views on the analysis and options described above. Please rank these options from the most appropriate to the least appropriate for Albania. Please describe other options (or variations of the options described above) that AKEP should consider in its analysis.

Scope Element #4: Broadband Access

As discussed above, the current version of the USD provides MS the possibility, but not the obligation to include access to broadband connection within the scope of national USO. Once broadband is included in the USO, it may be financed by sector contribution mechanisms; otherwise it has to be financed from public funds or directly by the broadband operator.

Albania does not currently meet the EC's 50/80 Rule to mandate the provision of broadband in its national USO. Nor is it likely to meet this threshold until about 2016. However, pursuant to Article 32 of the USD, Albania is free to pursue broadband initiatives outside the context of mandatory USO arrangements and sector contribution compensation mechanisms, including those outlined in Draft Broadband Plan.

Law 9918 does not currently include broadband as a designated USO element. The proposed GoA amendments to Law 9918 establish that the access and service at a fixed location may include data services "at data rates that are sufficient to permit functional Internet access, taking into account prevailing technologies used by the majority of subscribers and technological feasibility". This is an identical provision as in the USD and has the critical threshold that data rates should take into account "prevailing technologies used by the majority of subscriber", on which the EC's 50/80 Rule is based.

- **Option #7. Designate broadband access as a mandatory USO service now.** With the knowledge that it does not currently meet the threshold for the 50/80 Rule, Albania could decide to include access to broadband in a new USO regime, based on some of the principles included in the Draft Broadband Plan. Strictly, the 50/80 Rule applies only to current MS. In discussing the matter of costs of including broadband as a USO, the EC in its November 2011 Communication noted that a study it commissioned³⁵ calculated that the EU-wide net cost of ensuring the availability (coverage) and affordability (subsidised social tariffs) of a 2 Mbps broadband connection was about 0.7 % of the turnover of the EU telecommunications sector as a whole. However, this percentage varies significantly among MS, being higher in countries with a sparse/rural population, difficult terrain or less developed infrastructure. The highest cost ratio would be in Romania (4.6 % of turnover). Albania was not included in the EU study, but given the above-noted parameters³⁶, it

---

³⁵ *Impact of EU Policy options for revision of the universal service provision*, Van Dijk Management Consultants et al., October 2010

³⁶ Romania's national income is double that of Albania; Romania's broadband density, whether fixed or mobile, is two or three times more developed than Albania's; Albania has a higher percentage of rural population than Romania.

is likely that the concomitant cost of including broadband in the USO in Albania would be greater than 5% of sector turnover in Albania. Such percentages would be well outside the range of those recommended by the EC (see Chapter 2) and those actually put in practice in some of the MS (see Chapter 4) and place a disproportionate burden on the telecommunications sector. Further, such a percentage far exceeds the provisions in Law 9918, which sets out in Article 30 that any USF shall be financed by sector contributions by undertakings providing electronic communications services not to exceed 1% of total revenues. Article 30 does not mention the possibility of public financing of the USF.

- **Option #8. Monitor situation, but do not designate broadband as a mandatory USO element for now.** Under this approach, broadband access would not be designated in the USO at this time, with the objective of allowing more time for the market to provide broadband under commercial considerations. The analysis in Chapter 3 shows that both fixed and mobile broadband are indeed expanding rapidly in Albania and closing in on regional averages. In this context, the GoA would finalize the Draft Broadband Plan, including the corresponding objectives and targets. Based on same, the GoA would monitor the situation and use some of the other tools other than the USO proposed in the Draft Broadband Plan to narrowly target specific areas and applications. For now, this would avoid sectoral funding and cross-subsidisation, with the concomitant burden on the sector and impact on consumers because of the relatively very high costs in the case of Albania, as discussed above. Based on such monitoring, AKEP would again consider the matter based on market developments, including in anticipation of reaching the thresholds associated with the 50/80 Rule, for instance by 31 December 2015. Lastly, as noted in the EC's November 2011 Communication, "to prematurely mandate broadband at EU or national level risks distorting markets and holding up private investment in broadband. While telecoms companies can be expected to invest in profitable new networks, a fundamental question arises whether extensive USO, placing a heavy burden on the sector alone in the interests of social inclusion, would be appropriate and sustainable, while other private and public entities and society as a whole draw benefit from ubiquitous broadband."

Question #12: Please provide your comments on the matter of whether to designate broadband access as a mandatory USO element in Albania or not do so and monitor the situation and use other policies to promote broadband, including those set out in the Draft Broadband Plan. Please provide any further comments on this matter.

Other Matters

In relation to the USP designation, Law 9918 establishes that first a public tender process shall be followed and then second, if that fails, a nomination procedure may be pursued.³⁷

---

³⁷ Note that the proposed GoA amendments revise the designation provisions of Law 9918 in Article 26 and set out that the rules for the designation of USPs will be approved by a CoM Decision upon the proposal of the Minister. In this case, if the amendments are approved, AKEP would follow the CoM Decision, whether it be selection by tender process or by nomination. Regardless, the substantive matters discussed in this section related to designation of USP would still apply. The same holds for the discussion of designation of USPs for the other USO elements below.

Consistent with the USD, AKEP would propose to hold an open and transparent process that would not ex ante exclude any operator or type of operator that can meet the designation criteria. Ideally, the terms and conditions associated with this tender process would be such that no financing would be needed or sought by the USP. Based on the review of Chapter 4, most tender-related designations in the CPC countries tend to be in the range of 3-5 years.

Question #13: Please provide your comments on any public tender process for the designation of a USP to implement this USO element. In particular, please comment on the types of terms and conditions such that no external financing would be needed or sought by the USP. Further, please provide your comments on the duration term of the USP designation.

If the tender fails, Law 9918 provides that AKEP may nominate a USP for this USO element. Under such a scenario, AKEP could terminate the designation process until the conditions are more favourable for a tender process to be successful, or move forward with a nomination process.

Question #14 Please provide your views, including in relation to the decision criteria, in the instance that a tender fails and AKEP has to decide between terminating the designation process until the conditions are more favourable for a tender process to be successful or move forward with a nomination process.

If AKEP were to decide to move forward with a nomination process after a tender process has failed, it would have to establish the criteria to determine which operator or operator(s) are best placed to be designated as the USP to provide the USO element in question, given the designation criteria. The BEREK document referred to in Chapter 4 reports that the following are common designation criteria that have been adopted by NRAs in the EU:

- Technical criteria may include, among others:
  - Availability requirements, e.g. possibility to be reached by subscribers of largest service providers;
  - Quality requirements;
  - Experience in the provision of the service concerned or of similar services;
  - Absolute and/or relative size of the undertaking's business, including the extent, density and resilience of its communications network in the provision of publicly available telephone services in the particular area under consideration.
- Economic-financial criteria may include, among others:
  - Economic and financial standing of the undertaking;
  - End-user tariffs;
  - Net cost/amount of financial compensation required to fulfil the USO.

Question #15: Please provide your views on the above-included criteria that AKEP may take into account to determine which operator or operator(s) are best placed to be designated as

the USP to provide the USO element in question. Are there any other criteria that AKEP should take into consideration?

5.4 Availability of CDir and DES

Currently there is no comprehensive directory or directory enquiry service in Albania. However, Albtelecom provides information on Albtelecom subscriber numbers through its Call Center, with the short code 124, with a charge of 20.68 lek/minute. AKEP understands that neither the AOs nor the mobile operators do not provide directory or directory enquiry service for their subscribers.

In relation to the this USO element, the preamble of the USD sets out the following:

Directory information and a directory enquiry service constitute an essential access tool for publicly available telephone services and form part of the universal service obligation. Users and consumers desire comprehensive directories and a directory enquiry service covering all listed telephone subscribers and their numbers (including fixed and mobile numbers) and want this information to be presented in a non-preferential fashion. Directive 97/66/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 1997 concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the telecommunications sector ensures the subscribers' right to privacy with regard to the inclusion of their personal information in a public directory.

Market dynamics and consumer preferences vary from country to country in this regard. In a number of MS, for instance, there are more or comparable mobile numbers in the comprehensive directory than fixed numbers. That is, in these countries mobile subscribers appear to want to be listed in a comprehensive directory.

Based on discussions with mobile operators in Albania, however, it appears that consumer preferences are such that a many mobile subscribers do not wish their mobile number to be listed, based on protection of data and privacy concerns. For example, AKEP understands that upon registration, the majority of postpaid customers do not select to the option to be included in mobile number directory. The registration form for prepaid customers generally does not include this option to be included in the mobile number directory. Given that prepaid subscribers make up the vast majority of all mobile subscribers, this likely means that currently only a small fraction of mobile numbers could be included in a comprehensive directory, if one were to be created.

AKEP notes that EC has taken action infringement action against certain MS for not fulfilling this obligation, and in particular in respect of mobile numbers. One key regulatory tool in this regard has been to ensure that subscribers are given the possibility to express their consent for their data to be included in a comprehensive directory, either by an “opt-in” or an “opt-out” clause upon registration³⁸.

AKEP understands that neither the AOs nor the mobile operators do not provide directory or directory enquiry service for their subscribers. In this respect, AKEP would like to understand whether a comparable situation holds as in the mobile sector (that is that subscribers have generally opted not to be listed in a directory) or whether there has not been demand from subscribers for a directory, or another reason for not having directories.

---

³⁸ In the former, the default “no action” would be for the number not to be listed, unless the subscriber specifically takes action (for instance ticking a box in the registration form) to indicate that the number should be listed. In the latter, the default “no action” would be for the number to be listed, unless the subscriber specifically takes action (for instance ticking a box in the registration form) to indicate that the number should be listed.

Regardless, AKEP understands that operationally, the AOs would have the data in their possession for the compilation of a comprehensive directory.

With respect to business telephone numbers, AKEP notes that there are a number of online directories, including for instance, fleteteverdha.com (the “Albanian Yellow Pages”).

Further, based on discussions with Albtelecom and mobile operators, AKEP understands that there has been no request from third parties in relation to the information to formulate a comprehensive directory or directory enquiry service.

Based on the above considerations, AKEP understands that there appears to be no indication that either of these services are likely to be provided in the next three years by the market in Albania in a manner that would meet USD criteria.

However, based on the market dynamics discussion above, it is possible that there is relatively little consumer preference for the creation of a comprehensive directory in Albania, as evidenced by the relatively few mobile subscribers that have indicated such a selection, and the lack of AO providing a directory for their subscribers. If this is the case, the imposition of this obligation could be considered disproportionate and unnecessary. However, it could also be the case that subscribers, not being able to see the specific use (in the form of an existing comprehensive directory) of their listing, have opted not to include their mobile number. Further, as discussed above, it would appear that prepaid subscribers are not currently provided the choice to be included in such a directory. In such an instance, it could be the case that more subscribers would select to have their numbers included, as in the case of Albtelecom.

- **Option #9. Move to designate the CDir/DES element in the short-term.** Given that this USO element is not currently available in the market, under this approach the CDir/DES element would be designated in a manner consistent with the USD. In effect, this approach reflects the assessment that, on balance, it is worth intervening in the market at this particular time, given market dynamics and consumer preferences.
- **Option #10. Monitor situation, but do not designate the CDir/DES element before 31 December 2015.** Under this approach the CDir/DES element would not be designated at this time, with the objective of allowing more time for the market to provide this service under commercial considerations and/or for the regulatory provisions to take effect.

Question #16: Please provide your views on the analysis and options described above. Please rank these options from the most appropriate to the least appropriate for Albania. Please describe other options (or variations of the options described above) that AKEP should consider in its analysis.

Where feasible, AKEP considers that market mechanisms should be the preferred manner through which universal service objectives be met. In this context, AKEP shall continue to ensure that markets are working well and that any regulatory barriers to market competition are eliminated. Specifically in relation to the CDir or DES element of the USO, AKEP will explore any regulatory measures that may facilitate or otherwise accelerate the market-based introduction of these services.

For instance, AKEP could consider the requirement that both postpaid and prepaid mobile subscribers be provided with the option (either on an opt-in or an opt-out basis) to be

included in a directory. Similarly, on an interim basis, it could consider requiring the AOs and the mobile operators to provide a directory of its subscribers. Lastly, it may be appropriate for AKEP to consider providing the regulatory framework for the sharing of this type of directory-related information between operators and the party providing the services.

The implementation of such regulatory provisions may create the market conditions for a third party or for one of the operators themselves to request the information from all operators to formulate a comprehensive directory or directory enquiry service. In this manner, no regulatory intervention would have to be undertaken if such a market-based solution results. In fact, as set out in Chapter 4, a number of MS have not designated this USO element because it was being provided by the market.

Question #17: Please provide your comments on the regulatory reforms discussed above that could be implemented to facilitate or otherwise accelerate the market-based introduction of CDir/DES element of the USO in Albania. Are there other regulatory measures that AKEP should consider?

Option #10 does not require further elaboration. Option #9 needs further discussion and definition in relation to designation. In relation to the USP designation, Law 9918 establishes that first a public tender process shall be followed and then second, if that fails, a nomination procedure may be pursued. Consistent with the USD, AKEP would propose to hold an open and transparent process that would not ex ante exclude any operator or type of operator that can meet the designation criteria. Ideally, the terms and conditions associated with this tender process would be such that no financing would be needed or sought by the USP.

Question #18: Please provide your comments on any public tender process for the designation of a USP to implement this USO element. In particular, please comment on the types of terms and conditions such that no external financing would be needed or sought by the USP. Further, please provide your comments on the duration term of the USP designation.

If the tender fails, Law 9918 provides that AKEP may nominate a USP for this USO element. Under such a scenario, AKEP could terminate the designation process until the conditions are more favourable for a tender process to be successful or move forward with a nomination process.

Question #19: Please provide your views, including in relation to the decision criteria, in the instance that a tender fails and AKEP has to decide between terminating the designation process until the conditions are more favourable for a tender process to be successful or move forward with a nomination process.

If AKEP were to decide to move forward with a nomination process after a tender process has failed, it would have to establish the criteria to determine which operator or operator(s) are best placed to be designated as the USP to provide the USO element in question, given the designation criteria. A set of common designation criteria are included above Question #15.

Question #20: Please provide your views on the possible designation criteria included above Question 15 that AKEP may take into account to determine which operator or

operator(s) are best placed to be designated as the USP to provide the USO element in question. Are there any other criteria that AKEP should take into consideration?

5.5 Availability of Public Payphones

Payphone density has been declining across the EU and the CPC-5 countries. In the early part of last decade payphone density increased slightly in Albania; for the second half of last decade density has been stable. Albania's payphone density is well below that of the EU and CPC-5 averages.

The decline in payphone density across the continent reflects a world-wide trend that reflects the reduced use and need for payphones due to the ubiquity of mobile coverage and access. Consistent with this trend, and as set out in Chapter 4, a number of MS have not designated the availability of payphones as a USO element. In many of these cases the respective NRA has made a determination that the inclusion of this USO is no longer cost/beneficial or efficient given their declining use as a result of widespread coverage and availability of mobile phones.

Based on the market discussion above, it is possible that the designation of payphones as a USO element may or may not be proportionate or efficient given their declining use.

- **Option #11. Move to designate the payphone USO element in the short-term.** In spite of declining use, it may still be proportionate and efficient to designate this USO element in a manner consistent with the USD. In effect, this approach reflects the assessment that, on balance, it is worth intervening in the market at this particular time.
- **Option #12. Monitor situation, but do not designate the payphone element before 31 December 2015.** Under this approach the payphone USO element would not be designated at this time based on the assessment that a sufficient number are being provided under market conditions to meet reasonable public demand, with the objective of allowing AKEP to monitor the situation to ensure that the need.

Question #21: Please provide your views on the analysis and options described above. Please rank these options from the most appropriate to the least appropriate for Albania. Please describe other options (or variations of the options described above) that AKEP should consider in its analysis.

Where feasible, AKEP considers that market mechanisms should be the preferred manner through which universal service objectives be met. In this context, AKEP shall continue to ensure that markets are working well and that any regulatory barriers to market competition are eliminated. Specifically in relation to the public payphone element of the USO, AKEP will explore any regulatory measures that may facilitate or otherwise accelerate the market-based introduction of these services.

Question #22: Please provide your suggestions as to the types and nature of regulatory and other reforms that could be introduced to promote public payphones in Albania.

Option #12 does not require further elaboration. Option #11 needs further discussion and definition in relation to designation. In relation to the USP designation, Law 9918 establishes that first a public tender process shall be followed and then second, if that fails, a nomination procedure may be pursued. Consistent with the USD, AKEP would propose to hold an open

and transparent process that would not ex ante exclude any operator or type of operator that can meet the designation criteria. Ideally, the terms and conditions associated with this tender process would be such that no financing would be needed or sought by the USP.

Question #23: Please provide your comments on any public tender process for the designation of a USP to implement this USO element. In particular, please comment on the types of terms and conditions such that no external financing would be needed or sought by the USP. Further, please provide your comments on the duration term of the USP designation.

If the tender fails, Law 9918 provides that AKEP may nominate a USP for this USO element. Under such a scenario, AKEP could terminate the designation process until the conditions are more favourable for a tender process to be successful or move forward with a nomination process.

Question #24: Please provide your views, including in relation to the decision criteria, in the instance that a tender fails and AKEP has to decide between terminating the designation process until the conditions are more favourable for a tender process to be successful or move forward with a nomination process.

If AKEP were to decide to move forward with a nomination process after a tender process has failed, it would have to establish the criteria to determine which operator or operator(s) are best placed to be designated as the USP to provide the USO element in question, given the designation criteria. A set of common designation criteria are included above Question #15.

Question #25: Please provide your views on the possible designation criteria included above Question 15 that AKEP may take into account to determine which operator or operator(s) are best placed to be designated as the USP to provide the USO element in question. Are there any other criteria that AKEP should take into consideration?

5.6 Equivalency Measures for Disabled Users

As discussed above, the current Other Social Tariff is a discounted residential package that is only available to designated disabled users – in this respect, please refer to the discussion related to Social Tariffs above.

AKEP is aware of a number of other special measures that have been implemented by operators on a commercial basis with the objective of providing equivalency of access to end-users with disabilities.

Based on the market discussion above, it is possible that the designation of equivalency measures for disabled users as a USO element may or may not be proportionate or efficient given market-provided outcomes.

- **Option #13. Move to designate this USO element in the short-term.** Based on a market assessment and a view that, such measures should go beyond the availability of USO Social Tariffs to disabled users (see discussion above), it may be proportionate and efficient to designate this USO element in a manner consistent with the USD. In effect, this approach reflects the assessment that on balance it is worth intervening in the market at this particular time (beyond the USO Social Tariffs noted above, if applicable).

- **Option #14. Monitor situation, but do not designate this element before 31 December 2015.** Under this approach the equivalency measures for disabled users as USO element would not be designated at this time based on the assessment that the market conditions are meeting user needs and/or that the availability of USO Social Tariffs (if applicable) are sufficient in this respect.

Question #26: Please provide your views on the analysis and options described above. Please rank these options from the most appropriate to the least appropriate for Albania. Please describe other options (or variations of the options described above) that AKEP should consider in its analysis. If Option #13 is preferred, please comment on what specific services or facilities should be included under this designation.

Where feasible, AKEP considers that market mechanisms should be the preferred manner through which universal service objectives be met. In this context, AKEP shall continue to ensure that markets are working well and that any regulatory barriers to market competition are eliminated. Specifically in relation to the of equivalency measures for disabled users element of the USO, AKEP will explore any regulatory measures that may facilitate or otherwise accelerate the market-based introduction of these services.

Question #27: Please provide your suggestions as to the types and nature of regulatory and other reforms that could be introduced to promote of equivalency measures for disabled users in Albania.

Option #14 does not require further elaboration. Option #13 needs further discussion and definition in relation to designation. In relation to the USP designation, Law 9918 establishes that first a public tender process shall be followed and then second, if that fails, a nomination procedure may be pursued. Consistent with the USD, AKEP would propose to hold an open and transparent process that would not ex ante exclude any operator or type of operator that can meet the designation criteria. Ideally, the terms and conditions associated with this tender process would be such that no financing would be needed or sought by the USP.

Question #28: Please provide your comments on any public tender process for the designation of a USP to implement this USO element. In particular, please comment on the types of terms and conditions such that no external financing would be needed or sought by the USP. Further, please provide your comments on the duration term of the USP designation.

If the tender fails, Law 9918 provides that AKEP may nominate a USP for this USO element. Under such a scenario, AKEP could terminate the designation process until the conditions are more favourable for a tender process to be successful or move forward with a nomination process.

Question #29: Please provide your views, including in relation to the decision criteria, in the instance that a tender fails and AKEP has to decide between terminating the designation process until the conditions are more favourable for a tender process to be successful or move forward with a nomination process.

If AKEP were to decide to move forward with a nomination process after a tender process has failed, it would have to establish the criteria to determine which operator or operator(s) are best placed to be designated as the USP to provide the USO element in question, given the designation criteria. A set of common designation criteria are included above Question #15.

Question #30: Please provide your views on the possible designation criteria included above Question 15 that AKEP may take into account to determine which operator or operator(s) are best placed to be designated as the USP to provide the USO element in question. Are there any other criteria that AKEP should take into consideration?

5.7 Other Matters

This Section covers the other main remaining components of any USO regime.

5.7.1 Tariffs for Universal Service

Pursuant to Article 27 of Law 9918, AKEP would monitor and regulate the respective tariffs of designated USO service elements. It would insure for instance, that the tariffs of individual services would be the same throughout the national territory. Further, as discussed above, AKEP could designate an USP to provide USO Social Tariffs pursuant to this Article 27.

Further, AKEP would ensure that USPs provide their subscribers with the opportunity to use services that allow them to manage their expenditures. As set out in the USD, this may include, among others, a specified level of itemised billing, the possibility for consumers selectively to block certain calls (such as high-priced calls to premium services), the possibility for consumers to control expenditure via pre-payment means and the possibility for consumers to offset up-front connection fees.

The implementation of the provisions in this article will depend on the specific USO elements and corresponding services that are designated by AKEP. As set out in Chapter 2, the proposed GoA amendments to Law 9918 include revisions to Article 27.

Question #31: Please provide your views on the implementation of the tariff and other provisions in Article 27 of Law 9918, including the corresponding proposed GoA amendments.

5.7.2 Quality of Universal Service

Article 28 of Law 9918 sets out the requirements related to quality service for universal service. Establishes that AKEP shall monitor such quality of universal service and also define any necessary technical requirements. Article 28 also sets out the process whereby AKEP may conduct an audit of quality of service. Likewise, AKEP may revoke the designation of a USP and designated USP for that particular USO element. As set out in Chapter 2, the proposed GoA amendments to Law 9918 do not include revisions to Article 28.

Question #32: Please provide your views on the implementation of the quality of service and other provisions in Article 28 of Law 9918.

5.7.3 Compensation requests by USPs

Article 29 of Law 9918 sets out the conditions and process under which USPs may receive compensation for their USO. Specifically, it sets out that USPs may be compensated in the provision of services set out in Article 25.1.a) (Access and Service at a Fixed Location) and Article 27.3 (Social Tariffs). None of the other USO elements (public payphone, measures for disabled users and CDir/DES) are listed as being eligible for compensation. Note, however, that as set out in Chapter 2, the proposed GoA amendments to Law 9918 include

revisions to Article 29 and in particular allow for the compensation for all USO elements included in Articles 25/1 to 25/4 and Article 27 paragraph 3.

The other provisions in Article 29 provide greater detail in relation to the calculation of the net USO cost. Specifically, it establishes that AKEP shall establish the methodology for calculating net USO costs and that such a methodology should include an adequate to take into account the intangible benefits and related elements. This Article sets out that USPs shall keep separate accounts for the provision of universal service and that such USPs shall provide AKEP with the information of such accounting once a year.

Question #33: Please provide your views on views on the implementation of the compensation scheme and other provisions in Article 29 of Law 9918, including the corresponding proposed GoA amendments.

5.7.4 Financing of Universal Service

Article 30 of Law 9918 sets out the provisions related to the creation of the universal service fund for the compensation of net USO costs. It provides that the USF shall be managed and administered by AKEP and financed based on mandatory sector contributions by undertakings providing electronic communications services not to exceed 1% of total such revenues, according to the stipulations in the respective AKEP Regulations. Importantly, this Article does not mention the possibility of public financing of the USF.

The Article also provides that AKEP shall make disbursements from the USF to compensate any USP for the approved net USO costs. For oversight purposes, the Article sets out that AKEP shall submit to the National Assembly an annual report including financial and other related information. As set out in Chapter 2, the proposed GoA amendments to Law 9918 do not include revisions to Article 30.

Question #34: Please provide your views on the implementation of the financing regime and other provisions in Article 30 of Law 9918.

5.7.5 Other

Question #35: Please provide your views on any other matter not otherwise included in this Chapter that AKEP should consider in its analysis.

5.8 Proposed Next Steps

AKEP's aim is to establish the Framework Plan is for Albania to fully implement the USD, while at the same time ensuring that it is done in manner that benefits Albania.

In this respect, a number of elements could be included or otherwise taken into consideration in the Framework Plan, among others:

- **Consultation Report.** At the conclusion of this consultation process, AKEP expects to issue a consultation report setting out the main views expressed and any conclusions and necessary further analysis. That consultation report would also include any relevant next steps in the consultation process, as appropriate. AKEP would assess the specific feedback from stakeholders and consider whether it has sufficient information to prepare the proposed Framework Plan. In this instance, AKEP proposes to consult with stakeholders on the draft Framework Plan.

Alternatively, AKEP may consider it appropriate to undertake further analysis with the objective of formulating or fine-tuning specific proposals. Such proposals would also be the subject of further consultations with stakeholders.

- **USO Regulations.** The main provisions related to the USO are included in primary legislation in the MS. Specific and detailed USO elements, however, are generally included in secondary legislation, such as regulations, decrees or NRA decisions. As noted above, in a number of instances Chapter V of Law 9918 refers to regulations related to universal service issued by AKEP. AKEP is of the view that the general provisions in Chapter V of the Law 9918 need to be further developed and given greater specificity and to that effect proposes that any Framework Plan include a time-bound plan to prepare such USO Regulations at an appropriate time. AKEP expects that the USO Regulations would supplement the relevant provisions of Law in such as way as to provide more detail and specific, including in relation to criteria, methodology, procedures and administrative matters. In preparing the propose USO Regulations, AKEP will be guided by the preceding analysis undertaken during this process, including comments to this Consultation Document submitted by Stakeholders.
- **Institutional Strengthening to implement USO.** Experience in the region and beyond indicates that the design, administration and implementation of a USO regime requires active institutional coordination and sufficient dedicated institutional resources. To that effect, AKEP proposes that any Framework Plan include plans to aid institutional coordination and to strengthen the relevant institutions.

Question #36: Please provide your views on the next steps proposed in this section. Provide other proposed steps or actions that AKEP should consider in this respect.
--